

Coperta de ANDREI OLSUFIEV
STELIAN BREZEANU
O ISTORIE
A IMPERIULUI
BIZANTIN
EDITURA ALBATROS BUCUREȘTI
1981

A
CUPKIXS

I. IMPERIUL KOMAXO-BIZANTIN (sec IV-VI) 7

1. Partitio imperii Romani (330 – 395) 10
2. Epoca invaziilor și a luptelor cristologice (395 – 518) 1 (3)
3. Epoca lui Justinian (518 – 610) 24

H. IMPERIUL GREC MEDIEVAL (610 – 1031) 41

1. Lupta pentru supraviețuire (610 – 717) 43
2. Epoca iconoclastă (717 – 8 – 13) 58
3. Apogeul statului bizantin (843 – 1025) 77
4. Criza veacului al XI-lea (1025 – 1081) 113

III. DECĂDEREA IMPERIULUI BIZANTIN (1081 – 1453) 127

1. Regimul aristocrației militare (1081 – 1204) 130
2. Stăpânirea latină și recucerirea bizantină (1204 – 1282) 164
3. Decăderea și prăbușirea statului bizantin (1282 – 1453) 179

1.

Evoluția studiilor *de istorie bizantină*

Glosar de termeni istorici

Bibliografie

Tabele cronologice

Lista ilustrațiilor

Indice

209 218 234 250 257 258

xjOai tu. A\ a\ ui l:

.<. Ci

8? f;

În:

Jlv. i\îl/.:

Îrut i îi.

— (&.

IU PERIUL ROMANO-BIZAN TIN (SEC. IV-VI)

Mutarea capitalei imperiale din Cetatea Eternă de pe Tibru în orașul de pe malurile Bosforului, dictată lui Constantin cel Mare de considerente de natură strategică, econom că, politică și religioasă, rămâne un eveniment de importanță capitală în istoria universală. Prin actul lui Constantin, toate forțele vitale ale lumii romane se repliază în jurul noii metropole, între zidurile căreia avea să se realizeze fuziunea elementelor romane, elene, și creștin-orientale, din care s-a născut strălucita civilizație bizantină în Cele trei veacuri ce despart acest eveniment de venirea lui Herakleios pe tronul statului bizantin constituie perioada de tranziție de la imperiul roman la imperiul greco-oriental, perioadă în care se înfruntă sau se împletesc armonios elemente antice și medievale, romane și bizantine, păgâne și creștine. Mutarea însăși a capitalei pe malurile Bosforului este încheierea logică a unui proces profund din economia romană: deplasarea centrului de greutate al viedii economice și demografice a imperiului în jumătatea sa orientală. În timp ce economia occidentală decade, dobândind un tot mai pronunțat caracter agrar, proces grăbit și de migrația popoarelor, în Orient se păstrează o viață urbană înfloritoare în salba de orașe de pe malul Mediteranei (în provinciile Egipt, Palestina, Siria și Asia Mică). Noua monedă de aur a lui Constantin, destinată unei cariere strălucite, își impune pentru un mileniu o supremație incontestabilă în Mediterana și chiar pe îndepărtatele piețe din Oceanul Indian. Dacă munca sclavagistă își păstrează încă poziții doniinante în atelierele meșteșugărești – de stai și particulare – " din orașele de pe fațada M. Edikranei, în interiorul imperiului, în Egipt și Siria, în Asia Mică și Sicii ia, în agricultura domină colonatui, în timp ce pe platoul anatolian și în Balcani nuca proprietate țărănească liberă deține o greutate deloc neglijabilă în administrație, reformele **h i LJ** i octeți an și Constantin „care au marcat pentru totdeauna jfc i oria imperiului, concentrează întreaga putere în mina împăratului și a aparatului său funcționăresc: vechea magistratură romană cedează lecui birocrăției bizantine. Separarea netă a puterii civile de cea militară, fragmentarea marilor provincii romane în unități mici, birocratizarea și centralizarea strictă a aparatului de stat, principalele trăsături ale reformelor dioclețiano-con-stantiniene, au stai

la originea atotputerniciei împăratului în stat. Noua ordine, prin trăsăturile sale dominante – autocrația imperială, centralizarea și birocratizarea aparatului de stat –, avea să stăruie de-a lungul întregii istorii a statului bizantin Creștinismul, componentă a noii civilizații de pe Bosfor, este esențial pentru fizionomia societății bizantine. În forma ei ortodoxă, noua religie, transformată în religie de stat într-o aprigă înfruntare cu cultele păgâne și cu ereziile, și-a pus pecetea asupra tuturor manifestărilor vieții bizantine. Pe plan politic, biserica creștină este în plină ofensivă, ane-xând importante domenii deținute până atunci de factorii constituționali tradiționali: senatul, poporul și armata. Înfrâuriri fertile au fost exercitate de creștinism în cultură, unde se împletesc, cu orientări și aporturi diferite, cele trei componente ale civilizației bizantine: creștin-orientală, elenă și romană Incertitudinile în care evoluează lumea bizantină în cursul secolelor IV-VI între vocația orientală și visul restaurării imperiului roman mediteranean se traduc și în cultură și-artă, unde tradițiile păgâne greco-romane fuzionează treptat, în formule de o mare originalitate, cu influențe creștin-oricn-talc, care au sfârșit prin a da trăsăturile sale definitorii noii culturi. În această atmosferă de declin al culturii păgâne, marile centre elenistice – Alexandria, Gaza, Antiohia și altele – continuă să exercite primatul și în viața intelectuală a Noii Rome; în Europa, numai Atena, cu celebra universitate păgână, putea rivaliza cu ele. Dar în Orient, ca și în Europa, o profundă transformare este în curs, transformare care doamnă civilizația bizantină din secolele IV-VI: cultura păgână cedează locul unei culturi creștine, care asimilează însă tradiții elenistice și influențe orientale. Tradiția elenistică este continuată și în științe, unde domina gustul, preluat și dezvoltat de bizantini, pentru compilație și abreviere. Aici cGtnenlarkd operelor clasice ia locul cercetării directe; puținele invenții tehnice ale timpului-focul grecesc și astrolabulsâtit fructul unor lucrări teoretice din epoca elenistică Arta acestei perioade ilustrează cel mai bine capacitatea culturii bizantine de adaptare la mediul și sensibilitatea creștină. Constantinopoliiiană prin origine, arta bizantină este sincretică prin substanță, la nașterea ei dându-și mâna Orientul și Occidentul, și religioasă prin motivație. În arhitectura religioasă, remarcabile sunt soluțiile găsite de constructor problemei organizării unui spațiu cât mai mare pentru masa în continuă creștere a credincioșilor. În sec. IV-V soluțiile au urmat modelele deja

existente, găsite în bazilica romană cu plan longitudinal și în edificiile de cult cu plan central și cu cupolă. Principalele monumente ale epocii lui Constantin au urmat aceste modele: Biserica Nașterii din Betleem și vechea biserică Sf. Petru din Roma (324 – 349) au fost ridicate în plan basilical, în timp ce rotonda de la Sf. Mormânt și Marea Biserică din Antiohia (331 – 237) au fost înălțate în plan central. Din sinteza celor două formule avea să se nască în Asia Mică la sfârșitul veacului V cea mai mare realizare a artei bizantine timpurii, bazilica cu cupolă, care a cunoscut în secolul următor deplina ei expresie. Aceeași evoluție urmează și pictura monumentală. Fidelitatea față de idealul clasic o găsim în mozaicurile din Roma și Constantinopol din sec. IV-V; treptat însă influența orientală pătrunde în toate marile centre ale lumii bizantine, din Sinai până în Ravenna.

1. PARTITIO IMPERII ROMANI (330 – 395)

În timp ce în Occident criza economică precipită criza socială și politică, reformele economice și administrative ale lui Dioclețian și Constantin se dovedesc salutare pentru regiunile orientale ale imperiului, în care economia de schimb oferă o bază solidă organismului statal. Istoria romană a veacului al IV-lea este astfel dominată de agravarea opoziției dintre cele două jumătăți ale imperiului, cu structuri economice, sociale, politice și mentale diferite; pe plan politic, fenomenul se traduce în încercările dramatice ale puterii centrale pentru menținerea unității statului. Considerată la început ca simplu artificiu de guvernământ, divizarea avea să se permanentizeze însă la sfârșitul veacului, prin actul din 395 al lui Theodosios I, chiar dacă ficțiunea unității imperiului domină încă mințile oamenilor în veacul următor. Victoria creștinismului, venit din provinciile orientale ale imperiului, asupra cultelor păgâne este reflexul acelorași transformări profunde din statul roman târziu.

330 mai îl Inaugurarea festivă a noii capitale a Imperiului roman la Constantinopol, a cărei construcție pe locul an ticeii colonii megariene *Byzantion* a fost începută de Constantin cel Mare în nov. 324. Deplasarea centrului de greutate al imperiului din Italia în Orient, unde se menține o viață urbană înfloritoare. Noua capitală, concepută ca *Nova Romă*, are o poziție strategică remarcabilă și o importanță comercială unică.

330 – 337. Constantin cel Mare desăvârșește opera de

reformare a statului inaugurată de Dioclețian. Xumărul *provinciilor* este ridicat la 117, față de 101 la înaintașul său, grupate în *H dioceze*, în loc de 12, și în 4 *prefecturi* (O

rient, Illyricum, Gallia și Italia). Armata este împărțită în trupe de campanie (*comitănenses*) și trupe de graniță (*limitând*); numărul legiunilor este stabilit la 75. Crearea unei noi ierarhii funcționărești. Senatul din Roma și cel din Constantinopol sunt transformate în simple consilii urbane. Noua ordine instituită în stat de Dioclețian și Constantin rămâne în vigoare de-a lungul întregii perioade romano-bizantine (330 – 610), iar trăsăturile ei esențiale – caracterul autocrat al puterii împăratului și centralizarea și birocratizarea aparatului de stat – se păstrează până la sfârșitul imperiului. Domnia lui Constantin coincide cu o activizare a politicii imperiale la Dunărea de Jos; cetățile Drobeta și Sucidava sunt reconstruite și este ridicată o nouă cetate pe linia fluviului – Constatiniana Dafne – în timp ce armatele romane restabilesc controlul pentru câteva decenii asupra unui teritoriu întins de la nordul fluviului, ce cuprindea zona de câmpie a Munteniei și Olteniei.

330 – 681. Deplasarea centrului imperiului din Roma în noua metropolă de pe Bosfor sporește considerabil importanța Scythiei Minor, investită cu funcția de avanpost îndepărtat al Noii Rome, apt să închidă calea învăț datorilor spre Cornul de Aur. Această funcție justifică, preocupările arătate de autoritatea imperială provinciei de la Dunărea de Jos, care este înconjurată cu o vastă rețea de fortificații și de puncte de sprijin la fruntariile vestice și nordice. Săpăturile arheologice atestă existența unei vieți urbane de o amploare și intensitate necunoscută în istoria regiunii; la apogeul ei în prima jumătate a veacului VI, ea intră în declin în perioada următoare în împrejurările crizei cunoscute de imperiu după moartea lui Justinian.

330. Constantin cel Mare încheie construcția *palatului sacra* (*Marele Palat*), extins în veacurile următoare, întregul complex acoperind o suprafață de 100 ha.

c. 330 – 335. Construirea bazilicii Nașterii din Betleem.

c. 330 – 360. Este construită Marea Biserică (Sf. Sofia) din Constantinopol, bazilică cu cinci nave, devenită model pentru edificiile de cult din perioada următoare.

332. Încheierea păcii cu goții și taifalii din nordul Dunării,

care-sânt primiți ca aliați (*foederati*) în armata romană.

337, mai 22. Moartea lui Constantin cel Mare. Imperiul este împărțit celor trei fii ai săi: Constantin II (F. Valerius i erui *corre* comercial *et* amolfifartlo e & israai ci pisaislor

Clauditus Constantinii?) în Occident (337 3 – 10), Constant (F. Valerius Julius Constans), în Italia (337 – 350) și Constantin II (F. Valerius Iulius Constantius) în Orient (337 – Mi). Sub succesorii lui Constantin, problema bisericii creștine devine tot mai gravă. După primul conciliu ecumenic din Niceea (iun. 325), unde au fost puse bazele dogmatice și canonice ale ortodoxiei iar arianismul a fost învins și declarat erezie datorită intervenției brutale a împăratului, partizanii lui Arius reușesc să recucerească vechile poziții până și la curtea imperială (Constantin este botezat pe patul de moarte de Iusebiu de Nicomedia, episcop arian). În Orient, după moartea lui Constantin, arianismul este în plină ofensivă, grație sprijinului acordat de Constantin II, arian convins, în timp ce în Occident ortodoxismul deține poziții solide.

337 – 363. Război romano persan. Sasanizii invadează Mesopotamia și Siria.

340. Război civil. Constantin II este înfrânt de Constant, care anexează Italia părții occidentale a imperiului.

e, 340. Moare Eusebiu de Cezareea (n. c. 260), autor al unor lucrări teologice cu caracter polemic și-al unor. importante opere istoric», între care o cronică universală, ce cuprinde narațiunea evenimentelor de la facerea lumii la anul 303 e.n., *Istoria eclesiastică și Viața lui Constantin*, fiecare în parte punând bazele unui gen de literatură carieră în literatura istorică bizantină: cronică universală, istoria bisericii și biografia imperială.

343. Wulila, apostolul goților, este botezat în rit arian de episcopul Eusebiu de Nicomedia, după care traduce

Biblia în limba germană (c. 350); evenimentul va avea consecințe nebanuite pentru viața politică a Imperiului roman.

350, ian. 18. Constant cade în luptă cu uzurpatorul păgân, de origine germană, Magnus Magnentius; învingătorul, stăpân pe situație în Occident, împarte puterea în imperiu cu Constantin II.

Sec. IV (a doua jum.). Își desfășoară activitatea părinții bisericii orientale – Vasile cel Mare (c. 327 – 379), Grigore de Nyssa (e 330 –

395), Grigore de Nazianz (c. 330 – c. 390) și Ioan Chrysostomul (c. 350 – 407) – cărora dogma ortodoxă le datorează prima sa sistematizare și prima sa formulare clasică. Oratori străluciți și autori ai unei vaste opere teologice, de caracter polemic, și epistolare.

351, sept. 28. Magnentius este înfrânt la *Mursa* (Pannonia) de Constanțiu II.

353, aug. Magnentius se sinucide, după o nouă înfrângere la Mons Seleuci; Constanțiu devine împărat unic în imperiu (353 – 361).

359. Constanțiu II zdrobește opoziția ortodoxă din biserica creștină, condusă de Athanasios, arhiepiscopul Alexandriei, și proclamă arianismul religie de stat la sinoadele de la Sirmium și Rimini.

361 – 363. Proclamat împărat de trupele din Gallia (febr. 360), Iulian este recunoscut împărat și de provinciile din Orient la moartea lui Constanțiu II (3 nov. 361). Moartea lui Iulian coincide cu o puternică reacție păgână în imperiu (redeschiderea unor temple păgâne, edict de toleranță pentru păgâni, evrei și donatiști, organizarea urnii cler păgân după modelul celui creștin etc), al cărei eșec pune în lumină imensa forță morală și politică acumulată de noua religie. Persecuțiile anticreștine îi aduc cognomenul de *Apostatul*.

390. Ammian urmărește opera *gestarum lib...* LC între anii 96 – 376. febr. Interzic Creștinismul de mai 15. Vale roman

363, iun. 26. Moartea lui Iulian în timpul campaniei – din Mesopotamie, împotriva perșilor; succesorul lui, Iovianus.

Încheie pace cu statul persan, cedându-i posesiunile romane de dincolo de Eufrat și renunțând la suzeranitatea imperială asupra Armeniei. Revocarea măsurilor religioase ale lui Iulian.

O. „... ni stăiui rumân.

392. mai 15. Valentinian II este asasinat și este proclamat împărat în Occident rectorul Flavius Eugenius, care face o ultimă tentativă de restaurare a cultelor păgâne.

393. Moare Libanios din Antiohia, ultimul mare retor păgân, intim al lui Iulian Apostatul și dascăl al părinților bisericii Vasile cel Mare, Grigore de Nazianz și Ioan Chrysostomul.

394. Theodosios I interzice jocurile olimpice.

394, sept. 6. Theodosios I zdrobește pe Eugenius la Frigidus;

imperiul este condus pentru ultima oară de un împărat unic.

395, ian. 17. Moartea lui Theodosios I. Imperiul este împărțit între cei doi fii ai săi, Arcadius devine împărat al părții orientale (*pars Orientis*), cu centrul la Constantinopol, în timp ce Honorius preia partea occidentală

(*pars occidentis*), cu capitala la Ravenna.

Divizarea definitivă a teritoriului imperiului roman.

364, febr. 17. La moartea lui Iovian este proclamat împărat Flavius Valentinianus I, care-l asociază la tron pe fratele său Flavius Valens, căruia îi dă spre administrare partea orientală a imperiului, el păstrând jumătatea occidentală.

367 – 369. Valens întreprinde câteva expediții la nord de Dunăre împotriva goților, care-l scrișiseră pe uzurpatorul Procopius (365 – 366); fără aține victoria decisivă, Valens încheie pace cu Athanaric la Noviodunum (369).

C 375. Hunii, prima populație nomadă de origine turcă, invadează Europa; regatul ostrogot din nordul Mării Negre, condus de Ermanaric, este distrus. Începutul „marii migrații a popoarelor”.

376. Hunii atacă pe vizigoți, aflați la nordul Dunării; o grupare vizigotă condusă de Frithigern și Alaviv trece Dunărea și se refugiază în imperiu; vizigoții sunt colonizați de Valens în dioceza Traciei.

378, aug. 9. Coloniștii vizigoți din Trăda se răscoală contra autorităților imperiale în aliată cu sclavii și colonii din Balcani (377) și provoacă lui Valens o groaznică înfrângere în lupta de la Adrianopol, în care împăratul însuși cade. Prima mare victorie a cavaleriei asupra infanteriei, care inaugurează primatul ei pe câmpurile de luptă în mileniul evului de mijloc.

380, febr. 28. Edictul de la Thessalonica. Interzicerea arianismului în jumătatea orientală a Imperiului de către împăratul Theodosios I; ortodoxia devine religie oficială de stat.

381, mai. Al doilea conciliu ecumenic de la Constantinopol.

Arianismul este definitiv condamnat, este în tregită dogma ortodoxă și se fixează *Credo-ul*. Patriarhul din Constantinopol dobândește o preeminență onorifică asupra colegilor săi din Orient (Alexandria, Antiohia și Ierusalim), ocupând al doilea rang în biserica creștină, după episcopul Romei.

A

2. EPOCA INVAZIILOR ȘI A LUTTELOR CRISTOLOGICE (395 – 518)

Veacul al V-lea este dominat de luptele cristologice, pe plan intern, și de efortul pentru supraviețuire în fața amenințării popoarelor migratoare, pe plan extern. Disputa în jurul naturii lui Christos, ce a cuprins cercuri dintre cele mai largi ale societății romano-bizantine, are loc într-un moment în care dogma creștină este în curs de fixare. Dar dincolo de ve. șmântul religios, luptele cristologice trădează grave tensiuni existente atât în sânul tinerei biserici creștine, care-și pierde treptat caracterul său democratic, cât și în cadrul societății sclavagiste romane, aflată în plină criză. În sânul comunităților creștine se agravează antagonismele dintre marea masă a credincioșilor și conducerea bisericii; pe de altă parte, se afirmă tot mai puternic, în lupta pentru supremație în cadrul bisericii creștine, opoziția dintre episcopii din Roma, Alexandria, Antiohia, Ierusalim și Constantinopol, episcopul Noii Rome sprijinit activ de puterea imperială. Dar expresia religioasă acoperă și conflicte ce depășesc mult cadrele propriu-zise ale bisericii: tensiunea creșeândă dintre marea masă a exploatărilor și elita socială din imperiu, opoziția tot mai pronunțată a provinciilor orientale față de politica iască spoliatoare a metropolei, rezistența culturii popoarelor orientale negrecizate în fața tendințelor autorității centrale de elenizare a întregii populații a imperiului. În aceste condiții, încercarea puterii imperiale de a aplana, prin forță sau compromis, disputele religioase din stat s-a soldat cu un eșec total, marcat de desprinderea provinciilor orientale de imperiu și intrarea lor în căiulul arab. Pe plan extern, în schimb, Constantinopolul înregistrează un succes deplin în conflictul ce opune imperiul popoarelor migratoare. În rezolvarea, rând pe rând, a problemelor vizigote, hune și ostrogote, A'oua Romă face dovada unei politici de o remarcabilă suplețe, în care se îmbină forța, concesiile materiale și o diplomatie de mare rafinament.

395 – 408. Domnia lui Arcadius tutelată de generalul Rufus nu-s, eunucul Eutropios, soția sa Eudoxia și prefectul pretoriului Anthemios.

395 396. Alaric, regele vizigoților, pradă Macedonia, Thesalonica, Grecia centrală și Peloponezul: rivalitatea dintre Rufinus și Stilicon, principalul general al lui Honorius, împiedică o acțiune eficace contra primejdiei vizigote. Arcadius este obligat să-i acorde lui

Alaric titlul de *m-ai & ter miiitum per Illyricum*, după ce gotul Găinas a pus la cale asasinarea lui Rufinus, cu complicitatea lui Stilicon (nov. 396).

399 – 400. Răscoala foederailor goți din Asia Mică, condusă de Tribigild și sprijinită în ascuns de Găinas, obligă pe Arcadius să-l înlăture de la putere pe eunucul Eutropios, favoritul său (sf. 399): Găinas devine atotputernic în Constantinopol. Reacția populară din capitală împotriva goților (12 iul. 400) duce la măcelărirea milițiilor gote din oraș; Găinas se refugiază la Dunăre, unde este asasinat de huni (sf. 400).

Sec. V (început). Așezați în Pannonia, hunii pun bazele unui vast imperiu, care atinge apogeul sub domnia lui Attila (434 – 453); gravă amenințare la granițele balcanice ale imperiului din Constantinopol.

Sec. V. Trăiește Zosimos, ultimul mare istoric grec păgân, autor al *Istorici contemporane*, în șase cărți.

402 – 403. Invazie a lui Alaric în Italia] înfrânt de generalul Stilicon, regele vizigot se reîntoarce în Illyricum.

408, aug. 22. Stilicon este asasinat din ordinul lui Honorius cu acordul tacit al autorităților din Constantinopol, Alaric invadează din nou Italia și ocupă Roma (24 aug. 410). Pericolul vizigot din imperiul din Orient este *de-ii* – nitiv îndepărtat.

408 – 450. Domnia lui Theodosios II, tutelat de Pulcheria, sora sa, Athenais-Eudocia, soția lui, de prefectul Antlie-mios și de eunucul Chrysaphios. Elementul roman cOrdează tot mai mult pasul celui elen? problema huna ocupă locul central în preocupările diplomației imperiale.

413. Anthemios, prefectul pretoriului, construiește zidul lui Theodosios, lung de 6 km, înalt de 9 m, care apără capitala dinspre uscat; completat în 439 și refăcut în

regele hun și se obligă să tripleze tributul balcanică a lui AUua, care ocupă] – Aâr de și Tracia și amenință Ct

puternicele ziduri ridicate de cu cetăți din Mo< apărat sa de Maxirrus.

plății parat.

Îbas de Edessa;

447 de către prefectul Constantin, zidul avea să înfrunt prin

veacuri pe hunii lui Attila și perșii lui Chosroes II (2100
pe arabii lui Muawija și bulgarii lui Simeon. j% Kouă
? 3SOT. = i-SS = ia A

415. Hypathia, figură de seamă a filosofiei păgâne de la începutul secolului V, este masacrată de populația creștini din Alexandria, incitată de patriarhul Kyril, după ce aceeași mulțime fanatică distrusese Serapeum (391) Filosofia pagină rezistă însă în mediile intelectuale din Orient încă decenii în șir în ciuda persecuțiilor.

425. Fondarea școlii superioare din Constantinopol, prin reorganizarea și extinderea școlii create de Constantinos cel Mare. Noua universitate, cuprinzând 3 care avea să funcționeze, cu mici întreruperi, până la sfârșitul imperiului, au în prestigiu școlilor superioare păgâne din Ateru Fși Alexandria. În noua instituție, limba greacă ocupă un loc mai important decât latina.

de

Alexandria

450. Construirea m

Împodobit cu splendide mozaicuri.

Sec. V (a doua jum.). Este construită bazilica cu cinci nave Sf. Dimitrie din Thessalonic.

451. În alianță cu gepizii, ostrogoții și herulii, Attila atacă Gallia: pe câmpiile Catalaunice, armata romană, condusă de Aetius, obligă pe invadatori să bată în retragere întruna dintre cele mai sângeroase bătălii ale antichității.

451, oct. Al patrulea conciliu ecumenic de la Chalkedon.

Împăratul Marcian, cu sprijinul papei Leon I, speriat de influența creștândă a patriarhiei din Alexandria și a monofiziților, convoacă un nou conciliu ecumenic, care

— J., „doctrina monofizită, depune pe Dioscor și re-” «nale Vq Theodoret de Cyr și „” lui Leon. I:

c.

431, iun. Al treilea conciliu ecumenic de la Ephes. Disputa asupra naturii lui Christos izbucnește fățiș în conciliul de la Ephes între partizanii lui Nestorios, patriarhul Constantinopolului, reprezentant al școlii raționaliste din Antiohia, și partizanii lui Kyril, patriarhul Alexandriei, și reprezentant al școlii mistice din metropola egipteană. Nestorios este depus la conciliu de partizanii lui Kyril,

înainte de sosirea episcopilor partizani ai patriarhului constantinopolitan, care, la rândul lor, depun pe Kyrâl. Speriat de influența lui Kyril, sprijinit și de o puternică grupare de la curte, împăratul validează depunerea lui Nestorios și-l exilează, în timp ce Kyril rămâne în funcție; în cursul evenimentelor papa rămâne de partea episcopului de Alexandria, în încercarea de a-l discredita pe colegul său din Constantinopol.

438. Codex Theodosianus. După zece ani de muncă, este editat codul lui Theodosios, semnat și publicat concomitent de cei doi împărați romani din Constantinopol și Ravenna, simbol al menținerii unității Imperiului roman în conștiința contemporanilor; codul conține constituțiile imperiale ale lui Constantin cel Mare și ale succesorilor săi și ordonanțele lui Theodosios II. 441. Invazie hună în Balcani. Attila ocupă Sirmium, Nais-sus, Singidunum, Viminacmm și alte cetăți sud-dunărene; aflat în război cu perșii și cu vandalii, Theodosios

**** 17**

Christos, două naturi inseparabile într-o singură per goană. Victoria papei a fost numai dogmatică; prin ea nonul 28, conciliul proclamă egalitatea dintre scaunul episcopal din Constantinopol și Roma, papa păstrânc primul rang onorific în biserica creștină grație vechimi scaunului său.

453. La moartea lui Attila se destramă conglomeratul-hun:

gepizii, ostrogoții și herulii își redobândesc libertatea de acțiune după bătălia de la Nedao (454). Înlăturarea primejdiei hune.

457, febr. 7. La stingerea dinastiei lui Theodosios I, șefii] gărzii imperiale, alanul Aspar, aduce pe tron un soldat de rând, Leon, trac de origine; în intenția ambițiosului Aspar era de a găsi în noul împărat un instrument pentru a-și impune la tron pe fiul său Patricius, încă minor, și de a crea o dinastie proprie.

463. Patriciul Studios înalță la Constantinopol biserica Sf. Ioan Botezate

466 – 471. Leon I recrutează o gardă imperială din rândurile populației din munții Isauriei și numește comandant pe isaurianul Tarasicocâissa, pe care-l căsătorește cu Ariad-na, fiica sa, și-i schimbă numele în acela de Zenon (466): între Leon, sprijinit de Zenon, și Aspar, care conduce forțele alane și gote din capitală, începe o luptă înverșunată, încheiată cu asasinarea șefului alan și a fiilor săi la un

banchet (471) și cu îndepărtarea milițiilor alane și gote din Constantinopol.

468. În colaborare cu Anthemios, colegul său din Ravenna, Leon I organizează o expediție antivândală în Africa sub comanda incapabilului Basiliscus zdrobită însă de regele Genseric; câțiva ani mai târziu, între Zenon și Genseric este semnată „pacea eternă” (475), reînnoită de Anastasios și regele vandal Trasamond, prin care imperiul recunoaște stăpânirea vandală asupra Africii romane.

475 – 476. Răscoala lui Basiliscus, care îl alungă de la tron pe Zenon cu sprijin monofizit și ostrogot și se proclamă împărat, este înăbușită.

476, aug. 28. Căderea Imperiului roman de Apus. După două decenii de anarhie politică, care a făcut din generalul sucv Ricimer arbitrul scenei politice din Occident, ultimul împărat din Ravenna, Romii Ins Angustus, fiul patriciului Orestos, este depus de Odoacru, căpetenia herulilor, care trimite insignele imperiale la Constantinnopol; Zemn numește pe Odoacru *magister mililum per llalia m*, ceea ce echivala cu recunoașterea formală de către acesta a autorității împăratului din Constantinopol asupra Italiei; în realitate, peninsula scapă controlului Orientului. Împărații din Constantinopol apar din acest moment în ochii contemporanilor drept singurii succesori și moștenitori legitimi ai tradiției politice a cezarilor romani.

77 488. Zenon are de făcut față primejdiei ostrogote.

Theoderic-Amalul, crescut la Constantinopol și recunoscut rege de ostrogoți la moartea tatălui său (474), atacă pe Zenon în alianță cu un alt șef ostrogot, Theodorie Strabo: împăratul îl atrage pe acesta din urmă de partea sa, dar regele ostrogot pradă Macedonia și ocupă D\t-rachium (478). Zenon este obligat să-i acorde importante demnități în stat și provincia Moesia pentru cantonament (483). După noi tulburări în Balcani, regele Theoderic este investit de împărat cu guvernarea Italiei și primește titlul de *mag1 ster inilihtm per Italiam* (488), în locul lui Odoacru, care se emancipase de sub autoritatea imperiului; prin plecarea lui Theoderic spre Italia, imperiul este eliberat de primedidia ostrogotă în Balcani.

52. În încercarea de a aduce pacea religioasă în sânul imperiului, Zenon dă decretul de uniune, Henoticon, prin care abandonează formula de la Chalkedon și adoptă pe cea a lui Kyril de Alexandria;

măsura duce la crearea unui al treilea partid, ce cuprinde partizanii uniunii, pe lângă ortodocși și monofiziți, măbind anarhia în stat.

Ruperea raporturilor dintre Roma și Constantiuopol, în urma excomunicării patriarhului Acațiu de către papa

Felix III (28 iul. 484), care respinge decretul imperial și provoacă schisma dintre cele două biserici (484-518).

\$5. Moare Produs (n. c. 410), ultimul mare filosof păgân grec, șeful școlii neoplatonismului din Atena.

W-493. Ostrogoții pătrund în Italia (vara 489), înfrâng pe Odoacru succesiv la Isonzo (aug. 489), Verona (sept. 489) și Adda (490) și-l obligă să se închină în Ravenna. După un asediu de trei ani, Odoacru acceptă un compromis cu Theodoric, urmând să stăpânească împreună peninsula; la scurt timp, Odoacru este asasinat de Theodoric (5 mart. 493), care rămâne singur stăpân în Italia. Formarea regatului ostrogot în Italia.

„«»? v, >în inusurjje sale în lavoarea comerțului și industriei. Desființează impozitul *chrysar gyron*, ce apăsa asupra populației de la orașe, reface finanțele statului, lăsând la moarte – L

JSnte fortărețe ° hunilor să îne-Pâfi. SSr-et-lrierdute. Anastasic-concapitala di, wriale din Orient, și *o” Jjd

tele operei \yjopolis și reodosiopohs (& fântâia oară la Dutulburărilesec/vKdeceoia-S)?™ ai. anță

dreptat stăpâni atacă în trei sios.

*, ce jji «veicn.d. numegir

— ei albaștrilor (491, 493, 498, 512), 513

condusă de vechea aristocrație senatorială greco-romană, partizană a ortodoxiei; pe plan religios, sprijină fățiș pe monofiziți, care pun mâna pe pozițiile cele mai importante în Orient și-și extind influența în stat. Mișcările interne, culminând cu cea a lui Vitalian, lasă imperiul într-o gravă criză socială și religioasă la moartea împăratului.

491 – 497. Nemulțumit că nu a fost ales împărat, Longinus, fratele lui Zenon, se răscoală contra lui Anastasios și în e fruntea trupelor isauriene atacă capitala; Anastasios îl zdrobește la Kutahia, în Phrygia, și-l obligă să se retragă peste Taurus, unde rezistă mai mulți ani înainte de a depune armele.

c. 49 l-o. 578. Trăiește Ioan Malalas, autorul *Cronicii universale*,

ce cuprinde evenimentele de la începutul lumii până la 565.

C. sf. sec. V. Theodoric cel Mare înalță bazilica Sant' Apoi!

alinare Nuovo la Ravenna, destinată inițial cultului arian., **s c.**
493-o. 526. Construirea Baptisteriului arienilor la Ra -, **t** veina de
către Theodoric cel Mare.

sf. sec. V-o. 550. Trăiește Roman Melodul, cel mai mare poet;
bizantin din toate timpurile, autorul unor remarcabile; J

poezii liturgice. >]

Sec. VI (prima jum.). Trăiește Alexandru din Tralles, cel V
mai vestit medic bizantin.

Tracia, condusă de lor) și înmastasiosi în continuare a

3. EPOCA LUI (518 – 610)

JUSTINIAN

Veacul” al Vi-îja este dominat de personalitatea covârșitoare a
împăratului Justinian, a cărui politică vizează refacerea *orlis*-ului
roman în jurul Mediteranei, placa sa turnantă. Deși restabilirea unității
politice a spațiului mediteranean răspundea încă, în parte, nevoilor
oamenilor de afaccii orientali, a căror arie de activitate se întinde până
în Gallia, Spania și Britania, politica de recucerire și consolidare a
sclavagismului era profund anacronică, fiind în flagrantă contradicție
cu transformările structurale din societatea romană de la sfîișitul
antichității; de aici, în ciuda caracterului spectaculos, fragilitatea ei și
consecințele sale dezastruoase pentru politica imperială la celelalte
fruntarii ale statului. În Balcani, concentrarea tuturor resurselor
materiale și umane ale imperiului în Occident a lăsat fără apărare
limesul dunărean în fața valului slav, care avea să se reverse la sudul
fluviului la sfârșit de veac, schimbând pentru totdeauna fața etnică a
Balcanilor. În Orient, Justinian a anulat rezultatele fructuoasei politici a
lui Anastasios, ducând la consolidarea pozițiilor statului sassanid, care
amenință grav stăpânirea imperială în provinciile asiatice. Situația
avea să fie salvată de Mauricios și Herakleios, pentru scurt timp însă,
înainte de pierderea lor definitivă. Secolul al VI-lea rămâne însă „epoca
de aur” a culturii bizantine.

518, lui. 9 – 527, aug. 1. Domnia lui Justin I. Adus la tron de
senat în dauna drepturilor nepoților lui Anastasios, bătrânul comite al
gărziilor *cubișilov*, ieșit din sânul romanității balcanice, este un om lipsit
de cultură sub care imperiul este condx; **s**, în fapt, de Justinian, nepotul

său, adoptat ca moștenitor. Acesta din urmă reușește să înlăture primejdia, ce continua s-o reprezinte Vitaian, *circ* este chemat la Conștantinopol, onorat cu cele mai înalte demnități și curând asasinat (520); restabilește hotărârile conciliului de la Clialkedon și ia măsuri drastice contra monofiziților, destituiți din funcții; reia relațiile cu Roma după peste 30 de ani de schismă între rupă și patriarhul din „Noua Romă (484 – 318). Un edict contra arienilor și pentru închiderea bisericilor acestora din Conștantinopol (324) înăsprește relațiile dintre imperiu și regele ostrogot Theoderic cel Mare (-Jaug. 30, 326).

7 aug-565, nov. 14. Domnia lui Justinian – apogeul imperiului romano-bizantin. Pe plan economic, imperiul cnonste o relativă prosperitate, reflectată în comerțul foarte activ – negustorii bizantini ajung în Gallia francă, în Occident, în China, India și Ceylon, în Orient – și în soliditatea *nonusmei*, ce se impune pe toate piețele iimvii; impresionantă operă edilitară în toate provinciile, dar mai ales în Conștantinopol; la toate granițele – la Dunăre, în Orient și în Africa – se înalță brâuri de fortificații ca niciodată în istoria romană și bizantină. Toate acestea, la care se adaugă politica militară, cer din partea statului un imens efort financiar, care ruinează pe contribuabili și economia imperiului, fapt cu consecințe funeste pentru evoluția imperiului. Atât opera legislativă cât și „recucerirea”, cel mai spectaculos efort al dom –, mei lui Justinian, au \\\ caracter reacționar, năzuind să restabilească *orbis romanns* în cadrele sale universale și să oprească criza societății sclavagiste. Politica religioasă, lipsită de coerență și soldată cu un eșec total în încercarea de a împăca pe ortodocși cu moniâiziți, reușește totuși să compromită autoritatea papalității, pontifii devenind sub Justinian simpli funcționari imperiali ieșit din raidurile romanității sud-dunărene – s-a născut lângă Skopje, în 482 –, care a dat imperiului numeroși împărați în sec. IV-VI, Justinian avea im caracter plin de contraste. Fără voință, bănuitor și crud, era înzestrat însă cu o putere de muncă ieșită din comun, ceea ce l-a făcut pe un contemporan să-l numească „împăratul care nu doarme niciodată”. Atrilmindu-și o competență universală, el era preocupat să controleze Hâtroaga activitate din stat; procesul transformării dominatului într-o monarhie absolută orientală înregistrează astfel sub Justinian pași hotărâtori. Câruiirca

548. Este ridicată cu care edificii¹”.

ep lui Justinian a beneficiat de colaboratori eminenți „Trebonian, questorul Palatului Sacru, și Ioan de Ci” padocia, prefectul pretoriului oriental, domină admitrația imperială; primul, „cel mai mare savant alți pului” (Procopios), era un jurist eminent, al doilea, administrator inegalabil, amândoi însă lipsiți de sci puie, corupți și duri, expresie vie a trăsăturilor admin

530-mai din Ravenna, cu deplina lor expresie; este marcabile, între care Justinian și TheoJ-narat cu bazilica San Vitale plan central cunosc „rereprezintă pe

Maximianus, este cel mai

Ic anul următor ia i rege persan Chosroes solida poziția internă (cca. 500 – 548). De origine umilă, era fiica unui pazn de urși din Hipjăfdromul din Constantinopol și a un dansatoare. Crefibntă în lumea interlopă a metropol imperiale, ea a avut înainte de căsătoria cu viitorul în parat – dacă e să dăm credit deplin mărturiei de altfi foarte suspectă a lui Procopios-o viață plină de aventuri!

Constantinopol și în marile orașe din Orient, unde cunoași pe unii din reprezentanții grupării monofizite. De o rară fru musețe, inteligentă, voluntară și foarte ambițioasă, Théo dora a jucat un rol foarte important în ce se sane asupra pe Eufra tf3

per ni

și ciouiț – 579) de păcii periiu reia plata la protectoratul talării influenței pentru controlul ial ce lega

„«... u. iv, uuuiuu.1 lui JUblII –lia îl

dotată cu un remarcabil simț politic, ea manifestă sâni patie pentru populațiile active din Orient, înclinate spre erezia monofizită, forțele vii ale imperiului. 527 – 528. Legi severe promulgate de Justinian contra pă gânilor, obligați să treacă în masă la creștinism. Școlii și sanctuarele păgâne sunt închise. Măsurile lovesc și în evrei, care se revoltă împotriva autorității imperiale (529).

528, febr. 13 – 529, apr. 7. Codul lui Jusâânian. O comisie for mată din zece specialiști, în frunte ai eminentul jurist

Trebonian, redactează Codul lui Justinian, pornind de la codurile legislative anterioare, *Codex Gregorianiis* și *Codex Herniogenianus*, întocmite sub Dioclețian, și *Coiei*

Theodosianus; noul cod, lipsit de originalitate, cuprinde,

constituțiile imperiale din sec. II-V. O nouă ediție apare în 534.

plasarea

Constantinopolul creștin: lumea locul lumii bizantine – creștine.

529. Justinian închide școala superioară din Atena, eveniment ce marchează deplasarea centrului intelectual al

ept... t față

„J. care vmperși și renunță n schimbul ins în! azicum, poziție-cheie mătăsii”, principalul drum de China.

„An. li – 18. Răscoala f-™ de

Ia de abuzurile

Ioan de Cappamasele populare din capitala; lor politică, sub conducerea de mă Hippodromul și-l proclama, enot al lui Anastasios. Situația – cu docia, și de politica lui Justinian de sprijinire a aristocratice, ce se afla în fruntea demei „albaștri masele populare din capitală lor”, mișcarea indiferent de o mei „verzilor”, care ocupă Hvpatis, nepozilor”, care ocupa xiiijpuul. il – ±

Împărat pe Hvpatis, nepot al lui Anastasios. Situația, pe care Justinian o credea pierdută este salvată de Theodoros; aceasta face apel la Narses, care rupe unitatea răsculaților prin tratative iscusite, și la Belizarie, care pătrunde în Hippodrom în fruntea armatei și înăbușă fără milă mișcarea; represiunii, care urmează, îi cad mii de victime în Constantinopol, consolidând pentru moment dede victime regimul autocrat”.

Îlebr – 537, dec. 25. Construirea catedralei Ș. Solia surprin – cu o din I Constantinopol pe locul bisericii lui Istantin, chs-trusă în timpul răscoalei Nika opera reprezenta artei bizantine, realizată de Anthemios din Mes și Isidor din Milet, în care s-au asociat „ceeniul Romei și cel al Orientului în cel mai sambru” (Choisy). Bazilica r i, iar cupola a vinci 54 ra înălțime și 31 m – devine o lucrare de referință în întreaga lă și ortodoxă în cursul veacurilor minatoare, inopol este convocat un conciliu unității” din sânul bisericii între or-Aeapet, sprijinit și de împărat; ciupa un uuu tmiuu

la Constantinopol (mai 536), începe persecutarea monofi

ziților, care rezistă însă cu tenacitate în Orient, îndeosebi în Egipt, sprijiniți în secret de Theodora.

33, iun. – 534, mart. Recucerirea Africii romane. În fruntea unei armate de 15.000 de soldați, aduși pe 500 de vase;

Belizarie debarcă nu departe de Cartagina (sept 533), i.

zdrobește pe regele vandal Gelimer la *Decimam* și intră în Cartagina (15 sept.); încercarea disperată a lui Gelimer de a-l alunga pe Belizarie este zdrobită la *Tricamarum* (dec.) și câteva luni mai tiran regele vandal se predă cu întreaga familie (mart. 534) pentru a figura în cortegiul triumfal al învingătorului la revenirea în Constantinopol. Justinian își ia calificativele de *Vandalicus* și *Africanus*; teritoriul cucerit, limitat la Byzacene și

Africa Proconsulară, este constituit într-o prefectură de pretoriu (apr. 534). Restul teritoriului vechii Africi romane rămâne sub controlul berberilor.

533, nov. O comisie formată din doi profesori de drept și condusă de Trebonian editează *Institutes*, compusă din patru cărți și care constituie un manual de drept pentru studenți.

533, dec. 15. După trei ani de muncă stăruitoare, o comisie de juriști sub președinția lui Trebonian întocmește o impresionantă operă, cunoscută sub numele de *Digeste* sau *Pandectes* și compusă din 50 de cărțilucrare complet nouă. *Digestele* cuprind o selecție și adaptare a le = gistaici republicane și imperiale la noile realități ale secolului VI, încorporând pentru întâia oară unui sistem coerent o legislație de proporții imense, apărută de-a lungul unui mileniu. Ideea de stat și teoria absolutismului imperial cunosc expresia lor ultimă; puternică influență a spiritului creștin în dreptul privat.

534. În romano

«sss-sgrv-ți?

Înfrângere din na *\$După se răscoale ale beri ilbudios, cade în la este pacifică.1*» definitiv câțipă ce iimăr i iț* P înss în fața berberilor, rămași! grea ei, sclavmilor, iar comandantul 534 – 565. Ap

— Uoo. Apare seria novellelor, în număr de 154, care a-g 550.

turi de cele trei părți anterioare – Codul lui Iustinii „+ v”. iv. riri» *Pandectek* și i «t;

se de răscoale ale berberilor, Africa bizantină i-a fost construit un *li-m* continuare nesupuși.

— de! Ravetuta, caracterizate prin constituie legistavență, sunt întocmite

Fandectele și *Institutele*” 7Z ™T 1U1 J ustini3” „strălucirea

crdoriâj îndrăzneala desenului, fastul ornamente-Vfils, cunoscut în Europa a-u să-ți T juffe tatiei și bogăția spirituală a personajelor pictura monu-secolului XII.; novellele? JfP & f Plnd™ mijlo, nta a bizantină atinge adevărate culmi. În pictura –™ «... noveuele, care constitui,» Wew; „™v” nnată pot fi stabilite cu limpezime etapele trecerii

535 – 555. „Recucerirea furnizat după

Italiei. Pretextul războiului es dk idealul clasic – clar exprimat în mozaicurile din mausoleul Galla Placidia (c. 450), din baptisterul catedralei (miji. sec. V) și chiar din baptisteriul arienilor fsf sec V) s-pre pictura propriu-zis bizantină – San lheidenc, care – J-” –

Cala-Shlhea?? îță VUL fi CU Care-V Ssă Și de trăsăturile arameice ale personajelor, dar mai cu sea

«t*”? 5.™al.n fruntea grupării nmmm→—* «3 «r-i + n-nle artei al puterea cu...”. nu, a antha, aflată în fruntea grupării «uman este îndepărtată de Theodat și asasinată (apr. 53 j oferind pretext lui Tustiniaii să intervină în Italia

Vital (54. S), San Michele în Africisco (545), Sant’ Apol-linare în Oa-se (549) și Sant’ Apolrinare Nuovo (556 – o) – cu puternice influențe orientale, puse în evidența mă de ceea ce avea să devină caracteristicile artei bizantine: simetria perfectă a compoziției, hieratismul și de bunăto/al fiwT-i J-” Tia A-l’s” miervmfl în Italia ca r? materializarea personajelor, frontalitatea, absența pers-epuizat de ambele ne-Râzbo-l, îndelungat pectivei, rigiditatea veșmintelor, care cad în pliuri geo-fază ofensivi-rî: °a-e rei faai 5 – jj metrice, verticale.

ei între Smăuă – CUCE –resc la 5—545. Răoiul «persH. Chosroes I reia ostiut & țik îmKicului TnHla + h)? 42-o*O, sub conducerea era potrivea imperiului, pătrunde în Șina și ocupa Antiohia

P>”—1, lotlla. ostrogoții eliberează itaii*» – Z M fs40\» r nnni. hhte... =”...

Imperiului grele înfrân-eri-S1*2

sivă a bizantinilor că i,, fază

P1” OVOCIH f jesc putere scurt timp.

Italia războiului cu ostrogoții» în timp e

Mioaidus atacă Dalmația și cucerește Salona, Beluari debarcă în Sicilia și-i alungă pe ostrogoți (iarna 535) în anul următor, Belizarie trece Me. ssina, ocupă Napol și înaintează spre Roma. Între timp,

Theodat este a. a „-: și rege ostrogot devine Vitâges, un – soldat de origină estă, care nu-l ntmp î – v-i:

e o să!

(540), iar apoi stabilește controlul în Lazicum și (541); în ciuda opoziției celor mai valoroși generali imperiali, Belizarie și Germanos, vărul împăratului, regele persan devastează în anii următori Armenia și Mesopotamia romană (542/3). Succesele lui Belizarie pe Tigrit obligă pe Chosroes I să accepte ofertele bizantine și astfel se încheie un armistițiu între cele două părți (545), reînnoit apoi de două ori (551, 557), în urma căruia imperiul acceptă plata tributului către perși (2000 livre aur).

Roma (10 dec. 536). Strategul bizantin este asediat rândui de Vitiges în Roma mai bine de un an și numa foametea obligă pe ostrogoți să ridic «asediul (mart 538) și să se retragă spre nord, refugiindu-se în Ravenna după o înverșunată rezistență, Vitiges se predă lui Bel zarie și este trimis la Constantinopol (mai 540). Întreaga stantinopol

Prisuia cade în râmle bizantinii caMicativnt de *Gothicms*.

Faza a doua a războiului ca ostregoții. Sub conducerea noului lor rege Totila (*Badvrla*), ostrogoții se răscoală contra imperiului și zdrobesc forțele romanobizantine lângă Faenza, recucerind întregul nord al Italiei. Noua victorie de la Mugillo îi aduce lui Totila controlul asupra centrului peninsulei, după care ocupă și sudul, odată cu căderea orașului Napoli (543); regele ostrogot se sprijină pe colonii și sclavii romani, pe care lor; Jurstiaian își ia i-a eliberat de sub dependența stăpânilor lor; revenit în

Italia, Belizarie nu-l poate împiedica pe viteazul rege

ostrogot să ocupe Roma (17 dec. 546”) și Sicilia (S4 ț 550), după ce și-a construit o flotă proprie.

543 – 550. Jacob Baradai, episcop de Edessa, reușește să o organizare bisericii monofizite din Asia Mică, Siri; i Egipt – denumită de la fondatorul ei *iacobită* – al e rei șef devine Paul, patriarhul de Antiohia (550).

550/551. Triburi slave ierneză pentru întâia oară la sud Dunăre, în teritoriile imperiului.

552 – 554. Doi călugări reușesc să aducă în imperiu, < Oiina, secretul creșterii viermilor de mătase, care e la baza dezvoltării

industriei de mătase, una diții cele mai prospere ramuri ale industriei bizantine.

552 – 555. Faza a treia a războiului cu ostrogofii. În frunt celei mai mari armate pe care Justinian a aruncat-o luptă (20.000 de oameni), formată din mercenari, Ni debarcă la Ravenna, înaintează pe Via Flaminia întâlnește la *Tadinac* (Gualdo Tadino) pe Totila eu* este înfrânt și cade în luptă (primăvara 552): învingătul înaintează spre sud și întâlnește pe noul rege ostr got, Teias, la *Mons Lactarius* la poalele Vezuviului, care-l zdrobește și-l ucide în luptă (553). Narses nici cinstelângă Capua bandele france și aâamane, venite i peninsula în ajutorul ostrogoților (toamna 55 – 1). Un mele rămășițe ale ostrogoților, care se predau învingtorului (555), sunt înrolate în armata bizantină și te mise să lupte în Orient.

553, mai 5-un 2. Al cincilea conciliu ecumenic. Deschis încă prin edictul imperial din 543, care încearcă să găsească în teren de împăcare între ortodocși și monofi eziți prin condamnarea scrierilor lui Theodor de Mopsii estia, Tlieodoret de Cyr și Ibas de Edessa, adepți ai nes storianismului, *disputa celor trei capitale* este reluată 1< noul conciliu ecumenic, convocat de împărat la Constau

timpol, care confirmă condamnarea *celor trei capitale*, i... fără a-și atinge țelul propus, deciziile conciliului au spo

„Rit opoziția creștinilor din provinciile apusene ale trupe – râului față de Constantinopol, măbind dezordinea îi

(stat.

c. 553. Procopios din Cezareea (c. 500-o.565) încheie *Războaiele*, una dintre cele mai valoroase lucrări de istorie contemporană bizantină, în care – urinând modelele clasice – relatează evenimentele legate de recuceririle Justinianee. A mai scris *Despre construcții* și *Istoria secretă*, lucrare în care face o critică aspră regimului lui Justinian.

4 Pragmatica Sanctiune, document prin care Justinian reorganizează teritoriul Italiei recucerite, ilustrează caracterul anacronic al „recuceririi” Justinianee nu numai prin încercarea de restaurare a organizării politice romane de caracter universal, incompatibilă cu noua evoluție a structurilor social-conomice și politice din sec. VI, dar și prin restabilirea în Italia a ordinii sociale sclavagiste, grav atinsă de stăpânirea ostrogotă și îndeosebi de

reforme sociale ale lui Tatilas între alte măsuri, *Pragmatica Sanctiune* prevedea reîntoarcerea colonilor și sclavilor, eliberați de regele ostrogot, la vechii lor stăpâni.

54. Recucerirea Spaniei. Conflictul dintre regele Agila, arian înfocat, și pretendentul la tron Atlianagilă, simpatizant al catolicismului, oferă bizantinilor prilej de intervenție în Spania vizigotă, slăbită de luptele interne, izbucnite după înfrângerea zdrobitoare a lui Alaric II la Vouille în fața regelui franc Clovis (507); chemat în ajutor de Athanagilă, patriciul Liberius intervine și ocupă sud-estul peninsulei, cu orașele Córdoba, Sevilla, Carta-gena și Málaga, care rămân sub stăpânirea imperială, după ce strategul bizantin ajutase pe aliatul său să-l învingă și să-l înlăture pe Agila de la tron. Noul rege, Athanagilă, își mută capitala la Toledo, în centrul Spa

mei, împiedicând extinderea posesiunilor bizantine, limitate la sud-estul peninsulei.

556 – 565. Ultimii ani ai îndelungatei domnii a lui Justinian sunt tulburați de mari mișcări ale demelor din Cons – tantinopol, care se succed an de an.

c. 558. Avarii sunt menționați întâia oară la granițele imperiului, conduși de chaganul Baian (c. 558-o. 605); triburile de păstori nomazi de origine turcă apar în Europa către mijlocul sec. VI, când revendică de la Justinian dreptul de a se stabili în imperiu (558 – 562), fiind însă refuzați.

559. Invazia cutrigurilor, popor nomad înrudit cu hunii, în Moesia, Scythia Minor și Grecia în alianță cu slavii și bulgarii.

3 – O istorie a imperiului bizantin

562. Complotul organizat în Constantinopol pentru asasnarea împăratului; Belizarie, învinuit de a fi participat la el, cade în dizgrație.

563. După luptele epuizante pentru Lazicum, întrerupte de armistițiile din 551 și 557, Justinian și Chosroes I încheie pace pe 50 de ani; perșii abandonează Lazicum bizantinilor, care se obligă, la rândul lor, să plătească marelui rege un tribut anual de 30.000 de nomisme, achita în momentul încheierii păcii pe primii șapte ani.

565, nov. 14. Moartea bătrânului împărat Justinian provoacă o imensă ușurare în stat; în conflictul pentru tron, angaja între Justin, fiul lui Germanos, un remarcabil general, și Justin, nepot de soră al împăratului defunct, iese învingător din urmă, sprijinindu-se pe

senat și pe ga-afe imperială.

565, nov. 14 – 578, oct. 5. Domnia lui Justin II înregistrează o reacție față de guvernarea din ultimii ani a marelui său înaintaș; pe plan intern reface armata, ușurează obligațiile fiscale ale supușilor, iar pe plan extern încetează plata imenselor subsidii date vecinilor, subsidii care se ridicau la peste 3.000 de livre aur (peste 200.000 de nomisme); în 574, atins de nebunie, Justin II îl adoptă pe Tiberiu și-l proclamă cezar, acesta din urmă preluând conducerea statului până la moartea împăratului. 567. În alianță cu longobarzii, avarii îi zdrobesc pe gepizi, și se așază în Câmpia Pannonică; după plecarea aliați-ilor lor spre Italia, își formează pentru mai bine de două veacuri un vast imperiu, care va constitui în primele decenii ale existenței sale o reală primejdie pentru statul romano-bizantin.

S>68 – 586. Sub domnia lui Leovigild, vizigoții trec la ofen-i sivă împotriva. posesiunilor imperiale din Spania și, rând

*5 pe rând, cuceresc Sidonia, Sevilla și Córdoba, aceasta din urmă cea mai importantă poziție bizantină în Peninsula Iberică; imperiul reușește sub Mauriciu să recucerească unele poziții, grație abilității generalului Comentiolus, trimis în peninsula de împărat.

568, apr. Longobarzii, neam de origine germană, părăsesc Pannonia și, sub conducerea lui Alboin, pătrund în Italia, slab apărată de imperiu, care-și concentrase forțele în Balcani și în Orient; extindere lentă a stăpânirii longobarde în nordul peninsulei, sub care cad importante orașe, printre care Milan (sept. 569) și Pavia (574), acesta din urmă transformat în capitala noului regat.

572 Refuzul împăratului Justin II de a relua plata tributului față de perși, stabilit prin pacea din 562, redeschide conflictul dintre cele două imperii, care avea să se desfășoare timp de două decenii (572 – 591).

573 mai. Chosroes reușește să cucerească cheia sistemului defensiv romano-bizantin în Orient, cetatea Dara, în urma unui violent asediu.

575. Eșecul singurei expediții trimise de Justin II în Italia are ca urmare extinderea rapidă a dominației longobarde în jumătatea de nord a peninsulei (576 – 578).

575. După un scurt armistițiu cu imperiul (574), Chosroes pătrunde în fruntea unei puternice armate în Armenia și ocupă

Theodosiopolis (Erzerum), continuă ofensiva în Cappadocia, unde arde Sebasteia; obligat să se retragă în fața lui Justinian, fiul lui Germanos, Chosroes I suferă în apropiere de Melitene o înfrângere cumplită în fața generalului romano-bizantin, după o luptă sângeroasă.

576 – 577. Negocierile dintre cele două părți, după victoria romano-bizantină de la Melitene, sunt compromise de unele înfrângeri suferite de Justinian în Armenia, datorate indisciplinei trupelor sale.

578 – 591. După ce invadează Africa romană (569) și zdrobesc succesiv trei armate imperiale, triburile berbere sunt înfrânte de Gennadius, devenit câțiva ani mai târziu primul exarh al Africii, pacificând treptat provincia (579 – 591).

578 – 580. Mauriciu, noul comandant a forțelor imperiale în Orient, respinge pe Chosroes din Armenia romană și ocupă regiunea lacului Van, până atunci aflată sub perși; – sub Hormizd IV, succesorul și fiul lui Chosroes I (+ mart. 579), care întrerupe negocierile dintre cele două părți inițiate de tatăl său înainte de moarte, este amenințată capitala statului persan, Cresiphon. 578, oct. 6 – 582, aug. 14. Domnia lui Tiberiu compromise situația financiară a imperiului, foarte bună până la sfârșitul guvernării înaintașului său, datorită donațiilor generoase către supuși, prin care își dobândește însă o imensă popularitate.

III

„Un administrator, care printr-o politică de economii, ce a sa; organizează la începutul guver venjL isiAf-” J” >T”.

face însă

...v vwihui, ce a\ca să provoace cădere; ganizează la începutul guvernării sale exarhatele Ra

A și Africii de Acord, în care întreaga putere – civili

”. mani – este concentrată în mâna’ exarbului, amintind astfel noua ordine a diemelor din veacurile următoare; politică externă activă la toate granițele, cu rezultatepozitive.

583 – 59». wA

Războiul

...și>u este continuat devenii: între timp împărat, dar victoria decisivă înti; zic să vină; încheierea ostilităților se datorează re voi uției de palat de la Cresiplion, unde Hormizd IV este asasinat de unul dintre generalii săi (589), iar fiul și succesorul lui, Chosroes Parviz, se

refugiază în imperiu, de unde primește ajutor pentru a fi instalat pe tron, sub numele de Chosroes II (589 – 627).

584. Primul asediu al Thessa Ionic ului de către forțele avaro-slave, urmat doi ani mai târziu de un altul, ambele rămase fără rezultate.

584-e590. Francii, aliații lui Mauricios, întreprind cinci expediții în nordul Italiei împotriva longobarzilor. fără zultate deosebite nenfr...
ce A

< P «F este contrat pentru

... ” ... v, pentru stăpânirea imperiului în ninsulă.

— s. t a. yaro-slavă invadează provinciile europene ale imperiului; în timn în i

re-pe

586 – 587. O coaliție avaro-slavă invadează prov pene ale imw-An timp e”.

j. dă Ar>

mtinopol;

— „u xiivaciează provinciile-eur. oy, nv ale imperiului; în timp ce slavii asediază Tliessalo-hicul (586), Baian pradă Moesia și Tracia, ajungând până lângă Consfantinopol; zdrobiți lângă Adrianopol, avarii „icuează în grabă teritoriul imperiului. Cu prilejul? i retrageri a forțelor romano-bizantine, ecraauri ” *

581... Nona victorie a lui Mauiiciu asupra perșilor – la Consiai tina consolidează pozițiile imperiului în Armenia și Mesopotamia romană. 582 (primăvara). După un asediu de trei ani, a fortăreața Sirmium (Mitrovics, pe Sava, unde Baian își stabilește”.

pace en rh”.

cerej sJavi!

„ ” -iHtă a Htcă

de Coiuentiolus, în cursul unui marș de noapte un soldat rostește, potrivit lui Theophanes Confesorul, cuvintele „Torna, toanta, între”, considerate de specialiști fie ca dovada existenței unei limbi romane orientale, strâns leerată la origine de limba română, fie ca „cea mai veche urmă de limbă străromână”.

...iuisiic și a restanțelor pe ultimii tre’ ani,)) e care Tiberiu refuzase să le mai plătească. 582, aug. 14 – 602, nov. 23. Domnia lui Mauricios (Mauriciu oenpă un loc însemnat în procesul de trecere de la

imperiul romano-bizantin la cel bizantin propriu-zis. Figură d prim plan a istoriei bizantine, Mauriciu este un general cunoscut, bun administrator, care se face în timp popolar printr-o năvălire* J

591 (primăvara). Mauriciu încheie pace cu Chosroes II-prin care perșii retrocedează imperiului fortărețele Dara și Alartyropolis și-i cedează o mare parte a Armeniei persane din jurul lacului Van, importantă bază de recrutare militară pentru romano-bizantini.

592 – 602. Războiul bizantino-avaro-slav, al cărui rezultat avea să decidă soarta Peninsulei Balcanice. După încheierea victorioasă a războiului cu perșii, Mauriciu își concentrează principalele forțe la Dunăre, sub comanda unui talentat general, Priscus, al căror obiectiv era distrugerea bazelor de atac ale avaro-slavilor de la nordul „fluviului; după unele succese importante obținute de Priscus, atingerea obiectivului propus este compromisă de răscoala de la Dunăre din 602 și soarta stăpânirii bizantine la sud de Dunăre este pecetluită.

593. Priscus întreprinde o expediție victorioasă la nordul Dunării.

594. Atacat de Anulf, ducele longobard de Spoleto (vara 592), și apoi de regele Agilulf, papa Grigore cel Mare (590 – 604) încheie un tratat cu longobarzii, obligându-se la plata unui tribut, cu toată opoziția exarșilor imperiali din Ravenna și a lui Mauriciu.

596 – 597. Noul comandant al forțelor de la Dunăre, Petru, fratele împăratului, suferă grave eșecuri în încercarea de a relua ofensiva la nordul fluviului.

597. Conflictul dintre Grigore cel Mare și patriarhul din Constantinopol în chestiunea supremației romane duce la o ruptură pe plan religios între Roma și Constantinopol în ultimii ani ai domniei lui Mauriciu.

597. Împăratul Mauriciu întocmește un testament, prin care lasă partea orientală a imperiului, cu centrul la Constantinopol, fiului său vârstnic, Theodosios, în timp ce Italia și Africa revin unui alt fiu, Tiberiu, cu centrul la Roma. *Ideea imperiului universal roman și a — divizării lui este încă vie.*

598. Avarii sunt elocutate; as, ban din cailor (22 la Nice riva datorul unui cerc literar ilustrat deosebire în vara 60*), sf. sec. V. Prolog Agathias

de unei istorii contemporane, dintre anii 552 – 558; organi trai în poezie profană, eu să obligat n-are. Pornit din Singidunum (Belgrad), bește pe avari lângă Viminacium și – dincolo de Tisa în urma unor lupte și o avarilor cea mai mare înfrângere cunoscută de ei atunci; înlocuirea lui Priscus cu incapabilul Petru, frarească tri Dutu.

tele împăratului, și evenimentele de la Dunăre din anul După două conspirații succe fiicele sale.

următor compromis opera militară a lui Priscus. Constantina, văduva lui ț – Cantine sunt

602. Prăbușirea limesului danubian, pătrunderea și așezarea nos și alți membri ai aris

Al se declara răzbunătoial slavilor în masă la sudul fluviului. Valurile slave, împin. – k «nător al lui

— 5 E & EZZ & X2

gând sau purtând cu ele populația romanizată clin nordul peninsulei, ajung în anii următori în vest până la Marea Adriatică, iar în sud până în Macedonia, Grecia continentală și în Peloponez, de unde trec în Arhipelag și chiar în Asia Mică; profunde modificări demografice, care au schimbat pentru totdeauna fața etnică a peninsulei. 602 (toamna). La ordinul lui Mauricios de a trece fluviul și a-și petrece iarna în aceste regiuni, trupele de la Dunăre se răscoală și proclamă împărat pe centurionul Phocas, un trac romanizat, care pornește asupra Constantinopolului.

602, nov. Lipsit de forțe în Constantinopol, Mauricios face apel în mod imprudent la milițiile demelor pentru înlăj

Împotriva aecastillor? t. Fu^oP^o /Ațici? * d «ce în X r<; sim;!” i Jm răicas și, wă, S 5? sroa» tapot-i, V0 – 1081)

— „>buuumi ac teroare al acestuia.

610. Herakleios, oxarhul Cartaginei, se răscoală împohb OIO regimului lui Phocas și, la cererea aristocrației constantnopolitane, trimite pe fiul său omonim asupra capitale: Acesta, după ce ocupă Alexandria și insulele Arhipel; gulai, apare în fața zidurilor Constantinopolului, und, intră cu ajutorul demei verzilor, care se răscoală con ti «lui Phocas (3 oct.); împăratul este răsturnat și ucis e întreaga familie, iar învingătorul este proclamat și înec, *, ronat împărat în Sf. Sofia (5 oct.). Încheierea perioadi li) romano bizantine

din istoria imperiului.

, 9 f. 1r.

Cele aproape cinci veacuri ce despart domnia lui Ileraciu (Ileracleios) de venirea Comnenilor la putere formează perioada clasică a istoriei bizantine. Teritorial, prin pierderea Egiptului, Siriei, Palestinei și Africii de Nord, importante provincii ale vechiului orbis romanus, piesa centrală a imperiului rămân Asia Mică, placa turnantă în jurul căreia avea să graviteze organismul statului bizantin. Din punct de vedere etnic, inițial pierde populațiile orientale de origine semitică, nici o dată deplin elenizate, și pe traco-wmanii din Balcani, do. bândind însă pentru întâia dată o mare îniformitate etnică, majoritatea populației sale fiind formată din greci sau ele –, mte alogene într-o fază avansată de cizizare. Totodată, prin pierderea provinciilor orientale, locuite de grupuri di – zidente, în primul rând de monofiziți, ortodoxia devine sâni gura cult profesat, fapt ce conferă imitate statului bizantin și pe teren religios Asia Mică și bazinul pontic, asupra căreia Constantinopolul exercită un control strict, iau Egiptului locul de grânar al metropolei de pe Bosfor. Cea mai pro3, fundă transformare se petrece însă în structura societății bizantine, unde marea proprietate funciară și munca sclava – gistă pierd în secolul VII vechea lor greutate, în timp ce mima proprietate țărănească liberă devine baza socială a statului bizantin. Dar procesele dizolvante din shvul comunității rurale, hberc, grăbite și de politica fiscală a autorităților din Constau—TMopol, aveau, începând cu secolele VIII-IX, să pregătească i – cnul pentru aservirea treptată a țărănimii de către arh.

—» luza este tfiema, 4

» * «de pe plan social și administrativ i-au datorat varea în /ața amenințării arabe statul bizantin însuși și e lizația europeană Transformările economice, sociale, ministrative, etnice și religioase au sfârșit hrin * > >—ganismul statului bizantin nM—, i tocrăția bizantină în curs J* 4 j, t-ifăi-S – 7.7)

din istoria Bizanțului.”-Marele efort militar al lui Heracliu doborârea statului persan, dușmanul multiseclar al imperiului frământări interne au slăbit rezistența statului bi de adversari redutabili. Cea mai gravă primejdie în lupta contra Bizan-Orientului

antic, ostile

„Pentru (843 – 1025), i toate fronturile, ce an de la run. z-”.

la o puternică

— De la cumpăna TeZurlli x™ Mrimda» A” «%un, asai «cu. – la bizantin la întinderea” sa S7 °are adu™ kL din partea tânărului califat arab, care, în lupt.

transformările din Structu Zso-ți” îi°a Chskămobilizează în scurt timp toate forțele Orientv

„— țî* rupemd a fosti Jtfv? * eten*™M, creștinismului și cultură greco-romane. În lupta

Provoacă cnz/ZJrf11 e*” e –,» entr «supraviețuire, imperiul cunoaște profund* transform an

— Carierei de Putere moLÂrf Cf° mă-a, le structură, reușind să-și găsească un nou echilibru econorm-otural, Prima.

P} an cultural, Sec «televrr-fla”: S (?! ul” bizantin. Mal, militar și administrativ în urma marilor pierden tentonale.

f. Pe 7 r%uâre Gast” %af1 rZtfe*? ° MT±T decât nunipfr 1. L r /? 0Z.s. a> în „ațiira Profană «”. «... /agisi

Itită marii proprietăți „care

„Fi etape ești libere. Noua structură socială devine suportul

— N «„reorganizării profunde din administrație și armată în admiuiscuiXI, este o perioadă titnfbri, „/” ”* IX? * 8”! – are în mână Putere

W secolul XI. PriJJ, ZJ 6 f. U! trată, ce atinge aboe „națională” teritorială.

%ră o reîntoa-aZaZ f «tăfă** (—**). * * *

— Y-<, yrojane, WMC de nTR „[. Suratt.ve, înloaii-tie. vechea ordine dioclețiano-constantiniană este înlocuită de e a doua etapă, cuprinsă întrrZ? W spirituală. O nouă structură, având la bază thema, al cărei conducător, strate – CUIXI, este o perioadă detif/nyJJT veacului IX și, ygul, are în mână puterea militară și civilă. Pe plan militar armata n secolul XI Primi/J J e „Uur-a, ce atinge abo-l „națională” teritorială, recrutată din rândurile țărănimii libere din teratură o reînțoarceri L™? mfm antin” uprezlnt/}™ (stralioti), ia locnt vechilor trupe de mercenari, care const, g & șitn filan, 2 f; la Vfonk C1 râi clasice efort J + * * * * baza forțelor militare imperiale în veacurile Predente? a. n artfstX, unde „renaștere mac-d’ja – i Gratie acestor prefaceri de

structură, statul bizantin reușește să **r bi-l**", respingă cu succes asalturile lumii arabe, ce culminează cu cele piuura *monuma* doră mari asedii ale Coustantinopolului (874 – 678 și 717 – 718).

610, oct. 5 – 641, febr. It. Domnia lui Herakleios (Heracliu) inaugurează istoria bizantină în sensul deplin al cuvântului, istoria imperiului greco-oriental medieval. Profunde revictoria

„După reînnoirea păcii cu avarii, care **f%**» de slantinopolul, Herakleios părăsește. <U/Jte cetăți pania împotriva perșdor «nind cu *Gant* tribut de 20.000 de no

— italci imperiului în presiunea energia-ijnește anual un mu tarea cap care

!" avaro-slavii, în Europa ateau care pe și perșii, Heralde.

? M:? EEISSET care timp de peste patru forță organizam ale cărei pre-Ravennei – e – civilă jos noi forme administrative, care aveau să asigure stabilit; statului bizantin veacuri în șir și să dea forța nect; pentru respingerea asalturilor redutabililor săi advers pe plan extern, Heracliu reușește să doboare dușrn; i multisecular al lumii romane, imperiul sasanid, dar **t** zarea statului în îndelungatul conflict cu perșii găsi, nepregătită lumea bizantină în fața noului val invada în venit din pustiurile Arabiei.

Lea originalitate și

", pii te-a tiei

611 – 622. Profunde reforme în administrația centrală. deosebi în organizarea finanțelor și a cancelariei imnale.

613. Încercarea generalilor bizantini de a prelua inițiați în lupta din Siria și Armenia se încheie cu o înfrânq!

totală a forțelor imperiale la Antiohia în fața lui Șa]

baraz; Siria și Palestina, lipsite de apărare, cad reprunde = "-y kon, Armeniakon și în mâna învingătorului. iuu" **v** cucerește Egiptul, grâtiarul im*Stmtegicon*, una dintre ratura bizanc. 614. Salona (Spălato), centrul administrației imperiale **t** kon, XU11" 1

Dalmația, este cucerit de slavi; prăbușirea stăpâniriib19 (prittl-var *".

civilizației bizantine în vestul peninsulei. periului. Mauricios scrie *Strategicon*

614. mai. 5. Cucerirea Ierusalimului de către perși, care iSec. VII (primul știe" V ale genului din meu în captivitate locuitorii și

patriarhul oraşului şi răpe cele mai vestite v... r + e relicvele sfinte
jăăstrate aici, între care Sf. Cruce, pr. tină... îăessalonicuhu, scrie pruu
i.

voacă o puternică emoţie în întreaga lume creştină şiic> g20.
Ioan, arăuepiscopuj – racuia Sandi Dema 11

Imperiul sassanid; războiul dobândeşte de ambele păi a lucrării
na-°ra. Kpe...110!) eţ San. Desfăşurat caracterul unui război sfânt. – e>.
nante din întreaga isu.i.v...

rezultat a fost prăbuşirea pute: sar pe care îl cunoscuse Îtitw
strălucită, Heradin se e al lumii romane 622

prin

615. Şahin pătrunde în Asia Mică, fără a întâmpina rezi tentă, şi
ajunge pe malurile Bosforului, în faţa Consta timpolului.

În

615—616. Exploatând dificultăţile imperiului, regele via got
Sisibut cucereşte cea mai mare parte a teritoriilfl bizantine din Spania
(615), situaţie recunoscută prii pacea încheiată curând la
Constantinopol (616). 616 – 619. Tulburări interne în posesiunile
bizantine din Jtalia; în Campapfef izbucneşte o revoltă, în care exarim
Ravennei este masacrat (616); câţiva ani mai târziu, nou raz, şi
Mică. 623. După reînnoirea

„T T.T.

exarh al Ravennei, Eleutherios, se proclamă împărat dar
eşuează în încercarea de a impune papei încoronare
să (619).

pania împoti armene sunt luate cu

617 iun. -lui. Avarii apar sub zidurile ConstantinopoluW şi, după
încercarea eşuată de a-l prinde în cursă pe H? raldeos, se retrag luând
cu ei un număr foarte mare de prizonieri din provinciile dunărene pe
care i-a coloniza' în Pannonia; doi ani mai târziu Heracliu încheie pace
fi)

I

zak (labnz), prima reşedinţă a Sasanizilor, şi unul tre' cele mai
mar» centre ale imperiului persan und, **

paratul distruge templul lui Zoroastm; înv în", Herakle

roes II se retrage în grabă, iar Heracliu se întoarce Serd (Xa

„”: ... * «„rm*Hp eliberarea tuturor termitri», «im]. care. VJ tuți
generalul persan este concii în 5, ULUI Pan o grea înfrân
Saro... obligându-l să se retragă spre est (625)
626 (vara) în timp ce Herakleios se afla în Orient
Dine de trei am. O evnf>ditif»™ «” — + „4. x, kleios se întoarce la
wmjouu-triumf de patriarhul Sergios.

Herald în ritoriile bizantine. După șase am de se întoarce la
Constantinopol, unde, i. i.: ...T... i QprairK cur, senat

I am, o expeame concertată avaro-slavă și jx scuiu amenință
grav Constantinopolul, a cărui apărare”, este condusă cu energie de
patriarhul Sergios. În tinb rj ce Șahrbaraz și-a așezat tabăra pe țărmul
asiatic

Bosforului, chaganul, având alături contingente slav bulgare și
gepide, apare sub zidurile orașului (27 iul.

flota slavă, ce atacă Constantinopolul pe mare, este con plet
distrusă de bizantini (10 aug.); după acest gra eșec, chaganul ridică
asediul și se retrage în timp ce ei

Mică.

provinciilor lă încheierea dramatic cu doctrina „energiei unice a
pa ti Mi m. * >»... gios (expusă în 616), care constituia un compromis
între cele două culte. Un sinod de la Theodosiopolis (630) înrobă noua
doctrină, adoptată și de patriarhii din An—” „” – Papa Honorius.

HUI, UUUC MUjyiii

an te („” c. 630.

orașului îi atribuiau nul a pătruns în litur tat și astăzi.

626 – 627. În timp ce Constantinopolul se afla prins în cicș tele
asediului avaro-slavo persan, Herakleios încheie ui tratat de alianță cu
Banatul chazar, care avea să constituie pentru următoarele două
veacuri principalul ploi al politicii orientale a imperiului; Theodor,
fratele împăratului, zdmhwt*» tva CWR. «i i-l

(21 mart.), act cu care se gândieie primul războinoscult de lumea
creștina. noneeiric

— Pisides scrie *Heracktanda*, poem Pangă

A mai scris

— 30. *” Este-ccmpusă” *Chronicon Paschale*, erou. sală ce
relatează evenimentele de la facerea c.

autor unul din marii poeți profani bizanuni *TM*O”.

lucrări de caracter comiastic și Mozofico-teologic

630. Este compusă *Chronicon Paschale* Jf V*?

— În i. 5 „S”, r; oâitpift de la facerea lumii până năratnlâ7\EXui II” l? iimw; liieodor, fratele în la anul 629.

E persan Ș „doi Lea general ai și 632; La moartea lui Mahomed, peninsu la arabă i» j.”: j1” „” i continijentf f, r-!! – au P? răsît să curând, Herakleios încep raza decisiva a mani sale campanii: pătrunderea în in632 – 633. Primul calif, Abu-i tenorul teritoriului inamici împăratul coboară fluviulcările interne, izbucnite la iigru și zdrobește armata persană într-o bătălie decisivă lizeze unitatea califatului.

I-au părăsit însă curând, Herakleios încep mători „T”.

1 – ” ” 632 – 633. Primul calif, Abu-Bakr, reușește să înfrângă mișcările interne, izbucnite la moartea profetului, și să rea

X. –, & Jjllux – și este amenințat însăși existența sa.

634 (vara). Invazia lui Yazid, fiul lui Abu-Sufyan, în Icostina se soldează cu înfrângerea trupelor imperialcăror conducător, patriciul Sergios, cade în luptă; n bii rămân în Palestina și cer întăriri.

635 – 637. Strălucita victorie ar la Qadisiya deschide

Sophronios (634), care rede dintre ortodocși și monofiziți împăratul intervine *ruror**.*.

(634), care redeschide schisma religioasă; ieși și monofiziți cu și mai multă violență intervine direct în conflict și dă. edictul *Ei thesis*, prin care impune doctrina *monothelista* (don naturi în Christos dar o singură voință) și interzice oricât fel de dispută} noua doctrină tulbură și mai mult via) bisericii bizantine, fiind respinsă atât de ortodocși cât și de monofiziți.

638, febr. După o înverșunată rezistență, condusă de patn arhul Sophronios, Ierusalimul cade în mâinile arabilor califul Omar vine ca pelerin în cetatea proaspăt cu cerită.

639 – 640. Arabii dezvoltă ofensiva din Siria, ocupă tamia bizantină și invadează Armenia, a cărei este cucerită (oct. 640).

— 642, lui. Cucerirea Egiptului. O expediție arabă de Amr, înfrânge slabele rezistențe bizantine* 43

Li

634. Începutul invaziei arabe i 641) și, după un lung asediu, Alexandria, arabii pătrund însă aproape un an mai târziu 642) provincia cea mai bogată și cea mai ira – a imperiului este definitiv

pierdută opera ex-a lui Herakleios este spulberată... moartea lui Herakleios (11 febr.), în Constantina! whuenesc mari tulburări în legătură cu succesiunea Ctron încredințat prin testament de către defunct lui pitală pentru istoria univp-3 ent-d-importantă „* în rale «după ce primeșie întăriri de la Omar, 642), imperiul *pieeprovă Zfen°Pt* ni rând Pe, **r** & BabylonP viitorul Cairo (9 apr. 641), Siria, Mesopotamia, biDtnt! 01. lentale – Palbst; ocupa rina **p**. *Ahmfi* asftrhil Alexandria.

Închei –; – i. i Jo I *

treto vitak i-eSTSf3 QelU\ ° C<S* &! f e prima căsători „și lui Heraklonas, mimile arabilor și în scurt! **t** pll On cade *? dina două căsătorie cu Martina? la moartea lui Cens

persan este „fi” **m** (*mai*), puterea este preluată de Heraklonas, Zb recenta mamei sale, care, cu sprijinul patriarhului Prrrrhus reia cu multă vigoare politica monothelista. Răscoala trupelor din Asia Mică, sub conducerea armeanului Valentinus Arsakidos, răstoarnă pe Heraklonas și o victorie decisiv” i se martina de la putere (nov.), care sunt exilați este adus la tron Herakleios, fiul lui Constantin III, care primește numele de Constant și guvernează sub regența senatului (8 nov.), fiind încă minor.

642 – 643. Muawija, devenit guvernatorul Siriei după moar

„–”). – < tea fratelui său Yazid, cucerește cea mai mare parte a gel Mld ÎJ1 – écrit (*ultimul rege, lege-ftetăhTS? 11 totin Hlt mai*), puterea este preluată de Heraklona A;

cerirea Transoxianeii). UUS în 651 **d** «P! < sub regenta mamei sale, care, cu sprijinul patriarhului

„10. * vate compromi:

a patriarhului de Ierusalii inc, hps Alep și vingătorului.

Sopl di

645 – 646. O expediție bizantină în frunte cu generalul Manuel încearcă să recucerească Alexandria de la arabijf bizantinii sunt înfrânți de Amr la Nikiu (vara 646) și se retrag la Alexandria, de unde sunt obligați să fugă spre Constantinopol în urma alianței dintre monofiziții din oraș și arabi.

C.645 – 648. Muawija construiește prima flotă arabă, eveniment de importanță capitală pentru soarta stăpânirii bizantine în Mediterana în următoarele veacuri.

647. După ocuparea Cirenaicei și Tripolitaniei, arabii întrec prind o expediție de pradă în exarhatul Cartaginei, al cărui conducător, exarhul Grigorie, este ucis în lupta de la Sufețula.

«47. Muawija invadează pentru întâia oară Asia Mică și ocupă Cesarcea Cappadociei, dar nu reușește să cucerească puternica cetate Amorion; expediția seamănă teroare în peninsula.

649. Muawija întreprinde prima expediție maritimă în Mediterana; insula Cipru este atacată, capitala cucerită să ei era unui «osios, datele împătlului este obh

e în lui

661.

uințele naturii, o colec **n** lui Mauricios (582 – 60; (54), H

din Const înlăturarea de la heie perioada; calif, Muawijale, remarcabil **n** shiiba tânărul

Împărat crește. \ Ali, ginerele profetului, „istoria califatului. iinastiei politic, ninistra

e54.

metal luată și”. u-udu pe yuo de cămile. 655. Flota arabă ocupă insula Kos și întreprinde o expediți de pradă asupra Cretei.

— S

655. După asigurarea stăpânirii drumului spre Constantine pol, Cipru-Rhodos-Kos, o escadră arabă se îndreapt spre strâmtori, cu intenția de a merge asupra capitali imperiale; Constant II întâmpină adversarul pe coast Lyciei, dar flota bizantină suferă o înfrângere zdrobitoare împăratul abia scăpând cu viață. Hegemonia bizantini pe mare este compromisă.

658. Expediție victorioasă a lui Constant II asupra „Sclaviniilor” din Tracia și Macedonia, care recunosc suzeranitatea bizantină; un mare număr de prizonieri slavi sunt colonizați în Asia Mică.

659. În timpul războiului civil din califat (656 – 661), provocat de rivalitatea pentru succesiunea lui Othman (+ 11

Iun. 656), imperiul încheie pace cu guvernatorul Siriei

Muawija, care se obligă să plătească bizantinilor un tribut zilnic în valoare de 1.000 de nomisme, un cal și ufl sclav.

C.660. După moartea hanului Kubrat (c. 550), uniunea triburilor bulgare din nordul munților Caucaz se destramă sub loviturile

chazarilor; raTM, i – de unde avea să atace imperiul.

! Constant II întreprinde o tâmpa, lia de sud și centrală contra ducilor longobarzi, consoli-dând pozițiile bizantine în peninsula; la Roma este primit de papă cu toate onorurile (lui.).

663. După consolidarea internă a noului regim din califat, armatele arabe întreprind anual expediții de pradă în Asia Mică, ajungând până pe malurile Bosforului. 663 – 668. În timpul șederii lui Constant 11 în Sicilia, provinciile vestice ale imperiului au fost supuse unei fiscalități excesive, care a provocat unele mișcări populare (Cartagina).

666 – 698. Pierderea Africii de Nord. În urma unor expediții sistematice, conduse de Ogha și de Hassan, arabii zdrobesc rezistența triburilor berbere și a armatelor bizantine și cuceresc întregul nord al Africii, ajungând la Atlantic (704); încercările de contraofensivă ale imperiului, nesuținute de efective suficiente și compromise de politica religioasă a împăraților, rămân fără rezultat. 668. Asasinarea lui Constant II la Syracuza (15 sept.) este urmată de proclamarea ca împărat a unuia dintre complotiști; uzurpatorul este înfrânt de exarhul Ravennei și mulți fruntași ai conspirației sunt executați (început 669). 668 – 685. Domnia lui Constantin IV. Una dintre guvernările de importanță decisivă în istoria Bizanțului, prin

51

Mir acida Sandi

J S F ^{TM*} „Por” Smynw o fâhanat* MW SME

I1? 111, 1.101115. O UML după altul, în timn în Vw5 învingătoriți ceu 1 „provincii imperiale

antina da glele lovituri escadrelor... k. L^{TM*} ț noi, de f resia inferior, supunând populația ilave” iol.

ab>1 pentru!” «, „– f...6... O) – ” e to relă i „Stek fața de constantinop.

IUJXct îayci uv v-i –, 2

stat protobulgar în Moesia, terinare scapă pentru trei secole stă-brilgară, ce aduce urbane și rurali

jr ° (vara). După marele dezastru «ușorit An ivi 1 –, îl (J *” i „1 „1-” 1 îl iJV „*”.

Î joduri Jc Constantinopolului, mă hă „S”! «8» (?) Constantin IV încheie pace cu Asparucii prin care imperiul, față de care se obligă

phta unu Uriei Pfl Ct recunoaște Imnului bulgar stăpânirea asupra teritoriilor

În valoare de 3.000 de line auriO d scl Tvi S n ocupate și se obligă să-i plătească tribut; recunoașterea de rasă. „Ac scia-și 50 de cai *de jure* a tânărului haliat bulgar.

1 victoria strălucită obțin în primejdie nu numai ție europeană.

670. Arabii cuceresc peninsula C} zic, fapt ce trădează imperiului.

probabil pentru întâia dzantine. Dar dominația protobuigara, ce ani cu suie precipitarea declinului vieții urbane și run zarea vechii provincii romano-bizantine, nu a fost nici totală și nici permanentă; g\irite Dunării și alte teritorii de pe malul fluviului și de pe litoralul pontic au rămas sub controlul Constantinopolului, asigurat de flota imperială care-și menține puncte de sprijin pe țărmul vestic al Pontului și pe linia fluviului. (?). Constantin IV încheie pace cu Asparucii prin care ecunoaște hanului bulgar stăpânirea asupra teritoriilor ocupate și se obligă să-i plătească tribut; recunoașterea *de jure* a tânărului hanat bulgar.

681, dec. 23. Constantin IV înlătură pe cei doi co-împărați, Herakleios și Tiberios, frații săi, pentru a asigura succesiunea tronului fiului său, Justinian; rezistența armată din thetina Anatolikon este repede reprimată. 685 – 695. Prima domnie a lui Justinian II. Etapă importantă de îepencrare social-economică și adminis

— Uj, u m-hu ac sinoade locale pregătitoare (Wtnntiia lu'. cea «i legislativ *xotiws georgi*.

I\ convoacă la Constantinopol ei. [™]w! Const, a „îl. ministrativ extinde sistemul th un nou conciliu ecumenic între conăă soffdă° P1 P°Htică de C°10 nizărl

Leontios, strategul themci Hellada, învingă-se răscoală împotriva lui Justinian II și

11 albaștri-pe Just granițele orientale a p să restabilească conțiirtantpărți a Armenj.

68 tr6? M CafPanie victorioasă ruralnim Leontios, care ai în urmă, arabii se obligă să ace>! Le filitt – 717 – Perioadă de anarhie politică în imperiu.

— Yeu; pentru aproaâf116 " Ibe în ori sau succedat la tron șapte

împărați, aduși la

«„tituie u „că doSia îizantv™! n GPri1 «putea curevolte militare; opera externă a Im Constantin

— 689. Justinian II întreb? V este în primejdie și arabii reiau ofensiva asupra cenpotriva slavilor «i v „i „3 Pnn? e° campanie militară»” *”, w vitale ale imperiului.

— Jumătate insulei Cipru; instituie un

688. \S pace TIZ – ilmrtante ** ” S to-TÂTc-iatinopol W albaștri – AM al-Malikpe Bl păattbntW”? i Cali or provoacă o Mișcare populară care răstoarnă (Jt Muawija cu zece ani / t! lbutultl1 la care a cons; fânian II căruia 1 se taie nasul, imperiulu/ hu-Se –™ „ab” – obligă să acol.1—717. Perioadă de anarhi

— ««„juau Hian Uîntrenrâr, IV este în pe”-j”...

— otnva slavilor și bul X; cam Pa” le militară în trelor vitale ale imperiului...

C895 (sfârșit).

lzQ nian 11 încearcă să găsească aliați pentru a reveni la tron; la cererea lui Tiberios III, locuitorii din Chersones se obligă să-l predea împăratului, dar Justinian II se refugiază la chazari, unde se căsătorește cu sora chaganului, care trece la creștinism și ia numele de Theodora; amenințat să fie predat și de chazari împăratului din Constan – ot timpol, Justinian II caută refugiu la bulgari. 12.000 di 697 – 698. O expediție navală bizantină, condusă de patriciul „” „hine; Ioan, recucerește Cartagina (697), ocupată de Hassan colo în 695; contraofensiva arabă, sub conducerea aceluiași așe? ață Tnllc7 daolnidaeșil OTT – aci-noP01 de

În

— Sud imperiunii.

688

toi Constant II și coloi] i „i maced

90. Justinian IIzează o importantă thema imperiu în thema Karabisiani, precum și ciprioților, a, zik. devastată de ilui

Periu și colo Epir și Cepha „arat! sediul a. in thema Opsi famihi de mardaiti Atnanos (Siria) ref

— ...reuşeşte să reia definitiv capitala fostului exar (primăvara 698), lichidând stăpânirea bizantină în Africa.

Justinian II convoacă un conciliu la care completează hotărârile

ultimelor ume nice din 553 și 680/81 în materie conlină ea.

691/693. Reluarea iron tului orienta], peninsula C

„Ostilităților între bizantini și arabi pe frontul orienta], provocată de colonizările de ciprioți în peninsula Cyziki armata bizantină este înfrântă la Sevastopolis, în Armenia, în urma trecerii conți slave din Asia Mică la „iW-A din nou sub stăoani r între bizantini

698 (sfârșit). După pierderea Cartaginei, flota imperială în retragere proclamă împărat pe *drongarul* themei Karabisiani, Apsimar, care reușește să cucerească Constantî-nopolul cu sprijinul demei verzilor și să urce pe tron sub numele de Tiberios III.

trecerii contingentelor

„Bizantină intră

Mică la nou sub stăpânirea

695. La cil iz din recunoaște deciziile coli îl po

I's

jusnnian să-l aresteze pe pontif inopol, dar opoziția miliției exarh să aducă la îndeplinire schimbări importante în de imperiu.

la *Con*-Romei fată

705, sept. Cu sprijinul unei puternice armate bulgaro-slave, conduse de hanul Tervel, Justinian II cucerește Constantinopolul și revine la tron; încheie o nouă pace cu aliatul său bulgar, prin care-i acordă titlul de cezar și se obligă să reia plata tributului la care consimțise tatăl său cu un sfert de veac în urmă. sept. – 711, dec. 11. A doua domnie a lui Justinian II înseamnă o perioadă de cumplită teroare în imperiu; ex-basileii Leontios și Tiberios III sunt executați, patriarhul Callinic, care încoronase pe Leontios, orbit, înalți demnitari sunt uciși, aruncați în închisoare sau exilați.

m – e & Zb-ți. mnn-r – împărat (18 apr 716) cu

ți-uctiil ce izbucnise tot™ „asilcu fr1 «cheiat astf „i acestui.»

Leoi i „La mâna încet sale

cu sale: >și-gaț aiului liittul ce izbucnise între C „f inciat astfel acestui i-ii Vriabasdos. căruia îi acordă nâna fiicei sal ț P me, domnii. Ivoma P Jushnian II} n (sprijinul în A ta. e Re/isU, nța themei Ops

Hi-Amenințați cu o i trri f „1 P” T înv hă (au. – 716), iar Tlieodosios este obliga atitudinilor lor din *Vră Zf** de P” Do» 1?? n Xă să renunțe la tron în favoarea rivaluli

Imii din Chersonă?”™ lui st «I Su clă în S în Constantinopol și «te

încoronat ahaza cu chirii și Por, ol: i co «tra basileului a%ofh (25 mart. 717). Încheierea perioadei de anarfa care

Justinia iini i-a este pictoasecretisi ia

Anastasios //. oul măsurii comp o; – i stasios II trebui

113 mănăstire.

lupta con basileu pe funcțio șase luni de război civil, T. a tron (sfârșit aug.), iar Anastasios I mănăstire fi? – NOCLAST*

explică noua evoluție poll-pral și din Italia, fii particular, unde papa. /din Occident, în emancipează de sub obediența și târa ople Constantirxopolului propriul lor imperiu.

epoca iconoclastă sie sale, prin caracu de autorități iar în Ei... Thessaloi. hinterlandul lor. Da: – „îi microasiatic *cui* premației arabe în supraviețuire, Co; pe rea/unul țărănimii libere d

Asia M

Impropriu numită r ru ce urmașii lui Herakleios lOr. Polare micro-asăatice

lui UB micro-asiatice. pe – r»”.

lecție”, „alegere”) traduce efort. li° Xi—< Egloga (ilt

Nației savante l Lui °4 tul lui Le «n III de simplific,™

«ce, și de a veni în întâmpica / ” T noib Co» de „*
Imopolnt își aștepta sal-S k? °fi de fe care nolaștii dezvoltă și

geae STaa-a P° °f taro-administrativ, k cut să se vorbească de militir” ieșimul themelor, ceea ce a 1 ubuuiui, noia lor este uibiiubd u. e iiu—.

terea centrală încredința J T! 1, mI) eriului”; P™ aceasta e de uscat suferă o grea înfrângere în Asia Mică în fața for-Politica iconoclastă însăși e în *mâinile* maselor rural teior bizantine; ofensiva arabă spre Europa suferă un unui amplu program rîP r-™ constituie expresia relieioasă dezastru fără precedent.

I apară interesele islati

„Piu program de reformrP, Cnonătituie exPresia religioasă dezastru fără precedent, turale, este reflexul aspirațiile t-T—, S°°iale politice et 719 – 720 – Cu snriiunul bukari

Miră no «L. rj»... a™ m”.

elorași pături țărănești din M În sfârșit, pe plau politico-ideofe

Mică, ostile cultul gic, împărății greco-romaiU

Imperiul slav Ida cunosc a precede t și prin re, ritorial, trupe

inundată de valul slav, câteva cetăți de coast cetăți de coasta din G orașele europene, cât și cele **d** decădere economică rapidă în nul Mediteranei. De aceea, în timpulul nu putea conta decât teriorul Asiei Mici cu noua ginară din Germaniceea (**Armem**; *Ide1* = regiunea Isauria), urcă peilor rurale de pe te ce venea din ui icoanelor

Islî icon

7 mart. 25 – 740, iun. 18. Domnia lui Leon III Isaurianul. De origine siriană, în realitate, Leon III aduce **k** tron o dinastie asiatică și deschide o nouă pagină în istoria Bizanțului. Bun general și om politic, inaugurează politica iconoclastă, ce reprezintă un program complex de reforme sociale, politice, legislative, administrative și religioase, apte să pună în valoare resursele materiale 1 și umane ale imperiului în lupta pentru supraviețuire. \1, mart. 25 – 740, iun. 18. Noua reformă a themelor. Da – itorită primejdiei ce o reprezintă pentru puterea imperii ăla menținerea unor theine foarte mari, care oferă strategilor forțe militare importante, Leon III procedează la împărțirea themelor din Asia Mică; thema Anatolikon a fost divizată, în vestul ei fiind organizată thema Thra-kesion; thema maritimă Karabisiani se împarte în thema Kibyraioton, ce cuprinde litoralul Asiei Mici, și thema Mării Egee; Creta este organizată într-o themă de sine stătătoare.

7, aug. 15 – 718, aug. 15. Al doilea asediu al Constantinopolului de către arabi. În fruntea unei flote impresionante, Maslama, fratele califului Omar II, asediază pe mare și uscat capitala bizantină; măsurile energice ale lui Leon III și eficacitatea focului grecesc împiedică pătrunderea asediatorilor în oraș, decimați de foamete și de ciuma izbucnite în tabăra' lor. Sosirea unei armate bulgare în ajutorul basileului îi obligă pe arabi să ridice asediul, flota lor este distrusă de furtună, iar armata

— 720. Cu sprijinul bulgarilor din Macedonia și al funcționarilor locali, fostul împărat Anastasios II încearcă să-și recâștige tronul, răscolându-se la Thessalonik împotriva lui Leon III; revolta este reprimată de împărat. 726. Leon III publică un nou cod de legi, Egloga, prin care încearcă să adapteze legislația lui Justinian la noile reia, convoacă un sinod la Roma și pe adversarii icoanelor, den uitare pe isc a? obL 775 seot. 14. Domnia lui Constantin V. Erai

W – îî? i *r...*”, 1, i; „+ r-i> a-i mm muri imsfwsji – să

n peninsula; VeSte Svea V**» bri-ul-te proclamat împărat (lui.

741) și, de ce? unga funcționarii bizantini! Rămă? * Penda-se partizan al icoanelor, este primitiv Constant no

„Zijor-U Și cer spânulul lonei pol unde este încoronat, alături de fiul sau Nikophilor.

29. Tratat de alianță înfr. t „de către patriarhul Anastasios, care trece de partea triva arabilor aliant? în V /XI? hanul cha/ar în partizanilor cultului icoanelor. Sprijinit de armat? rlin amintirea tat” tn-csiei ahznfp lr, i”. V –”, „iv” «„uhujui (7 ț f lanu sau era puieunuci, și ut. imiuuv – n le (t Principalul drum din r abandonează pasul D din celelalte theme din Asia Mică, Constantin V zelkh „oase a ha-și a UI? Ulf ț ° una expedifid! te pe Artabasdos la Sardes (mai 742) și pe al doilea o +: ... SUpa Azerbaidjanului i, TM J /%, \\ fiu al acestuia, Niketas, la Modrina (aug. 742); după un asediu de aproape 2 luni (sept. – 2 nov. 742) Constanți-Constantin, f/ul? ¥/a de căsătoria coampW themele Anatolikon și ITirakesion, unde amintire fie acestei *alhnte*, „? Cu fiica hanului f7 o., tălui său era puternică, și de mulți adversari ai icoa princi Dahil rî –”, „. – 3, Dn abandonează im...1 n „(! din celelalte theme din Asia Mică, Constantin V

facile ita.1TM „P1*2” 1» i (lterveai Ion4>TM?» TM I» tTM și pe cei doi lili ai săi, orbindu-i, în tuni).

În „e „*” \ «ngobamlor patriarhul Anastasios este lăsat în fruntea bismcu, după ce a fost supus batjocurii publice.

„P-W «te ” îrate” ”81 05, (2 2 ” că

la pal 746. Campanie victorioasă a lui Constantin V în Orient, în Patria cursul* căreia ocupă Germaniceea, cetatea sa natală, i.), iar de unde ia un mare număr de prizonieri, pe care-i colo-; Kă în Trăda.

„Sta și în Ian); edict E1/cază în Tracia este du?? V. J după că 74? * Stralcă>-l themei Kibyraioton înfrânge în apropiere de – să le «Și mai mult Cipru o flotă arabă venită din Alexandria. Flota trupe

I

la controlează în tot cursul domniei lui Constantin V na orientală.

Ioan Damaschinul (n. cca. 650), unul dintre

1.1

p”, poiemic și hagio-Partizan al cultului icoarii teologi bizantini, autor al unei imense opere, ce Aprinde lucrări de caracter dogmatic, pole: grafice, omilii și poezii

750°Constantin V încheie reconstrucția bisericii Sf. Irina din Constantinopol.

ste ridicată biserica Sf. Sofia din Thessalonic. Căderea Ravennei, capitala exarhatului bizantin, în". Înile regelui longobard Aistulf, marchează prăbușirea! stăpânirii imperiale în nordul și centrul Italiei; începutul «îeorientării politicii papale în Europa prin stabilirea con-I tactelor cu regatul franc; emanciparea «papalității de sub obediența bizantină.

12. Constantin V întreprinde o nouă expediție antiarabă, ce atinge Mesopotamia superioară, în cursul căreia distruge fortificațiile cetăților Melitene și Theodosiopolis, baze de atac ale arabilor asupra teritoriilor bizantine; basileul colonizează noi prizonieri armeni și sirieni la granița cu bulgarii. Tulburările din califat, provocate de revoluția de palat care a adus în fruntea statului dinastia abbasidă (750), și consolidarea sistemului themelor în Asia Mică asigură imperiului liniște la hotarele orientale până la sfârșitul domniei lui Constantin V.

Ian. 6. La întâlnirea de la Ponthion dintre Ștefan II și Pepin cel Scurt este consolidată alianța dintre papalitate și regatul franc, care stă la originea formării statului papal și avea să conducă la nașterea imperialul occiden-LeLJ.

754, febr. io – aug. 8. Conciliul din palatul imperial din, eroia. după° pregătire matură, în cursul căreia basiem să asigurat de sprijinul celei mai mari părți a episco-ți» or și a condus personal dezbaterile teologice din imPctiu, Constantin V convoacă conciliul la care participă darn-T și care se declară ecumenic; conciliul con-Inr f! icoanelor, fabricarea, posesia și venerarea

754 ful astfel °Păratului° armă redutabilă.

diat în pec". Prima campanie a lui Pepin în Italia; a se) rii na> Aistulf cere Pace și promite retrocedarea unor cucerite de la imperiu, care urmau a fi restii?" °. „F e lamin tară efect

— 775. Războiul bizanț!

vinde nouă campanii 1 cursul căroră hanatu x răbușire; înfrângerile's vocat mari tulburări i organismul de prestigiuului im

«ni „or aoi FOT – tărf Pojuuțu orientale

„Xwilciitne ia granițele cu bulgarii, 1

cere împăratului plata tributului, cerere respins; Constantin V.

violentă a lui Ttletz, în Banat conme, care oferă împăratului prilej **x** pentru putere din statul bulgar pen-didații la tron.

I, aug. îjind /. eci de demnitari, partizani ai cultului icoanelor, sunt destituiți din funcții și apoi deportați sau executați; patriarhul Constantin este destituit, exilat și apoi executat (aug. 767).

nord de

— „fi – ” ««„îi **r**, tiraia canrnanie militară la

el cultului icoane or? 7 «**f %F.f**-mată legitimitat 774, Iun. Căderea Paviei în mumie față de basileu care în **t „Ș-11** Subordonării paj desfiin – aatnt”.

pontificale încetează să mai ratifice alefer mă se!

carf „neati-i expe (**?** le. ita» ană a lui pepin, 4 isttt Srechiului exarhat.

din noutedl Wi din 1? Și atacase 777. Hanul bulgar Telerig se refugiază la Constantinopol, vechiului exarhat ne **>1** obl.1Ș’at să cedeze teritorii irade este botezat și căsătorit cu o prințesă Lizaiuma.

bizantine, Pepin *hânrrnăi* în C-i Proteste Lor repeta 778. Expediție victorioasă a lui Leon IV (împărat din 7/5)

reprimată de Constantin **v „a?** i Mafedonia este crur colonizați în Tracia.

Mi în Asia Mică, în thema ES1 sunt Colot 780 aPr-Leon IV reia politica iconoclastă a părintelui său stituie mai mulți înalți funcționari, partizani ai icoa

Rășcoala cu ” î”, în: rey! nâeaza din nou lui Ștefan 1 în Cilida. de „**r**.de a arins un mare număr de prizonieri, colonizați în Tracia. O, apr. Leon IV reia poliucu îeuin și destituie mai mulți înalți funcținelor, aruncându-i în închisoare.

nelor, aruncându

780, sept. 8. La moartea timpurie a lui Leon IV urcă pe tron minorul Constantin VI, în vârstă de zece ani, sub i regența mamei sale, Irena; cezarul Nikephor și ceilalți

— O istorie a imperiului bizantin ai lui Leon IV

În care-s

(În

’88. I

p

I și i

— Halia central.

Lui Constantin Vr ocupă ce suMiii", „u. LJIOR (7SJ, 7S7) Tp J cu fi
«-a lui r, proiectul

„1J Proclame rpw? Hl", să i

Italia

Punea oblfgați spprau (

Proclame re-VIVCes s-ve întnate de veac ea ocupă un loc de
prim rang în viața bisericii bizantine și pe scena politică a imperiului.
787 (vara). După ce trupele din capitală și din themele asiatice,
adversare ale cultului icoanelor, au fost trimise într-o expediție contra
arabilor din Asia, Irena face noi pregătiri pentru conciliu, care urmează
să aibă loc la Niceea, sub protecția armatei din themele europene,
partizană a cultului icoanelor.

%*»o pl" S e * < j? wo..."

ui? 787» seP124 „oct> 13* Conciliul de la Niceea. Recunoscut 1
ecumenic de biserica orientală, conciliul se desfășoară în prezența a
350 de episcopi și a numeroși călugări, în

784, dec.

786,.

Uu rest din

, 787.

de adversar al fe

O mare „Impune în e Pe teritoriul," : a abdice pe

Pin» – T. r iar];

a eh ies pentru foprășiie pesto o respinge. r – ... – aw-ui-o um
toleranți, care au în vedere necesitatea de stat de a se găsi o soluție de
compromis cu foștii iconoclaști, cuc, după ce și-au abjurat erezia,
urmau să fie reprimiți în comunitatea creștină; această ultimă tendință
învinge, dar aripa radicală rămâne redutabilă, unitatea bisericii
ortodoxe bizantine rupându-se pentru întâia oară. 790. După ce obține
de la armata din Constantinopol, formată din contingente europene, un
jurământ de fidelitate, Irena se proclamă împărat principal, în timp ce
fiul ei devine coregent (primăvara); trupele din thema Ar-meniakon,
adversare ale cultului icoanelor, se răscoală împotriva Irenei, având și
sprijinul celorlalte trupe din Asia; ambițioasa împărătească abdică
(oct.) și este silită să părăsească palatul. Constantin VI rămâne singur
împărat.

792, ian. Constantin VI cedează rugăminților mamei sale pentru a o reprimi la palat împreună cu favoriții săi, Maurakios și Actios, și a o asocia din nou la putere; în anii următori, Irena nu va înceta să țeasă intrigi pentru a". nuna Popularitatea fiului ei și a-i înstrăina armata.

7» 2, iulie. Constantin VI suferă o grea înfrângere în fața hanului bulgar Kardam la Markellai; împăratul scapă prin uga, în timp ce mulți strategii au fost luați prizonieri.

792 T îl ia plata butului" către hanat".

5*

(toamna). La îndemnul Irenei, Constantin VI pedepse cu orbirea pe unchiul său, cezarul Nikephoros, și niflkon μm °* 'nai-Kâscoți *; XJXUCJaș «„ giuni coi theme: Macedonia, Thessalonic, Dyrracâiion, a strateg i – °ață de e\ e» A armat «dijj tilem –, Peloponez și Cephaloma, ultima în insulele ionice.

cu pQ.O" fugării din iu4, a/. era te covefde – dodfiaa P°Htilă fflledievauinsula Prinților și apoi în Lesbos, unde avea să moară curând (aug. 803); conducătorul complotului, ministrul finanțelor Nikephor, este proclamat împărat și încoronat de patriarhul Tarasios, cu toată ostilitatea maselor din Constantinopol, rămase fidele Irenei. 7 03 (primăvara). Solie bizantină la curtea imperială din: Aachen, care încearcă să încheie un tratat cu la rol cel Mare: Veneția, Dalmația maritimă, Calabria și Sicilia, i urmau să revină Bizanțului, în timp ce Istria, Croația, JRavenna, Pentapolis și Roma sunt abandonate francilor; încercarea eșuează din cauza refuzului părții bizantine i de a recunoaște titlul imperial al suveranului franc.

al armatei din themele asia-se răscoală mișcarea este repede înăbușită.

Jația din V;

Estatea tull «. Codo – «°dor conduci? akt «<iion mff» 2, oct. 31. Criya guvernării Irenei izbucnește deschis și o Poncif L"; cupide poă3 ione C. S? 11? 11.8" O e „3 câfl

«cp, oik

Pe tron rtând estate, 4 dosrruini, astfel".

S?» na, nr. –, nu

le i/-ara aceste n*

Iată de califac, ca buranle provocate în ttl Ra «d (809)

plata tributului însă odată cu tul-la moartea lui Harun a

cronicarului Nikep „din sânul bisericii de Studios, Iosif, 69

arhiepiscop de Thessalonfe, și 700 de călugări sunt închiși, maltratați și exilați (809). 807. O flotă bizantină pătrunde în Adriatica și consolidează.

stăpânirea basileului asupra Veneției. 809 – 810. Nikephor I colonizează la granițele macedonene locuitori aduși din celelalte provincii ale imperiului, de.

având încredere în foederații slavi locali în conflictul i2.

busnit între bizantini și bulgari. 809 (primăvara). Hanul Crum atacă și cucerește cetatea Serdica, unul dintre punctele înaintate ale stăpâniri bizantine în Balcani. 809 (toamna). Campania lui Nikephor I împotriva bulgarilor]

Serdica este recucerită, iar fortificațiile refăcute, integrând-o puternicei linii defensive bizantine din Balcani;

Develtos, Adrianopol, Philippopolis și Serdica.

8 Î0. Reformele economice ale lui Nikephor I („cele 11 vexațiuni). Pentru refacerea situației economice a imperiului, deteriorată de politica internă a Ireuei, împăratul inițiază un amplu program de reforme, menit să consolideze statul bizantin: anularea tuturor scutirilor fiscale și vamale inițiate de predecesorul sa, repunerea în vigoare a plății solidare a impozitului (*allelengyon*), lovind astfel în elementele bogate, obligate să participe la plata impozitului și la echiparea militară a celor să – rac-i, stabilirea unor taxe vamale] a comerțului cu sclavi, anularea înmănatărilor fiscale de care se bucurau biserica și mănăstirile, reformarea sistemului stratiotic, colouU zări sistematice la granițele imperiului etc.

810 – «-811. Pepin, fiul lui Carol cel Mare, promovat rege al longobarzilor, reocupă Veneția (început 810); o solie bizantină merge la Aachen (iun. 810), unde face concesii politice suveranului franc, de vreme ce este ales doge al Veneției Agnellus Participatus, partizanul Bizanțului (primăvara 811).

C. 810 – 814. Theophanes Confesorul (m. 818) scrie o cronică universală, ce cuprinde evenimentele din perioada 284 – 813.

C. 810 – sec. IX (sfârșit). Trăiește Casia, cea mai mare poetă bizantină, autoare de imnuri religioase, epigrame etc.

811 (vara). Marea campanie militară a lui Nikephor 1 împotriva bulgarilor. În fruntea unei puternice armate, ba-sileul pătrunde la nord

de Balcani și, respingând ofertele ace ale lui Crum, atacă și distruge capitala acestuia, pivkv la întoarcere, împăratul este surprins între defii le-Balcanilor de hanul bulgar și armata bizantină te distrusă aproape în întregime (26 iul.); împăratul și eS-i mai mulți frunțași bizantini au căzut în luptă. Presti-dul imperiului în Balcani este compromis.

811 (toamna). Staurakios, fiul lui Nikephor I, grav rănit în măcelul din Balcani, este proclamat împărat de armată la Adrianopol (aug.); după moartea sa, este ales basileu de către armată și senat Mihail I Rangabe, ginerele lui Nikephor I.

811 oct. 8 – 813, lui. 10. Su\ : domnia lui Mihail I Rangabe viața religioasă și politică a imperiului este dominată de faimosul abate Theodor și de partizanii săi studii, care sunt rechemati din exil și împăcați cu patriarhul Nikephor.

812. Hanul Crum invadează Tracia și cucerește portul De-veltos (Burgas), a cărui populație este ridicată și colonizată în Bulgaria (primăvara); în urma refuzului imperiului de a primi condițiile păcii, înaintate de han în formă ultimativă, Crum ocupă și pradă Mesembria (nov.).

812. Răscoala coloniștilor aduși în regiunea Macedoniei de Nikephor I și fuga lor în themele de origine măresc anarhia politică din partea europeană a imperiului.

812, apr. 4. Solii lui Mihail I Rangabe recunosc pe Carol cel

Mare la Aachen ca împărat al francilor. Existența a două imperii nu numai de fapt, ci și de drept. Veneția este retrocedată imperiului oriental, în timp ce basileul recunoaște împăratului franc stăpmirca asupra Croației.

813, iun. 22. Soarta bătăliei de la Versinikia dintre Mihail I

și Crum este hotărâtă de retragerea precipitată a strategului themei Anatholikon, Leon, într-tm moment când lupta era pe punctul de a fi câștigată de bizantini; înfrânt și detronat, Mihail I abdică și intră în mănăstire.

lui. 10. Proclamat împărat de contingentele asiatice o-upă înfrângerea lui Mihail I în fața lui Crum, strategul l-eon pătrunde în Constantinopol fără rezistență și este recunoscut basileu de senat.

3» lui. 10 – 820, dec. 25. Domnia lui Leon V Armeanul. u noul împărat revin la putere reprezentanții populației Kncioasiatice, al

căror program este același cu al înaintașilor br Leon III și Constantin V: refacerea puterii militare a imperiului și reluarea luptei contra cuâtuj.

Icoanelor”.

8 t3, lui. – aug. După victoria de la Versinikia, Cruni as diază Adrianopolul fără succes și apare sub zidurile (v” stantinopolului; după încercarea nereușită a lui Leon y de a-l prinde în cursă pe han în cursul întrevederii țij. tre’ cei doi suverani, Crum pradă cu sălbăticie întreg Tracic, ia cu asalt Adrianopoliil și deportează popula; orașului și pe ceilalți prizonieri la nordul Dunării.

813 (toamna) – Leon V înfrânge pe hanul Crum în regiunea Mesembriei și-l obligă să se retragă la nord de Balcani

814 apr. 13. În toiul pregătirilor pentru o mare campanie asupra Constantinopolului, Crum moare pe neașteptate:

Imperiul este eliberat de unul dintre cei mai mari adversari din istoria sa.

814, după 14 apr. Leon V încheie cu Omurtag, fiul și succesorul lui Crum, o pace pe 30 de ani; granița dintre cele două părți trece prin Develtos, Macrolivada și la sud de

Philippopolis, împărțind astfel Tracia în două. Consolidarea situației imperiului la granița cu Bulgaria.

814 (toamna). Leon V convoacă la palat o adunare a partizanilor și a adversarilor cultului icoanelor și face curos cută intenția sa de a relua politica iconoclastă; opoziție înverșunată a studiiților, în frunte cu abatele Theodor „care apără teza independenței bisericii față de stat.

815, mart. Patriarhul Nikephor, partizan al studiiților, este depus și exilat de Leon V și adus în fruntea bisericii T’neo –, dotos Malissenos, txn curtean devotat politicii imperiale 1

(1 «apr.).

8 lî, apr. Sinodul convocat de împărat la Constantinopol repune în vigoare hotărârile conciliului din 754; politica;

Iconoclastă este reluată, dar nu mai are vigoarea din prima fază, urmare a transformărilor din cele două tai bere intervenite între timp.

815, după apr. În urma opoziției înverșunate a studiiților față de politica sa iconoclastă, Leon V arestează, înteitfnițează sau exilează numeroși prelați și călugări stucuț-i între care abatele Theodor și cronicarul Theophaiics i (+ 818).

820, dec. 25. Leon V este asasinat în altarul bisericii și. Se fu de

partizanii vechiului său tovarăș de arme, Mih «i «de Amorion, care se afla în închisoare în urma unui eoni plot organizat împotriva basileului.

72 J

I

deci 25 – 829 –, ect. Benutia l-ai Mihail II. Fondatorul dinastiei ainoiicne este un partizan al iconoclasmului, «tar din rațiuni politice încearcă o împăcare între cele tkjuă tabere; recheamă din exil pe studii, cărora pare a le fi favorabil în timpul mișcării lui Thoma Slavul? dwpă mișcare, Theodor de Studios (-i 826) și partizanii săi părăsesc Constantinopolul, deși Mihail II nu reia persecuțiile împotriva cultului icoanelor. 821 – 823. Răscoala lui Thonta Slavul. Izbucnită ca urmare a rivalității personale dintre Mihail II și Thoma, mișcarea are la origine profunde cauze sociale, religioase și etnice, ceea ce explică ecoul ei în întreaga societate bizantină.

821 (vara-toamna). Thoma Slavul se răscoală împotriva lui

Mihail II de Amorion și se proclamă împărat, încoronat curând de patriarhul de Antiohia, cu acordul califului al-Mamun, care-i recunoaște titlul suprem. Thoma este recunoscut basileu de toate themele din Asia Mică, cu excepția celor de Opsikion și Arnieniakon, deși din rațiuni politice ridică steagul în apărarea cultului icoanelor.

821, dec. – 822, febr, în fruntea unei puternice armate formate din arabi, perși, armeni, iberi și din alte populații caucaziene, dar și din grecii și slavii din Asia Mică, Thoma Slavul asediază Constantinopolul, după ce a tre2 cut Bosforul cu sprijinul flotei din thema Kibyraioton.

822 (primăvara) – 823 (primăvara). Thomas Slavul reia asediul Constantinopolului cu și mai multă vigoare, având alături armata din themele europene, în care pre =

dominau partizanii cultului icoanelor.

823 (primăvara). Chemat în ajutor de Mihail II, hanul Omurs tag coboară în Tracia; Thoma Slavul ridică asediul Constantinopolului și îl întâmpină pe han într-o luptă în care este complet zdrobit.

823 (vara. -toamna). Cu sprijinul hanului, Mihail II restabk Este controlul în Asia și Europa și obligă pe Thoma Sla-3 vul să capituleze la Ar cadiopolis (oct.), uncie se retrăi șese cu partizanii săi după înfrângerea din primăvară! conducătorul mișcării este ucis cu

sălbăticie de învins câtor.

826. Moare Theodfr de Studios (n. 759), partizan fanatic al icoanelor; scrie o întinsă operă epistolografică (cca. 550 scrisori), omi Mi, panegirice, poezii liturgice.

Îi

826 – 827. Alungați din Spania în Egipt (816) – arabii din Andalusia atacă prin surprindere și cuceresc insula Creta, cea mai importantă poziție strategică a imperiului în Mediterana (c. 826). Un an mai târziu, arabii din Africa de nord încep cucerirea Siciliei. Bizanțul pierde supremația în Mediterana centrală și securitatea comerțului său în Adriatica.

829, oct. La moartea lui Mihail II, urmează la tron fiul său Theophil.

829, oct. – 842, ian. 20. Domnia lui Theophil. Duce o politică economică înțeleaptă, care are ca rezultat refacerea finanțelor statului; intelectual rafinat, încurajează dezvoltarea învățământului și inițiază ridicarea unor noi edificii și împodobirea palatului imperial, care riva –, lizează cu reședința califilor din Bagdad; reia persecuțiile iconoclaste, care cunosc punctul culminant în a

„Două parte a domniei, persecuții conduse de patriarhul Ioan Grammaticul.

829 – 842. Theophil extinde *Marele Palat*, iar pe malul asiatic al Bosforului construiește un splendid palat.

829 – 832. Expediții bizantine conduse de Theophil asupra teritoriilor arabe din Asia cu rezultate schimbătoare; învingătoare în campaniile din 829 și 831, basileul ocupă Zapetra și Tars în Cilicia, învins în cele din 830 și 832 Theofil pierde fortăreața Lulun; tratativele de pace care au urmat au rămas fără efect datorită morții califului al Mamun (833).

830 – 831. După eșecul forțelor arabe nord-africane în încercarea de a cuceri Siracuză (828), două armate arabe din Spania și Africa reiau ofensiva în Sicilia și reușesc să ocupe Palermo (sept. 831), unde se instalează arabii africani.

832. La îndemnul preceptorului său, marele savant Ioan Grammatk»¹, care avea să urce pe scaunul patriarhal (837), Theophil convoacă un sinod la Constantinopol, în care sunt reînnoite hotărârile conciliului din 754; riposta patriarhilor din Alexandria, Antiohia și

Ierusalim rămâne fără rezultat.

835. Flota imperială trimisă în ajutorul forțelor bizantine din Sicilia este distrusă de arabi în fața Siracuzei; bizantinii pierd în anii următori întreaga parte vestică a insulei.

837. Theophil întreprinde o campanie victorioasă pe cursul fluviului Eufrat, în cursul căreia ocupă Samosata și Za

74 fi >:

— Trași pustiește Melitene; reținut de tulburări interne; califul Mutasim n-a putut interveni.

lui aug. O puternică armată arabă pătrunde în

sta Mică sub conducerea caliăului Mutasim.; o parte a armatei obține o victorie zdrobitoare la Dazimon asupra forțelor bizantine conduse de Theophil (22 iul.) și ocupă Ankyra, în timp ce cealaltă parte, în frunte cu califul, cucerește puternica cetate Amorion (12 aug.), a cărei cădere a avut un imens ecou în lumea bizantină și arabă.

838 (sfârșit). Theophil cere ajutor contra arabilor împăratul lui Ludovic Piosul, Veneției și emirului de Córdoba, Abd-er-Rahman II.

839 – 840. Bizantinii reiau campaniile asupra arabilor după dezastrul din 838; în timp ce o flotă imperială pustiește țărmul Siriei (839), armata condusă de împărat ocupă Germaniceea și o parte a teritoriului provinciei Meitene (840); tratativele dintre cele două părți au fost întrerupte de moartea celor doi suverani (ian. 842).

842, ian. 20. La moartea lui Theopliil, puterea este preluată în numele minorului Mihail III de o regență în frunte cu împărăteasa mamă, Theodora; din consiliul de regență făceau parte Bardas și Petronas, cei doi frați ai Theodorei, magistrul Sergios Niketiates și favoritul împărătesei, Theoktistos, logotlietul dromului.

842 (sââștt). Arabii continuă ofensiva antibizantină în și-cilia și ocupă Messina, important centru al stăpânim imperiale în insulă; în anii următori, fortificațiile bizantine cad una după alta – Leontin (847), Castrogio-vani (859) etc. – astfel încât la sfârșitul domniei lui Miriail III, imperiul mai stăpânea în insulă numai Sira Cuza și Taormina.

„43, mart. 4. În urma opoziției înverșunate față de hotărârea regentei și a sfetnicilor ei de a restabili cultul icoanelor, patriarhul Ioan Gramrnicul este depus și adus în fruntea bisericii bizantine călugărul Methodios, un adversar hotărât al politicii iconoclaste...!

843 – 47. Conflictul dintre – patriarhul Methodios și: studii

inaugurează o lungă perioadă de tulburări în viața b (, sericii bizantine (843 – 912); nemulțumiți că nu și-au impus candidatul la tronul patriarhal, călugării studili fac opoziție noului șef al bisericii, care răspunde prin a-i anathemiza.

843, mart. 11. Restabilirea solemnă a cultului icoanelor în cadrul unei procesiuni desfășurată în biserica Sf. Sofia, după ce un sinod a repus în vigoare hotărârile ultimului conciliu ecumenic de la Niceea. Sfârșitul epocii iconoclaste.

3 APOGEUL

(843 – 1025)

STATULUI BIZANTIN

Cele aproape două veacuri de guvernare a împăraților macedoneni prezintă trăsături aparte față de precedenta perioadă din aproape toate punctele de vedere. Grație succeselor politicii externe a împăraților iconoclaști, viața economică din bazinul oriental al Mediteranei cunoaște o tot mai mare stabilitate și securitate, fapt ce explică reînvierea vieții orașelor de pe litoralul microasi-atic și european al imperiului. Industria și comerțul, asupra cărora autoritatea centrală exercită un monopol strict, au o pondere crescândă în ansamblul vieții economice a statului bizantin. Pe plan social, are loc formarea clasei aristocratice în curs de feudalizare, consecință a fenomenelor dizolvante dinlăuntrul comunităților rurale, dar și a presiunii din afară a dinaților. Conștientă de primejdia ce-o pândeste prin pierderea, bazei sale sociale, autoritatea centrală promovează o seamă de măsuri în favoarea țărănimii libere și a stratioșilor. Dar poziția ei nu este lipsită de contradicții; fiscalitatea excesivă și reorientarea politicii externe au contribuit în chip decisiv la ruina maselor țărănești, care devin o pradă ușoară pentru aristocrația bizantină «în administrație, regimul themelor cunoaște începutul subminării sale sub imperiul transformărilor din baza' sa socială și al renunțării puterii imperiale la vechea politică defensivă, rațiunea însăși de a fi a ordinii themelor, pentru a promova o politică externă expansionistă. Cea mai radicală schimbare are loc însă în politica externă a statului bizantin. Consolidarea internă a imperiului și atingerea obiectivelor de poliza externă, de către împărații iconoclaști prin stăvilirea expansiunii arabe și consolidarea granițelor orientale îngăduie noii dinastie fondată de Vasile I să treacă la o politică ofensivă

pe plan extern, ce culminează sub împărații-soldăți Nikephor II Pliocas, Ioan /Tzimiskes fi Vasile II – „marea epopee bizantină” (G. Schlumberger) expresie a intereselor de clasă ale păturilor active de r «”-se, dar și ale aristocrației macedonice. Principalele țeluri n

— N ale acestei politici au fost restaurarea thalasocrației bizantine în Mediterana orientală și centrală, recucerirea Balcanilor pentru reluarea sub control bizantin a bazinului Dunării și a celorlalte căi comerciale spre Occident și recucerirea Armeniei, Mesopotamiei și, Siriei de Nord, ce comandau principalele drumuri comerciale ale Orientului. Această politică și-a găsit reflectarea pe planul doctrinei în revenirea la teza unicității imperiului și a puterii sale mondiale, precum și a superiorității bizantinilor, „popor ales” prin excelență asupra celorlalte popoare. Cultura acestei perioade evoluează sub influența măsurilor de reorganizare a învățământului superior întreprinse de cezarul Bardas, care aveau să constituie punctul de plecare a ceea ce s-a numit „primul umanism bizantin” (Paul Lemerle). Noua mișcare este legată de personalitatea lui Plotios, în veacul IX, și de aceea a împăratului-cărturar, în veacul următor, în jurul cărora și-au dus activitatea cercuri de savanți, ce au elaborat lucrări de caracter enciclopedic-istoric, medicină, agronomie –, cu o valoare practică și utilitară. „Renașterea artistică macedoneană” manifestă, în arhitectură, preferință pentru edificiile cu plan în cruce greacă însex să în care cupola se sprijină pe patru bolți în leagăn, ce desenează brațele egale ale unei cruci grecești... Noile edificii, de un echilibru și o sobrietate clasice, le întâlnim în Constantinopol (biserica Maicii Domnului), în Beotia (Skripu) și la Muntele Athos (catolicele mănăstirilor Lavra, Ivi-ron și ale altora). Vechea tradiție bazilicală se regăsește în mediile conservatoare din provincie (Cappadocia, Macedonia), ca și în Bulgaria ((Pliska), de curând convertită la creștinism. „Renașterea macedoneană” își află expresia deplină în pictura monumentală, unde r „cacia față de primatul influențelor orientale aduce reînnoirea la valorile clasice greco-romane și fixarea programului iconografic. Două, tendințe se manifestă în pictura acestei perioade, una, de inspirație monastică, ce se întâlnește în frescele din bisericile rupestre cappadociene, cu ecouri din arta paleocreștină, la St. Luca din Phocida, cealaltă, aulică, de inspirație metropolitană, ce o găsim în mozaicurile din Sf. Sofia din

Constantinopol, de o cromatică strălucitoare, în care gustul pentru modelele clasice apare foarte limpede.

843 – 844. O expediție maritimă, condusă de logofătul Theoktistos, readuce pentru câteva luni insula Creta sub stăpânirea bizantină.

844. O armată bizantină suferă o grea înfrângere pe malul râului Maupotamos în fața forțelor arabe, care au în? 1

adat Asia Mică; luptele interne V în califat obligă însă %, succesorul lui al Mutasim să încheie pacea de pe râul Maos la granița bizantine arabă, prin care are loc un schimb de prizonieri (845/846).

«46 – 856 – Campanii succesive bizantine împotriva statului paulician. Paulicianii, sectă manicheeană răspândită în secolul VIII în Asia Mică, fuseseră favorizați de împărații „iconoclaști, fiind și ei adversarii cultului icoanelor. Începând cu Mihail I Rangabe, basileii bizantini au declanșat mari persecuții împotriva lor, fapt ce i-a determinat să se retragă în emiratul de Melitene și să pună la granița bizantino-arabă bazele unui stat propriu cu centrul la Tephrike, care reprezenta un real pericol pentru Bizanț, mai ales că paulicienii erau aliații obișnuiți ai arabilor în raziile lor în imperiu; sub Theodora, în cursul campaniilor întreprinse împotriva lor, numeroși paulicieni au fost colonizați în Tracia, dar statul lor nu a putut fi desființat.

c. 847. Campanie victorioasă a strategului de Peloponez, Theoktistos Bryennios, împotriva triburilor slave din Grecia centrală, care sunt aduse la ascultare și obligate să plătească tribut puterii imperiale.

853. După peste două veacuri de defensivă, flota bizantină reia ofensiva în Mediterana orientală, atacă și distruge fortăreața Damietta de la gurile Nilului.

858. Petronas, fratele lui Bardas și strateg în thema Thrakesion, întreprinde o campanie victorioasă antiarabă în regiunea Samosatei, ajungând până sub zidurile orașului Tephrike, capitala statului paulician.

856 (început). Lovitură de stat la Constantinopol. Cu sprijinul lui Bardas, unchiul său, Mihail 111, ajuns la majorat, organizează o lovitură de palat, care a dus la înlăturarea, întemnițarea și asasinarea lui Theoktistos, favoritul Theodorei, îndepărtată și ea curând de la putere; Mihail 111 rămâne singur împărat, care conduce statul. cu sprijinul unchiului său Bardas, om politic de mare talent.

858 (toamna). Complot împotriva lui Bardas, inițiat de sora Șteodora, mama lui Mihail 111; descoperiți, complotiștii sunt pedepsiți, iar Theodora obligată să intre la mănăstire.

«ec. 25. După exilarea și abdicarea voluntară a patriarhului Ignatios, în fruntea bisericii este adus Photios, cel i-ai rănit învățat al veacului, care avea să reze o nouă pagină în politica bisericii bizantine.

859» Expediție bizantină în regiunea Saniosatei împotriva arabilor, condusă de Mihail III și Bardas.

859, mart. La Constantinopol este convocat un sinod de către patriarhul Photios, la care se pronunță depunerea lui Ignatios și a doi episcopi partizani ai acestuia; începutul schismei de peste un sfert de veac dintre partizanii lui Ignatios și Photios.

C. 860. Prima expediție rusă asupra Constantinopolului sub conducerea lui Askold și Bir, respinsă de locuitorii orașului, în frunte cu patriarhul Photios, și de Mihail III, sosit în ultimul moment din campania împotriva arabilor.

860. Papa Nicolae I blamează depunerea lui Ignatios, își rezervă ultimul cuvânt în chestiune și pretinde restituirea jurisdicției asupra provinciei Illyricum către biserica romană; începutul unui lung conflict între Roma și

Constantinopol; în care, grație imensei forțe materiale dobândite prin creștinarea lumii slave în rit ortodox și concursului basileilor, patriarhatul bizantin se emancipează definitiv «le sub autoritatea papală, biserica creștină devenind astfel bicefală.

861, apr. Nou sinod la Constantinopol, la care participă legații papali și Ignatios; fostul patriarh este obligat să recunoască drept canonică alegerea lui Photios în fruntea bisericii bizantine, teză pe care și o însușesc și emisarii papei.

c. 862. Constantin-Kyryl (827 – 869), apostolul slavilor, erează alfabetul slav.

863. La cererea cneazului Rostislav, Mihail III trimite în Moravia Mare pe frații Constantin-Kyryl și Methodios, originari din Thessalonica, pentru a propovădui creștinismul în limba slavă; ascuțirea conflictului dintre biserica romană și cea bizantină, care se traduce și pe plan temporal prin creșterea tensiunii politice dintre cele două imperii în anii următori.

863. Din inițiativa cneazului Bardas este reorganizată în palatul

Magnaure Școala superioară din Censtajâtinepej, care avea în frunte pe marele savant Leon Matematic cianoil, prietenul hai Photios; acest act de cultură sta fe originea „prhrmhti umanism bizantin”, care avea să ască apOgerul în veacul lui Constantin VII Porpuy-Portile ai r^oTratat de p «ce cu hanul Bor Ls; în schimbul promisrub» le-a „se creștina în rit ertod «x împreună cu întreg poorul, Boris primește de la bizantini teritoriul dintre Portile de Fier (Demir-Kepu), ale Balcanilor și Debeltos, de bulgari Zagora.

din. – restabilit în funcție pe Ignatios.

863» sep. 3. Strategul Petronas obține o strălucită victorie la granița thernel Paphlagonia asupra emirului de Mclitene, Omar, care cade în luptă; moment de răscruce în evoluția relațiilor bizaetiia arabe, cate marchează începutăii ofensivei vkterisase a îmbătaților greci asupra calității lui, intrat. În descompunere.

c. 864/865. Chaganal bulgar Boris, proclamat cu acest prilej țar, primește creștinismul de la biserica ălu Coastati-titiopst, care recunoaște limba slavă ca limbă de cult în statul bulgar; procesul de asimilare a bulgarilor turanici de către populația slavă majoritară intră în faza sa înală după creștinare. În urma activității lui Clement și Naum. (discipoli ai lui Kyril și Metodiu), veniți din Moravia Mare, alfabetul chirilic se răspândește în Bulgaria, de unde avea să fie preluat și de sârbi, români și ruși.

865 (vara). Ascuțirea conflictului dintre Constantinopol și Roma; Mihail III protestează într-o scrisoare către Ki-colac I pentru amestecul papei în treburile bisericii orientale; în scrisoarea de răspuns, papa reproșează basile-ului că se proclamă *imperator Reiv. anontm*, deși ignoră limba latină, pe care-o consideră „barbară și scitică”. Etapa Rotră în evoluția problemei celor doi împărați.

866, apr. 21» în cursul unei expediții maritime contra ocupației arabe din Creta, parakimomenul Vasile, viitorul Unpărat, ucide pe rivalul său, cezarul Bardas, în locul căruia va fi curând proclamat succesor al lui Mihail IU Și încoronat co-împărat (26 mai).

* – a cererea locuitorilor Raguzei, a căror cetate era de 15 luni asediată de arabii din Sicilia, Vasile I trimite în a? u-or ffota bizantină condusă de marele drongar Năvp Dteypfeas –, care silește pe a-sediatori să bată în rfe tragere; crearea themei Dalmația, care cuprinde lit”.

ralul adriatic și insulele vecine... =

pe

867 – 874 Imperiul își extinde influența asupra triburilor, sârbe care sunt creștinate și recunosc autoritatea împă, râului, față de care se obligă la sprijin, militar; această influență cunoaște importante progrese și în rândul triburilor croate, unde tinde s-o înlocuiască treptat aceea francă și papală.

867, sept. 24. Vasile I Macedoneanul uzurpă tronul lui I (i hail III și pune bazele dinastiei macedonene (867 – 1028) sub care imperiul cunoaște apogeul puterii sale. Ieșit dintr-o familie de coloniști armeni, așezați de Nikeph or I în thema Macedoniei, Vasile reușește, grație calităților sale fizice, să câștige încrederea unui înalt demnitar constantinopolitan și apoi chiar a împăratului Mi hail III, care-l face șeful grajdurilor imperiale, parakimo-menos, pentru ca să-l asocieze mai târziu la tron. Între timp, Vasile dobândise o mare avere, datorată generozității unei văduve foarte bogate din Pa tras, Danielis, sedusă de înfățișarea lui. În toamna anului 867 face pasul următor și preia puterea în stat, după ce organizase conspirația căreia îi căzuse victimă Mihail III.

867, sept. 24. – 886, aug. 29. Domnia lui Vasile I. în inte—nor restabilește ordinea și începe opera de adaptare a legislației bizantine la realitățile secolului IX, operă ce avea să fie continuată defiul și succesorul său, Leon VI. Sub Vasile I se întocmește *Procheiron* (879), un manual de drept bizantin ce are la bază Eeloga lui Leon III și Institutele lui Justinian, și *Epaiiagâge* (886), inspi-îată din Eglogă și din *Procheiron*. În exterior, continuă politica ofensivă a cezarului Bardas în Orient și ocupă căile strategice care deschideau accesul spre Mesopota-mia și Cilicia; în Italia obține succese importante în lupta împotriva arabilor.

867, nov. 23. Hotărât să restabilească legăturile cu papalitatea, necesare politicii sale italiene, Vasile I îl depune pe Photios și-l readuce pe Ignatios în fruntea bisericii bizantine; sunt reluate contactele cu Roma, în Vederea convocării unui conciliu pentru restabilirea uniunii religioase.

869, iun. Vasile I trimite la Ludovic II o solie, oferind împăratului german un tratat de alianță împotriva primejdiei be din sudul Italiei; basileul propune și căsătoria fiu –, î™ au Constantin, cu

fiica lui Ludovic II, Irmengard.

«o oct 5 – 870, febr. 28. Cu acordul împăratului și al cei Adrian II, este convocat la Constantinopol un conciliu la care participă și legați romani; Photios și partizanii săi sunt condamnați și excomunicați, iar actele din perioada patriarhatului său anulate. Roma obține o victorie deplină...”

870.

Arabii cuceresc insula Malta și-și consolidează pozn Mediterana centrală.

879. În cadrul unei vaste încercări de adaptare a legislației lui Justinian la profunde schimbări din structura societății bizantine din ultimele trei veacuri, Vasile I elaborează manualul de drept uzual, numit *Procheiron*, cu aceeași funcție practică pe care a avut-o *Edoga* lui Leon III.

870 (început). Nemulțumit că Kicolae I și Adrian II n-au creat arhiepiscopatul dorit, țarul Boris rupe tratativele cu Roma și trimite soli la conciliul din Constantinopol pentru a obține satisfacție; într-o ședință extraconciliară, în care s-au înfruntat patriarhul Ignatios și legații.ro –, mani, delegații patriarhatelor Orientale, care au arbitrat diferendul, s-au pronunțat pentru jurisdicția Constantinopolului; Ignatios consacră un arhiepiscop și zece episcopi pentru biserica bulgară. Creșterea tensiunii dintre Roma și Constantinopol.

c. 800-o. 870. Moare Leon Matematicianul (n.c. 800), unul dintre cei mai mari savanți ai lumii bizantine, profesor la Școala superioară din Constantinopol sub Theophil și Mihail III.

871. Prima expediție a lui Vasile I asupra paulicienilor, care revendică de la imperiu întreaga Asie Mică, rămâne fără rezultat.

871 – 883. În condițiile crizei profunde în care se cufundă califatul – Egiptul și alte regiuni se constituie în state autonome, în timp ce imperiul are de îtfmntat la granița orientală dinaști mărunți, cura sunt emirii de Me-htene și Tars ori prinții musulmani din Siria – Vasile» declanșează o ofensivă metodică pe întreg frontul orienta, de la marea Ciliciei până la Trapezunt și Armenia, „1 et rei obiectiv este ocuparea principalelor drumuri de nvazie din Taurus și Antitaurus și stăpânirea punctelor din bazinul superior al Eufratului.

871. febr. După mai multe încercări eşuate, Ludovic „Îl șeste să smulgă orașul Bari din mâkale arabilor, de înindu-și astfel intențiile de

a se instala solid im

Italiei.

571 (frrimavafa). Într-o scrisoare către împăratul franc Vasile I protestează că Ludovic II se intitulează *i» ipe\ nit or Romanorxni*, lituri care i se cuvine de drept numai basileului, și nu *inifterator Trancoram*; disputa ideologică dintre cele două imperii are la bază, de fapt, conștientul dintre bizantini și franci pentru dominație în sudul Italiei și pe coasta dalmată.

872. Marele domestic, Christophoros, socrul împăratului, obține o victorie decisivă asupra paulicienilor; Tepliriko, capitala statului, este luată cu asalt și distrusă, iar conducătorul lor Dorysochek, cade în luptă; extinderea stăpânirii bizantine la granițele orientale.

873. Noua campanie bizantină în Orient – condusă de Vasile

I. După ce ocupă bazinul superior al Mesopotamiei, cu cetățile Samosata și Zapetra, împăratul eșuează în încercarea de a cuceri puternica fortăreață Melitene, capitala emiratului arab, unde se refugiase restul armatei –, tei pauliciene, înfrânte cu un an în urmă.

873/74. Protospătarul Leon construiește bazilica cu cupolă Panaghia, din Skripu (Beoția).

876/877-SSI. Este ridicată bazilica *Nea*, în incinta Marelui Palat.

876 (sâhșii)... După ce a recunoscut protectoratul bizantin (873), principele longobard de Benevent deschide porțile –, și le orașului Bari armatei imperiale.

877 – La moartea lui Ignatios, pe scaunul patriarhal urcă din nou Plotios, care reușise între timp să recâștige favoarea împăratului, ocupându-se de educația fiilor acestuia.

878. Emirul Abdallah-ibn-Rașid, care a întreprins o expediție de pradă în sudul Cappadociei, suferă un adevărat dezastru la întoarcerea la Porțile Ciliciene în fața armatei themelor din regiune, care-l face prizonier, și

878, mai 21. După zece luni de asediu, Siracusa cade în mâinile arabilor; basileul nu mai păstrează în insulă decât cetatea Taormina.

879. Nouă campanie victorioasă a armatei themelor orientale, condusă de Vasile I și de fiul său Constantin, în slujba cuceririi sau pierderii teritoriilor
885 – 886

(883) – în ultimii ani ai secolului al VIII-lea armata imperială este pe

care le u?} c'1 ohal7. i-am u

— ulvii. Con.

ei™1 Niketaalea6 regau, j* căruia ăaiparatul u V1” 1 numindu-l „P11” * tratat de pace și prieten».

al basateialui”.

886. aug. 29. La moartea lui Vasile I urmează la trorff; sau Leon VI. n

886 – 913. Domnia lui Leon VI înțeleptul. Principala re-i zare a guvernării sale interne rămâne codul de legi, jj.

Silicalele (887 – 893), în 60 de cărți, cel mai mare rrâdn*”; meiiit juridic bizantin. Codul rezumă în greacă legislația lui Justinian și novelele succesorilor acestuia, adăpți –: dii-le realităților social-economice și politico-adnn nis, n trative din secolele IX-X. Caracterul absolut al autorității imperiale își află în Basilicale expresia juridica i ultimă. Leon VI este și autorul unei lucrări de strategie 5 (*Tactica*) și al unor opere encomiastice, de dogmatică și astrologie. 886 – 900. Incursiuni ale arabilor în regiunile de granița, fără a pune în primejdie stăpânirea bizantină în Asia

Mică.

887. Dion (Aione), principele Beneveninliii, alungă garnizoana bizantină din Bari, dar un an mai târziu este forțat de trupele bizantine să le cedeze orașul.

888. Așod, regele Armeniei Mari, vine la Constantinopol și încheie un tratat politic și comercial cu Leon VI, reînnoit câțiva ani mai târziu cu sticesorul lui Așod, Sempad

(893).

c. 890. Sub loviturile pecenegilor, triburile nomade de păstori ale maghiarilor de origine fino-ugrică, se deplasează din regiunea dintre Don și Nipru în ținutul numit *Atei-kuz*.

C. 891. Moare Photios, (n. 820), cel mai mare cărturar al veacului IX și una dintre marile personalități ale culturii bizantine; scrie *Myriciblion* (Biblioteca), operă de caracter enciclopedic, lucrări polemice, poezii liturgice, scrisori.

894 – 896. Război bizantino-bulgar, provocat de cauze de natură economică. Doi negustori greci primesc monopolul comerțului cu bulgarii și, pentru a evita concurența, mută antrepozitele bulgare din Constantinopol la Thes-salonic, cu care ocazie majorează și taxele

vamale percepute pe comerțul cu supușii țarului; protestele lui. Și-meon pe lângă Leon VI nefiind luate în considerație, țarul atacă imperiul.

Simeon (893 – 927) invadează Tracia și Macedonia și amenință Constantinopolul; chemate în ajutor de T) în zantini, triburile nomade ale ungarilor, conduse de Ar

86 i pad gar o

Kurasanes, trec Dunărea și provoacă țarulai! >ul-grea înfrângere.

0 – pOțuraofensiva combinată bi/./; uHină – Niktphoî Plm-aș ocupă sudul Bulgariei în timp a; mairk drongar Eustathios în fruntea flotei blochvază guri. Dunării – hligă pe Simeon să încheie un armistițiu cu imperiul. R06° După ce reușește să provoace triburilor maghiare ol; rea înfrângere, grație alianței cu un alt popor nomad, pecenegii, țarul Simeon reia ofensiva asupra Bizanțului și obține o victorie decisivă asupra forțelor imperiale la Bulgaropuygon; Leon VI cere pace, cu care ocazie imperiul se obligă la plata unor subsidii anuale față de țar.

g93 l 899. Flota bizantină reușește să smulgă arabilor din Sicilia controlul în trecătoarea Messina și să împiedice instalarea lor în Calabria.

\$99 (înainte de sept.). Lichidarea schismei din sânul bisericii bizantine. După mai multe încercări eșuate de conciliere și grație intervenției unei ambasade a papei Ioan IX, este lichidată disputa dintre partizanii ex-patriarhilor Photios și Ignațiu, adepții acestuia din urmă împăcându-se atât cu patriarhul Antonie cât și cu Roma, de care fuseseră separați după reabilitarea lui Photios.

Sfârșit sec. IX – început sec. X. Destrămarea califatului ab-basid. Fcudalizarea societății arabe și schismele religioase provoacă dezmembrarea calitatului și crearea unor formațiuni politice pe teritoriul său: Transoxiana se desprinde califat la sfârșitul sec. IX, guvernată de dinaști proprii; în Siria, care ține încă nominal de Bagdad, se creează emirate autonome la Alep, Moșul, Tars, Melitene și Edessa: cel mai important eveniment rămâne crearea unui califat independent la Cairo (910) sub conducerea descendenților Fatimei, fiica profetului, care proclamă război sfânt rivalilor lor din Bagdad; curând și Omeaizii din Spania se proclamă calif (929).

Sec. X (prima jumătate). Trăiește Genesios, care scrie o cronică, cuprinzând evenimentele dintre 813 – 856.

sec. X – XII. Perioada de gestație a lucrării Digenis Akritas, cea mai vestită poemă eroică populară din literatura bizantină, compusă în jurul unor evenimente din Prima jumătate a sec. X.

(vara). După moartea Zoiei Zautzina (sfârșit 899), de a care nu a obținut urmașul dorit, cu toată interdicția bisericii și a unei noveie dată de el însoșit Leeti căsătorește cu Eudocia Baiana, care moare însă la timp (12 apr. 901).

900. Expediția victorioasă a lui Nikphor Phecas orașului Adana.

900 – 901. Abdulah, fiul emirului de Cairo

Abm-cd, reprimă recolta vasalilor săi din Sicilia feug. și pradă unele posesiuni bizantine din Calafria, ce a distrus o escadră imperială (902).

901-904. Atacurile bizantine asupra regiunilor de granița ale emiratelor arabe consolidează frontierele orientale ale imperiului.

0.02. aug. 1. Ibrahim-ibn-Alimed, emirul de Cairo –, reușește să ocupe cetatea Taormina, lichidând stăpânirea bizantină din Sicilia; moartea lui neașteptată (oct.), împiedică plănuita invazie în Calabria.

904 (vara). Continuând raidurile de piraterie arabe, foarte frecvente sub domnia lui Leon VI, renegatul grec Leon de Tripoli ocupa și pradă cetatea sa natală, Attalia, și-apoi – devastând litoralul microasiatic, pătrunde în Propontida, unde este obligat să se retragă în fața flotei imperiale, comandată de marele drongar Himerios.

904, lui. 31. După trei zile de asediu, Leonti de Tripoli cucerește priit surprindere Thessalonik –, după care orașul este supus timp de zece zile unui jaf înspăimântător, care a impresionat, pe contemporani.

904 (toamna). După dezastrul suferit de orașul Thessalonik.

Simeon impune imperiului un tratat de pace prin care

Leon VI cedează țarului bulgar un important teritoriu din Macedonia, stabilind granița bulgară la numai 22 km de metropola macedoneană.

905 (primăvara). Generalul Andrenic Ducas, cu complicitatea patriarhului Nicolae Misticul, se revoltă contra împăratului în cursul unei expediții contra arabilor și

se refugiază la aceștia cu intenția de a reveni cu ajutor arab

pentru a-l răsturna pe basileu.

906, ian. Cea de-a patra căsătorie a lui Leon VI cu Zoc Car = bonopsina (9 ian.) la trei zile după botezul fiului Io1” Constantin, provoacă reacția violentă a cleiului înalt» care, /m cadrul unui sinod, îl excomunică pe împărat! acesta face apel la papa Sergius III și la patriarhii or*5 enta-K, care declară legitimă: căsătoria.

83 v

e? Expediția marelui cneaz de Kiev, Oleg, asupra Tenstana timpoltiiui obligă pe Leori VI să acorde negustorita; ruși importante privilegii comerciale în imperiu, cuprinse într-un tratat încheiat între cele două părți (sept. 911).

ofl7 febr. Izbucnirea unei noi schisme în sânul bisericii bizantine ca urmare a celei de a patra căsătorii a lui Leon. VI: la refuzul patriarhului de a-l primi pe basileu în biserică (25 dec. 906 și 6 ian. 907), Leon VI îl învinttiește pe Nicolae Misticul de trădare, îl alungă din scaun (1 febr.), îl obligă să renunțe la înalta demnitate și convoacă un sinod pentru a-l alege ca patriarh pe Euthymios (22 febr.).

908, oct. După gravele eșecuri suferite pe mare în fața piraților arabi din Creta și Africa, autoritatea imperială consolidează Attalia și Thessalonic și întărește flota, măsuri grație cărora marele drongar Himerios obține o strălucită victorie asupra flotei arabe în Marea Egee.

910. Himerios întreprinde o mare expediție navală în Mcdi-iterana orientală; după ce-și stabilește câteva baze de ac

țiune în Cipru, atacă coasta siriană și ocupă cetatea Lao dicea.

911. O nouă expediție maritimă sub comanda aceluiași Hi

merios încearcă să restabilească pozițiile bizantine, debândite în 910 și reluate de arabi; obligată să bată în retragere în fala renegatului grec Damian, flota imperială este surprinsă lângă insula Samos de forțele unite ale lui Damian și Leon de Tripoli și distrusă (apr. 912), compromițând rezultatele obținute de imperiu în anii precedenți în lupta împotriva arabilor pe mare.

912, mai 12. La moartea lui Leon VI puterea este preluată de fratele său, Alexandru; văduva Zoe este alungată din palat, iar patriarhul Euthimios depus solemn în timp ce Nicolae Misticul este rechemat din exil și readus în fruntea bisericii; în biserica bizantină începe o nouă schismă.

913, iun. 6. La moartea lui Alexandru, puterea este pre:

luată de o regență prezidată de patriarhul Nicolae Slisr ticul, în numele minorului Constantin, fiul lui Leon VI, rămas singur împărat.

913, sâlrșit Inn. Constantin Ducas, fiul lui Andronic Ducas, căruia i s-a încredințat comanda trupelor împotriva bulgarilor, încearcă, fără succes, să uzurpe tronul minorului Constantin Porphyrogenctul.

913, aug. Nemulțumit de sistarea de către Alexandru a pâj;

În tributului față de Bulgaria la care consimiife l. eon

VI, Simeon apare sub ziduiile Constantir. opolului; ambițiosul țar este primit în capitala bizantină și încolunat de patriarh. Printr-un tratat, regentul se angaja: – a reia plata subsidiilor anuale către Bulgaria, iar împăratul

Constantin urma să se căsătorească cu fiica țarului, condiție ce dezvăluie planurile ascunse ale acestuia din

j urmă.

4\914 – 915. Regele Armeniei, Așod II. vine la Constantinopol și reînnoiește tratatul de prietenie cu imperiul. 914 – 927. Războiul bizantino bulgar. Țarul Simeon încearcă să smulgă conducătorilor bizantini titlul de împărat al romanilor (*basikus ion Khimaicn*) și, odată cu aceasta, hegemonia în Balcani.

914, febr. împărăteasa-mamă Zoe este rechemată din exil și preia puterea; Nicolae Misticul rămâne pe scaunul patriarhal cu obligația de a nu se mai amesteca în treburile statului.

914. sept. La vestea ruperii de către Zoe a tratatului încheiat cu patriarhul Nicolae, țarul invadează imperiul, ocupă

Tracia și revendică pentru sine titlul de împăiat al romanilor; în următorii trei ani pustiește teritoriul dintre

Thessalonic și Dyrrachium.

915. În timp ce emirul de Tars întreprinde un atac la frontiera bizantină, o armată imperială reușește să ocupe importanta cetate Germaniceea din nerdul Mesopotamiei; din inițiativa curții din Constantinopol are loc un schimb de prizonieri între cele două părți (sept. -oct.

917).

915 – 927. Puternică eclipsă a puterii bizantine în Italia de sud pricinuită de dificultățile prin care trece imperiul în Balcani; atacați de

Fatimizii din Egipt, care au pus stăpânire pe Sicilia, și de prinții longobarzi, strategii imperiali nu pot face față situației.

917 (vara). O expediție combinată a forțelor de uscat, conduse de Leon Phocas, și maritime, în frunte cu *marele drongar* Roman Lecapenos, ajunge la gurile Dunării pentru o acțiune comună cu pecenegii împotriva țarului Simeon; neînțelegerile intervenite între cei doi comandanți bizantini au ca urmare retragerea ajutorului peceneg și eșuarea întreprinderii.

90 7*

20. Armata bizantină, în retragerea de la Dunăre, uf eră o groaznică înfrângere în apropiere de închinlos, Se 1 armul Mării I Segre, în fața țarului Simeon; lesturile P ateii bizantine sunt nimicite de țar la Katas. yrtai, în apropierea Constantinopolului. Stăpân necontestat în Balcani Simeon pustiește întreaga Grece, până la istmul de Corint (918).

<J19 (primăvara). Într-un moment critic pentru soarta imperiului, în conflictul pentru putere dintre Leon Phocas, candidatul aristocrației bizantine și al basilisei-mame, și Roman Lecapenos, iese victorios marele drongar al flotei (mart.), care ia titlul de *basilcopaior*; împărăteasa Zoe și partizanii ei sunt îndepărtați de la palat în timp ce Constantin Porphyrogenetul este căsătorit cu Elena, fiica lui Roman Lecapenos (mai); rivalul său, Leon Phocas, răsculat împotriva sa în fruntea armatei din Asia (apr.), este în cele din urmă abandonat de soldați, prins și orbit (aug.).

9 iul 922. Văzându-și dejucate planurile de Roman Lecapenos, Simeon refuză să recunoască schimbările politice din Constantinopol și reia războiul cu și mai multă îndârjire; Constantinopolul este atacat în câteva rânduri, iar Tracia pustiită. Roman Lecapenos răspunde provo – când un război între țar și principele Serbiei, Zaharia] acesta din urmă este însă înfrânt și luat prizonier (920).

920, iul. Conciliul de uniune a bisericii bizantine. La dorim a lui Roman Lecapenos are loc împăcarea între patriarhul Nicolae Misticul și adepții lui Euthymios (917), în timp ce cea de-a patra căsătorie a lui Leon VI a fost definitiv condamnată, Constantin Porphyrogenetul fiind însă recunoscut împărat legitim.

920, dec. – 923. Întărirea alianței dintre imperiu și regele Așod II al Armeniei, în sprijinul căruia Roman Lecapv nos trimite o armată

pentru a respinge invazia emirul lui de Azerbaidjan (923).

920 dec. 17. După ce a primit titlul de caesar (24 sept.), Roman Lecapenos este proclamat împărat, alături de împăratul legitim, Constantin VII Porphyrogenetul în anii următori trei fii ai lui Roman Lecapenos aveau să fie proclamați împărați: Christophor (mai 921), Ștefan (dec. 924) și Constantin (dec. 924). „—26. Perioadă de anarhie politică în sudul Italiei da'toată raidurilor de pradă ale hoardelor maghiare, care ajung în Campania (922), și a celor ai ei>, care pl Calabria.

922 apr. Roman Lecapenos inaugurează politica agrară a în, paraților macedoneni pentru apărarea micii proprietăți țărănești împotriva tendințelor acaparatoare ale aristocrației bizantine. Într-o primă novelă, basileul întărește dreptul de *proiimisis* în sânul comunităților rurale, pentru a le oferi un mijloc eficace de a se opune pătrunderi *dinaților* în interiorul lor; bunurile stratiotice acaparate de dinați în ultimii 30 de ani urmau să fie înapoiate vechilor stăpâni, pentru a reface proprietatea stratiotului în integralitatea ei.

923. Nouă expediție de pradă în Tracia a lui Simeon, cu care ocazie-țarul ocupă pentru scurt timp orașul Adria-nopol.

923. La invitația lui Nicolae Misticul, doi legați papali vin la Constantinopol, cu care prilej sunt restabilite relațiile dintre cele două biserici, întrerupte încă din 906 în legătură cu problema celei de a patra căsătorii a lui Leon

VI, nu înainte însă ca solii romani să arunce anatema asin prea acestei căsătorii.

924. Ioan JRadinos provoacă lui Leon de Tripoli o înfrângere zdrobitoare lângă Lemnos, în momentul în care corsarul arab încerca să jefuiască insula; flota bizantină, ce se bucură de o atenție deosebită sub domnia lui Komaa

Leeapenos, își impune treptat supremația în Mediterana orientală.

C. 924. Bizanțul reușește să provoace un nou război între Simeon și principele Serbiei, care creează țarului mari dificultăți înainte de a fi adus la supunere.

924 (toamna). După ce pustiește Macedonia și Tracia (vara)» Simeon reapare sub zidurile Constantinopolului, unde are o întrevedere cu Roman Lecapenos, cu care ocazie se încheie un

armistițiu între cele două părți; basileul se obligă la reluarea plății subsidiilor anuale către țară e «condiția ca acesta să elibereze teritoriile cucerite de la bizantini și să renunțe la titulatura imperială.

925. mart. – apr. Proteste ale lui Roman Lecapenos pentru faptul că Simeon continuă să se intituleze împărat al romanilor și să nu retrocedeze imperiului teritoriile mise.

M

„25 945. Perroada activității literare a basâteoltei-cartuc Var Constantin VII Porphyrogeaeferi, autorul unei „îi tinse opere, ce cuprinde *Viața împăratului Vasifo I, Despre ceremonii, Despre thtme* (c. 930), *Despre administrația imperiului* (e 9 – 45) și altele. 926. Roman Lecapenos reușește să opună țarului un nou adversar în Balcani: Tomislav, regele Croației; Simeon suferă o grea înfrângere din partea regelui croat și, prin medierea papei, încheie cu acesta o pace nefavorabilă.

\$26» Orașul Tarent este cucerit de emirul Siciliei, sprijinit de o flotă a corsarilor slavi din Dalmația, fără ca imperiul să poată reacționa.

g27 928. Ca urmare a unei ierni grele, urmată de o puternică secetă, în Bizanț izbucnește o mare foamete, folosită de dinați pentru a acapara mica proprietate că

rănească.

327 – 938. Război victorios al imperiului împotriva emirilor arabi din Asia. După moartea lui Simeon și încheierea păcii cu Bulgaria, Roman Lecapenos își concentrează întreaga atenție la granițele orientale, unde unul dintre marii strategii ai veacului, Ioan Curcaas, întreprinde campanii victorioase succesive asupra arabilor.

927 – 928. Ioan Curcuas pătrunde în valea Eufratului și ocupă pentru scurt timp cetatea Saniosata, iar apoi invadează Armenia arabă, unde cucerește mai multe cetăți musulmane.

927, mai 27. În toiul pregătirilor pentru o nouă expediție antibizantină, țarul Simeon moare pe neașteptate, dispărând astfel din scenă unul dintre cei mai redutabili adversari din câți a cunoscut imperiul în cursul istoriei sale.

927, mai 27 – 969. Domnia lui Petru, fiul și succesorul lui fermeon, reprezintă perioada de maximă influență culturală bizantină în Bulgaria; taratul a asigurat imperiului liniștea la granița europeană

contra incursiunilor maghiare și pecenege, îngăduindu-i să-și mobilizeze toate forțele în lupta contra arabilor.

oet «Petru, noul țar bulgar, se grăbește să răspundă fa-oiabil demersurilor bizantine și încheie pace cu imperiul» punând capăt îndelungatului război bizantine-biri-Sar (914—927); după ce-i acordă mâna nepoatei sale, Koman Lecapenos recunoaște hii Petru titlul de *basileus*, imitat însă la teritoriul bulgar, și promite să acorde se

lilor țarului întâietate între toți ceilalți soli străini e] e, curtea bizantină.

928. În timpul guvernării prințului Caslav, scăpat din caitivitatea bulgară după moartea lui Simeon, Serbiar cunoaște suzeranitatea basileului; Caslav primește ții Bizanț titlul de *anthypatos* și patriciu.

930 – 931. În pofida diversiunii emirului de Tars, care p Amorion și Ankyra, Ioan Curcuas cucerește după asediu de 7 luni cetatea Theodosiopolis (Erzerum), după care obligă să capituleze Melitene, capitala unuia dintre emirii arabi, reluată însă curând de arabi (sfârșit 931)

934. Hoardele maghiare, care au invadat Tracia, sunt masacrate sau respinse de armata imperială; aceeași soartă aveau să cunoască și cele din invaziile din anii 943, 959 și 961.

934. De curând sosiți în regiunile nord-dunărene, pecenegii întreprind prima campanie antibizantină, ajungând în apropierea Constantinopolului.

934 – 935. Pe cale diplomatică, Roman Lecapenos restabilește prestigiul imperiului în sudul Italiei, reușind să atragă în lupta contra prinților longobarzi pe regele Hugo de Provence, sedus și de perspectivele unei alianțe matrimoniale cu curtea bizantină.

934, mai 19. Ioan Curcuas obține un strălucit succes prin cucerirea cetății Melitene, care este încorporată stăpânirii imperiale.

934, sept. Nouă novelă imperială în sprijinul micii proprietăți țărănești, grav lovită de foametea din 927/928; orice tranzacție, donație, moștenire etc. de după 1 sept. 927 este anulată; orice proprietate cumpărată la un preț sub jumătatea prețului ei normal este înapoiată fără răscumpărare; în cazul în care vânzarea s-a făcut în condiții normale, proprietatea trebuie înapoiată cu obligația ca vechiul proprietar să verse suma primită în curs de trei ani.

937 – 941. Răscoala arabilor din Sicilia contra Fatimizilor este susținută de strategii bizantini din Italia, care reușesc să-și refacă treptat pozițiile pierdute în sudul Peninsulei.

938 (toamna). După ce redevine Saif-ad-Daulah, emir de Moșul și Alep obține o mare victorie asupra lui Ioan Curcuas pe cursul superior al Eufratului (sept.) și supune mai mulți prinți armeni și iberici, Roman Lecapenus

cheie un armisticiu cu califul. Însoțit de un schimb

Hp prizonieri (oct.) – ... –, i-945 – Noua u-7\ oi bizantino-arab.

940 (toamna) – 940. Saif ad Daulah reia ostilitățile contra imperiului, atacă Armenia și pradă apoi îl xina arme în) – cilor; conflictul pentru putere izbucnit la Barda. 1 îl ol li T a sa EC retragă, oferind Bizanțului un îjgaz (940 – 942).

Q4 1 iun. 11* Atacul prin surprindere al flotei rusești asupra Constanților olului este respins grație utilizării (ontii grecesc; încercarea flotei ruse de a pusti litoralul, pontic al Aiei Mici eșuează datorită intervenției prompte a armatei themele orientale, conduse de Ioan Cuivas și Barda» Phocas; un nou atac al flotei bizantine asiiia vaselor dușmane provoacă acestora din urmă o înfiân-gere zdrobitoare (toamna 941).

942 nov. – 943. Strălucită campanie antiarabă a lui Ioan Curcuas. În fruntea unei puternice armate, marele strateg pătrunde în Armenia arabă apoi în Mesopotamia, unde ocupă cetățile Martyropolis, Diarbekia, Dara, Ni-sibe; după un atac violent, cucerește cetatea Edessa, de unde ia o importantă relicvă, adusă în triumf la Constantinopol (15 aug. 944); după ce obține un alt succes important, reocupând Germaniceea, Ioan Curcuas cede în dizgrație, ca urmare a intrigilor fiilor lui Roman Lecapenus, Ștefan și Constantin (944).

944. O puternică armată kieveană, având în frunte pe marele criez Igor, la care s-au alăturat și trupe pecenege, apare la Dunăre; Roman Lecapenus reînnoiește privilegiile comerciale acordate de imperiu negustorilor ruși cu trei decenii în urmă.

944, sept. Căsătoria lui Constantin VII Porphyrogenetul cu q Bertha de Provence.

944, dec. 16. Nemulțumiți de planurile dinastice ale lui Roman Lecapenus, Ștefan și Constantin (fratele lor vârstnic, Christophor murise în mai, 931) îl obligă pe părintele lor să abdice și-l depositează

pe insula Proti. unde avea să-și

9 st»; sească zilele în mănăstire (15 iun. 948).

Succesorul lui Ioan Curcuas, Pantherios, nu poate face țata lui Saif-ad-Daulah, care reocupă o parte din teritoriile pierdute în anii precedenți.

Ian. 27. Răscoala populației din Constantinopol înlătura de la putere pe Ștefan și Constantin Lecapenos, care au încercat să uzurpe trenul lui Constantin VII și să rsmână singuri împărați; exilați, ei au pierit curâiic} a* moarte violentă. Constantin VII, împăratul legitim, presingur puterea.

945, ian. 27 – 959, nov. 9. Guvernarea personală a y Constantin VII Perphyrogenetul. continuă pe plan social politica lui Roman I de apărare a comunității rurale și a I stratioților în fața ofensivei dinaților; pe plan extern începe marea ofensivă în Orient „epopeea bizantină” J condusă de Bardas Phocas și de fiii săi Nikcphor și Leon, respectiv fiul și nepoții lui Leon Phocas, rivalii] de odinioară al lui Roman Lecapenes. Constantin yj rămâne însă în istoria bizantină grație remarcabilei sale activități culturale, fiind promotorul amplei mișcări culturale, care constituie apogeul „primului umanism bizantin (reorganizarea școlii superioare a cezarului Bardas).

945, ian, 27 – §59, nGV. 9. Într-o novelă nedatată și semnată de patricitul și questortil The odor Decapolites, Constantin VII apără proprietatea stratioțică în fața tendințelor acaparatoare ale dinaților; basileul stabilește valoarea minimă a bunurilor stratiotului la 4 livre (-2SS nomisme), iar ale marinarului la 2 livre (-144 nomisme); fixează termenul de prescripție la 40 de ani, iar dreptul de retrocedare a bunurilor stratioțice la vechiul stăpân este întărit.

947, mart. O novelă, semnată de patriciul Theophilos, impune înapoierea imediată și fără despăgubiri către vechii stăpâni a proprietăților înstrăinate după preluarea puterii de către Constantin VII; pentru vâuzările mai vechi sunt întărite prevederile novelelor lui Roman Lecapenos.

948 – 949. Generalul Bardas Phocas reocupă Germaniceea, Theodosiopolis și alte orașe din Armenia arabă, fără ca Saif-ad-Daulah să poată interveni, reținut de luptele interne din emirat.

949. Solie bizantină la curtea califului de Córdoba, Abd-er J Rahman III, cu care ocazie este încheiat un tratat de pace; imperiul se

asigură de neutralitatea suveranului arab în cursul operațiunilor militare planuite de basife* în bazinul Mediteranei.

949. Constantin VII organizează o mare expediție maritimă al cărei obiectiv era recucerirea insulei Creta; datorită incapacității comandantului ei, Constaiâtia iGongyles.

m

mata bizantină este – surprinsă de arabi după debarcai S insulă și masacrată.

X (*ffilioc*). Începe – construirea bisericilor rupestre mn fappadocia, ce continuă și în veacurile următoare. 950. Apogeul primului umanism bizantin – amplă mișcare științificQ-culturală, caracterizată, în raport cu antichitatea, „mai mult prin grija de conservare decât prin clan creator” (*P. Lemerle*). Avântul mișcării este legat de activitatea unui cerc de savanți din jurul lui Constantin VII; sunt întocmite întinse enciclopedii, ce rezumă cunoștințele dobândite de antichitate în cele mai felurite domenii: enciclopedie de istorie și politică, ce cuprinde excerpte din majoritatea autorilor greci, romani și bizantini, enciclopedie medicală (*lalrika*) și cnciclo-s pedie de agronomie (*Geoponika*).

950, oct. Campania lui Saif-ad-Daulah în Cappadocia se în? cheie printr-un dezastru; prinsă într-o ambuscadă de

generalul Bardas Phocas, armata arabă este parte dis

— Trusă, parte capturată, în timp ce comandantul ei reu =
șește cu greu să se salveze.

953. Emirul Sau ad-Dăulah își ia o strălucită revanșă asupra forțelor bizantine; Germaniceca este recucerită, iar generalul Constantin Phocas, fiul lui Bardas Phocas, este luat prizonier.

957 (*ioamna*). Regenta Olga, văduva lui Igor (-J945) și mama lui Sviatoslav, este primită la Constantinopolj.

deja creștină, prințesa rusă pregătește drumul conversiunii religioase a statului kievean, unul dintre marile succese ale politicii imperiale din secolul X. *f*

958. După mai multe victorii succesive asupra foștelor arabe.

Nikephor Phocas, un alt fiu al lui Bardas Phocas, cucerește Samosata *d* zdrobește armata emirului Saif-ad-Daulah.

959, nov. 10 – 963, mart 15. Domnialui Roman îl Pe plan intern, unde conducerea o exercită favoritul tânărului împărat, eunucul

Joseph Bringas, rând pe rând, logbftet al tezaurului, mare drongar și parakimomeno? este continuată politica socială a înaintașilor săi; pe plan extern, armatele bizantine, sub conducerea unui corp de generali eminenți, în frunte cu marele domestic Nâkcptior

* îiocas, continuă seria marilor victorii.

npv. 16—M3, mart. 15. Roman II reia politica anti-anstocratică într-o novelă semnată de patriciul Theodor tre' a Imperiului bizantin

Decapolites; basileul hotărăște retrocedarea către vor]» stăpâni a proprietăților țărănești înstrăinate după fOa” metea din 927/928; proprietățile înstrăinate după luarea' puterii de către Constantin VII urmează să fie înapoistăpânilor lor fără răscumpărare.

960. În urma victoriilor strălucite ale lui Nikephor Phocas viitorul împărat, teritoriul imperiului cunoaște o mare extensiune dincolo de Eufrat, unde este organizată thema Mesopotamiei.

960, iun. – 961, mart. Recucerirea insulei Creta. După inj tense pregătiri militare și diplomatice, o puternică armată bizantină, susținută de cea mai mare flotă din în. toria imperiului, în frunte cu Nikephor Phocas, debarcă în Creta în urma unei lupte înverșunate; armata imperială merge asupra Candiei, capitala insulei, care, după un asediu îndelungat, în timpul căruia emirul a așteptat în zadar ajutor din caâifatele de Cairo și Córdoba, orașul este luat cu asalt (7 mart. 961), iar populația capturată sau masacrată; căderea Candiei a fost curând urmată de supunerea întregii insule. Apogeul thalassorației bizantine în Mediterana.

960, nov. Leon Phocas, fratele lui Nikephor, provoacă o răsunătoare înfrângere lui Saif-ad-Daulah în munții Taurus, în timp ce emirul se întorcea încărcat de pradă în urma unei incursiuni în thema Charsian.

962, ian – febr. Trimis în Asia pentru a recuceri Cilicia, baza de plecare a expedițiilor musulmane în imperiu „Nikephor Phocas ocupă în mai puțin de o lună peste 50 de cetăți și castele arabe.

962, febr. 2. Otto I (936 – 973) se încoronează împărat la Roma și fondează imperiul romano-german, care timp de două veacuri și jumătate va constitui unul dintre factorii politici cei mai importanți cu care avea să vină în atingere Bizanțul pe scena politică europeană.

962, dec. 20 – 31. După o nouă strălucită campanie în nordul

Siriei, Nikephor Phocas ocupă Alep, capitala emiratului lui

Saif-ad-Daulah, fără a reuși totuși să cucerească citadela orașului.

963, mart. 15. La moartea prematură a lui Roman II, *cei doi fii ai acestuia*, Vasile și Constantin, în vârstă de 6 și.

respectiv, 3 ani, urcă pe tron; regența este exercitată *de văduva* Theophano, ajutată de parakimomenul Joseph

Bringas.

962.

963, apf.

afif. – mă, e Chemat la Constantinopol de Theophano, „are-i detesta pe eunucul Joseph Bringas, Nikephor Pho-C **s** este pe punctul să-și piardă comandamentul și viața; nivat de patriarhul Polyeuci, el este obligat să semneze

declarație scrisă că nu va întreprinde nimic împotriva celor doi împărați minori.

juje aug. Urmărit de intrigile lui Joseph Bringas, dușmanul său de moarte, Nikephor Phocas este proclamat împărat de armată la Cesaroea. În Cappadocia (**3 iul.**) după care merge asupra Constantinopolului; intrat în capitală (**H aug.**), el trebuie să înfrângă prin lupta de stradă rezistența partizanilor lui Joseph Bringas; cu sprijinul vechiului favorit al lui Constantin VII, parakimol tnenul Vasile, Nikephor Phocas este încoronat împărat de patriarh în St. Sofia (**16 aug.**), iar o lună mai târziu se căsătorește cu văduva Theophano (**20 sept.**).

963, aug. 16 – 969, dec. 10. Domnia lui Nikephor Phocas.

Eminent genaal, ducând viață de ascet – era fiul spiritual al faimosului Athanasios, fondatorul mării Lavie din Athos –, Nikephor Phocas este reprezentantul-uneia dintre cele mai strălucite familii aristocratice. Politica sa internă și externă are în vedere interesele aristocrației din Asia Mică și ale armatei; promovează o politică fiscală foarte dură, ce provoacă nemulțumiri generale, și, din aceleași constrângeri militare, devalorizează titlul monedei bizantine.

963 – 969. Nikephor II Phocas construiește în Constantinopol palatul *liukolcou*, pe locul unei mai vechi construcții.

c. 963. Sf. Athanasios ridică Marea Lavră din Athos, cu sprijinul lui Nikephor II Phocas; în deceniile următoare, la Athos sunt construite alte mănăstiri: Vatopedi (**c. 972**), Iviion, Philotheou, Xeiopotamou,

Kastamunitou și altele.

964, O novelă imperială interzice înființarea unor rfoi așezăminte religioase și achiziționarea pe diferite căi de către biserică și mănăstiri a unor noi proprietăți; oprește intrarea unor cetățeni valizi în mănăstiri, practică ce-priva statul de forțe productive și de soldați; împăratul atacă, practicile din sânul bisericii, care o dezonorau.

«M>4 «-965. Mare campanie a lui Nikephor Phocas în Cilicia. ce trece Porțile Ciliciene, împăratul ia cu asalt, cetățile Ana/. arb, Adana și numeroase fortificații ara-g (96-l); în anul următor ocupă importante cetăți fars și Mopsuestia (vara 965); întreaga Cilicie se afla în jhâi, nile împăratului, care organizează aici noua themă bi zantină Tars.

964 – 967. Flota bizantină desfășoară împotriva arabilor din Sicilia importante operațiuni militare, îaeununate dL> succes.

965. Insula Cipru este în întregime eliberată de Hota condusă de Nicolae Chalkut/A-s; în insulă este organizată o nouă themă imperială.

965 (toamna). Nikephor Phocas, întors victorios din campania orientală, refuză satisfacerea cererii unei solii bulgare de a continua j) lata subsidiilor anuale față de țarat.

966. Prima campanie asupra Siriei a lui Nikephor Phocas. După o expediție victorioasă în Mcsopotamia Superioară, împăratul întreprinde o operațiune de recunoaștere pâinii sub zidurile Antiohici; câteva luni mai târziu dispare cel mai mare adversar al imperiului din lumea arabă, emirul Saif-ad-Daulah (8 febr. 967).

ța pe oasneu, ataca cari, capitala pnale din peninsula, dar este obligat să bată în retras (mart. 968)

966 – 868. Otto I întreprinde o nouă campanie în Italia al cărei obiectiv era înlăturarea stăpânirii bizantine din sudul peninsulei; după ce cei mai mulți prinți longobarzi i se recunosc vasali, împăratul german cere pentru fiul său Otto (încoronat deja împărat la Roma la 25 dec. 967) mâna unei prințese porphyrogencte; pentru a-l forța pe basileu, atacă Bari, capitala posesiunilor impeiale din neninsulă. dar este oblicat să bată! ere

P (mart. 968).

967. Nikephor Phocas întrerupe politica tradițională a înap intașilor săi de apărare a intereselor micii proprietăți. Noua lege imperială favorizează marea proprietăți1, slăbind dreptul de protimisis

și, implicit, rezistența micii proprietăți libere; proprietatea stratiotică își găsește însă în Nikephor Phocas un apărător hotărât orice instrui? n-are de bunuri militare era interzisă, iar cele deja înstrăinate trebuie înapoiate fără despăgubire. Valoarea bunurilor stratiotice este ridicată de la 4 la 12 livre; condiția socială a stratiotului cunoaște, pe această cale, o schimbare importantă: recrutarea soldaților se face din rândurile micii nobilimi și mai puțin din cele ale țărănimii *hi* libere. \, >j q «7 Izbucnește conflictul dintre imperiu și Bulgaria; *hb* zantinii ocupă câteva cetăți bulgare de graniță în regiunea Riiodopilor.

Q68 (vai a). Cneazul Sviatoslav dă curs invitației bizantine de a sprijini imperiul în conflictul cu bulgarii și trece Dunărea; aflată în plină anarhie, provocată de tulburări interne, Bulgaria este cucerită repede de cneazul rus, care se instalează la Preslav, capitala țării, înconjurat de o parte a boierilor bulgari, adversari ai țarului Petru; Sviatoslav își dă în vileag hotărârea de a-și instala sediul puterii sale la Dunărea de Jos.

968, iun. 4 – oct. 2. Solia lui Liutorând, episcop de Creniona, la Constantinopol pentru a cere mina unei porphyrogenete pentru fiul noului său stăpân Otto I, se soldează cu un grav eșec; Nikephor Phocas pretinde înapoierea Romei și Ravennei în schimbul satisfacerii cererii solului german.

968 (toamna). A doua campanie a lui Nikephor Phocas în Siria. După ce zdrobește o armată arabă sub zidurile Alepului, împăratul ocupă câteva cetăți din Siria de Nord (Emesa, Gabala, Arqa, Tortosa) și revine sub zidurile Antiohiei, unde organizează asediul orașului (nov.), după care se întoarce la Constantinopol, unde este primit în triumf (ian. 969).

968 (sfârșii). Campanie infructuoasă a lui Otto I în Apulia și Calabria.

969. După moartea țarului Petru (30 ian.), fiul său Boris urcă pe tron, dar nu este recunoscut de o mare parte a boierilor bulgari, care-l sprijină pe Sviatoslav; acesta, după ce pleacă la Kiev pentru a respinge un atac al pecenegilor asupra statului său, se reîntoarce la Dunăre

(vara) și ocupă întreaga Bulgarie de la nord de Balcani, punând stăpânire pe tezaurul regal și pe cei doi moștenitori ai tronului (toamna).

969, oct. 28. Cucerirea Antiohiei de către cumpătatul Leon

Phocas, fratele împăratului, și de Mihail Di-Lzes are un imens răsunet în întreaga creștinătate; Anubhia și teri-loriul din jur au fost încorporate imperiului.

S> «9, dec. Strategul Petros Phocas, nepotul împăratului, cucerește Alep, capitala emiratului; emirul semnează un tratat, prin care se recunoaște vasal imperiului. dec. 11/12. Devenit impopular, ca urmare a politicii sale fiscale și a caracterului său dificil, Nikephoî Plecas cade victimă unui complot de palat, organizat de pua răteasa Theophano și de amantul ei, Ioan Tzimiskes cel mai bun general al imperiului.

969, dec. 11 – 25, îndată după asasinarea lui Nikephor Phocas, Ioan Tzimiskes este proclamat împărat de partizanii săi în acord cu Theophano; opoziția patriarhului Poyeuct la încoronare îl obligă pe noul împărat să accepte toate condițiile bisericii înainte de încoronarea la și. Sofia (25 dec): ucigașii lui Phocas sunt pedepsiți, Theophano alungată din palat și exilată în insula Proti, ordonanțele înaintașului său, care lezau interesele bisericii, anulate, iar Tzimiskcs însuși a trebuit să facă penitență;

969, dec. 12 – 976, Ian. 10. Domnia lui Ioan Tzimiskesi reprezentant al marilor familii aristocratice, continuă politica proaristocratică a înaintașului său; promovează o politică favorabilă bisericii, cu care a rămas în relații foarte bune; în guvernarea internă, se sprijină pe parakimomenul Vasile, rechemat la palat după dizgrația cunoscută la sfârșitul domniei lui Nikephor Phocas; pe plan extern, imperiul cunoaște apogeul puterii sale.

969 (sfârșit). Noua expediție a lui Otto I în sudul Italiei. După ce înfrânge pe bizantini la Ascoli, împăratul german eșuează în fața cetății Bovino și se retrage în momentul în care noul basileu din Constantinopol se arăta dispus să trateze cu el problema căsătoriei fiului său cu o prințesă bizantină.

970. În alianță cu bulgarii, Sviatoslav trece Balcanii și ocupă

Philippopolis (mart.). Tratatul purtat de basileu, a cărui poziție la Constantinopol era încă nesigură, eșuează datorită cererilor inacceptabile ale marelui cneaz care pretindea ca împăratul să renunțe la întregul teritoriu european și la Constantinopol și să se mute în Asia; înaintarea rușilor spre Constantinopol se soldează cu o grea înfrângere la Arcadiopolis în fața generalului Bardas Skleros, care-l obligă pe

Sviatoslav să bată în retragere până la Philippopolis (vara).

970 – 971. Răscoala membrilor familiei Phocas contra lui Ioan Tzimiskes. Scăpați din exilul impus de noul împărat la venirea sa pe tron, Bardas Phocas și tatăl său, curopalatul Leon, se răscoală și Bardas este proclamat în

„Parat în Cappadocia; înfrânți de Bardas Skleros, cumnatul lui Tzimiskes, membrii familiei Phocas sunt internați în insula Chios (sfârșit 970). O nouă încercare a lui Leon

Pliocas și a fiului său, Nikephor, de a veni la Constanti-îiopol și de a pune mâna pe putere este reprimată de para-kimom cnul Vasile și cei doi complotiști sunt prinși și orbiți (vara 971).

Q71 inavt. – lui. Războiul ruso bizantin. Paralel cu acțiunea liotei, care avea misiunea de a înainta pe Dunăre pentru a tăia retragerea adversarului, Ioan Tzimiskes pătrunde în Bulgaria, fără rezistență, în fruntea unei puternice armate (2 apr.), ocupă Marele Preslav după o luptă înverșunată (7 apr.) și apoi continuă urmărirea cneazului rus, care s-a retras în fugă spre Dunăre; sub zidurile și-l întrei are loc o nouă luptă, în care Tzimiskes își pune în valoare remarcabilele sale calități militare, după care, înfrânt, Sviatoslav se închide în cetate (23 apr.). După un asediu de trei luni, susținut pe Dunăre de flota imperială și în cursul căreia forțele bizantine au respins orice încercare a adversarilor de a părăsi orașul, marele cneaz acceptă o nouă bătălie cu basileul, în care suferă o înfrângere zdrobitoare (24 iul.); Sviatoslav primește condițiile învingătorului în cadrul unui tratat solemn: re-nvmia la orice pretenție asupra Bulgariei, promite să nu mai atace posesiunile bizantine din Chersones și să acorde ajutor militar imperiului (sfârșit lui.). Moartea marelui cneaz, ucis de pecenegi la întoarcerea sa în statul kievean, înlătură un dușman incomod pentru imperiu.

971, aug. Basileul anexează imperiului întregul teritoriu al taratului, restabilind după trei sute de ani granița pe Dunăre; țarul Boris a fost dus la Constantinopol și silit să abdice, iar patriarhatul bulgar desființat.

971 – 1204. Restaurarea stăpânirii bizantine la Dunărea de Jos dă o nouă vigoare tradițiilor romano-bizantine în teritoriul dintre Dunăre și mare, inclus în thema Paristrion. Vestigiile arheologice pun în lumină importanța economică pe care regiunea o dobândește în

aceste veacuri, punct de încrucișare a drumurilor comerciale pe apă și uscat din această parte a Europei.

972. Ioan Tzimiskes duce o politică mult mai elastică față de Otto 1 decât înaintașul său; moștenitorul tronului imperial german primește mâna unei prințese bizantine, dar nu o porphirogenetă, ci pe Theophano, o rudă apropiată a împăratului, cu care prințul Otto se căsătorește la Roma (14 apr.); conflictul dintre cele două imperii se încheie, în acest fel, pe baza *status-quo-ului*.

972. Chrysobul dat mănăstirii Lavra prin care se acor Oă importante privilegii marii mănăstiri din Athos. 974. Campanie în Asia a lui Ioan Tzimiskes al cărui obiectiv în politica orientală este cucerirea Bagdadului. Pătrune] e pe valea Eufratului și, în apropiere de lacul Van, încheie tratate de alianță cu regele Așod III și cu dinastia armeni se întoarce spre sud și ocupă Amida, Nisibe și în] cheie cu emirul de Moșul un tratat prin care acesta din urmă devine vasal imperiului.

§75 (primăvara-vara). Nouă campanie strălucită a lui Ioan Tzimiskes în Orient. După ce își concentrează forțele fo' Antiohia (primăvara), împăratul pornește spre Pălesc tina și cucerește Emesa, Baalbek, Nazareth, Acera, Cezareea, ajungând până în apropierea Ierusalimului la întoarcere, basileul ocupă salba de orașe de pe coasta siriană, printre care Beirut, Sidon și Byblosi emirul de Damasc i se recunoaște vasal. Moartea neașteptată a hm paratului (10 ian. 916) și tulburările interne au împiedicat imperiul în anii următori să culeagă fructele aces? tor campanii strălucite, lăsând răgaz forțelor arabe să-și revină.

976. Răscoala Comitopuh ăor. Fiii comitelui Nicola-David, Moise, Aaron și Samuci – se răscolă împotriva stăpânirii bizantine și pun bazele unui stat independent, al cărui centru se afla în Macedonia, la Ochrida; rămas singur stăpân după moartea fraților săi vârstnici, Samuel extinde treptat granițele statului său, care, deși politic a preluat tradițiile vechiului tarat, teritoriul era net deosebit, centrul său de greutate deplasându-se în regiunile de vest ale peninsulei, în Macedonia J regiunile de răsărit ale statului lui Asparuh, între care Dobrogea și orașul Silistra, par să fi rămas neîntrerupt sub stăpânirea bizantină după 976.

976, ian. 11 – 1025, dec. 15. Domnia lui Vasile II. Apogeul puterii statului bizantin. Pe plan intern continuă cu fi mai multă consecvență

opera socială inaugurată de Roman Lecapenos; pe plan extern, marele împărat lărgește imens teritoriul imperiului în Orient și, mai cu seamă, în Balcani, unde granița bizantină este restabilită pe *Dunăre*.

976 – 879. Răscoala lui Bardas Skleros. Nemulțumit de destituirea sa. din funcția de mare domestic de către para-kiinomenul Vasile, care a preluat în fapt puterea după moartea lui Ioan Tzimiskes, Bardas Skleros se răscoală în Asia și este proclamat împărat de armată (vara 976); dopa ce a înfrânt două armate imperiale, rebelul cucerește Niceea (978), fiind stăpân pe întreaga Asie. Paraki-Hiomenul Vasile face apel la Bardas Phocas, aflat încă într-o mănăstire din Chios după revolta sa din 970; înfrânt într-o primă luptă de pretendent lângă Amorion (19 iun. 978), Phocas obține o victorie decisivă asupra acestuia în anul următor la Pankalia (24 mart. 979); Bardas Skleros fuge la arabi.

982, ian. – iul. Campanie a lui Otto II în Apulia și în Calabria. După ce a ocupat câteva orașe bizantine din Apulia, împăratul german suferă o mare înfrângere din partea forțelor arabe din Calabria, la Stilo (13 iul.) și scapă cu greu, salvat de o navă bizantină; bizantinii profită de înfrângere, pentru a-și restabili autoritatea în Apulia.

§85. După o luptă surdă pentru putere între Vasile II și tutorele său, parakimomenul Vasile, care avea de partea sa și pe generalii Bardas Phocas și Leon Melissenos, tânărul basileu reușește să-l înlăture pe atotputernicul eunuc de la palat, să i închidă într-o mănăstire, unde avea să moară curând, Să-i confiște imensa lui avere și să preia singur puterea; Bardas Phocas este destituit din fruntea armatei și făcut duce de Antiohia, iar Leon Melissenos este iertat.

985 (sârșit) – 986 (început). Samuel cucerește Larissa după un lung asediu și, odată cu aceasta, ocupă cea mai mare parte a Thesaliei.

S86, a «g. În prima campanie împotriva lui Samuel, după o încercare nereușită de a ocupa Serdica, Vasile II șuiera o grea înfrângere pe drumul de întoarcere.

387 – S89. Răscoala celor doi Bardas. Eliberat de arabi, Bardas Skleros revine în imperiu și este din nou proclamat împărat la Melitene (primăvara 987). Bardas Phocas, vechiul său adversar, face la început cauză comună cu rebelul, dar acordul între cei doi Bardas se rupe cumul și Sideros este închis de rivalul său, care se proclamă îrh-părat (15 aug. 987); pretendentul ocupă întreaga Asie Mică și

apare la Clirysopolis în fața Constantinopolului, în timp ce aliatul său Leon Melissenos ocupă Abydos, blocând capitala. Cu sprijin rus, Vasile II obligă pe Phocas să bată în retragere la Chrysopolis și reușește să incendieze flota de la Abydos} în lupta decisivă dintre basileu și Bardas Phocas, acesta din urmă cade, iar: ar mata sa este zdrobită (13 apr. 989). Pus în libertate hî soția lui Bardas Phocas, Bardas Skleros încearcă să reia lupta, dar este obligat să primească oferta lui Vasile II de a se supune; promovat curopalat, Skleros. Se retrage la Didymotika, unde avea să moară (mart. 99 n 987 (sfârșit) – 988 (început). Tratat de alianță între Vasile și Vladimir, marele cneaz de Kiev; în schimbul ajutorului militar, format dintr-un corp expediționar de 6.000 de oameni, necesar basileului pentru a zdrobi răscoala aristocratică, și al promisiunii de a trece la creștinism, Vladimir urma să primească mîna porphyrogenetei Anna, sora lui Vasile II.

988. Creștinarea lui Vladimir și măsurile ulterioare luate de marele cneaz au avut ca rezultat trecerea în masă a populației din statul kievean la noua religie în rit ortodox; creștinarea Rusiei, începută cu mult înainte de actul politic al lui Vladimir, reprezintă un eveniment de primă importanță în istoria europeană medievală, lărgind imens

*, aria de influență politică și culturală bizantină.

989. La refuzul lui Vasile II de a-i acorda mîna porphyrogenetei Anna, act ce contravenea tradițiilor bizantine.

Viadirair ocupă Chorsones (vara) și basileul este obligat să cedeze; pentru întâia oară o porphvrogenetă este căsătorită cu un prinț străin (toamna), după care marele cneaz restituie imperiului Chersonesul.

C. 992. Leon Diaconul scrie o istorie în zece cărți, ce cuprinde istoria anilor '959 – 976.

992, mart. În schimbul obligației ce și-o asumă față de imperiu de a transporta trupele bizantine în sudul Italiei, solii dogelui Pietro II Orseolo primesc din partea lui Vasile II un chrysobul cu privilegii comerciale; negustorii venețieni se bucură de un regim special în comparație cu rivalii lor din Amalfi sau din alte orașe sud-italiene și sunt puși la adăpost de abuzurile funcționarilor imperiali.

994, sept. 15. După ce a rupt pacea cu imperiul, califul fatimid el-Amiz asediază Alep, capitala vasalului imperial

(992), și provoacă o mare înfrângere pe Oronte lui Mrhail Burtzes, duce de Antiochia, punând în primejdie stăpânirea bizantină din acest ultim oraș.

995. După ce a încredințat comanda trupelor balcanice lui Nikephor Uranos, Vasile II traversează în 16 zile în

I

lina iarnă Asia Mică și apare pe neașteptate sub zidu-ilep Alepului, unde asediatorii, înfrânți, s-au retras în lezordine spre Damasc; Raphnea, Emesa și alte cetăți – iriene cad în mâna basileului.

Ian. 1* Novelă imperială în sprijinul micii proprietăți țărănești și stratioțice. Este anulat termenul de prescripție de – 40 de ani astfel încât orice achiziție de bunuri funciare începând cu anul 922 este declarată nulă, iar proprietățile sunt înapoiate fără despăgubire vechilor stăpâni. Pentru bunurile înstrăinate din domeniul statului nu există termen de prescripție (începând cu domnia lui August acestea trebuie retrocedate fără despăgubire). Măsurile sunt îndreptate deopotrivă împotriva aristocrației laice și bisericești.

997 (vafa). În absența împăratului de pe frontul balcanic, Samuel invadează Grecia, ajungând până la isthmul; de Corint; pe drumul de întoarcere, nu departe de Thermo-pile, țarul este surprins de armata lui Nikephor Uranos, care-i provoacă o înfrângere sângeroasă; rănit, Samuel scapă cu greu, refugiindu-se în Epir.

998. După înfrângerea din 996, Samuel își reface armata, cucerește portul Dyrrachium și anexează teritoriul principelui de Diodeea, aliatul imperiului; prințul Ioan Vladimir este luat prizonier, căsătorit cu o fiică a țarului și din nou înscăunat ca principe al Diocleei, în calitate de vasal al țarului.

999. La vestea uciderii în luptă a ducelui de Antiohia, Damian Dalassenos (lui. 998), și al primejdiei în care se găsea Antiohia, Vasile II întreprinde o nouă campanie ori.

entală; Antiohia este despresurată (sept.), Cesareea și Homs cucerite (oct.), iar Tripoli asediat, fără succes (dec); emirii arabi din regiune, între care și cel din Alep, reînnoiesc tratatele de vasalitate față de basileu.

1.000. La întoarcerea sa din campania orientală, Vasile II

Încheie o pace pe zece ani cu califul fatimid, care trimite la Constantinopol, în acest scop, pe Oreste, patriarhul

Ierusalimului.

ȘI. sec. X – începutul sec» XI. După ce mai bine de trei veacuri izvoarele bizantine și latine nu rup vălul tăcerii asupra unuia dintre cele mai extinse grupări etnice din Balcani, în împrejurările restabilirii graniței bizantine la

— Dunăre de către împărații-soldați de la cumpăna secolelor X-XI, populația romanizată din Peninsula Balcanică

IOT

reapare în surse sub un nout etnicon, vlahi (bâacăieh care definește etnia neo-latină de la sud de Dunăre Primul document ce-i atestă existența este o diplomă lui Vasile II din 1020, prin care împăratul bizantin dă o nouă organizare religioasă teritoriilor recent încorporate imperiului. Din acest moment vlahii sud-dunăreni devin unul dintre factorii cei mai activi pe scena politică a peninsulei în secolele XI-XII, fapt atestat de cele mai importante izvoare bizantine și latine ale vremii.

1001. După ce primește din partea basileului autorizația de a apăra orașele din thema Dalmației contra atacurilor piraților slavi (998), dogele Pietro Orseolo întreprinde o expediție strălucită în Dalmația, care avea să constituie punctul de plecare al pretențiilor cetății lui San Marco asupra regiunii.

1001 – 1002. Vasile II reia lupta pe frontul balcanic și, după o campanie strălucită, cucerește partea de răsărit a statului lui Samuci. Teritoriul dintre Dunăre și Balcani al vechiului stat bulgar intră din acest moment, în mod cert, sub control ferm bizantin odată cu cucerirea vechilor capitale Pliska, Marele Preslav și Micul Preslav; aici este organizată încă înainte de 1018 o nouă themă, ParisirâQii, cu centrul la Silistra.

1002. Este introdus impozitul *auckngyon*, conform căruia dinații trebuie să plătească către stat capitația și alte impozite pe care populația săracă din circumscripția fiscală în care aceștia locuiau nu le putea plăti; măsura stârnește vii proteste din partea dinaților și a bisericii, dar basileul rămâne inflexibil.

1003. După cucerirea părții răsăritene a taratului, Vasile II

Întreprinde o expediție în Macedonia și ocupă Berroia și Servia, deschizând drumul spre nordul Greciei; Thessalia este repede recucerită, iar apoi, revenind în Macedonia, reia Vodena, apropiindu-se

de centrul puterii lui

Samuel.

1004. După ce desăvârșește cucerirea Bulgariei dintre Dunăre și Balcani prin luarea cu asalt a Vidinului după opt luni de asediu, Vasile II revine în Macedonia și întâlnește la Skopje, într-o luptă sângeroasă, pe Samuci;

Înfrânt, țarul lasă în mâinile basiieului orașul Skopje și regiunea înconjurătoare. Prin cucerirea cetăților Vodena și Skopje, teritoriul țarului este prins într-un adevărat

te de forțele bizantine, iar cucerirea lui nu mai este; eleat o chestiune de timp.

Ifi04. O °1 venețiană vine în ajutorul forțelor bi/. antine din Bari, asediate de arabi; Vasile II, în semn de recunoștință, cheamă pe fiul dogelui la Constantinopol și-i dă miii' unei patriciene bizantine. Republica maritimă din la „une devine o putere în Adriatica cu binecuvântarea imperiului.

«005 – 4614. Perioadă de lupte înverșunate între Samuel și Vasile II, soldate cu victorii bizantine, grație superior

„Tatii din ce în ce mai evidente a imperiului. Superior i

„Tatea strategiei bizantine, a organizării armatei, a mijloacelor materiale și tehnice își spune cuvântul și țarul pierde pozițiile una după alta, rămânând la sfârșitul acestei perioade cu regiunea marilor lacuri, munții Albaniei și valea Strymonului, în fapt, nucleul statului său. 9-1010 – în Bari izbucnește o răscoală antibizantină sub conducerea lui Meles, membru al aristocrației longobarde (9 mai 1009); mișcarea cuprinde întreaga Apulie și abia peste un an, în fruntea unui corp expedițioaar, Vasile Argyros recucerește Bari (mai 1010). Meles se refugiază în Germania, unde împăratul Henric II îi dă titlul de duce de Apună.

1011. Abatele Pliilotiei construiește mănăstirea Hosios Ltikas, în Phocida, împodobită cu splendide mozaicuri, una dintre capodoperele artei bizantine din epoca sa clasică.

ZB14, lui. 29. Victorie decisivă a lui Vasile II asupra forțelor bulgare în pasul Kimbalongos (Câmpulung), care încercau să împiedice pătrunderea armatei bizantine în Macedonia occidentală; cei 14.000 de prizonieri, tratați de împărat ca supuși rebeli, au fost orbiți, pedeapsă prevăzută de

</dreptul bizantin; la spectacolul tragic oferit de prizonierii mutilați, Samuel moare (6 oct.), și îi urmează la tran

I fini său, Gabriel Radomir...

HH4, dec. Vasile II profită de tulburările din tarat, proven cate de moartea lui Samuel, și ocupă, rând pe rând, Melnic, Bitolia, Prilep și Istip. ...

10 ia în capitala taratului izbucnesc lupte civile ia& urștil căror Gabriel Radomir este ucis de vărul său Ioan Vladislav, fiul lui Aaron, care ia tronul; aceeași soartă o au și fiica lui Samuel și soțul ei, Ioan Vladimir, principele ei.

Diocle

IMPERHJL BIZANTJW

...um /toamna) * Ochrida, capitala taratului lui Samuel, este 10 luată cu asalt de Vasile II.

a<m 1018. În fruntea unui corp de mercenari normanzi, care-și făceau astfel intrarea pe scena politică a Italiei de Sud. Meles înfrânge pe catepanul Leon Tornikios și ocupă aproape întreaga Apulie (1017); energicul Vasile Boioannes, trimis de Vasile II în peninsula, reprimă revoltele locale și zdrobește decisiv armata normando-longobardă la Canne (oct. 1018), după care Meles se refugiază din nou peste Alpi, unde avea să moară curând (1020).

1018. După înfrângerea sa la Pelagonia în fața basileului (sfârșit 1017), Ioan Vladislav cade în luptă în încercarea de a cuceri Dyrrachium. (febr.); ultima expediție a împăratului în Macedonia, până la Ochrida și Prilep, este un marș triumfal, în cursul căruia fiii lui Ioan Vladislav și ceilalți șefi bulgari se predau. După o ședere la Atena, Vasile îi se întoarce la Constantinopol, unde este primit în triumf. Recucerirea Peninsulei Balcanice de către bizantini.

J018. După încheierea cuceririi taratului lui Samuel, Vasile II dă o nouă organizare administrativă și religioasă teritoriilor alipite imperiului. Sunt organizate patru themo noi. 1. Paristrion, cu centrul la Silistra, cuprinzând teritoriul dintre Dunăre și Balcani; 2. Bulgaria, cu capitala la Skopje, având ca nucleu Macedonia; 3. Sh tniutn, pe Dunărea mijlocie, cu centrul la Sirmium; 4. Dalmația, pe coasta adriatică. Principatele Diodeea (Zeta), Rascia, Zaclilumia, Croația și Bosnia n-au fost încorporate. imperiului, rămânând însă vasale acestuia.

1020, mai. Vasile 11 dă o nouă organizare eclesiastică

teritoriilor cucerite. Biserica bulgară este coborâtă de la gradul de patriarhat la cel de arhiepiscopat, cu centrul la

Ochrida, subordonat însă direct împăratului și nu patriarhului; sub dependența arhiepiscopului de Ochrida se aflau toate episcopatele din teritoriile alipite imperiului, printre care cele de Silistra și Vidin.

1021. Campania în Italia a lui Hernie II, neliniștit de conso

Udarea pozițiilor bizantine în peninsula, îndreptată contra cetății Troia, ridicată de Boiannes pe o colină pe aruncul dintre Siponto și Benevent; în urma eșecului împăratului german în fața Troici, prinții longobarzi în

tăresc jurămintele de vasalitate față de basileu.

1021 – 1022. Vasile – ÎI întreprinde o «ouă campanie „în Orieâjt având ca obiectiv Armenia și Georgia, Ioan Sempae regele Armeniei Mari, promite să lase moștenire imperial liti regatul la moartea sa, în timp ce regatul Vaspnrakan este cedat lui Vasile II de suveranul său, care nu putea face față atacurilor selgiucide, primind în schimb titlul de curopalat și funcția de strateg al Cappadociei.

1022. Vasile II reprimă revolta strategului de Anatolikon, Nikephor Xiphias, și a lui Nikephor fhocas, fiul lui Bar-das Hiocas.

1025. Vasile II pregătește o mare expediție în Italia, al cărei obiectiv este recucerirea Siciliei și consolidarea pozițiilor imperiale în peninsula; moartea îl împiedică însă să-și pună planul în aplicare (15 dec. 1025).

1025, dec. 15. Moartea lui Vasfle II îne-heie o epocă în istoria Bizanțului, prin politica sa internă înțeleaptă și prin strălucitele succese de pe plan extern. Stâșitul carierei de putere mondială a statului bizantin.

VRACULUI AL XI-LEA \\sto – 1081)

După moartea lui Wasăle II, htjperiul traversează o perioadă de criză profundă, care cunoaște două etape distincte. Cea dintâi, care cuprinde la – attimpiil dintre moartea lui Vasilo II și bătălia de la Mantzikert iD₂5 – 1071), este o perioadă de criză latentă, în care statul biiaitîn lasă încă iluzia puterii și solidității de altă dată; cea de a doua, ce se întinde în deceniul ce urmează (1071 – 1081), este o perisadă de criză violentă, care aduce imperiul în pragul prăbușirii Criza cuprinde toate sectoarele societății bizantine. Pe pian economie, imperiul cunoaște o puternică criză financiară, care culminează cu prăbușirea

titlului monedei de aur bizantine strb: Nikephor Botatieiates. Pe plan social se accelerează procesul de ruinare și aservire a țărănimii libere de către dinați, proces grăbit de abandonarea măsurilor de politică socială a împăraților macedoneni. Pe scena politică, în lupta pentru putere se întruntă aristocrația civilă, ce deține controlul asupra pozițiilor-cheie din aparatul administrativ central, și aristocrația militaro-iunciară, stăpână pe putere în provincie. Împărații, ei înșiși produsul unei epoci de criză, sunt, în general, simple instrumente ale celor două tabere ale clasei dominante în luptă, incapabili să domine situația. Pe plan extern, cu această perioadă imperiul își încheie cariera sa de putere mondială. Datorită slăbirii armatei în urma măsurilor luate de împărații care reprezentau tabăra civilă, la o jumătate de veac de la moartea lui Vasile II statul bizantin este redus la Constantinopol și la împrejurimile sale, situația sa părând aii definiți / pierdută în contrast cu situația generală a imperiului, cultura „bizantină trăiește în această perioadă un mare avânt, cu deosebire I* plan literar, avânt legat de impunătoarea personalitate a lui Mihail!

1025. dec. 16 – 1028, nov. 11. Domnia lui Constantin deschide seria epigonilor lui Vasile II; noul împărat inaugurează politica antimilitară proprie acestei perioade de criză, destituind din funcții pe cei mai valoroși generali ai înaintașului său, și încredințează conducerea imperiului eunucilor palatului.

1027. Tratat de pace între Constantin VIII și califul Egiptului al-Zahir prin care acesta din urmă se angajează să îngăduie reconstruirea mării biserici din Ierusalim și reîntoarcerea la creștinism a tuturor locuitorilor călifarului, siliți să treacă la islamism; basileul se obligă să îngăduie refacerea mării moschei din Constantinopol și pomenirea numelui califului în rugăciunile lor de către musulmanii din imperiu.

1027. Pecenegii întreprind o campanie de pradă la sudul Dunării în thema Bulgariei, deschizând astfel seria marilor expediții devastatoare din acest veac în teritoriile balcanice ale imperiului.

1028, nov. 12 – 1034, apr. 11. Domnia lui Roman III Argyros, venit la tron în calitate de soț al fiicei lui Constantin VIII – Zoe –, unul dintre împărații reprezentativi ai acestei perioade de criză profundă a statului bizantin, prin incapacitatea sa totală de a face față gravelor.

probleme interne și externe cu care imperiul este confruntat;

revocarea *alklengyon-ului*, una dintre primele măsuri ale guvernării sale, rupe cu politica agrară macedoneană și netezește drumul ofensivei victorioase a marii proprietăți funciare împotriva micii proprietăți țărănești libere.

1031, sept. Emirul de Alep este obligat de Niketas, duce de

Antiohia, să încheie pace și să se recunoască vasal împăratului, după ce cu un an mai devreme provocase o gravă înrângere trupelor imperiale conduse de Roman III

Argyros.

1032. imperiul obține un ultim strălucit succes în Mesopotamia, prin anexarea orașului Edessa de către Georgfos

Maniakes, ultimul mare general al lui Vasile II.

1034 – 1036. Noi expediții pecenege pe teritoriul imperiului, afectând. rând pe rând, themele Paristrion, Thessalonice, Macedonia, Tracia și altele, expediții urmate curând de un tratat de pace între năvălitori și împărat (1036?).

1034, apr. 12 – 1041, dec. 10. Mihail IV Paphlagonianul, al doilea soț al Zoiei, reface parțial prestigiul autorității centrale, grație calităților* de administrator ale fratelui

gali, eunucul Ioan Orphanotrolos, care conduce statul U> uni ele vechilor principii antiaristocratice ale dinastiei înacedonene.

Ifl35 Ștefan Noislav, prințul Zetei, reușește să se emanci-C 11-ze de sub obediența bizantină, după ce a înfrânt armata imperială venită să-l readucă la ordine. tno5 1036. Strategul diemei Kibyraioton reușește să zdrobească lângă insulele Ciclade unitățile piraților arabi, care stânjeneau de mai mulți ani comerțul în M. Egee și în Mediterana orientală.

g 1040. Campanie strălucită a lui Georgios Matliakes în Sicilia. Numit de către Ioan Orphanotrophul în fruntea unei armate puternice, din râmlurile căreia făceau parte mercenari varegi, conduși de eroul din Saga, Ha-rald Haardraada, viitor rege al Norvegiei, și normanzi, sub comanda lui Arduin, marele general reia Messina (103S), zdrobește o armată africană la Rametta și obține apoi o victorie strălucită asupra arabilor la Troina, după care reocupă Siraouza (vara 10 – 40); campania este compromisă însă de o intrigă de palat, în urma căreia

valorosul general este rechemat la Constantinopol și întemnițat, și de părăsirea armatei de către mercenarii varegi și normanzi, nemulțumiți de neplata soldelor.

1038 – 1040. Togrul-beg, răsculat contra sultanului Masud, se stabilește în fruntea hoardei sale în Chorasani după ce, încă de la sfârșitul secolului al X-lea, hoarda, sub conducerea lui Selgitlk, din tribul Oguzilor, își oferise serviciile Gaznevizilor, pentru cucerirea Indiei.

c. 1040. Mihail Psellos (1018 – 1096?) își face intrarea în viața publică; timp de patru decenii, el avea să joace un rol de frunte pe scena politică bizantină ca reprezentant al partidei civile. Dar Mihail Psellos rămâne, înainte de toate, una dintre figurile reprezentative ale culturii și științei bizantine, profesor de filosofie la școala superioară din Constantinopol; a scris discursuri funebre și encomiastice, tratate de demonologie, astronomie, geometrie, muzică, retorică, câteva sute de scrisori și lucrarea istorică, de o remarcabilă valoare documentară și literară, și *Crouografia*, care cuprinde istoria perioadei

976 – 1077...

1 U40 – 1041. Răscoala populației din Bulgaria împotriva regimului fu (: al imperial; răsculații, conduși de Pet-ros îMi proclamat împărat la Belgrad (1040), atacă

Thessalonicul fără succes și sunt curând înfrânți de o armată condusă de Mihail IV.

1041. Arabii recuceresc toate teritoriile pierdute la Geor gios Maniakes în Sicilia, cu excepția Messinei, apărată eroic de Katakalon Eelcaumenos.

1041 – 1042. Răscoala mercenarilor normanzi, conduși de o Arduin, împotriva stăpânirii bizantine din sudul Italiei.

numit guvernator în orașul Mea fi de catepanul Mihail

Dokeianos, Arduin, în alianță cu unii șefi normanzi, Se răscoală și ocupă toate teritoriile bizantine din Italia cu excepția „orașelor Brindisi, Otrante și Tarent.

1041, 4 ec. 10 – 1642, apr. 2.1. Venit la tron în urma adoptării lui ca fiu de către împărăteasa Zoe, Mihail V Calafatul, nepot de soră al lui Mihail IV, guvernează la început eu

ajutorul unchiului său, Ioan Orphanotropml, care continuă politica antiaristocratică; atotputernicul eunuc este însă curând

înlăturat de la putere, închis în mănăstire și înlocuit cu Constantin, un alt undii al lui Mihail V.

1042, apr. Răscoala populației din Constanimopol împotriva împăratului Mihail V Calafatul. Provoacă de internarea în mănăstire a bătrânei împărătesc Zoe și de încercarea lui Mihail V de ar amine singur împărat (18 apr.), mișcarea cuprinde masele populare din capitală, conduse de clemente aristocratice; Theodora, a treia fiică a lui

Constantin VIII, este scoasă din mănăstire de răsculați și încoronată în Sf. Sofia, în timp ce Mihail V și unchiul său, Constantin, se refugiază în mănăstirea Stoudios, unde sunt prinși și: orbiți (21 apr.) ... (»).

1042, apr. 21 – iun. 12. Guvernarea imperiului de către cele două fiice ale lui Constantin VIII, Zoe și Theodora, în spatele cărora se înfruntă grupări ale aristocrației cu vile din capitală în luptă pentru putere.

1042 – 1043. Trimis de împărăteasa Zoa în sudul Italiei pentru a înăbuși răscoala mercenarilor normanzi (apr.

1042), în urma unei noi intrigi de palat Georgios Maniakcs este rechemat la Constantinopol; proclamat împărat de trupele sale (oct. 1042), debarca la Dyrrachtum în intenția de a merge asupra capitalei, dar este ucis în prima ciocnire cu trupele imperiale (început 1043).

1042, iun. 12 – 1055, Ian. 11. Dwșiiia lui Constantin – IX Mpâiomalml, al treilea soț al Zoiei, marchează o etapă avansată a crizei statului bizantin din secolul XI i J

11 S

plan intern, continuă, cți și mai multă consecvență, pos lităca aatimuitară a înaintașilor săi și consolidează bazele guvernării aristocrației senatoriale, prin primirea în nodurile senatorilor a unor *homines novi* din păturile largi ale orășenimii constantinopolitane; reducerea masivă a cheltuielilor militare este însoțită de epuizarea tezaurului lui Vasile II ca urmare a fastului nerușinat de la curte, a construcțiilor somptuoase și a darurilor acordate favoriților și favoritelor sale.

43 1046. Îndată după revolta Kn Georgios Mankikes se înregistrează un puternic aflus de aventurieri normanzi în sudul Italiei, printre care și Robeit Știiscard, puși în slujba ducelui longobard Guiamar, prinț de Salerno, care și-a luat titlul de duce de Apulia și

Calabria; cui înd, ei abandonează cauza longobardă și încep să acționeze pe cont propriu, prădând și terorizând populația locală.

1043, iun. Expediția flotei ruse asupra Constantinopolului, provocată de asasinarea unui negustor din Novgorod în capitala bizantină și condusă de Vladimir, fiul marelui cneaz Iaroslav cel înțelept, este înfrântă la intrarea în Bosfor de o flotă imperială improvizată, grație focului grecesc; pacea între cele două părți este restabilită în 1016, în urma căsătoriei lui Vsevolod, un alt fiu al marelui cneaz, cu o prințesă bizantină.

1044 – 1045. După moartea lui Ioan Sempad (1041), regele Armeniei Mari (Ani), Constantin IX cere succesorului acestuia Kakig II să pună în aplicare testamentul defunctului și să cedeze imperiului regatul; după câteva ciocniri între trupele bizantine și forțele armene, Kakig II este atras la Constantinopol și silit să renunțe la regat în favoarea imperiului; Ani este înco>orat statului bizantin, care atinge astfel extensiunea maximă din epoca sa clasică. 1045. Reorganizarea școaii superioare ăla Constantinopol cu două facilități: de drept și de filosofie; prima are în frunte pe savantul Ioan Xipliilinos, care primește titlul de *nomophylax* (... păzitorul legii”), în timp ce a doua, organizată după sistemul *învktm* și *Qnadrkium*, este condusă de Mihail Pseilos, onorat cu titlul de „consul (*Iiy patos*) al filosofilor”.

1046 (vara). Aflat în conflict cu Tyrach, Kegenes, un alt ve* peceneg, cere azil împăratului și este primit împreună cu oamenii săi în imperiu.

1046, dec. – 1047. Marea invazie pecenegă, condusă de Tyrach, este zdrobită de trupele themelor occidentale ajutate de rivalul Kegenes (dec. 1046); înrolați în armatele imperiale și trimiși să lupte în Orient, 15.000 de prizonieri pecenegi se răscoală, revin în Europa, unindu-se cu frații lor colonizați în thema Bulgariei, în regiunea

Niș-Serdica, și pradă cea mai mare parte a provinciilor europene, provocând strategilor bizantini grele înfrângeri (1047).

1047. Intervenția împăratului german Henric III în Italia slăbește poziția lui Guiamar de Salerno, căruia i se ia principatul de Capua (3 febr.), și o consolidează pe aceea a aventurierilor normanzi, transformați în prinți suverani prin confirmarea teritoriilor pe care le ocupau.

1047. Răscoala lui Leon Ternikics. Nemulțumite de politica antimilitară a lui Constantin IX, trupele din themele europene se răscoală (14 sept.), proclamă împărat pe Leon

Tornikios și asediază Constantinopolul (25 – 28 sept.);

după două asalturi eșuate, pretendentul se retrage și avea să fie curând înfrânt de trupele orientale, chemate în ajutor de împărat, prins și orbit (dec).

1047/48. Reînnoirea păcii cu califul fatimid al Egiptului;

Constantin IX aprovizionează cu grâne Siria musulmană.

lovită de o mare foamete (1053); în schimb, basileului i se recunoaște protectoratul asupra creștinilor din Pa

lestina și a locuilor sfinte... – 1048, sept. 17. Prima incursiune de pradă a turcilor selgiucizi pe teritoriul imperiului, în regiunea Vaspurakan – se încheie cu o strălucită victorie a trupelor bizantine, comandate de marele strateg Katakalon Kekaumenos, asupra lui Ibrahim, fratele lui Togrul-beg.

1050. Constantin IX dizolvă armata din Iberia și Mesopotamia, care numără 50.000 de oameni, transformând obligațiile militare ale populației locale în obligații fiscale față de stat; granița orientală rămâne fără apărare într-un moment când imperiul este grav amenințat de un nou invadator: selgiucizii.

C. 1050 – 1075. Sunt construite la Atena bisericile Ka prin carca și Sf. Theodori.

1051 (început). După noi înfrângeri suferite de trupele imperiale în fața pecenegilor rămași în thonia Bulgariei încă din anii 1046/47, Constantin IX încearcă să încheie pace cu invadatorii prin medierea lui Kegenes, dar acesta este asasinat în tabăra pecenegă. 1052. Tratat de pace cu Mihail, fiul lui Ștefan Boislav.

c' prințul Zetci, care devine aliat al imperiului și primește demnitatea de *protospatharios*.

1052, iun. Tratatul de alianță de la Neapole dintre papa Leon IX și Roman Argyros, duce de Italia, Calabria? i Apulia, îndreptat împotriva prinților normanzi, a căror poziție în sudul Italiei nu încetează să se consolideze în dauna intereselor bizantine și papale.

1052, iun. – 1053. Alianța bizantino-papală antinormandă nu este bine coordonată și, după ce Roman Argyros este înfrânt succesiv la Tarent, Crotona și Siponto, Leon IX. în fruntea auxiliarilor germani și

a milițiilor lom-barde, suferă o înfrângere grea la Civitate (17 hm. 1053) și este luat prizonier de normanzi, care-l tratează cu mari onoruri.

c. 1053. După mai mulți ani de lupte bizantino-pecenege, între cele două părți se încheie un armistițiu pe 30 de ani, împăratul consimțind să plătească tribut pecenegii lor în toată această perioadă.

1053 – 1054. Noua campanie selgiucidă în regiunea Vaspu-rakan, condusă de Torgul-beg însuși, eşuează în fața orașului Mantzikert.

1054 (înainte). Câmpul de acțiune al patriarhatului din Constantinopol cunoaște extensiunea sa maximă (Rusia, Georgia, Armenia, Bulgaria), iar pacea cu Fatimhdi favorizează relațiile strânse dintre patriarhul din Constantinopol și colegii săi orientali; stăpân pe jumătate din lumea creștină, șeful bisericii bizantine poate, mai mult ca oricând, să înfrunte cu succes papalitatea, cele două biserici fiind în conflict pentru episcopatele din sudul Italiei, aflate sub jurisdicția Constantinopolului.

1054. Schisma dintre cele două biserici creștine. În urma unui schimb de scrisori dintre Roma și Constantinopol, papa I-eon IX trimite o legăție în Bizanț, formată din apărători înfocați ai reformei – cardinalul Huinbert, Frederic de I-orena, cancelarul bisericii, și Petru, episcop de Amalfi –, pentru conciliere, urmând probabil instrucțiunile ba-sileului (mart.). Ambițiosul patriarh Mihail Kerulla – Iioș, hotărât să meargă până la ruptură, nu cedează cererilor papei și alo împăratului Constantin IX și solii pap; >j-excomunică biserica bizantină (15 iul.); Kerull; >rj0, declanșează o mișcare populară în Constantinopol, obli; gându-l pe împărat să aresteze pe partizanii greci ai paJ pei și, în urma unui sinod convocat aâ/wc, aruncă anaj tema asupra bisericii romane (20 iul.) și arde bula pai pală de excomunicare (25 iul.)

1055. Togrut-beg devine stăpân în caâifatul din Bagdad și întreprinde un pelerinaj la Mccca, act politic de mare în (" portantă în urma căruia emirul selgiucid este privit de musulmani drept campion al doctrinei *sunnite* în opozi, ție cu Fatimizii *știi*; Togrul-beg pretinde basileului grec să înlocuiască numele califului fatimid cu acela al său în rugăciunile musulmanilor în moscheea din Corn stantinopol.

1057. Robert Guiscaid este ales conducătorul normanzilor la moartea fratelui său, Humphroi, reunind posesiunile lor din Calabria și

Apulia, extinse mult după 1053, datorită lipsei de acțiune a Bizanțului sub Theodera și Mihail VI.

1057, mart. 30. Audiență solemnă la împărat a principatelor șefi ai armatei din Asia – Isaac Comnenul, Kaia-kalon Kekauinenos, Constantin și Ioan Ducas și Mihail Burtzes – cu care prilej Mihail VI respinge cu brutalitate cererile acestora; acordul șefilor militari pentru o acțiune comună împotriva împăratului, la care aderă și patriarhul Mihail İterullarios, aflat în dizgrație sub domnia Theoderei și sub cea a lui Mihail VI.

1057, iun. 8. Isaac Comnenul este proclamat împărat la Gomaria, în Faphlagonia, bucurându-se de sprijinul co-s mandanților militari și ai armatei din toate themele asiatiche.

1057, aug. 20. Isaac Comnenul zdrobește sub zidurile Niceei trupele europene trimise de Mihail VI împotriva rebei

lilor...):

1057, aug. 24. Mihail VI trimite în tabăra rebelilor cKf la Nis comedia o solie a senatului, condusă de Mihail Psellos, promițând lui Isaac Comnenul să-l adopte ca Succesor și titlul de cezar, iar celorlalți generali amnistie și imense portante avantaje, cu condiția licențierii armatei lor.

1057, aug. 31. După acceptarea formală a ofertelor imperiale de către rebeli, la Constantinopol izbucnește o răscoală populară împotriva împăratului, inițiată de partizanii Isaac Comnenul și sprijinită în secret de patriarh, re – I proclamă împărat pe Isaac Comnenul5 Mihail VI \dica la cererea unei solii formată din mitropoliți. T ggg1. Isaac Comnenul este primit în triumf în Constaiuinopol, după ce, cu consimțământul lui Mihail Ke-llarios, avtiseseră loc represah-i împotriva partizanilor fostului împărat.

1057» sept. 1 – 1059, dec. 25. Domnia lui I & aac Comnenul reprezintă prima reacție militară împotriva aristocrației civile și o încercare dramatică de a soluționa gravele probleme cu care imperiul este confruntat epuizarea tezaurului de către înaintașii săi îl obligă să promoveze o politică fiscală dură și să revoace toate daniile făcute cu generozitate condamnilă de predecesorii săi, lovind în aristocrația civilă, mănăstiri, biserică și chiar în armată.

1058. Ultimă încercare a papalității, sub Ștefan IX, de încheiere a unei alianțe cu Bizanțul, mediată de Roman Argyros și eșuată din cauza

opозиției lui Mihail Kerult larios.

— 1059. După ce salvează orașul Bagdad din fața amenințării ce venea din partea Fatimizilor de a muta sediul califatului la Cairo, Togrul-beg este recompensat cu titlul de sultan de către califul abbasid.

1059 (primăvara). Expediția regelui maghiar Andrei I în thema Bulgariei, susținută și de forțe pecenege, este oprită de acțiunea energetică a împăratului Isaac Comnenul; între cele două părți se încheie pacea, de la Serdica. 1059, aug. 23. La conciliul din Melfi papa Nicolae II acordă lui Robert Guiscard și lui Richard, conte de Aversa, investitura ducatului Calabriei și Apuliei și, respectiv, a principatului de Capua, după ce cei doi șefi normanzi îl ajutaseră” să alunge din Roma pe rivalul său și alesul conștilor de Tusculum; alianța dintre papalitate și șeii normanzi intră astfel în funcțiune, aceștia din urmă asigurându-se și de consacrarea puterii lor. 1059, nov. 8. Conflictul înverșunat dintre Isaac Comnenul și Mihail Kerullarios se încheie cu arestarea și întemnițarea patriarhului; conflictul, deschis de politica fiscală a împăratului, care a lovit grav biserica, a cunoscut curând un pronunțat caracter politic, ambițiosul prelat sfidând pe basileu și prezentându-se în public cu unel «însemne rezervate exclusiv împăratului.

1059, dec. 25. Complotul împotriva lui Isaac mn organizat la palat după moartea lui Mihail Kerullarios a Mihail Psellos și Constantin Ducas, obligă pe basileu e abdice; gruparea aristocrației civile revine la putere sui! domnia lui Constantin X Ducas.

1059, dec. 25 – 1087, mai. 21 Domnia lui Constantin v

Ducas reprezintă apogeul guvernării aristocrației civile

În frunte cu Mihail Psellos. Baza socială a guverjurii civile este consolidată prin primirea masivă a unor mi f* membri în senat, recrutați din rândurile orașenilor constantinopolitane; paralel, cheltuielile militare sunt reduse e sistematic și armata dezorganizată într-un moment când imperiul este asaltat la toate hotarele de adversari redutabili.

1060. Robert („uiscard și Roger, fratele său, încheie cucerirea Calabriei prin ocuparea orașelor Raeggio și Scilla.

1063 (început). Tratatul, rămas fără rezultat, pentru încheierea unei alianțe antinormande între basileu și Hen

ric IV, împăratul romano german, mediate de contra-papa Honorius II, în timp ce Alexandru II, adversarul

— acestuia din urmă, rămâne credincios alianței cu normanzii.

c. 1063 – o. 1093. Este reconstruită catedrala San Marco din Veneția.

1064. După un asediu de trei luni, regele maghiar Solomon cucerește orașul Belgrad, poziție cheie a stăpânirii bizantine în Balcani.:

1064. Succesorul sultanului Togrul (mort 1063), Alp Arslan (1063 – 1073), cucerește regatul Ani și masacrează sau duce în captivitate cea mai mare parte a locuitorilor săi.

1064 (toamna). Uzii pradă cu sălbăticie provinciile balcanice, ajungând până la Thessalonic; numai ciuma care a făcut ravagii în rândurile invadatorilor salvează imperiul; supraviețuitorii înfrânți de trupele bizantine, sunt colonizați în Macedonia.

1066. La cererea arhiepiscopului de Bari, bizantinii întreprind ultima încercare de recucerire a teritoriilor pierdute în sudul Italiei; corpul de mercenari varegi, trimis în ajutor, recucerește de la normanzi Brindisi și Tarent.

1068 – 1072. Kobert Guiscard, după ce unește toate forțele normande, cucerește ultimele posesiuni bizantine din

Ha luarea în stăpânire a Apuliei este încheiată cu că =

Herea' orașului Bari, după un asediu de trei ani (5 aug.

gg 16 apr. 1071), urmată curând de zdrobirea uliilor rezistențe bizantine în Sicilia (8 ian. 1072). Lichidarea stăpânirii bizantine în Italia.

1068. nov. 20. Roman IV Diogenes, general destoinic, venit la tron în urma căsătoriei sale cu văduva lui Constantin X Eudocia (1 ian.), obține o mare victorie asupra forrtelilor selgiucide la Hierapolis, în Siria.

1069 – într-o nouă campanie împotriva invadatorilor selgiucizi, Roman IV degajă Cappadocia și-i obligă să bată în retragere.

1071» aug. 19. În fruntea unei mari armate, lipsită însă de coeziune, Roman IV întâlnește la Mantzikert, într-una dintre bătăliile decisive din istoria Bizanțului, pe sultanul Alp-Arslan; înfrânt, basileul este luat prizonier și silit să încheie un tratat înrobitor (1.000.000 de nomisnie pentru răscumpărare și un tribut anual de 360.000 de nomi?

me); pacea este semnată pe 50 de ani.

1071 (toamna). La vestea dezastrului, împărăteasa Eudocia îl declară detronat pe Roman IV, încercând să preia singură puterea; cezarul Ioan Ducas, fratele lui Constantin X, o înlătură însă de la palat și-l proclamă împărat pe Mihail VII (24 oct.).

1071, oct. 24 – 1078, ian. 7. Domnia nefastă a lui Mihail VII Ducas cunoaște pe plan intern prăbușirea întregului sistem de guvernare, iar pe plan extern dezastru după dezastru, aducând imperiul la un pas de desființare. Incapabil să guverneze, a lăsat conducerea statului, la început, cezarului Ioan Ducas și lui Mihail Psellos, dascălul său; curând, cei doi favoriți au fost înlăturați și puterea a fost preluată până la sfârșitul domniei de eunucul; Ni-kephoriță, devenit logothet; acesta încearcă, în numele vechilor principii ale monarhiei centralizate, să promoveze o politică antiaristocratică și să lărgască bazele sociale ale guvernării civile, continuând politica lui Constantin IX și Constantin X.

1071 (sfârșit) – 1072 (început). După o primă înfrângere în fața lui Constantin Ducas, fiul cezarului Ioan Ducas, Roman IV suferă o alta, de astă dată decisivă, la Adana și este silit să se predea în mâinile lui Andronic Ducas, un alt fiu al cezarului Ioan Ducas, promițându-i-se viața către tânărul împărat; la ordinul cezarului Ioan Iw este însă orbit și exilat, murind curând în chinuri îngro, a-stoare. u

1072 – 73. O nouă răscoală în thema Bulgariei găsește loc. ducătorul în persoana lui Constantin Bodin, fiul lui jj; hail Voislav, marele jupân al Zetei; proclamat țar* la „Priștina și victorios asupra trupelor din thema bulga-Bodin este luat prizonier în cele din urmă la Kossovo și mișcarea înăbușită.

1073. Trimis contra selgiucizilor în Asia Mică, Koussel de Baillcul, fostul tovarăș de arme al lui Rob ori Guiscard și Roger în cucerirea Siciliei, intrat apoi în slujba unpg, râului, se răscoală în fruntea mercenarilor normanzi și încearcă să-și formeze un principat propriu în Cappadocia, Zdrobește, rând pe rând, pe Isaac Comnenul și pe cezarul, Ioan Ducas, iar pe ultimul îl proclamă împărat și încearcă să-l impună la tron; luat prizonier de selgiucizi, răscumpărat apoi de soția sa, condotierul normand este înfrânt în cele din urmă de Alexios Comnenul, viitorul împărat, și aruncat în închisoare la Constantinopol.

1073/74. Încercare eșuată de apropiere între Mihail VII și

Grigore VII, inițiată de basileu; în schimbul promisiunii reunirii celor două biserici sub supremație romană, împăratul cere papei să organizeze o cruciadă împotriva amenințării turce, cruciadă care trebuia să înceapă prin lichidarea stăpânirii normande din sudul Italiei.

1073/74. Logoihetul Nikephorijă instituie monopolul de stat asupra vânzării cerealelor, dar nu în scopul asigurării consumului, ci din motive fiscale, prețul alimentelor sporind continuu.

1073 – 1074. Nemulțumită de politica economică a logothetului Nikephorijă și de suspendarea subsidiilor acordate pentru apărarea graniței, populația din orașele dunărene se răscoală împotriva autorităților din Constantinopoli; pentru înăbușirea mișcării este trimis la Silistra (Dristra) vestarhul Nestor, care trece însă de partea răsculaților și, în fruntea lor și având alături și pe pecenegi, merge asupra Constantinopolului, fără a avea curajul să-l

În retragere, pradă Tracia și Macedonia. Pentru a ai mulți ani, „regiunea scapă controlului imperial.

A74 Exploatând anarhia din regiune, Obilaret, un aventu-l” „...”, „nMn nune bazele unui principat cu centrul la

Botaneiates titlul de curopalat, după ce se recunoaște formal vasal al imperiului.

«A74 aug. Constantin Ducas, fiul lui Mihail VII, este căsătorit cu Elena, fiica lui Robert Guiscard, cu care prilej ducele norman primește titlul de *nobilisai-tmis* și alte importante demnități bizantine pentru rudele sale.

e> 7075 – 1078. Kekaumenos scrie „Sfalipi și povestiri”.

1076 1077. În condițiile anarhiei generale din imperiu.

Bizanțul scapă controlul asupra celor două state sudr slave din vestul peninsulei; papa Grigore VII încoronează pe Demetrius Zvonimir rege al Croației (1076) și pe Mihail Voislav, prințul Zetei, rex *Sctavorum* (1077).

1077 – 1078. Emirul Suleiman pune bazele unui stat selgiu-cid în Asia Mică, transformat curând în sultanatul de Rum, grație anarhici din imperiu și a alianței dintre emir și Nikephor Botaneiates, pretendent la tron, care a deschis turcilor porțile multor orașe din Asia Mică.

1077 (toamna). Suspectat de Nikephorijă de trădare, Nikephor

Bryennios, comandantul trupelor din Europa, se răscoală și este proclamat de armată împărat (nov.);

Mihail VII trimite împotriva rebelului pe Alexios Comnenul și Roussel de Bailleul, eliberat din închisoare, care-l obligă pe Bryennios să bată în retragere.

1078 (început). Proclamat împărat de armata din Asia

(7 ian.), Nikephor Botaneiates pătrunde în Niceea în triumf; mișcarea din Constantinopol, inițiată de partizanii săi (24 mart.), îi deschide porțile orașului și dramul spre tron (2 apr.).

1078, ian. 7 – 1081, apr. 1. Domnia lui Nikephor Botaneiates reprezintă punctul culminant al crizei veacului XI. Pe plan economic situația se deteriorează, fapt ce duce la devalorizarea monedei bizantine; pe plan politic, revoltele militare se țin lanț (Nikephor Bryennios, Nikephor Basilakes, Constantin Ducas, fratele lui Mihail

VII, și Nikephor Melissenos), zdrobite fie cu ajutorul 1, Alexios Comnenul, fie grație sprijinului selgiucizilor g + să-l pini pe întregul platou anatolian.

1081 (început). Suspectați de miniștrii lui Botaneiates pe popularitatea lor, frații Alexios și Isaac Comnenuj părăsesc Constantinopolul (5 febr.) și, cu ajutorul ceza. rului Ioan Ducas, cu a cărui nepoată era căsătorit, Alexios Comnenul este proclamat împărat la Tzurulon, în Tracia; Constantinopolul este asediat și cucerit (1 apr.) Botaneiates abdică și Alexios Comnenul este încoronat cu mare pompă la Sf. Sofia (4 apr.). Aristocrația mi. litară, al cărei reprezentant de vază este noul împărat, vine la putere.

— %:

Recăderea

(1081 – 1453)

MPERIULUI BIZANTIN

Ultimele patru veacuri sunt și cele mai frământate din istoria bizantină, în care perioadele de acalmie sau chiar de refaceri parțiale (1081 – 1180; 1204 – 1282) alternează cu scurte perioade de criză violentă (1071 – 1081; 1180 – 1204), înainte de lunga agonie (1282 – 1453), care vestește catastrofa finală Două procese domină istoria social-cco-npmică bizantină a acestor ultime veacuri. De o parte, feuda-Uzarea imperiului, fenomen progresist în esență, prin deplasarea centrului vieții economice din capitală spre provincie dar care lichidează

mica proprietate țărănească liberă, aducând pe primul plan al vieții social-politice aristocrația provincială, de tendințe centrifugale. De cealaltă parte, concesiunile comerciale acordate republicilor maritime italiene, concesiuni izvorâte din nevoile politice ale Comnzenilor și amplificate sub comandamentul acelorași nevoi de către succesorii lor, au avut ca rezultat într-o primă etapă cucerirea pieței bizantine de către negustorii peninsulari și, mai apoi, transformarea imperiului într-o anexă economică a Veneției și Genovei. Semnificativă este simbioza dintre cei doi factori dizolvanți ai vechilor structuri centralizate de stat – aristocrația bizantină și comunele italiene; pătrundere pe piețele din imperiu și cucerirea pozițiilor cheie din economia slavă bizantin de către oamenii de afaceri peninsulari au coincis în chip tulburător cu perioada de afirmare și consolidare a factorului aristocratic în viața socială și politică a imperiului. Dar vechile structuri sociale și economice n-au dispărut fără a dezarticula organismul statului bizantin, cu deosebire în plan militar și administrativ. Improvizările la care temerarii basileii au salvat situația s-au dovedit ineficace sau au introdus noi factori de dezordine în stat. Pe plan militar, noile trupe, recrutate din rândurile aristocrației pentru a umple golurile lăsate de dispariția vechilor stratioti, n, a s-au dovedit la înălțimea sarcinilor reclamate de gravitatea momentului; de aici, creșterea ponderii mercenarilor străini factor deosebit de primejdios pentru soarta statului în vremurile tulburi. Creșterea greutății sociale a aristocrației se traduce pe planul administrației prin dizolvarea vechilor structuri centralizate de stat și prin divizarea întregului imperiu în principate în stare potențială sau în principate cu existență reală. În aceste condiții, viața politică internă este dominată în toată această perioadă de efortul autorității centrale de a rămâne stăpână pe poziție în confruntarea cu forțele descentralizatoare. Reușita Comnenilor și Lascarizilor, care s-au sprijinit pe resursele economice ale dinamișii & r, dar și pe resturile vechilor siratoli, a fost vremnică; sub Angeli și, deopotrivă definitiv, sub Paleologi, aristocrația bizantină a înclinat balanța în favoarea ei. Noua tendință internă a statului bizantin avea loc într-un moment în care la orizontul său politic se annidau tot mai multe primejdii. În Balcani, vlahululgariei și sârbii se envancipmză de sub autoritatea imperiului și pun bazele unor state proprii, care dispută Constantinopolul dominația în regiune. c. Expansiunea economică a

comunelor italiene, la care ne-mn referit, cGnstihiie numai un aspect – e adevărat, cel mai durabil și mai periculos pentru imp-mm – al am filei mișcări cruciate poniuc din Occident spre Orient, al cărei voiecliv logic a fost cucerirea statuhti Mzimtin. În fruntea expansiunii occidentale antibizantinc mi shii regatul normand dki Sicilia și Imperiul romano-german, dar fructek eforturilor for aveau să fie culese de negustorii din Veneția și Geiwwa. În sfârșit, la granița orientală scipuchii mi smuls imperhdui cea mai mare parte a Astei Mici, bată să vitală, pentru ea otomanii să „desăvârșească opera for; din acest moment, căderea Constantinopolului era o problemă de timp. Tragicele evenimente din 1453 erau însă termenul natural al profundelor transformări din substanța mtittițai bizantine, încu multe veacwi în urmJ. Subminai în interior de centrifugale ale aristocrației faidak și de cucerirea theie din economie de către oamenii de afaceri

I

1 **d** a devenit o pradă ușoară în fala cuceritorului otoman fi uițură, secolele XII-XV prezintă două etape distincte. T) că secolul XII și în parte și următorul reprezintă o pre – i-Toire a veacului XI prin tot mai pronunțatul fenomen al tticizării, prin gustul pentru retorica, prin înrâurirea covânătoare a metropolei asupra provinciei, de unde și menținerea unității culturale, ultimele două sute de ani de istorie bii „alltină aduc importante înnoiri în cadrul unei noi „renași „tai” denumită „a Paleologilor”, caracterizată prin fărâmh tarea vechii unități culturale în „școli” regionale cu o anumită – autonomie față de Constantinopol, prin conștiința limpede u care lumea bizantină – amenințată deopotrivă de turci și de latini – o dobâudește pentru tradițiile ei elenice pe care **h** exaltă, prin nașterea umanismului ce cultivă un nou ideal în care se îmbină cunoașterea universală cu gustul pentru acțiune și prin tot mai intensele legături cu lumea ortodoxă fi occidentală, de unde și iradierea modelelor bizantine pe «vastă arie a continentului european.

a imperiului bizantin

1. KKGIMUL ARISTOCRAȚIEI MILITAR & (1061 – 1204)

Venirea, lui Alexios I Conmenul la putere deschide o nouă etapa ta istoria Bizanțialui, caracterizată prin feudalizarea rapidă a societății bizantine sub impulsul regimului politic al aristocrației mi. Mtare. Inaugurarea privilegiilor comerciale italiene pe piața bizantină și

introducerea proniei și a apanajului, instituțiile feudale de bază din imperiu, sunt principalele fapte de politică internă ale guvernării primului Comnen. Urmașii săi imediați au continuat această politică, consolidând pozițiile social-economice și politice ale aristocrației militare, care devine armătura socială a statului bizantin. Abia la sfârșitul veacului de guvernare comnenă autoritatea centrală ia cunoștință de puterea dobândită de dinaiți; înfruntarea dramatică dintre cele două forțe, ce umple scurta domnie a lui Andronic Comnenul și se încheie cu victoria aristocrației, inaugurează perioada de criză violentă (1180 – 1204), care aduce imperiul în pragul prăbușirii. Sub noua dinastie a Angelilor, puterea centrală scapă controlul asupra provinciei, iar statul bizantin se fărâmă în numeroase principate teritoriale în Europa și Asia Mică. Nu mai puțin semnificativă este evoluția situației imperiului pe plan extern. Sub Alexios I Comnenul și, îndeosebi, sub Ioan II Comnenul este promovată o politică realistă de recucerire și consolidare a pozițiilor bizantine în Asia Mică și în Balcani. Manuel Comnenul abandonează însă linia politică înțeleaptă a tatălui și bunicului său pentru a relua planurile himerice de recucerire ale lui Justinian și de creare a unui *imperium unicum*; în urma eșecului acestei politici, imperiul rămâne descoperit în fața agresiunii crescânde a factorilor politici occidentali, în timp ce epuizarea finanțelor statului compromite apărarea frontierelor orientale. Evoluția situației externe a statului bizantin sub Angeli este urmarea logică a politicii occidentale anacronice a lui Manuel Comnenul. În Orient, apărarea bizantină este în pragul falimentului și selgiucizii sunt pe cale să lichideze stăpânirea imperială în Asia Mică. În Balcani, în

rașcoalei împotriva Asafl și Petru, se formează statul vlaho-țânag & r, lângă de Serbia se era ancorată de sub autoritatea bizantină. și-l; tendințele expansioniste ale Occidentului își găsesc izvoarele lor în cruciada a IV-a, care instaurează dominația latină în Ierusalim de pe Bosfor. În cultură, secolul comnen este o cultură * are a precedentului. Efortul lui Psellos de a călători cunoaște umane în schema lui Pălat, folosindu-se de logica lui Aristotel și în filozofie, de discipolul său Ioan Italos, care merge mai departe și dă o interpretare raționalistă dogmei creștine, prin care influențează nașterea scolasticii în Occident dar care, în Bizanț, trezește reacția violentă a tendințelor

mistice. Cea mai importantă trăsătură a literaturii istorice din secolul XII, ca și din următoarele, de altminteri, este primatul exercitat de genul istoriei contemporane asupra celorlalte genuri istorice – istoria ecleziastică și cronica universală –, intrate în declin în artă, modelele constantinopolitane – fie că este vorba de arhitectură, fie de pictura monumentală – cunosc o ultimă mare difuziune în veacul coainen, nu numai în spațiul efectiv stăpânit de bizantini ci și în teritoriile italiene care au aparținut cândva imperiului, cu deosebire la regatul normand al Siciliei și la Veneția. Remarcabilă este unitatea picturii monumentale coumcae, care își are modelele în mozaicurile Marii Biserici din metropola imperială; mozaicurile acestei perioade – dia Și. Sofia din Constantinopol și Daphni, lângă Atena (c. 1100), din catedrala San Marco și bazilica din Torcello, din domul din Cefalu ca și din Capela Palatisă din Palerino – se caracterizează prin claritatea compoziției și aspect monumental, prin ecMilibru clasic și intensitatea coloritului, trăsături care fac dia ele. adevărate capodopere ale genului, egale numai de pictura din JRavenaa din secolul lui Justiuiou sau de mozaicurile din veacul XIV din mănăstirea Cliora (Kahrie Djaini), din Constantinopol. Semnificativă este năzuința regilor normanzi de a copia splendida artă bizantină, năzuința care este expresia nu numai a nevoii de prestigiu – ca în cazul dogilor din Veneția – ci și a afirmării și pe această cale a aspirației lor de a fi egalii basileilor sau chiar de a H se substitui pe tronul din Constantinopol.

W81, apr. 1 – mg, aug. 16 – Domnia lui Alexios I Comneni.

General de real talent, fondatorul dinastiei comnene și reprezentant al aristocrației provinciale reușește să pună capăt crizei profunde a statului bizantin și să refacă aproape integral pozițiile imperiului în Balcani și, în

9*

I

parte, în Asia Mică* face față cu succes noii situații nerate de prima expediție occidentală spre Orient’

/ care-o folosește cu abilitate pentru restabilirea contr
ltilui bizantin asupra litoralului Asiei Mici, ocupat <?”
selgiucizi. e

1081, apr. 1. În momentul preluării puterii de către Alextoc I Comnenul, situația imperiului este mai grea ca nici?, dată în istoria

bizantină de până atunci; Italia este definitiv pierdută, în Balcani controlul imperiului se reduce la împrejurimile capitalei și la câteva puncte din interior, stăpânirea peninsulei fiind disputată împăratului de către maghiari, pecenegi, sârbi, croați și, curând de normanzi, în timp ce în Asia turcii ajunseseră pe malurile Bosforului, amenințând Constantinopolul.

1081, mai. Sub pretext că vine să răzbane pe Mihail VII, ruda sa, Robert Guiscard ocupă insula Corfu și atacă Dyrrachion pe mare și pe uscat, de unde, pe antica Via Egnatia, intenționa să meargă direct asupra Constantinopolului.

1081 (mai iun.). Amenințat de primejdia normandă, Alexios Comnenul încheie pace cu Suleiman, recunoscând emirului selgiucid toate achizițiile făcute până atunci, în schimbul unei formale vasalități a acestuia din urmă față de imperiu.

1081, iun. Alexios Comnenul cere sprijin împotriva amenințării normande de oriunde i-ar putea sosi: împăratului, lomano-german Henric IV, papei Grigore VII, Veneției emilului Suleiman și de la mulți prinți occidentali.

1081, iul. Veneția, a cărei putere în Adriatică și ieșire în Mediterana erau grav amenințate de ambițiile de expansiune

< în Balcani ale lui Robert Guiscard, se grăbește să răs:

I pundă apelului lui Alexios Comnenul; flota cetății din lagune zdrobește forțele navale normande, care asediau orașul Dyrrachion. Veneția își impune supremația în Adriatică.

1 – 081 (toamna). Constantin Bodin, succesorul lui Mihail Vois-lav la tronul zetei, participă alături de basileu la lupta de la Dyrrachion, dar în ajunul bătăliei își abandonează aliatul, contribuind astfel la înfrângerea lui.

1081, oct. 8. În ciuda deblocării portului Dyrrachion pe mare de către aliații venețieni, Robert Guiscard continuă asediul pe uscat și provoacă împăratului o grea înfrângere h zidurile orașului, care nu va întârzia să cadă în febr. 1082).

(182 (primăvara). Ajuns la Castoria pe drumul spre Constantinopol, Robert Guiscard este obligat să plece în Italia, chemat de o scrisoare a papei Grigore VII, blocat de Henric IV în Roma, și de vestea răscaloii vasalilor săi nor – nianzi în sudul Italiei.

1082, mai. Bohemund, fiul lui Robert Guiscard, care a preluat

comanda armatei în absența tatălui său, provoacă două înfrângeri succesive lui Alexios Comnenul, după care ocupă cea mai mare parte a Macedoniei și pătrunde în Thessalia, asediind Larissa.

1082, mai. Chrysobulul acordat Veneției de Alexios Comnenul.

Drept răsplată pentru ajutorul primit de împărat în lupta contra normanzilor, negustorii din lagune sunt scutiți de orice taxă comercială, atât la intrare cât și la ieșire în principalele centre ale imperiului, inclusiv Constantinopolul; în capitală, venețienii primesc un cartier propriu și debarcadere! dogele este onorat cu titlul de *protosebastos* și atât el cât și biserica San Marco primesc, rente anuale din partea imperiului. Tratatul deschide o pagină nouă în viața economică a Bizanțului și stă la originea ascensiunii economice și politice a cetății lui

San Marco din perioada următoare.

1083, Alexios Comnenul zdrobește pe Bohemund, îl obligă să bată în retragere la Castoria (primăvara) și provoacă nemulțumiri în rândurile armatei normande pentru a nu fi primit solda? în absența lui Bohemund, plecat în Italia în căutare de bani, Alexios Comnenul recucerește cu ușurință Castoria (oct.).

1084, dec. Sultanul Suleiman ocupă principatul lui Philaret, inclusiv Antiohia, fără ca Alexios Comnenul. prins în războiul cu urmanzii, să poată interveni.

1084 (sfârșit). Robert Guiscard reia campania antibizantină.

zdrobește flota venețiană în Adriatica, reocupă Corfu

Și debarcă în golful Artei; epidemia izbucnită în mijlocul armatei îl obligă însă să revină în Italia.

1085 (vara). La moartea lui Robert Guiscard (17 iul.), în ducat izbucnește un război civil între fiii defunctului.

Bohemund și Roger, care-i împiedică să reia campania împotriva basileului; acesta recucerește Dyrrachion, mlăturând astfel primejdia normandă.

lui. Sultanul Suieiinaii pierde în bătălia de la Alen *

luptă cu rivalul său din Damasc, Tuțuș] sultanatul

Rum se destramă, în ciuda intervenției marelui sulta

din Bagdad, Malik-șah, și este împărțit între emirii sta

blăiți în Asia Mică. *

1986. În alianță cu cumanii, pecenegii invadează imperiul și

zdrobesc în Tracia armatele lui Gregorios Pacurianos și Branas, care cad în luptă} intervenția unei noi armate imperiale, condusă de Humbertopulos și Tatikios, îi silește să se retragă.

1987 (primăvara). Nouă campanie pecenegă în Tracia, în alianță cu cumanii și ungurii invadatorii suferă o înfrângere severă și sunt obligați să se retragă în grabă spre Dunăre.

1087, aug. Alexios Comnenul organizează o mare campanie la Dunăre pentru alungarea pecenegilor din Balcani. Ajuns la Silistra, unde era stăpân Tatu încă din timpul mișcării orașelor dunărene, împăratul respinge ofertele de pace ale adversarului, dar este asediat în tabără de forțele pecenege, care-i provoacă o grea înfrângere; basileul reușește cu greu să se refugieze la Berroe (Stara Zagora), după ce a lăsat în mâna învingătorului o pradă bogată fi mulți prizonieri.

1087 (toamna). Tratat de pace între împărat și pecenegi, înfrâniți de cumani într-o luptă provocată de refuzul celor dintâi de a da aliaților lor o parte din prada luată de la bizantini în bătălia de la Silistra.

1088 – 1089. Tzachas, emirul de Smyrna, construiește cu sprijinul unui grec din oraș o flotă, cu care ocupă *întregul* litoral microasiatic până la Adramyfetion și Abydos, precum și insulele Chios, Mitylene, Samos și Rhodos în absența oricărei flote imperiale în Marea Egee și în Adriatică și a slăbiciunii escadrei din Constantinopol, emirul selgiucid își anunță intenția de a cuceri Constantinopolul și își ia titlul de basileu.

1091 – 1092. Acționând în înțelegere cu Tzachas, Abul Ka; surs, emirul de Niceea, asediază fără succes Nicomedia și încercând un atac asupra Constantinopolului, este înfrânt de generalul Tatikios și silit să încheie pace cu imperiul. Abul-Kasim este înlăturat de la putere de sultanul Malik? Șah și în fruntea statului selgiucid, cu titlu de sultan, vine fiul lui Suleiman I, Kijâdj-Arslan.

aPfe 29* Amenințat de o alianță a pecenegilor cu emirul Tzachas pentru un asediu conjugat – pe mare și uscat J" al Constantinopolului, Alexios Comnenul organizează mare expediție împotriva pecenegilor; cu sprijinul celor 500 de cavaleri, trimiși de contele de Flandra, și al unei armate cumane de 40.000 de oameni, împăratul obține la Lebunion o victorie completă asupra pecenegilor, în mijlocul cărora bizantinii au făcut un măcel cumplit, fără să cruțe femeile și copii.

1092. Flota imperială condusă de Ioan Ducas și Constantin Dalassenos, mare drongar al flotei, ocupă Mytilene și silește pe Tzachas să se refugieze la Smyrna. O nouă încercare a emirului de Smyrna de a relua atacul împotriva imperiului se lovește de alianța dintre Alexios Comnenul și sultanul Kilidj-Arslan”; înfrânt și refugiat la acesta din urmă, Tzachas este asasinat (primăvara 1093).

1092 (primăvara). Amenințat de emirul Tzachas, Alexios Comnenul începe construirea unei noi flote bizantine, ce avea să se încheie doi ani mai târziu.

1092, sept. Asocierea la tron a fiului împăratului, Ioan (născut 1188), în dauna lui Constantin Ducas, fiul lui Mihail VII, căsătorit cu prințesa Anna Comnena, pe care

Alexios I îl recunoscuse la început succesor la tron, provoacă reacția partizanilor familiei Ducas, în frunte cu văduva Maria Ducas; aceștia din urmă sunt înlăturați de la curte, iar văduva lui Mihail VII obligată să intre în mănăstire.

1093, Cu sprijinul flotei recent construite, Alexios Comnenul aduce la ascultare insulele Cipru și Creta, unde izbucniseră mișcări separatiste (1092), și recucerește de la selgiucizi litoralul microasiatic și insulele Chios, Satnos.

Lesbos și Rhodos.

1094, mai – iun. Nikephor Diogenes, fiul fostului împărat

Roman IV, sprijinit de Katakalon Kekaumenos, Mihail Iaronites și de unii membrii ai familiei Ducas, pune 3 a cale un nou complot împotriva împăratului, de comun acord cu Maria Ducas; descoperiți, complotiștii sunt iertați cu excepția lui Nikephor Diogenes, 1 Katakalon

Kekaumenos și a lui Mihail Taronites, care au fost întemnițați.

„*h* mart. 1 – 7. Solii lui Alexios Comnenul cer contingente de mercenari latini în lupta împotriva turcilor la cond

Irul reformat de la Piacenza, ținut în prezenta

Urban II.

1096 – 1099. Prima cruciadă pune pentru întâia oară Bz țul și Occidentul în contact nemijlocit, eveniment cârpe lângă consecințele sale generale pe teren european!]. duce la creșterea tensiunii pe toate planurile dintre cel «două lumi.

1096 (vara). Multimile înrolate sub steagul cruciadei, venite

îndeosebi din Franța și Germania, pătrund pe teritoriu] imperiului, provocând imense dificultăți autorităților Or bizantine. Ajunse la Constantinopol în valuri, primul sub conducerea lui Gautiersans Avoir (20 iul.), al doilea sub cea a lui Petru Eremitul (1 aug.), sunt trecute în grabă de împărat în Asia Mică pentru a evita dezordinile în capitală; cu toate insistențele bizantine de a aștepta sosirea celorlalți cruciați, mulțimea neînarmată și neorganizată atacă pe selgiucizi și este măcelărită aproape în întregime (21 oct.).

1096 nov. – 1097, mai. Armata cavalerilor sosește la Constantinopol. În schimbul angajamentului de a aproviziona pe cruciați pe întreg teritoriul bizantin și de a participa la expediție cu un corp de oaste, împăratul cere fruntașilor cruciați să restituie imperiului orice teritoriu ce-i îi aparținuse vreodată și să-i presteze jurământ de fideli

tate pentru celelalte teritorii cucerite. Nu fără rezistență din partea cruciaților, mergând până la conflicte armate¹ între cele două părți, marii seniori occidentali se recunosc vasali basileului: Hugo de Vermandois, fratele regelui Franței (nov. 1096), Godefroy de Bouillon (20 ian, 1097), Bohemund de Tarent, fiul² lui Robert Guiscard și vechiul dușman al împăratului (mijloc apr.), Raymond de Saint Gilies, conte de Toulouse (26 apr.), Robert de Normandie, fratele regelui Angliei, și Étienne de Blois (14 mai); Tancred, nepotul lui Bohemund, refuză însă orice jurământ împăratului și evită Constantinopolul trecând direct în Asia Mică.

1097, mai 14 – iun. 19. După cinci săptămâni de asediu și cruciaților, Niceea, capitala sultanatului selgiucid, se predă în mâinile basileului, după ce acesta a tratat separat cu garnizoana turcă din oraș, fapt ce a nemulțumit pe mulți cavaleri occidentali; sultanul își mută ea? pitala la Ikonion.

— (M⁷ (vara)), în timp ce cruciații dădeau loviturile principale „qupra armatelor selgiucide, o expediție bizantină sub comanda lui Ioan Ducas, cumnatul împăratului, reia întreaga fațadă egeică a Asiei Mici – vechile theme Thrakesion și Kibyraioton – cu orașele Smyrna, Ephes, Sardes și At taleia; paralel, Alexios Comnenul ocupă Bit-hinia, imperiul regăsindu-și astfel baza vechii sale pui ieri economice și militare.

1097, iun. (sfârșit). Întrevederea de la Pelekanon dintre basileu și cruciați; după ce au fost răsplătiți cu daruri de împărat, participanții

la cruciadă reînnoiesc promisiunile față de imperiu. Sub conducerea unui corp bizantin, ce trebuia să ia în stăpânire teritoriile cucerite, cruciații își reiau expediția pe vechiul drum militar Dorylaion, Iko-nion, Cesareea, Germaniceea și Antiohia.

1097, iul. 1. Victoria cruciaților asupra sultanului Kilij Arslan la Dorylaion, alături de căderea Niceei, duce la dislocarea sultanatului selgiucid.

1097, oct. 21 – 1098, } un 3. După peste șapte luni de așa din, Antiohia cade în mâna cruciaților. Cu toate protestele lui Tatikios, comandantul corpului bizantin, ale contelui de Toulouse și ale altor cruciați, Bohemund pune bazele unui principat propriu în Antiohia și refuză să-l predea imperiului, conform înțelegerii stabilite. Evenimentul provoacă mari disensiuni în tabăra cruciată între Bohemund și gruparea rămasă credincioasă împas râtului, condusă de Raimond de Saint-Gilles.

1098, mart. 8. Chemat de Thoros, conducătorul Edessei, Baudouin de Boulogne pune stăpânire pe oraș și creează comitatul de Edessa în Mesopotamia superioară pe care refuză să-l predea împăratului.

1098, iun. 5 – 28. Asediați la rândul lor în Antiohia de către Kerboga, emir de Moșul, cruciații reușesc să degajeze

orașul și să obțină o strălucită victorie asupra emirului.

1099 – 1100. În urma refuzului lui Bohemund de a ceda imperiului teritoriile cucerite, izbucnește un nou război bizantino-normand. Reîntors din expediție la Antiohia pentru a face față atacurilor bizantine (mart. 1099), Bohemund încearcă, fără succes, să recucerească Laodiceea, pe care Raimond de Toulouse o reluasă de la i manzi în contul imperiului; Bohemund își lărgește teritoriul principatului în dauna emirului de Alep și a du naștilor armeni din Cilicia, cu care prilej este hiat prin nici de Malik-Ghanzi, emirul de Sivas (aug. 1100). 9, în 115. Principalele forțe cruciate, conduse de Godefroy de Bouillon, cuceresc Ierusalimul și. masacrează cea mai mare parte a populației musulmane. Întemeierea regatului Ierusalimului, al cărui titular este ales Godefroy de Bouillon, care refuză titlul de rege, pentru a și-l lua pe acela de; <apărător al Sfântului Mornunt-ș se creează un sistem de state cruciate, comitatele de Edessa și Tripoli și principatul Antiohiei, recunoscându-se vasale regalului de

Ierusalim.

(toamna). Flota pisană, venită în ajutorul lui mund, suferă o grea înfrângere în apropierea insulei dos în fața flotei bizantine.

1101. Noi grupuri de cruciați trec prin Constantinopol – lombarzii (mart. – apr.), contele de Blois și germanii

„(iun.), contele de Nevers (aug.), Guillaume IX de Aquítania și ducele Welf de – Savana (sept.) – reținând pe Împărat în – capitală și împiedicându-l să participe la evenimentele ce se desfășoară în Armenia., 1101 – 1102. Luând regența principatului după căderea în

1 prizonierat a lui Bohemund, Tancred, nepotul său, reia ofensiva contra bizantinilor și ocupă, nad pe rând, Tars, Laodiceea și multe alte cetăți din Cilicia și Armenia Mică, profitând de absența basileului la granița orientală.

fWă-1104. Eliberat din captivitatea emirului de Sivas în urma răscumpărării (mai 1103), Boliemund reia ofensiva antimusulmană alături de Baudouin, conte de Edessa, în care suferă însă o grea înfrângere în fața emirului de Moșul la Haiâami, unde – contele de Edessa este luat prizonier (mai 1104); emintl de Aleșp recucerește cea mai mare. parte a teritoriilor pierdute, în timp ce bizantinii reiau cetățile Adana, Tars și Mamistra, din Cilicia, prer

cum și o serie de porturi, între care Laodiceea. 1M5, iar». – 11 e7, oct. Călătaria lui Bohemuită, principele Ailtiobiei, în Occident, după ce. a lăsat regența principatului nepotului sãn. Însoțit de un legat papal, prințul normand parcurge Italia și Franța – regele Philip I îi face o primire triumfală – cu care prilej desfășoară o vastă propagandă antibizantină, cu o mare influență în evoluția p. sibologiilor colective apusene antibizantine din secolul XII; basileul este prezentat ca un trădător al cauzei creștine și ca principalii piedică în ducerea la bun sfîșit

— I planurilor latine de cruciadă.

T oct. – 1 – 108 – sept. Rasolul dintre Alexâos comunnul și Boheinund. Debarcat la Avlona (9 oct. 11.07), Behe3

mund reia planul inițiat de tatăl său cu un sfert de veac în urmă, și atacă Dyrrac Tiium; împăratulâl asediază îți tabără și-l obligă să capituleze, după care trebuie să semneze un tratat dezastruos la Deabolis (sept. 1108).

Prin tratat, Bohemund se recunoaște până la moarte vasal

basileului, în care calitate primește Antiohia și o parte din teritoriile din jur; se obligă ca toți oamenii săi să presteze jurământ. de vasalitate împăratului și să accepte în Antiohia un patriarh de rit grec. tit – IIÂ2. La moartea lui Bohemund (6 mart. 1111).

Tancred denunță tratatul de la Deabolis, iar la moartea sa (1112) încredințează principatul Antiohiel vărului său.

Roger de Salerno.

1111, oct. Tratat comercial bizanthio-pisan. În schimbul promisiunii de a nu ataca imperiul și de a veni în sprijinul împăratului în cazul unui atac străin, negustorii toscani primesc un cartier în Constantinopol, reducerea taxelor comerciale la 4 %, libertate deplină, de a face ne-s got în imperiu și alte importante avantaje. 4

1112. Profitând de anarhia politică din statul normand, ca a urmat morții lui Bohemund, Alexios Comnenul planș este reluarea politicii italiene a Bizanțului. Într-o scrisoare către populația Romei (ian.), se declară gata să-l elibereze pe papă din captivitatea împăratului german.

Henric V, și să primească coroana imperială la Roma; romanii îl invită pe basileu să-și pună planul în aplicare (mai) și, o lună mai târziu, împăratul bizantin propune papei Pascal II reunirea unui conciliu, pentru re-stabilire

liberă unității bisericești; discuțiile de la Constantinopol dintre prelații greci și latini au rămas însă fără rezultat.

1115-1116. După o încercare nereușită a selgiucizilor de a reocupa Niceea (1113). sultanul Malik-șah II reia ofensiva va antibizantină și atacă teritoriile pontice din Asia Mică; Alexios Comnenul provoacă turcilor o grea înfrângere și încheie o pace favorabilă pentru imperiu (1116).

1118, augi, W. La moartea lui Alexios I Comnenul, în familia imperială iese la lumină o înverșunată rivalitate pentru putere între Ioan Comnenul, fiul împăratului, și prințesa Anna, sora sa vitregă, care avea la curte un puternic

1139

nic partid în frunte cu împărăteasa Maria, Irena „— adorea să aducă la tron pe Arma și pe soțul ei, cezarul Iosif I kephor Bryennios; Ioan Comnenul iese victorios, încoronându-se în Sf. Sofia în timp ce

tatăl său era încă pe patul de moarte.

1118, aug. 16 – 1143, apr. 8. Domnia lui Ioan II Coinnencă, Om politic remarcabil, general de talent, considerat deopotrivă de contemporani și de istoricii moderni „cel mai mare dintre Comneni”. Ioan II a consolidat granița dună reană a imperiului și a extins stăpânirea bizantină în Orient, mărinind prestigiul statului în lumea musulmana și în rândurile prinților latini din această regiune.

1118 (sfârșit). Cu sprijinul mamei sale și al altor membri ai familiei imperiale, prințesa Anna Comnena urzește un complot pentru asasinarea împăratului; complotiștilor li se confiscă averile, iar Anna Comnena este închisă în mănăstire, unde se retrage și văduva lui Alexios Comnenul, Irena.

1119 – 1120. Ioan II Comnenul atacă pe sultanul de Ikonion, Masud, care amenința valea fluviului Maiandros și câmpia Dorylaion, și ocupă Laodiceea microasiatică (1119) și Sozopolis (1120); consolidează controlul asupra văii superioare a fluviului Maiandros și restabilește comunicația terestră cu Attalia.

1122. După 30 de ani de la bătălia de la Lebunion, pecenegii întreprind ultima expediție în Imperiul bizantin, deasupra când Tracia și Macedonia. Ioan II provoacă invadatorilor o grea înfrângere, după care ei dispar pentru totdeauna ca factor politic din istorie; cei mai mulți prizonieri, luați cu acest prilej, au fost colonizați în imperiu și în relații în armată în sistemul vechilor stratioți.

1122 – 1126. Războiul veneto-bizantin. La refuzul noului, împărat de a reînnoi privilegiile negustorilor din lagune, cedate de tatăl său, flota venețiană asediază capitala insulei Corfu (primăvara 1123), pradă Rhodos, Sareos, Lissos, Andros, Chios, orașul Modon și coasta daimată (1124 – 1125) și ocupă Cephallonia (primăvara 1126); incapabil să pună stavilă atacurilor venețiene, din lipsă de flotă, Ioan II Comnenul semnează cu negustorii peninsulari un nou tratat prin care le reînnoiește privilegiile comerciale în imperiu (aug. 1126).

1123. Ioan Comnenul intervine în războiul civil din Zeia, provocat de succesiunea lui Constantin Bodin, la tron pretendentul bizantin și restabilește suzeranitatea imperiului asupra statului sârb; numeroși prizonieri sârbi luați în acest război sunt colonizați de împărat în Asia Mică și înrolați în armată în același sistem al vechilor stratioți, ca și pecenegii.

1124, dec. Anarhie politică în lumea musulmană din Asia Mică: emirul de Sivas, Malik Ghanzi, cu ajutorul ginere lui sau Masud, sultanul de Ikonion, ocupă Melitene, capitala lui Togrul Arslan, care se refugiază la Constantinopol.

1128 – 1129. Nemulțumit de intrigile țesute la curtea bizantină, care încerca să impună la tronul Ungariei pe pretendentul Almos și pe fiul său Bela, regele maghiar Ștefan II invadează imperiul. Ioan II zdrobește pe invadatori; prin pacea încheiată i se recunoaște basileului stăpânirea asupra cetății Branicevo, important cap de pod pe Dunăre (1129).

1130. La moartea lui Bohemund II, principele Antiohiei, căzut în luptă cu Malik Ghanzi, principatul este moștenit de fiica sa, Constanța f proiectul lui Ioan II Comnenul de a căsători pe aceasta cu Manuel, fiul său cel mic, eșuează datorită opoziției regelui Ierusalimului, Foulque de Anjou, și Constanța se căsătorește cu Raimond, conte de Poitiers.

C» 1130. Nikephor Bryennios, soțul Annei Comnena, scrie o lucrare istorică ce relatează evenimentele din anii 1070 – 1079.

1130, dec. 25. Roger II, principele Siciliei, este recunoscut rege de antipapa Analect II și încoronat solemn la Palermo, după ce supusese principatele Apuliei și Campaniei; unirea tuturor teritoriilor normande din sudul Italiei și Siciliei sub același sceptru crea un dușman redutabil pentru Bizanț și Imperiul romano-german. i-1135. Ioan II Comnenul întreprinde mai multe campanii împotriva emirului Malik Ghanzi (+ 1134), care în perioada de anarhie din lumea musulmană și-a extins teritoriile spre Valea Eufratului și spre litoralul Pontului, unde a smuls imperiului coasta Paphlagoniei; basileul ocupă orașul Kastamuni din Pahlagonia (1135) și recucerește Gangrai în Galatia, restabilind astfel controlul asupra întregului litoral pontic, până dincolo de Trapezunt îl & î. Noua intervenție bizantină în marele jtpaiifă al IRas-ciei, nucleul viitorului stat sârb, consofidează autoritatea imperiului în regiune.

113 i7. Într-o expediție militară finanțată de basiiieu! fcizantin, împăratul german Lothar II reușește să cucerească teritoriile continentale ale lui Roger II, sprijinit și de vssălii revoltați ai. regelui normand; moartea neașteptată a împăratului german (4 dec.) compromite însă rezultatele campaniei sale, Roger II reușind să recucerească teritoriile pierdute.

1137 (primăvara). Campanie bizantină împotriva prințului Ciliciei Leon, care cucerise de la imperiu. cetățile Xars, Adana și Mamistra, amenințând să rupă legătura baafleu-lai cu Antiolia și nordul Siriei; Ioan II Comnenul obține o victorie rapidă asupra lui Leon și alipește imperiului teritoriul statului său. Un an mai târziu, Leon și cei doi fii ai săi cad prizonieri și sunt duși de împărat la Constanța.

1137. aag. Slăbit în urma înfrângerii suferite în fața emirului de Moșul, Raimond de POM – era capitulează în fața tesilcului și i se recunoaște vasal.

1138. După ce contele de Tripoli. și alți seniori latini din regiune îi depun jurământ de vasalitate, Ioan II Comnenul preia comanda unei cruciade bizantino-latine împotriva emirului de Alep – care eșuiază datorită disensiunilor din propria tabără, provocare de aliații latini. Kermec la

Antiochia, unde își face o intrare solemnă și încearcă să restabilească controlul imperiului asupra cetății, încercare care este compromisă de opoziția latină din oraș.

1139. După moartea antipapei Anaclet II (25 ian.), Innocențiu II excomunică pe Boger II și, să înțeleagă cu basileul, întreprinde o expediție militară împotriva regelui normand; înfrânt și luat prizonier la Gangliano (22 iul.), papa este obligat să-i recunoască pe Roger II rege al Siciliei, duce al Apuliei și principe de Capua (25 – 27 mi.).

1139. În noua campanie bizantină împotriva emiratului de Șirvan; Muliamed, succesorul lui Malik Gbanzi, este înfrânt și basileul victorios ajunge până la zidurile Neocesareei, pe care nu-o poate însăcuci.

— H42. Scimburi intense de solii – între Constantin al IV-lea și curtea germană pentru încheierea unei alianțe politice împotriva primejdiei. noua amenințare pentru cele două imperii; alianța politică urma să fie dublată de una matrimonială prin căsătoria fiului lui Ioan II Cumanul, Manuel, cu prințesa Bertila de Sulzbach, vechea regină a regelui Conrad III.

H42. Nouă expediție bizantină în Siria, Ioan II năzuind să pună. În practică planul creării unui mare apănaj, constituit din Cilicia, Cipru și principatul Antiochiei peștriți fiul său Manuel; obține supunerea contelui de Tripoli, dar Raimond de Poitiers nu răspunde somației de a retroceda imperiului Antiochia. Amână punerea în practică planului

pentru anul viitor, când intenționa să supună suzeranității sale și regatul, Ierusalimului.

1143, apt. 8» Rănit mortal, într-un accident de vioătoare în munții Ciliciei, Ioan II rezolvă problema succesiunii la tron în favoarea fiului său preferat, Manuel.

1143, apr. 8 – 1180, sept. 24. Domnia *lui* Manuel Coinneirul L Cu și mai multă consecvență decât tatăl și bunicul său, noi basieu se sprijină **p** «aristocrația feudală în plina ascensiune, în timp ce, pe plan extern., Manuel I abandon nează politica realistă a lui Ioan II Comnenul, pentru a promova una anacronică, reluând planurile himerice ale lui Justinian de recucerire a Italiei și de stabilire a unui –, imperium unicum” în lumea creștină epuizarea resurselor statului în politica occidentală și neglijarea apărării Asiei Mici, baza vitală a imperiului de-a lungul istoriei sale, aveau să se dovedească a fi fatale statului bizantin.

c. U43 – 1147. Manei Comnenul extinde și. Înfrumusețează palatul Blachernelor, construit de bunicul său, Alexios I Comnenul.

J143 – 1145» La moartea lui Ioan II Comnenul, principele Antiohiei, Raimond de Poitiers –, înlătură autoritatea bizantină, reocupă unele cetăți: deținute de împărat și invadează Armenia Mică; o armată imperială restabilește pacea în regiune și-i obligă pe Raimond de Poitiers să vină la Constantinopol să implore iertare (1145).

H44 – 1; 14§. Edessa este cucerită de Zengi, atabegid. de Moșul (.23 dec. 1144); recucerită de contele Yosselin dei ani? mai târziu, profitând de asasinarea atabegului: orașul este reluat de Nur-ed-dm, fiul lui Zengî, care anexează întreg teritoriul vechiului cemicafe latin (1146). Evenimentele provoacă o puternică emoție în Occident.

M4S. După ce Courad III a făcut uz de amenințarea ruperii alianței politice cu Biza-știd, Manuel Comraermr se i-a răște să-și țină făgăduiala și se căsătore. ca prințesa Bertha de Sulzbach.

1146 – 1147. În alianță cu emirul de Sivas, Alanuel întreprins de câteva expediții împotriva sultanului selgiucid Masud ultima ajungând până sub zidurile capitalei sultanatului, Ikonion; la vestea apropierei de Bizanț a armatelor-latine în cea de a doua cruciadă, tânărul basileu încheie pace cu sultanul, prin care Mantiei alipește imperiului teritoriile cucerite (primăvara 11 – 17).

1147 – 1149. Cruciada a If-a. Predicată de Bernard de Ciair-vaux

și condusă de Ludovic VII, regele Franței, și Conrad III, regele Germaniei, expediția latină în Orient provoacă noi dificultăți Imperiului bizantin, fără ca ea să-și atingă țelurile propuse.

1147 (vara). Expediția lui Roger II în Bizantin timp ce Manuel Comnenul era preocupat de organizarea trecerii cruciaților prin imperiu, în care scop mobilizase toate forțele în Constantinopol și în alte puncte strategice, Roger II

ocupă Corfu, jefuiește Eubeea și debarcă în golful Corint; după ce pradă Theba, Atena și Corint, regele normand ia în captivitate o mare mulțime de meșteșugari.

din industria mătăsii cu întreg utilajul lor, pentru a dezvolta propria industrie din sudul Italiei și din Sicilia.

1147, oct. Manuel I confirmă tratatele semnate de bunicul și tatăl său cu venețienii și acordă negustorilor din Adria-tica libertatea negoțului și în Creta și Cipru. Aceste privilegii sunt întărite și extinse câteva luni mai târziu, cu care ocazie cartierul venețian din Constantinopol este mult lărgit (mart. 1148); venețienii își consolidează pozițiile economice pe piața bizantină.

1147, oct. 26. Cavalerii germani sunt înfrânți de selgiucizi *h* Dorylaion și apoi la Laodiceea.

1148. Anna Comnena (1083-o. 1150) scrie *Akxiada*, una dintre cele mai importante opere istorice bizantine, ce relatează faptele domniei lui Alexios I Comnenul, tatăl autoarei.

1148 – 1149. Inaugurarea unei politici europene, care acoperii cea de a doua jumătate a veacului XII. Cele două *constelații* de state, născute în junii antagonismelor bizantin-normand și germano-papal, se înfruntă pe teren italian și cunosc regrupări de forțe și chiar răsturnări spectaculoase de alianțe în funcție de Interese de moment, la care participă, p-Kngă cei patru factori direct interesați, cu un rol mai mare sau mai mic, și Franța, Ungaria, republicile maritime italiene, Anglia și SerbiaJ deși în mai mică măsură, evoluția situației de pe scena politică europeană, interesează deopotrivă alte puteri din Mediterana: sultanatul selgiucid, statele latine din Orient și Egiptul. 1148 (vara). Nou eșec al cruciaților, conduși de cei doi suverani apuseni, în încercarea de a cuceri cetățile Damasc și Askalon; Ludovic VII și Conrad III părăsesc curând Orientul.

1148, dec. 25. Tratatul de la Thessaâonic. Manuel Comnenul

semnează un tratat de alianță cu Conrad III și ducele

Frederic de Suabia (viitorul împărat Frederic I Barbarossa) împotriva lui Roger II, în care cele două părți se angajau să intre în acțiune în anul următor; Conrad

III promite să-i acorde lui Manuel Italia de Sud ca dotă pentru Bertha-Irena, soția basileului.

1149. La moartea lui Raimond de Antiohia, Manuel Comnenul *

la sub protecția sa pe văduva acestuia, Constanța, pe care spera s-o căsătorească cu un membru al familiei sale, pentru a-și întări influența în Antiohia; Constanța se căsătorește însă cu un aventurier latin, Renaud de

Châtillon, care avea să ocupe timp de aproape patru decenii un loc de frunte pe scena politică a Orientului latin.

1149 – 1150. Cu sprijinul regelui maghiar, Pervoslav Uroș, marele jupân al Serbiei, se răscoală împotriva basileului; intervenția lui Manuel Comnenul restabilește ordinea în regiune și prin pacea încheiată conducătorul sârb cu

noastre autoritatea imperiului și se obligă să acorde împăratului sprijin militar la cererea acestuia (toamna

1150). V

1149 (început). Manuel I reușește să recucerească insula Corfu de sub stăpânirea normandă, grație serviciilor flotei venețiene.

1149, lui. Tratat de alianță între Roger II și Ludovic VII

Sosit în Franța, Ludovic VII începe pregătirile pentru o nouă cruciadă, de astă dată împotriva împăratului bizantin, la care urma să participe și aliatul său normand și «-are era susținută de o intensă propagandă în Occident, al cărei suflet erau abatele Suger și Bernard de Clair-vaux.

j} jă2. Sosit din cruciadă, Conrad III are de făcut

fa: tă țioor mari dificultăți interne, provocate de rivalul său, Welf VI, ducele Saxoniei, cae la întoarcerea din expediția cruciată încheiasă un tratat de alianță cu Roger 1 țit victorios la Flochberg asupra adversarului său, Con-țad. III moare în toiul pregătirilor pentru campania ita-jiană, care trebuia să-i aducă coroana imperială și prin care înma să se achite de obligațiile contractate față de aliatul său bizantin (15 febr. 1152). Frederic I Barbarossa este desemnat succesor și proclamat rege (mart. 1152).

jil 1152. Nemulțumit de sprijinul acordat de Geza II

lăsooalei sârbe și de amestecul lui în conflictul pentru stăpânirea Kievului ce opunea pe cneazul rus Iuri Dolgoruki și pe nepotul acestuia, Iaroslav, Manuel I întreprinde o campanie de pedepsire a regelui maghiar pe valea Dunării, în cursul căreia împăratul ocupă orașul Sfemlin și ia mulți prizonieri (toamna MSI) – pacea încheiată între cele două părți (primăvara \ 152) s-a dovedit însă de scurtă durată.

(tă2-<1154. Ilior-os, fiul lui Leon, principele Armeniei Mici, reface formațiunea politică armeană și e cupă de la fei-zan

tini principalele orașe din regiune: Tars, Mamisfera și Amazaiib.

1153. Schimburi de solii între Manuel Comne-nul și! noul împărat german, pentru încheierea unei alianțe m-ilitare autinormande și pentru căsătoria lui Frederic 1 cu o prințesă bizantină.

J154. Moartea lui Roger II (26 febr.) și urcar-ca pe tron a fiului său, Wilhelm I (4 apr.), modifică sensibil situația din peninsulă; noul rege – normand cere pace foasileului și promite restituirea imtegra Jă a prăzii luate fie – tatăl său din Grecia, dar Manuel Coranenui respinge Orice ofertă.

KăȘ, iun. 18. În cursul primei sale expediții italiene (Il5*-i-l – 155) – Fireieric I JBarbaressa (1152 – 1-F95) este încoronat împărat de Adrian IV, după ce a toaăbuștt răscoala populației romane împotriva papei (11 – 43-l'i55); puțin mai târziu, primește favorabil în itația «noi. solii a lui Manuel de a invada Apulia, dar opoziția unF.alilor săi îl obligă să-se retragă sp. – e nord.

Î a-S-1158 (primăvara). Războiul bizantino normand.

O intensă pregătire – diplomatică, în urma căreiaratele Robert de doritello și alți vasali – normauxi intră alianță cu basileul (vara iii 55), tnui Hâle bizantine

10*

duse de Mihail Paleologul și Ioan Bucas debarcă la 4 cona și cuceresc rapid cea mai mare parte a Apuliei clusiv capitala provinciei, Bari (aug. – sept. 1155) 4 lllralel, intră în acțiune și papa Adrian IV (29 sept. i igiț care ocupă cu sprijinul nobililor rebeli principatul) Capua. Moartea neașteptată a lui Mihail Paleologul intrarea în campanie a lui Wilhelm I, reținut până atur/ la Palermo de boală, schimbă mersul

războiului și Îlpele grecești suferă o înfrângere zdrobitoare sub zidurile orașului Brindisi (28 mai 1156). Apulia și Campania sunt repede recucerite de trupele regale, înlăturând prezența bizantină din peninsula (iun. 1156), iar papa este obligat să satisfacă pretențiile învingătorului, recunoscând anexiunile făcute de regii normanzi în ultimele decenii (în iun. 1156); în alianță cu genovezii, normanzii pradă unele insule bizantine (vara 1157). Încercarea lui Robert de Loritello și a altor vasali rebeli ai lui Wilhelm I de a relua operațiunile militare rămâne fără rezultat (aug. 1157 – mart. 1158).

1155 (toamna). Tratat de alianță împotriva normanzilor între Manuel Comnenul și papa Adrian IV, prin care împăratul se obligă să acorde pontifului ajutor militar și financiar.

1155, oct. Tratat de alianță între Bizanț, și Genova, prin care basileul oferea importante privilegii comunei ligure, în schimbul ajutorului militar genovez în eventualitatea unui conflict cu Venetia, care încheiase un tratat de alianță cu Wilhelm I, regele Siciliei; tratatul bizantino-genovez nu a fost ratificat însă de împărat.

1156. Thoros și Renaud de Châtillon invadează insula Cipru și o pradă, sfidând astfel autoritatea basileului.

1156, sept. Tratatul de pace dintre Manuel I și Gaza II încheie o lungă perioadă de ostilități dintre Bizanț și Ungaria. După ce, intrat în alianță cu Roger II, regele mă-S

chiar sprijină răscoala antibizantină în Serbia, conflictul bizantino-maghiar cunoaște punctul culminant în anii următori când au avut loc două campanii imperiale

asupra Ungariei (1152 și 1156); în ultima, înfrânt și silit să ceară pace, Geza II este obligat să înapoieze prizonierii și să promită ajutor militar basileului la cererea acestuia!

1157. După intensul schimb de ambasade din anii precedenți între cele două curți, vizând o alianță antinormandă și antimaghiară, se produce ruptura între Manuel I și Fi etic I atât datorită antagonismului bizantino-german, ntrn sudul Italiei, cât și unor chestiuni de protocol, atât un împărat cât și celălalt socotindu-se singur în drept să poarte titlul de *imperator Romanorum*.

g 1162 – Frederic I Barbarossa întreprinde a doua expediție în Italia „cu intenția de a aduce definitiv la asculn toare orașele lombard»? de a cuceri posesiunile normande din sudul Italiei și de a-și consolida

poziția față de papa –, litate și. Manuel Comnenul. Expediția se încheie cu luarea cu asalt a Milanului și cu distrugerea totală a orașului

(1 mart. 1162), care întruchipase spiritul de rezistență italiană față de politica brutală a împăratului german.

158 (primăvara). Tratat de pace între Manuel Comnenul și-i Wilhelm I, regele Siciliei. Regele se obligă să înapoieze basileului prizonierii luați la Brindisi – între care generalii Ioan Ducas și Alexios Comnenul – și prada făcută de Roger II în teritoriul bizantin în 1147; Manuel I renunță la orice pretenție în Italia și promite lui Willielm I sprijin împotriva lui Frederic I Barbarossa.

1158, dec. – 1159, apr. Campanie strălucită a lui Manuel în

Orient, îndreptată contra lui Thoros și a lui Renaud de

Châtillon. Principele armean se supune basileului și-i înapoiază toate teritoriile anexate de la imperiu; la rân;

dul lui, principele Antiohiei este nevoit să se umilească, să se recunoască vasal lui Manuel, să-l cedeze citadela capitalei sale și să restabilească aici un patriarh grec.

1159, înainte de 12 apr. Balduin III, regele Ierusalimului, sosește în tabăra lui Manuel Comnenul și se recunoaște vasal.

1159, apr. 12. Marea manifestație prilejuită de intrarea l-ai Manuel în Antiohia. Împodobit cu toate insignele imperiale, basileul pătrunde în oraș călare, având alături pe Renaud de Châtillon, mergând pe jos, urmași de departe de Balduin III, lipsit de orice podoabă; Manuel Comnenul este privit ca stăpânul întregului Orient creștin.

— 159, mai. Tratat de pace între Manuel I și Nur-ed din, emirul Alepului, prin care acesta din urmă se angaja să-i acorde basileului ajutor contra sultanului selgiucid și să elibereze 5.000 de prizonieri creștini, luați de emir în timpul ultimei cruciade latine.

Nu. Nemulțumit de atitudinea independentă a lui Pervo-v slav Uroș față de imperiu, Manuel Comnenul intervine din no în Serbia și-l înlocuiește pe acesta cu un frate al său.

14 S

Dessa (1163), cunoscut și sub numele de ȘMait fondatorul statului independent sârb.

U61. La moartea lui Geza II (31 mai), Manuel Conule impune la tronul Ungariei, cu sprijinul grupării arist cratice probizaiiine, pe

fratele defunctului, LadistanM.

refugiat de mai mulți ani în imperiu, în dauna fiului i
Geza II, Ștefan III. JU:

1161 (vara)» Căsătoria lui Manuel Comnenul, după moarte-primei sale soții, Bertha toh Sulzbach, cu Maria de M tihia, sora regelui Ierusalimului, basileul este tot mai mult angajat în politica statelor latine din Orient, ai căror conducători sunt priviți ca xrasali bizantini.

1162. La moartea lui Ladislau (14 ian.), se urcă pe tron fra. tele acestuia, Ștefan IV, care se refugiase și el la curtea din Constantinopoli sub Geza II și se căsătorise cu o privi. Ț. e să bizantină! gruparea antibizantină a lui Ștefan ne bine văzută, și de Frederic I Barbarossa, provoacă lui Ștefan IV o grea înfrângerela Belgrad (19 iun.) și-l alungă de la tron.

1162. După o campanie victorioasă în Asia Mică (1160), Manuel Comnenul încheie pace cu Kilidj Arslan (! 161.), reînnoită în anul următor când sultanul consimte la retrocedarea orașelor cucerite de la imperiu și se obligă să dea anual un corp de soldați basfleului și. să-i vină în ajutor, când acesta va avea nevoie. Punctul cttimfaiant ai politicii orientate a lui Manuel.

1163 – 1164. Tratatative pentru încheierea unei *ailauțe* între Manuel, Wilhefni I, regele Siciliei, și Ludovic VII, regele Fraxjtei, nelineștiți de influența lui Frederic I în peninnilă Inițiată de papă, apropierea bizantino-franceză are loc în urma unei ambasade a basileului pe lângă Ludovic VII (vara 1163) Ț mai târziu, intră în joc și regele normand, amenințat de baronii revoltați din regat și de Barbarossa, la inițiativa papei și a regelui capețian (oct. 1163). V & atunci când se stabilește legătura între Genstantittopol și Palermo, Ludovic VII se dezinteresează tot mai mult de problemele italiene, preocupat fiind de noua evoluție a situației din tabăra puternicului său vasal, Henric H» regele Angliei, prin izbucnirea conflictului dintre acesta din urină și Thomas Becket, arhiepiscopul de Canterbuijf (ian. 116”), după care tratativele continuă, dar pasul decisiv întârzie să se producă.

ga (vata). Renunțând să-l mai sprijine pe pretendentul Ștefan IV la tronul Ungariei, Manuel Comnenul încheie «ace cu Ștefan III, cu care prilej regele maghiar acceptă propunerea de a-l

căsători pe fratele său, Bela, cu Maria, fiica basileului, în care caz prințul maghiar urma să primească provinciile Dalmația și Siraium ca dotă. 163 (toamna). Frederic I Barbarossa coboară pentru a treia oară în peninsula pentru a pregăti campania împotriva regelui Siciliei, proiectată pentru 1 mai 1164, contând pe sprijinul marilor baroni din regat, revoltați contra lui Wilhelm I, și pe concursul flotei Genovei și Pisei, cu care încheiasse tratate de alianță (1162) } răscoala comunelor lombarde avea însă să-l împiedice să-și pună proiectul în aplicare.

1164. Biserica Sf. Pantelimon din Nerezi (lângă Șkopije), ridicată de Alexios Comnenul „membru al familiei imperiale, împodobită cu picturi, expresie a unei arte profund umanizate.

1167 – 1180. Politica occidentală a lui Mantiei Comnenul cunoaște un curs tot mai incoerent în urmărirea himerei imperiului universal.

1167 (vara). Solie bizantină la curtea din Palermo pentru căsătoria fiicei lui Manuel, Maria, cu noul rege normand din Sicilia, Wilhelmi II; tratativele sunt reluate câțiva ani mai târziu (aug. 1171 – 1172), care însă eșuează din pricina nehotărârii basileului, fapt ce aruncă pe regele normand, în tabăra adversarilor imperiului.

11 – 67 (toamna). Amenințat de Frederic Barbarossa și obligat să se refugieze la normanzi, papa Alexandru III strânge relațiile cu Manuel Comnenul, căruia îi promite coroana celor două imperii și încoronarea la Roma, basileul obligându-se să unească cele două biserici sub supremația romană și să aducă Italia sub obediența pontifului (sfârșit 1167).

* apr. 7. Sub auspiciile Bizanțului și Veneției, sunt puse bazele Ligii *lomhatie* în mănăstirea din Ponticta, în frunte cu Verona și având printre aliați orașele Padova, Bologna, Piacenza, Creniona și alte comune lombarde, al căror jel era refacerea Milanului și recunoașterea libertăților **r** de către împărat; protector al Ligii este proclamat Papa Alexandru III, în cinstea căruia a fost denumită Aiessandria noua cetate ridicată în Lombardia de orașele aliate.

1167, lui. 8. După violarea repetată de către Ștefan III –, misiunilor făcute basileului privind cedarea provii? – **r**°]

Sirmium și Dalmația ca dotă a prințului Bela, și *nffi* împăratului, Manuel I organizează o mare expe:”.

contra regatului arpadian; forțele maghiare suferă e frângere

decisivă sub zidurile fortăreței Semlin în fața Matei imperiale, după care Ștefan 111 încheie pace cu sileul, prin care renunță definitiv la cele două previri”.

aflate în dispută! Cu

2168 (vara). Expediție imperială în Serbia pentru nu-l ciljuc. la ascultare pe Ștefan Nemanja, care de la venirea la p, e tere nu a conținut să creeze dificultăți basileului prj incursiunile sale în imperiu.

8169, aug. – dec. Expediția asupra Egiptului. Neliniștit &

progresele normande în Mediterana și conștient de importanța economică pe care-o dobândise bazinul estmedite-ranean datorită cruciadelor, Manuel organizează o expediție asupra Egiptului în alianță cu regele Ierusalimului, Aniaury. În fruntea unei puternice flote, marele duce Andronic Contostephanos atacă Damietta (oct.); după unele succese la începutul operațiunii, expediția eșuează datorită atitudinii aliaților latini față de bizantini și flota imperială se retrage în derută (dec), fiind distrusă apoi în cea mai mare parte de furtună. Sfârșitul visului Mzan țin de thalassocrație.

Î 369, oct. Pentru a contrabalansa influența Veneției în viața economică și politică a imperiului, Manuel I acordă Genevei, pentru întâia oară, largi privilegii comerciale; reducerea taxelor comerciale (4%), dreptul de a avea factorii și colonii în imperiu și alte avantaje.

1171, mart. 12. După pregătiri minuțioase, autoritățile bizantine arestează într-o singură zi toți negustorii venețieni din imperiu (c. 20.000), le confiscă bunurile și-i aruncă în închisoare. Flota comunei, condusă de dogele Vitale Muchiel, pradă coasta dalmată, debarcă în Eubeea și ocupă Chios, dar ciuma izbucnită în rândurile echipei” jului face ca expediția să sfârșească printr-o catastrofă (1171 – 1172)). Veneția trece în mod hotărât alături de adversarii lui Manuel I. Moment important în pregătirea stărilor de spirit în Occident, care au condus la cruciada a IV-a.

172. La moartea lui Ștefan III, tronul Ungariei rsie ocupat de fratele acestuia, Bela III, care este instalat la putere cu sprijinul basileului, nu înainte de a permite în cadrul unui tratat bilateral să renunțe la Sirmium și Dalmația în favoarea imperiului.

j73 1175. Solii repetate ale basileului la curtea din Ikonion, care cer sultanului să respecte pacea semnată cu imperiul și să-i retrocedeze Amaseia și alte cetăți bizantine echilibrul politic din Asia

Mică este tot mai mult compromis de tratativele dintre Kilidj Arslan și Frederic I Barbarossa – al căror țel este încheierea unei alianțe antibizantine – și de unificarea întregului spațiu microasiatic, aflat până atunci în puterea emirilor selgiucizi, sub autoritatea unică a sultanului din Ikonion.

1173> apr. – oct. Forțele aliate germano-venețiene asediază Ancona, rămasă încă fidelă basileului și apărată cu succes de forțele bizantine și de cetățenii orașului.

1173 (vara). Nouă expediție a lui Manuel Comnenul pentru pedepsirea lui Ștefan Nemanja, intrat în legătură cu Veneția. Marele jupân este obligat să se predea și dus în captivitate la Constantinopol, unde rămâne câțiva ani pentru ca apoi să revină la putere; până la moartea basileului, sârbii mențin pacea în regiune și oferă ajutor militar imperiului.

1174 (început). Solie bizantină la curtea lui Frederic I Barbarossa în vederea căsătoriei fiului său, Henric, cu Maria, fiica lui Manuel; tratativele eșuează din cauza nehotărârii basileului.

1175. Tratat de pace între Manuel I și Veneția, prin care basileul se obligă să redea cetății lui San Marco vechile privilegii și să-i plătească despăgubiri pentru daunele suferite în 1171; este puțin probabil că negustorii din lagune s-au întors în imperiu, fapt ce explică absența lor dintre victimele reacției antilatine din mai 1182.

1176, mai 29. Bătălia de la Legnano. Frederic I Barbaioasa întreprinde a cincea campanie în peninsulă, al cărei fel este zdrobirea Ligii și supunerea Lombardiei (1174). După ce eșuează în încercarea de a cucerii Alessandria datorită

apărării eroice a orașenilor, împăratul inițiază, fără rezultat, o scrie de tratative cu adversarii săi. Noua bătălie dintre armata imperială și milițiile orașelor lombarde s-a dovedit a fi decisivă; complet înfrânt, împăratul scapă cu viață, refugiindu-se între zidurile cetății Paria, aliata

Alexandru III rămân pe
să liga lombardă tuatie în Italia.

1176, sept. 17. Bătălia de la Myriokephaon. Somat de Manuel să restituie orașele cucerite de la imperiu, Kilidj Ars] cedează, dar, în ascuns, încurajează rezistența acest*” orașe față de împărat. În fruntea unei puternice armat? Mămici Coinnenul atacă pe sultan, care imploră

pacea' după ce respinge propunerile selgiucide, basileul este sur: prins de sultan în defileul de la Myriocephalon, în drim, spre Ikonion, și armata bizantină este complet distrusă; prin pacea încheiată, imperiul se angajează să demanteleze cetățile de graniță Dorylaion și Sublaion și să fi]-j. tească învingătorului despăgubiri.

1177, lui. 21. Congresul de la Veneția. Desfășurat în cetatea lui San Marco, congresul, primul din istoria medievală europeană de până atunci prin amploarea și importanța măsurilor sale, pune capăt conflictului dintre Frederic I, pe de o parte, și Alexandru III și orașele lombarde, pe de alta, prin umilirea împăratului și victoria deplină a acestora din urmă) papa este recunoscut șeful necontestat al creștinătății, în timp ce orașele lombarde dobândesc recunoașterea autonomiei lor. Prin încheierea acestui conflict, pe care își întemeiează timp de două decenii calculele diplomației sale, Manuel înregistrează nu numai un eșec total în politica sa occidentală, dar asistă la crearea în Europa a unei coaliții antibizantine, mai amenințătoare ca oricând, prin apropierea celor trei mari adversari ai săi: împăratul *german*, regele Siciliei și Veneția.

1178 - 1180. Alianța bizantine - franceză. Prin medierea contelui de Flandra, care la întoarcerea din Orient s-a oprit la Constantinopol (primăvara 1178), se încheie o alianță politică între Manuel *Comnenul* și Ludovic VII, ambii amenințați de noua evoluție a situației din Occident de după congresul de la Veneția, alianță întărită de căsătoria moștenitorului tronului imperiului, Alexios, cu fiica regelui Franței, Agnes (mart. 1130).

1180 (febr.). Odată cu creșterea primejdiei occidentale de după Congresul de la Veneția, Manuel I, în căutare de aliați, își căsătorește fiica cu Renier, fiul marchizului de Montferrat, care primește titlul de cezar și orașul Thessalonica ca apanaj.

1180, sept. 24. După moartea lui Manuel Comnenul, puterea a fost preluată de văduva Maria de Antiohia, în calitate de, recentă a minorului Alexios li Comnenul, ajutată de LVtosebastul Alexios Comnenul.

l'IgO. Ioan Kinnamos (c. 1143-o. 1200) scrie o istoria contemporană, ce cuprinde domnia lui Ioan Comnenul și cea mai mare parte a guvernării lui Manuel Comnenul

? 1118-1176). ...

RJ. Rebele maghiar Bela III ocupă Dalmația și importante părți din Croația și Sirmium, anulând astfel rezultatele fructuoasei politici balcanice a lui Manuel I.

1182, apr. Complotul pus la cale de Maria Comnena, fiica lui Manuel, și cezarul Renier de Montferrat, soțul ei, la care participă și alți fruntași ai aristocrației bizantine, este descoperit, iar conducătorii obligați să caute azil în catedrala Sf. Sofia.

1182, mai. Răscoala populației din Constantinopol, condusă de patriarh și îndreptată contra regentei și a latinilor, are ca rezultat întemnițarea și apoi orbirea protosebasului Aiesios Comnenul, îndepărtarea Mariei de Antiohia și masacrul occidentalilor, aflați în capitală.

132 (primăvara). Andronic Comnenul, vărul lui Manuel I, părăsește reședința sa pontică și, în fruntea partizanilor săi, recrutați dintre țăranii din Paphlagonia și chiar din unele familii nobiliare, ajunge la Chalkedon, în fața capitalei bizantine.

1182, sept. Andronic Comnenul intră în Constantinopol și este proclamat regent al nepotului său; Maria de Antiohia. Maria Comnena, Renier de Montferrat și alții cad, răd pe rând, victimă noului regim.

1183, sept. Andronic Comnenul este încoronat împărat alături de Alexios II Comnenul, iar la scurt timp răuiâne singur batiu după asasinarea nepotului său. În scurta sa domnie, inițiază o serie de reforme administrative, înlătură venalitatea funcțiilor și corupția din administrație, restaurează ordinea în stat și duce o înverșunată politică antiaristocratică.

1183 – 1184. Mișcări aristocratice în Niceea, Nicomedia, Brussa și în alte orașe din Asia Mică, îndreptate contra regimului lui Andronic I și înăbușite cu cruzime de împărat.

1183. Sârbii și ungurii invadează imperiul și pradă cumplit orașele Belgrad, Branicevo, Niș și Sofia.

„83. În luptă cu imperiul, Ștefan Nemanja, marele jupân al Serbiei, reușește să se emancipeze treptat de sub stăpânirea bizantină, întinzându-și autoritatea și asu-

Zetei? ra

1184. Isaac Comnenul, nepot al lui Manuel I, ocupă în Cipru și, după moartea lui Andronic, se proclamă în-

rat, desprinzând astfel insula de imperiu pentru totdeauna.

1184, oct. 29. Alianța lui Frederic I Barbarossa și Wilhe] m

II, regele Siciliei, este întărită de căsătoria lui Henric fiul împăratului german, cu Constanța, mătușă și moștenitoarea lui Wilhelm II y coaliția are ca principal obiectiv cucerirea Bizanțului.

1185 (vara). Tratat de alianță între Andronic I Comnenul și Saladin, sultanul Egiptului; – acesta din urmă se oblică în cazul cuceririi posesiunilor latine din Orient, să lase libere Ierusalimul și coasta palestiniană, să retrocedeze basileului Antiohia și Armenia și să i se recunoască vasal pentru celelalte teritorii cucerite de la latini.

1185, aug. 24. După ce ocupă Dyrrachion (6 iun.), armata normandă, condusă de Wilhelm II și sprijinită de flotă, cucerește Thessalonica, al doilea mare oraș al imperiului.

lui, supunându-l unui jaf cumplit.

1185, sept. 12. Răscoala populației din Constantinopol, în frunte cu elemente aristocratice, răstoarnă pe Andronic I Comnenul, care, după o încercare eșuată de fugă, să-(r, fără un adevărat martiriu din partea populației din Constantinopol, eveniment a cărui evocare îi prilejuiește lui j< Niketas Choniates una dintre cele mai dramatice pagini din întreaga literatură bizantină. Venirea la tron a dinastiei Angelos prin Isaac II (1185 – 1195). 1185, nov. 7. Armata normandă în plină descompunere, în căutare de pradă, suferă două înfrângeri la Mosynopolia și Dimitrița, aceasta din urmă decisivă, în fața valorosului Alexios Branas, și este obligată să bată în retragere, lăsând în mâna învingătorului pozițiile cucerite – Thessalonica, Dyrrachion, Corfu și altele – păstrând numai insulele Cephalonia și Zante.

1185 (sfârșitul). În estul Bulgariei, în thema Paristrion, extinzându-se în anii următori și spre vest, izbucnește răscoala vlaho bulgară, condusă de Asan și Petru, o*

frați de origine vlahă, la care participarea elementului vlah local a jucat un rol decisiv.

1186 (vara). Isaac II întreprinde o expediție la nord de Balcani împotriva răsculaților vlaho-bulgari, obligând pe

Așa și Petru să se refugieze la nord de Dunăre în căi tari de ajutor... A

1186 (toamna). O nouă expediție bizantină împotriva lui Asan și Petru, întorși cu ajutor vlaho-cuman de la nord de Dunăre; condusă de sebastocratorul Ioan Ducas Angeles și, după destituirea lui, din teamă

că aspiră la tron, de cezarul Ioan Cantacuzino, armata imperială este zdrobită de vlalio-bulgari.

186 (sfârșit). Revolta lui Alexios Branas. După ce a primit comanda trupelor pentru a porni împotriva lui Asan și Petru, învingătorul normanzilor este proclamat împărat la Adrianopol de către armată; este învins însă și ucis grație ajutorului mercenarilor latini din Constantinopol, conduși de Conrad de Monferrat.

1187, febi. Chrysobul acordat de Isaac II negustorilor vene* fieni, prin care basileul se obligă să acorde toate privilegiile pe care aceștia le-au avut sub Comneni și să le plătească daune pentru pagubele suferite de ei în 117 l) ce-s tatea lui San Marco promite ajutor în cazul unui atac străin asupra imperiului (reînnoit în iunie 1189).

1187 (toamna)... Expediția lui Isaac II împotriva vlaho-bulgarilor, soldată cu victoria de la Lardeea (11 oct.), are ca unic rezultat oprirea incursiunilor vlaho-cumane în Tracia.

1187, oct. 2. Căderea Ierusalimului în mâna lui Saladin, după marea victorie asupra latinilor de la lacul Tiberiada (4 iul.) determină organizarea în Occident a celei de a III-a cruciade, în frunte cu Frederic I Barbarossa, împăratul romano-german, Philip II August, regele Franței, și Richard Inimă de Leu, regele Angliei.

1.188 (primăvara). A doua campanie a lui Isaac II la nord de Balcani în regiunea Sofiei nu reușește să zdrobească pe răsculați, ajutați și de marele jupân Ștefan Nernania) împăratul, după ce ia ca ostatici pe soția lui Asan și pe fratele cel mic al acestuia, Ioniță. pune capăt ostilităților printr-un acord, cu care ocazie recunoaște, de fapt, noua realitate politică dintre Balcani și Dunăre (sfârșir metul verii 1188)

'188 sept. Tratatul de la Nürnberg între Frederic I Barbarossa și solii lui Isaac II Angelos, cuprinzând condițiile trecerii armatelor germane pe teritoriul Bizanțului. '88 (sfârșit). După încheierea ostilităților cu bizantinii, se organizează noua formațiune politică cu centrul la Ta ri

novo: Asan este – încoronat far de către noul arhiepiscop-Se vlaho-bulgar în biserica Sf. Dimitrie din capitală,;

marea statului vlaho-bu/gar.

1489, itfii. Frederic I Barbarossa poaită tratative la ATis e Ștefan Nemanian și cu o solie vlaho-bulgară; celestoustate balcanice oferă

ajutor împăratului. german pentru cucerirea Bizanțului.

1189 (a doua jumătate). După ce depășește granița imperiul (28 iun.), Frederic I intră în adevărată stare de război cu bizantinii, forțând Balcanii (6 aug.) și exrprinzând Adria-nopolul (22 noi-), după o luptă sângeroasă cu forțele grecești la Didymotika.

1 J90, febr. (le?). După mai multe schimburi de solii și după ocuparea de către cruciați a Traciei și Macedoniei orientale, se încheie între Isaac II și Frederic I tratatul de fe Adrianopol, care constituie pentru basileu o adevărată capitulare: aprovizionarea armatei cruciate, plata unor despăgubiri solilor germani reținuți în captivitate, oferirea unor ostatici etc.

1190 (primăvara). Dirpă trecerea Hellespontului (21 30 mart.), armata cruciată ia cu asalt Ikonion, capitala sultanatului selgincid, dar se descompune curând după moartea lui Frederic I Barbarossa (10 iun.).

1191 – 1192. După ce cucerește insula Cipru de la Isaac Comnucul (mai 1, 191), Richard Inimă de Leu, regele Angliei, o vinde Templierilor și apoi o acordă lui Guy de Lusignan, regele depozat al Ierusalimului (mai 1192).

1 MM) (toamna) * Isaac II Angeos zdrobește pe Morava pe marele jupân Ștefan Ivemaiia și încheie pace ch el, obligându-l să retrocedeze imperiului regiunea dintre – Prizren și Scopije până la Sofia, pe care acesta o cucerise în anii precedenți.

M90 (sfârșitul). Grea înfrângere suferită de Isaac II Angelos în defileurile Balcanilor în fața \rlah bulgarilor, după ce armata imperială ajunsese sub zidurile orașului Tîrnovo.

1192, febr. Chrysobul acordat de Isaac II negustorilor din Pisa, piin care basileul le acordă toate privilegiile avute de ei sub Comneni și promite despăgubiri pebtrn pierderile sttferite de negustorii toscani în timpul mișcării aor tilatine din 2 mai 1152.

1*92,» pr. („mysoaral acordat de Isaac II Angelos negustorilor din Genova, prin care sunt extinse privilegiile frat

— Jale (renoveze pe teritoriul imperiului fu ții de perioada. iiiiite de reacția populara aniilatină din mai 1152. ne; „pupă moartea ultimilor regi normanzi, Wilhelm II (18” nov. 1189) șfâancred de tecce (febr. 1194), împăratul german, Henric TI, oenpă regatul Siciliei, în baza drepturilor soției sale; Occidentul este mai aproape ca oricând: –

a pună în practică testamentul politic al lui Frederic I Barbarossa și al regilor normanzi: anexarea Imperiului bizantin.

1195, febr. – mart. Solie bizantină la curtea lui Henric VI acesta din urmă ridică pretenții la cele două porturi cu –, cerite de normanzi cu un deceniu mai devreme: Dyrrachion și Thessalonica.

1195? mart. În urma unor noi insuccese ale armatelor bizantine în luptele cu Asan și Petru: „Isaac II întreprinde o nouă expediție contra acestora, asigurându-se și de sprijinul socrului său maghiar, regele Bela III; în tabără este orbit și detronat de fratele său Alexios, care se proclamă împărat.

1195, apr. -mai. Tratatul ale lui Alexios III Angelos (1195 – 1203) cu Asan și Petru pentru încheierea ostilităților, eșuate din cauza* pretențiilor prea mari ale vlaho-bulgarilor.

1195 (sfârșit) – 1196 (început)., Expediția vlaho-bulgară asupra regiunii Strymon se încheie cu o mare victorie asupra forțelor bizantine și cu luarea ca prizonier a comandantului lor, sebastocratorul Isaac Comnenul, ginerele împăratului.

MS6. Asan este asasinat de Ivancu, o rudă apropiată, care, după o încercare eșuată de luare în stăpânire a tronului și a capitalei țării, se refugiază la Constantinopol unde este logodit cu o nepoată a basileului și i se încredințează apărarea orașului Philippopolis împotriva atacurilor vlaho-cumane.

IWS (sfârșit). Ultimatum dat lui Alexios III Angelos de către Henric VI, prin care cere trimiterea unei armate grecești în Palestina și plata unui tribut anual imens (5.000 livre anr), pentru acoperirea căruia basileul a pus un impozit impopular, denumit (o *alamanikon*; amenințarea din partea împăratului german, al cărui frate, Philip de Suabia, era căsătorit cu Irena Angelos, fiica lui Isaac II „basileul detronat, este îndepărtată în ultimul moment prin moartea neașteptată a lui Henric VI la Messina, în ajunul fărâșării sale pentru cruciadă (28 sept. 1197). 1:

*7. Asasinarea lui Petru, succesorul lui Asan la tron preluarea domniei vlaho-bulgare de cel de al treilea frate

Ioan Caloian (1197 – 1207) cea mai mare personalitate a vlahilor balcanici, remarcabil comandant militar

și om politic”. ai

1198 – 1200. Inițiată de Innocențiu III și predicată de Folmarques de

Neully, ideea unei noi cruciade este îmbrățișat „de conții Thibaud de Champagne și Louis de Blois la turnirul de la Ecry (28 nov. 1199), de contele Balduiii –, Flandra și frații săi Henric și Eustache (23 febr. 1200) 5 j de alți mari feudali occidentali.

1198 – 1202. Intensă corespondență, rămasă fără rezultat între papa innocentm III și Alexios III Angelos, tratând° posibilitatea unirii celor două biserici creștine sub obediența Romei și organizarea unei cruciade în Palestina sub conducerea basileului.

1198, nov. Chrysobul acordat de Alexios III negustorilor \— nețieni prin care le recunoaște cele mai largi privilegii «i care se bucuraseră până atunci în imperiu oamenii d afaceri din Adriatica.

1199. Expediție nereușită a lui Alexios III împotriva boierului vlah Dobromir Chrysos, care-și constituise un principat pe Vardar, cu centrul la Prosek; împăratul recunoaște principatul lui Chrysos, care este căsătorit cu fiica protostratorului Manuel Kamytzes. 1200 (primăvara-vara). Ivancu trece de partea lui Ioni ța și formează un principat autonom cu centrul la Philippopolis, înfrânge o armată bizantină, trimisă să-l aducă la ascultare, luând prizonier pe comandantul acesteia, protostratorul Manuel Kamytzes; în urma unei noi expediții, condusă de împărat, Ivancu este prins prin vicleșug, aruncat în închisoare, iar principatul său reîncorporai? imperiului.

1201, febr. Acordul de la Veneția dintre dogele Henrico Da. n-dolo și solia cruciaților, din care au făcut parte Geoffw1 de Villehardouin, mareșal de Champagne, și trubadurul Conon de Bethune în schimbul a 85.000 mărci de argint comuna lui San Marco se obligă să transporte în Eg» pț 4.500 cavaleri, 9.000 scutieri, 20.000 pedestri, caii f proviziile necesare. Tratatul este aprobat de cruciați în adunarea de la Corbie (mai).

Sardis

— Ruinele Paimperial (începutul secolului V).

APed (sec. IV)

Piața orașului (sec. IV).

centrul orașului (sec. V).

lui Constan-I

1202. După ce este răscumpărat din captivitatea kobulgară de ginerele său, Manuel Kamytzes ocupă T alia și alte regiuni din Grecia continentală, ajungând până la Peloponezi Alexios III reușește să-l

atrage pe Chrysos de partea sa, căsătorindu-l cu fosta logodnică a lui Ivancu, și-l înfrânge pe Kamytyzes, restabilind con – trolul imperial în teritoriile cucerite de acesta din urmă... (20Î-1202. Ioniță atacă imperiul, cucerește Constantea și... Varna, ale căror fortificații sunt distruse, și încheie pace cu Alexios III, prin care basileul recunoaște, foarte probabil, existența taratului vlaho-bulgar.

1201, sept.'14. Alegerea lui Bonifaciu de Montferrat ca șef al cruciadei, după moartea subită a lui Thibaud de Champagne (24 mai), anterior desemnat conducătorul expediției.

1202, Inn. – lui. Cruciații reuniți la Veneția – mulți se îmbarcase direct pentru Orient din Marsilia sau din sudul

Italiei – constată că nu acoperă suma pretinsă de doge pentru transport. Henrico Dandolo cere cruciaților să cucerească cetatea Zara de pe coasta dalmată, căzută în

mâna regelui maghiar (1185), în schimbul sumei rămase de completat.

1202, aug. Tânărul Alexios Angelos, fiul lui Isaac II, solicită ajutor cruciaților reuniți la Veneția, pentru restaurarea la tron a părintelui său, după ce reușise să fugă în Italia pe o navă pisană și ceruse ajutor, fără succes, lui Inno-i cențiu III în cadrul unei întrevederi.

1202» nov. 15. După un scurt asediu, cruciații ocupă cetatea Zara în ciuda interdicției categorice a lui Innocențiu III, regele maghiar Emeric fiind el însuși cruciat. 2 (sâfășit). O legăție a cruciaților poartă tratative cu Fhî-i lip de Suabia în vederea deturnării expediției spre Constantinopol pentru restabilirea la tron a lui Isaac II Aân gelos, socrul principelui german.

1203, ian. Solia cruciată se întoarce de la curtea lui Philip de

Suabia în tabăra de la Zara cu propunerile definitive ale lui Alexios Angelos] în schimbul restabilirii la tron a lui

Isaac II, prințul bizantin se obligă la plata a 200.000 mărci de argint, la unirea bisericii ortodoxe cu Roma și recunoașterea supremației papale, la participarea la cruciadă cu 10.000 de oameni și la întreținerea permanentă în Pa

— Iestina a unei armate de 500 de cavaleri.

3 Ș1

1203, iau. – mart. Dezbateri aprige în tabăra cruciaților j. n jurul

ideii devierii expediției spre Constantinopo], *tf* [urma cărora mulți participanți părăsesc tabăra din Zar-Simon de Montfort).

1203, mai 20. Semnarea acordului dintre Alexios Angelos și cruciați în insula Corfu, cu care prilej este anunțată *sr* lemna hotărârea de a merge la Constantinopol. 1203, iun. 24. Flota cruciată ajunge în fața Constantinopolului după ce, cu o lună în urmă, ridicase ancora din lor. fu (24 mai).

1203, aug. 1. Restabilirea la tron a lui Isaac II Angelos, asociat cu fiul său, Alexios IV, de către populația Constantinopolului, după un asediu de trei săptămâni al orașului; de către cruciați și venețieni (24 iun. – 17 iul.) și după fuga rușinoasă din capitală a lui Alexios III Angelos. 1263 (sfârșit). După ce Alexios IV a anunțat că nu-și poate îndeplini obligațiile asumate în Corfu, cruciații hotărăsc să-și amâne plecarea către Egipt până în primăvara viitoare; creșterea tensiunii dintre populația Constantinopolului și cruciați, obligați să-și așeze tabăra în afara zidurilor orașului.

1203 (sfârșit) – 1204 (început). Theodor Lascaris, ginerele lui Alexios III Angelos, refugiat în Asia Mică, pune bazele unui principat teritorial cu centrul la Brussa și, câteva luni mai târziu, la Niceea.

1204, mart – apr. (?). Alexios I Comnen, nepotul lui Andronic Comnenul, pune tezele unui stat bizantin pe coasta pontică a Asiei Mici, cu centrul la Trapezunt, cunoscut sub numele de Imperiul de Trapezunt (1204 – 1461). 1204, mart, înainte de cel de al doilea asediu al orașului, cruciații și venețienii încheie un tratat sub zidurile Constantinopolului, prin care se hotărăște modul concret al împărțirii statului bizantin între cele două părți și crearea unui imperiu latin pe malurile Bosforului. 1204, apr. 13. După un asediu de trei zile (9 – 12 apr.), Constantinopolul este cucerit de cruciați. Timp de trei zile orașul-regină cunoaște un jaf înspăimântător din partea „soldaților lui Christos”.

1284 – cca. 1320. În împrejurările cuceririi Constantinopolului; lupte de către latini, teritoriul dintre Dunăre și mare scapa stăpânirii bizantine pentru a trece, foarte probabil, sub controlul unor conducători politici locali, aflați, la început, du-le, sub suzeranitatea unor șefi cumani din stânga Dunării și apoi a tătarilor. Încă din anii marii ofensive balcanice a

I

nării și apoi a tătarilor. Încă din anii marii ofensive balcanice a

lui Ioan III Vatatzes, bizantinii redevin activi la Dunărea de Jos, pentru ca Mihail Paleologul să consolideze influența imperiului restaurat la Gurile Dunării. Principalul beneficiar al restabilirii contactelor cu lumea bizantină este orașul Vicina, a cărui prosperitate atinge apogeul în ultimele decenii ale secolului XIII, grație legăturilor sale cu negustorii italieni, care se substituie oamenilor de afaceri bizantini în comerțul pontic după 1261. Vicina cunoaște pe plan religios o dublă promovare – sediu episcopal, apoi metropolitan –, sub dependența patriarhiei din Niceea și apoi din Constantinopol.

STĂPÂNIREA LATINĂ ȘI RECUCERIREA BIZANTINĂ

(1204 – 1282)

nfi celor ^{o*}

Crearea la 1204 a unui complex de state latine pe teritoriul vechii împărății – Imperiul latin de Constantinopol cu cele două state vasale, regatul Thessalonicului și principatul Moreei – a coincis cu fărâmițarea restului teritoriului bizantin în mai multe formațiuni politice grecești, dintre care numai trei vor avea un rol de jucat pe scena politică a regiunii – Imperiul de Niceea, Imperiul de Trapezunt și principatul Epirului, transformat în Imperiul de Thessaonic – alături de taratul vlaho-bulgar și Veneția, în Europa, și sultanatul selgiucid, în Asia Mică Istoria bizantină a primei jumătăți a secolului XIII este dominată de lupta statelor grecești, îndeosebi a Imperiului de Niceea, pentru recucerirea teritoriilor vechiului imperiu de sub dominația latină și pentru readucerea capitalei la Constantinopol. Pentru atingerea acestui ideal politic, Lascarizii din Niceea au pus în valoare toate resursele materiale și umane ale litoralului vestic al Asiei Mici, în cadrul un: politici de mare originalitate: însănătoșirea vieții economice pe tr-un protecționism strict, consolidarea păturilor mici și mijlocii populației – țărani stratioți, mici pronoari și orășenime – importante rosturi militare și fiscale în stat, întărirea sistemului defensiv la granițele orientale. Grație activității lor interne, Lasca» rizii au reușit să refacă, în mare parte, unitatea statului bizanfeff. culminând cu recucerirea Constantinopolului (1261) Venirea 1* conducerea imperiului a lui Mihail VIII Paleologul, reprezentanții aristocrației bizantine, în urma uzurpării tronului ultimului! 11 parat lascarid, a marcat reîntoarcerea la politica internă și externă de dinainte de 1204.

Pe plan intern, Mihail VIII promovează o politică net ostilă păturilor mici și mijlocii ale populației microasiatice H* care formaseră reazimul guvernării lascaride. Reluarea și extindere concesiunilor economice față de orașele italiene, reorientarea p^o

politicii externe spre Occident și abandonarea apărării granițelor «momentul în care aici își face apariția noul val al oleusilor-veii musulmane sunt principalele trăsături ale politicii externe a, primului Paleolog, al cărui rezultat imediat a fost pierderea definitivă a, Asiei Mici, baza vitală a statului bizantin.

1204, apr. 13 – mai 9. Acordul din martie dintre cruciați și venețieni ia forma unui act solemn (*Partitio Romaniae*).

1204, mai 16. Desemnat ca împărat cu o săptămână mai devreme (9 mai) de colegiul celor 12 electori (6 venețieni și 6 franci), Balduin de Flandra este încoronat împărat în catedrala Sf. Sofia de către legatul papei. Conform înțelegerii din *Partitio Romaniae*, Balduin I primește un sfert din teritoriul bizantin (5/8 din Constantinopol, regiunea tracă din jurul capitalei și întreaga Asie Mică bizantină), jumătate din rest este dată cavalerilor latini, ca feude imperiale (în partea europeană a statului bizantin), iar cealaltă jumătate revine Veneției, principală beneficiară a expediției (3/8 din Constantinopol, coasta și insulele adriatice, Creta, insulele Arhipelagului și importante poziții pe coasta tracă, prin care controla strâmțurile). Fondarea Imperiului latin de Constantinopol *imperium Romaniae, Imperium Constantinopolitanum*).

1204, sept. Bonifaciu de Montferrat pune bazele unui regat latin la Thessalonica, vasal imperiului din Constantinopol

1204, dec. 6. Latinii zdrobesc pe Theodor Lascaris la Poimenonon și ocupă cea mai mare parte a Bithiniei.

1204 (sfârșitul). Mihail I Anghelos Ducas pune bazele principatului epirot, pe coasta adriatică, care în anii următori s-a extins treptat în Epir, Acarnania și Etolia în dauna

Veneției și a baronilor latini.

1205, mart. 19. Conduși de Henri d'Angre, fratele lui Balduin

I, latinii zdrobesc la Adramyttion pe Constantin Lascaris, fratele lui Theodor Lascaris, și pe Theodor Mangaphias, dinastul din Philadelphia.

205, febr. – mart. Răscoala aristocrației grecești din Trația,

aliată cu Ioniță, împotriva stăpânirii latine.

1205 mart. – apr. Sub amenințarea vlaho-cumană, Balduin I neamă în ajutor trupele latine de dincolo de Bosfor latinii evacuează Asia Mică, păstrând numai portul Pe—. gai.

1205, apr. 14. Forțele vlaho-bulgaro-cumane, conduse de Ioniță, provoacă latinilor o groaznică înfrângere sub ziclurile Adrianopolului; Balduin I este luat prizonier, iar alți fruntași latini cad pe câmpul de luptă.

1205 (primăvara). Theodor I Lascaris este proclamat împărat la Niceea și reușește să-și extindă hotarele statului prin înlăturarea rivalilor săi, dinastii din Philadelphia și Samp, son.

Întemeierea Imperialul de Niceea (1205 – 1261). 1200, aug. 20. După ce a exercitat timp de un an regența, Henri d'Angre este proclamat împărat de către baronii latini; sub Henri I, Imperiul latin reușește să-și refacă parțial pozițiile după dezastrul de la Adrianopol.

1206 (sfârșitul). Henri I atacă pe Theodor I Lascaris, dar părăsește în grabă Asia Mică, amenințat de Ioniță în Europa; armistițiu pe doi ani cu basileul niceean (primă vara 1207).

1207. Nikeas Choniates (c. 1155 – 1213) se stabilește la curtea din Niceea, unde încheie lucrarea sa *Istoria*, ce relatează evenimentele din perioada 1118 – 1206. Scrierea are o valoare documentară remarcabilă pentru cunoașterea evenimentelor legate de răscoala Asăneștilor și de întemeierea statului vlaho-bulgar.

1207 (mart?). Bonifaciu de Montferrat este ucis într-o ambuscadă de vlahii balcanici; regatul de Thessalonic, intră în declin, pentru a dispărea curând sub loviturile epiroților (1225).

1207, oct. Moartea neașteptată a lui Ioniță (probabil asasinat) sub zidurile orașului Thessalonic, după ce în anii precedenți (1205 – 1207) țarul vlaho-bulgar ocupase mi;

portante poziții în Tracia și Macedonia în cursul mai multor expediții.

1208, mart. După îndelungi tratative dintre Theodor I Lascaris și clerul ortodox din Constantinopol, Milaii IV Autoreianos a fost ales patriarh ecumenic în Niceea, recunoscut de aproape

întreaga biserică ortodoxă greacă; imedius succes politic și moral pentru Theodor Lascaris, încoronat solemn ca basileu de proaspătul șef al bisericii (april

1208).

1209, Tratat de alianță, mediat de Veneția, între împăratul * latin Henri I și sultanul selgiucid Kaikosru I, îndreptat împotriva lui Theodor I Lascaris.

1207.

— 1209-1210 – Tratat de alianță între Theodor I Lascaris și I, regele Ciliciei, ambii amenințați de sultanatul de Ikoniu.

1, mai – iun. Victorie strălucită a lui Theodor I Lascaris asupra lui Kaikosru I, căzut în luptă, în marea bătălie de la Antiohia pe Maiandros; consolidarea graniței occidentale a statului niceean.

1214. Războiul latino niceean. În ciuda victoriei de la

Phyndacos (5 oct. 1211) și a marșului victorios prin teritoriul niceean până la Pergam și Nymphaion (ian. 1212), Henri I nu dispune de forțe suficiente pentru a lichida Imperiul de Niceea; pacea de la Nymphaion (dec. 1212) are la bază *statu-quo*-xă.

1214, sept. În urma unei expediții victorioase, Theodor I Lascaris încorporează statului niceean Paphlagouia, unde se aflase până atunci principatul lui David Comnenul (+ 1212), fratele lui Alexios I Mare Comnen.

1214 (aăârșitul). Tratat comercial între Veneția și Imperiul de Niceea.

1217. Theodor Angelos Ducas, succesorul lui Mihail I Ange-los, prinde în ambuscadă, pe drumul dintre Dynaebion și Constantinopol, pe noul împărat latin Pierre de Courte-nay, care avea să moară în captivitate; expansiune epirotă în Grecia continentală în dauna feudalilor latini.

1219, aug. Reînnoirea tratatului comercial venetoniceean căsătorit deja cu Maria, fiică a regentei Ioana de Hainaut și nepoată a primilor doi împărați latini (1218), Theodor Lascaris speră ca prin largile privilegii comerciale acordate negustorilor din lagune să facă un pas important în dobândirea Constantinopolului pe cale diplomatică

— Matică.

1222 – 1254. Ioan III Vatatzes promovează o politică maternă

inteligentă, care a consolidat statul niceean și a creat premisele refacerii unității bizantine și ale recuceririi Constantinopolului pe plan economic, încurajează dezvoltarea agriculturii și creșterea vitelor și, prin decrete somptuare, practică un protecționism sever împotriva negustorilor latini, îndeosebi venețienii pe plan social, în scopuri militare și fiscale, apără interesele păturilor mijlocii ale populației: țărănimea liberă stratiolică, mici pronoiași și orașenime; colonizări masive de țărani „beri stratioți și mici pronoiași la granița orientală.

ESS3 Imperiul Nicm q la

Epiryl io

[OH] Tarații bulgar iwrtrtede 1230 ki txenri ale lui Ioan ni VQatzss (1ZZ2—254 n”/

Ocenri Ce lui Iteodw Anqebis 112W-1230) JHL = r = r: - r = rsr: -
=: = ri = T7 = n = brr =; =

DTON ta Ki oteiui iOTnteanai! M-zt) SmreblUL. BIZANTIN ÎN
PRIMA - v = s = 3 =:

I S pew2 Vera JUMĂTATE A SECOLULUI XHWT₂04-zi>I

224. Victoria lui Vatatzes la Poimanenon asupra forțelor latine și a celor doi frați ai lui Theodor I Lascaris., Alexios și Isaa e Lascaris, trecuți de partea adversarilor statului niceean, și recucerirea celei mai mari părți a teritoriului deținut de împăratul latin în Asia Mică.

1224 (săirșitul). Complotul lui Andronic Nestongos și al altor membri ai aristocrației niceene îndreptat contra lui Ioan. 111 Vatatzes, înăbușit însă de acesta.

1124 (sfârșit). Tlieodor I Angelos Ducas, principele Epirii lui, cucerește Thessalonicul de la latini și se proclamă împărat (după 1224), anunțându-și astfel intenția recuceririi Constantinopolului și refacerii unității vechiului imperiu, ge cont propriu. Crearea Imperiului de Thessalonic (1227/28 - 1241).

1225. Tratatul de pace de la Pegai dintre Robert I de Courtenay și Ioan III Vatatzes, prin care latinii pierd cea mai mare parte a posesiunilor lor microasiatice, cu excepția

Nicomediei și a teritoriului din fața Constantinopolului, și insulele Lesbos, Kos și Icaria.

1226, încercarea lui Ioan III Vatatzes de a ocupa Adriano

polul și coasta tracă eșuează din cauza opoziției rivalului său grec din Thessalonic, Theodor I Angelos Ducas.

1229, apr. 9. Tratatul de la Rieti dintre papa Grigore IX și baronii latini, pe de o parte, și fostul rege al Ierusalimului, Jean de Brienne, pe de alta, prin care ultimul acceptă să devină regent al nevârstnicului împărat latin. Balduin II, obligându-se însă să recucerească întreaga Asie Mică de la niceeni, pentru a o ceda împăratului cu țin la majoratul acestuia.

1230 (primăvara). Theodor I Angelos Ducas suferă un dezastru la Clocotnița, pe malurile Măritei, din partea țarului bulgar Ioan Asan îl împăratul grec este luat prizonier și orbit, iar cea mai mare parte a teritoriilor sale (fracia, Macedonia) cade în mâna învingătorului.

1230 – 1236. Răscoala antiyenețiană a populației grecești din Creta, susținută activ de Ioan III Vatatzes.

„> aP „” 7, Tratat dintre Jean de Brienne și Jacopo Tiepolo, dogele Veneției, prin care acesta din urmă promite ajutor naval regentului împăratului latin pentru recucerirea teritoriilor pierdute la niceeni în schimbul confirmării și

orgirii privilegiilor venețiene în Imperiul latin de Constant

«nopol... după înfrângerea lui Theodor I Aneef”) a (Tocotnița. Restul teritoriilor lui Theodor I se constituie într-un principat la Thessalonic sub conducerea lui W nuel Angelos Ducas, care primește titlul de despot / la Ioan III Vatatzes.

1233. Un corp expediționar niceean obligă pe cezarul! „e o, Gabalas, stăpânul insulei Rhodos, să recunoască autoritatea basileului din Niceea.

1233. Expediția lui Jean de Brienne împotriva lui Ioan

Vatatzes se încheie cu pierderea ultimelor posesiuni ține de dincolo de Bosfor.

1234 (primăvara). Tratatative de uniune religioasă, purtate la Nymphaion, între legații lui Grigore IX și Ioan III Vatatzes, și încheiate cu un eșec total.

1234, aug. Tratat economic și alianță politică între Veneția și cezarul Leon Gabalas, stăpânul Rhodosului, îndreptat contra lui Ioan III Vatatzes) un an mai târziu insula este readusă sub stăpânirea niceeană.

1234 (sfârșitul). Alianța politică de la Gallipoli dintre Ioan III Vatatzes și Ioan Asan II, întărită de căsătoria fiului basileului, Theodor

Lascaris, cu fiica țarului bulgar, Elena.

1234 (sfârșit) – 1235. Forțele navale niceene ocupă principalele poziții venețiene de pe coasta tracă din Propontida:

Gallipoli, Sestos și întreg Chersonesul tracic.

1235 (toamna). Ioan III Vatatzes și Ioan Asan II asediază p uscat și pe mare Constantinopolul; asediul este ridicat din pricina apropierii iernii.

1236. Reluarea asediului capitalei latine de către aliații ortodocși; Constantinopolul este salvat de sosirea flotei venețiene și genoveze, care împrășteie forțele navale niceene, și de neînțelegerile intervenite în tabăra asediatorilor.

1237 (începutul). Ioan Asan II rupe alianța cu basileul niceean și se alătură adversarilor acestuia pentru a lichida stăpânirea lui Ioan III Vatatzes din Tracia.

1237 (sfârșitul). Restabilirea alianței bulgaroniceene, îndreptată împotriva latinilor.

1238. Nikephor Blemmydes (1197 – 1272) devine PE^ofe^o la școala de filosofie creată de Vatatzes la Niceea. de cultură enciclopedică, teolog, filosof și om de știință Blemmydes a lăsat 6 opere foarte variate, ce lucrări de fizică, astronomie și geografie, scrieri religioase de caracter polemic, o autobiografie și o „statuie imperială”, lucrare ce aparține genului *Miroir du firince*, foarte cultivat în literatura bizantină.

(238. Alianța dintre Ioan III Vatatzes și Frederic II de Ho-henstaufen îndreptată împotriva papei și a Imperiului latin din Constantinopol; alianța, deja în vigoare în 1238, când forțe niceene participă alături de armata împăratului german la asediul Bresciei, este întărită câțiva ani mai târziu prin căsătoria basileului niceean cu Constanța Anna, fiica cezarului german (înainte de martie 1242).

(24 (h) Forțe niceene sprijină, fără succes, pe despotul Manuel Angelos Ducas să recucerească Thessalonica de la fratele său Theodor I Angelos Ducas și fiul acestuia Ioan, care fuseseră restaurați la putere de țarul bulgar și reluasera însemnele puterii supreme.

1241 (sfârșitul). Tratatul dintre Ioan III Vatatzes și Ioan Angelos Ducas prin care ultimul renunță la însemnele puterii imperiale, primind, în schimb, titlul de despot de la basileul niceean. Sfârșitul Imperiului de Thessalonica.

1242. Începutul marilor campanii balcanice ale lui Ioan III Vatatzes pentru recucerirea teritoriilor europene ale vechiului imperiu.

e.

1242. Colonizarea unei hoarde de 10.000 de cumani la granițele orientale ale Imperiului niceean, după ce aceștia fuseseră alungați de invazia mongolă din habitatul lor nord-danubian în Tracia și Macedonia.

1243, iun. 26. Sultanul selgiucid Kaikosru II suferă o grea înfrângere în fața mongolilor și se obligă la plata unui mare tribut.

1243 (vara). Manuel I Comnen, împăratul Trapezuntului?

lui, intră în relații de vasalitate față de mongoli și acceptă să plătească un tribut anual. 1243 (toamna). Alianța dintre Ioan III Vatatzes și sultanul selgiucid, ambii amenințați de invazia mongolă în Asia

„A.

Mic

Campanie victorioasă a lui Ioan III Vatatzes în Balcani după ce ocupă fără luptă Tracia, până la Marița, și Macci Qonia, până la Vardar, de la țaratul bulgar, condus de regele Mihail I, basileul niceean cucerește ultimele teritorii ale lui Demetrios Angelos Ducas, fiul lui Theodor

I, inclusiv Thessalonicul (dec); ultimul despot de Tracia este dus prizonier la curtea din Asia Mică. i

1252 (sfârșitul). Campanie victorioasă a lui Vatatzes contra despotului Epirului, Mihail II Angelos, care la instigarea unchiului său, Theodor I, ocupase unele regiuni din Macedonia. Înfrânt, Mihail II cedează basileului – regele cetățile cucerite, importante fortificații din Macedonia occidentală și cetatea albaneză Kriola.

1254. Etapa finală a negocierilor dintre Niceea și Roma; % schimbul unirii celor două biserici și recunoașterii jurației papale de către patriarhatul grec, Vatatzelui Innocențiu IV retrocedarea Constantinopolului și ființarea Imperiului latin; tratativele au fost între, tot prin moartea concomitentă a basileului, a papei și a patriarhului grec.

1254 (nov.) – 1258 (aug.). Domnia lui Theodor II Lasearis; continuarea, cu și mai multă consecvență, a politicii economice,

sociale și militare a părintelui său; mare înflorire culturală a statului niceean, creându-se premisele marii renașteri a Paleologilor Discipol al lui Blemmydes și Akropolites, Theodor Lasearis (1222 – 1258) este autorul unei întinse opere epistolografice și al unor tratate de:

teologie și filosofie (*Şase discursuri asupra comuniunii naturale*). Admirator al trecutului elenic, încurajează studiul filosofiei clasice în exilul niceean.

1255 (primăvara). Prima campanie balcanică a lui Theodor II Lasearis împotriva lui Mihail Asan, care la vestea morții lui Vatatzes ocupase teritoriile deținute de tatăl să-i ia sud de Balcani; împăratul niceean restabilește situația

1255 (vara). Reacția antiaristocratică a lui Theodor II Lascaris, înlăturarea din armată și administrație a reprezentanților marilor familii aristocratice și guvernarea trupe;

răului cu ajutorul unor *liomims novi*, în frunte cu priete...”
nul intim al basileului, Georgios Muzalon, recrutați din rândurile păturilor modeste ale populației microasiatice]
reluarea tradițiilor guvernării autoritare a împăraților macedoneni.

1256 (primăvara). A doua campanie balcanică a lui Theod-i fi contra lui Mihail Asan, încheiată cu victoria basi. J

niceeanji pacea dintre cele două părți restabilește gr / bulgaroniceeană de la sfârșitul domniei lui Vatatzes:

paratul grec obținând în plus importanta fortăreață i: e”.
paina.

1256, «ept. Tratat între Theodor II și Mihail II Angelos, prin care despotul epirot este obligat să recunoască suzeranul tatea niceeană și pierderea unor importante poziții strai tegice din Macedonia occidentală și de pe coasta dalmată, printre care și portul Dyrrachion.

1257» Mihail II Angelos rupe pacea cu împăratul niceean și ocupă cea mai mare parte a Macedoniei și portul Dyrracht –, on, acesta din urmă cedat ginerelui său, Manfred, regele Siciliei.

1258, aug. La moartea prematură a lui Theodor II Lascaris; puterea este preluată de colaboratorul său apropiat, protovestiarul Georgios Muzalon, în calitate de regent al nevârstnicului împărat Ioan IV Lascaris, asigurându-se astfel continuitatea politicii antiaristocratice a basileului – cărturar.

1258, sept, La 9 zile după moartea lui Theodor II Lascaris.

Mihail Paleologul și alți frunțași ai aristocrației niceene organizează o lovitură de stat, în urma căreia protovesti-i arul Georgios Muzalon și colaboratorii săi au fost asasinați; victorie deplină a elitei sociale constantinopolitane aflate în exil.

1259, ian. 1. După ce urcă treptele ierarhiei imperiale – mare duce, despot – odată cu desemnarea lui ca regent al lui Ioan IV Lascaris, Mihail Paleologul este proclamat și încoronat împărat înaintea basileului legitim, fiul lui

Theodor II.

1259 – 1261. Crearea de către Mihail Paleologul a unui sistem de alianțe de familie între casa imperială și marile familii aristocratice, sistem ridicat la rang de politică, semn al dizolvării vechilor structuri de stat și înlocuirea lor cu legăturile personale ale basileului cu reprezentanții aristocrației bizantine.

1259 (toamna). Ioan Paleologul, fratele împăratului Mihail

VIII, obține la Pelagonia o strălucită victorie asupra coaliției latino-epiro-siciliene, condusă de Mihail II Angelos

Și Guillaume II de Villehardouin, principele Achaiei, restabilind pozițiile Niceei în Balcani.

1260 (vara). Mihail VIII Paleologul asediază, fără succes.

Constantinopolul, apărat de flota venețiană se încheie un armistițiu pe un an între cele două părți.

? r <sfârșit). Intensă activitate diplomatică a lui Mihail AH, care încheie pace cu hanul mongol Hulagu și țarul bulgar Constantin Tich, pentru a se asigura de neutralitatea lor.

12 SI, mart, t & Tratatul de la Nynipbaâoft între *Mihp.il* viij și reprezentanții Genovei, ratificat de comuna ligure câteva luni mai târziu (10 iul.) J abandonarea politicii economice înțelepte a Lascarizilor prin retrocedarea și amplificarea privilegiilor comerciale în favoarea orașelor comerciale italiene; începutul transformării imperiului într-o simplă anexă economică a negustorilor peninsulari

1261, ial. 25. Recucerirea Constantinopolului de către strategul niceean Alexios Strategopulos, urmată de revenirea administrației bizantine în metropola de pe malurile Bosforului (15 aug.). Sfârșitul Imperiului de Niceea și sfârșitul Imperiului latin.

1261, nov. – 1262, nov. Tratat de alianță între Mihail VIII

și Barbars, sultanul Egiptului, pentru premtârapinarea amenințării mongole; reînnoit în 1268/69 și apoi sub su.

cesorul lui Baâbars, în primăvara lui 1281, când ultimul promite ajutor naval basileului în cazul, unui atac pe mare al lui Carol de Anjou asupra Constanți Nepalului.

1262. Expediție navală victorioasă a lui Jlihail Paleologtil în Pont, sprijinită și de forțe terestre, în urma căreia ocupă o mare parte a litoralului bulgar, cu puncte principale de sprijin porturile Ancâualos și. Mesembria.

1262 (începuf). Excomunicarea solemnă a lui Mihail VIII Paleologul de către patriarhul Arsenios Autoreianos, în urma orbirii și detronării basileului legitim, Ioan IV Las-caris (1 dec. 1261).

1262, iun. Răscoala populației de la granițele orientale ale imperiului – țărănimea stratioțică și mici pronoitari – împotriva administrației lui Mihail Paleologul, în urma sistării avantajelor financiare de care beneficiase sub Lascarizi și, după recucerirea Constantinopolului, a reducerii veniturilor ei] îmbrăcată în haină dinastică, ridicându-se în apărarea basileului detronat, mișcarea provoacă dezorganizarea sistemului defensiv de la granițele orientale, cu consecințe funeste pentru imperiu.

1263, lui. Bătălia navală de la Settepozzi; după ce flota grecogenoveză lansează o ofensivă generală asupra posesiuniilor

venețiene din România (1261 – 62), aliații suferă o înfrîngere severă în fața forțelor navale ale comunei adriatice?

reorientarea pohticii bizantine față de republicile maritime italiene.

„După o serie de victorii asupra – foștelor lui Gttill! ultimfe fi de VIU – eliardoain, principele Achaiei – eliberat din captivitatea bizantină (sfârșit 1261) și obligat să cedeze lui Mihail Paleologul cetățile Moneaabasias, Mistra și altele și să i se recunoască vasal –, Constantin Paleologul, (ratele împăratului, suferă o grea înfrîngere în Peloponez ia fața latinilor și este obligat să evacueze teritoriile cucerite.

J2S4 – 1267» Mișcarea populației grecești din Creta, condusă de Georgios Cortazzi și îndreptată contra dominației venețiene în insulă.

(264. mai – iun. Depunerea patriarhului Arsenios Autore? ianos. care refuzase să ridice excomunicarea împăratului, deschide marea

schismă arsenită, care a rupt unitatea societății bizantine.

1264 (vată). Ioan Paleologul, fratele împăratului, zdrobește pe Mihail II, despotul Epirului, și-l obligă să recunoască suzeranitatea bizantină, după ce acesta din urmă reușise să i învingă și să-l ia prizonier *pe* Alexios Strategopin fos, eliberatorul Constantinopolului (1262).

1265. Înfrângere sevăi” a suferită de Mihail VIII în Tracia din partea unei hoarde tătare, conduse de Nogai, venită în sprijinul țarului bulgar.

1265, ian. 18. Tratat economic între Bizanț și Veneția, nes ratificat însă de doge, prin care negustorii din lagune urmau să primească largi concesiuni comerciale în România, înlocuind astfel pe oamenii de afaceri liguri, deveniți foarte influenți în imperiu.

1266, iebi. 26. Manfred, regele Siciliei și ginerele lui Mihail II, despotul Epirului, pierde regatul și viața în bătălia de la Benevento în favoarea rivalului său, Carol de AnI cu, fratele lui Ludovic IX susținut de papalitate, învingătorul preia ambițiile bizantine ale lui Manfred, dispunând de forțe net superioare.

Ins

’267, mai 27. După ce se aliază cu Mihail II Angelos și cu Giiâllaume II de Viâleliardouin, Carol de Anjou încheie tratatul de la Viterbo, prin care se angaja să reinstaleze Pe ex-împăratul latin Balduin II la Constantiixopol, ci să primească 1/3 din cuceririle ce avea să le facă în România.

1268. Tratat între Mihail VIII și Ștefan Uroș, I, regele se bieii, prin care fiul regelui urmează să ia „în căsătorie! y

Arma, fiica împăratului; proiect eșuat.

1268, apr. 4. Tratat comercial veneto-bizantin, având drer bază de plecare proiectul din 1265; reîntoarcerea neguști rxior din comuna lui San Marco în Imperiul bizantin după dezastrul suferit prin recucerirea Constantinopoi „lui de către greci (reînnoit în 1276, 1285 etc).

1268. aug. 23. Carol de Anjou obține o mare victorie ia Ta.

gliacozzo asupra lui Conradin, nepotul lui Frederic I]

care este prins și executat creșterea primejdiei angeviu asupra Bizanțului.

1269. Despotul Ioan Paleologul, fratele împăratului. Între prinde

o expediție victorioasă în Asia Mică împotriva, valului turc năvălitor, dar este obligat să lase în mâinile invadatorilor importante cetăți din Caria, unde se afla mează emiratul Mente se.

1269 – 1270. Două legații bizantine pe lângă Ludovic IX ultima găsindu-l pe patul de moarte în tabăra de la Cai tagina, cer regelui Franței să-și împiedice fratele să atac-Constantinopolul.

1270. Tratat de pace între Mihail Paleologul și Constantin Tich, prilejuit de căsătoria nepoatei împăratului, Mărit; cu țarul bulgar, rămas văduv după moartea primei soții. Ireia Lascaris, fiica lui Theodor îl promisiunea basilev. lui de a ceda țarului, în calitate de dotă, orașele pontic Anchialos și Mesembria rămâne neîmplinită, fapt e duce la trecerea lui Constantin Tich în tabăra advers? rilor împăratului.

e 1270. Georgios Akropolites (1217 – 1282), istoric n. ceeap, scrie lucrarea *Istoria*, în care relatează evenimentele din perioada 1203 – 1261.

1271. La moartea lui Mihail II Angelos, teritoriul despotatit! Epirului este împărțit între cei doi fii ai săi sebastocratorul Ioan Angelos, fiu nelegitim, primește Thessalia. To timp ce despotul Nikephor devine stăpân peste restul

teritoriului vechiului despotat și se căsătorește cu o nepoată a împăratului în cea de a doua căsătorie.

1272. Alianță bizantino-maghiară, întărită de căsătoria prințului moștenitor bizantin, Andronic, cu fiica regelui Ungariei Ștefan V, și îndreptată împotriva statului sârb

1272. Tratat de alianță între Mihail VIII și hanul tătar N° – gal, în urma căruia a avut loc căsătoria hanului cu

17 (5

te)asileului, Eufrosina Nogai se obligă să acorde ajutor împăratului împotriva țarului bulgar, care a atacat im? periul pentru reluarea orașelor pontice.

1272 1273. După căsătoria fiului său Philippe de Anjou cu Isabelle, fiica lui Guillaume II de Villehardouin și moștenitoarea principatului Achaiei, Carol de Anjou își extinde influența în Albania, unde devine rege alături de fiul său, și încheie alianță antibizantină cu sebastocratorul Ioan Angelos și cu cei doi suverani sud-slavi.

1273 – 1278. Nouă răscoală antivenetiană în Creta, sprijinită și

de Mihail VIII Paleologul.

1274, lui. 6. După trei ani de tratative cu papa Grigore X și sub amenințarea, mai gravă ca oricând, a coaliției antibizantine organizată de Carol de Anjou, Mihail Paleologul se decide să accepte unirea celor două biserici și xe.

cunoașterea supremației papale de către biserica răsăriteană, act semnat de trimișii împăratului la conciliul de la Lyon; creșterea opoziției față de împărat, condusă de clerul grec și de unii frunțași ai aristocrației bizantine.

1275. Mihail Paleologul cedează în concesiune minele de alaun din Phocea fraților Manuel și Benedetto Zaccaria, nobili genovezi.

1275 – 1277. Încercarea bizantină de a zdrobi pe Ioan Angelos, fiul despotului epirot Mihail II și unul dintre efii mai hotărâți adversari ai lui Mihail VIII, se izbește de rezistența înverșunată a vlahilor thessalioți, care provoacă armatelor imperiale două înfrângeri grele.

1276 – 1277. Mare victorie navală bizantină asupra venețienilor, în urma căreia Mihail VIII reia insula Negroponte, încununând astfel recucerirea de către bizantini a celor mai importante insule din Marea Egee.

1277 – 1278. Intervenția lui Mihail Paleologul în Bulgaria provoacă răsturnarea de la putere a lui Ivailo, adus la tron de o răscoală populară, și înlocuirea lui cu Ioan Asan III, descendent din vechea dinastie, căsătorit cu Irena, fiică a împăratului bizantin.

1278. Expediția lui Andronic Paleologul, fiul împăratului, împotriva emirului Menteșe, se încheie cu o grea înfrângere la Tralles.

1278. Emiratul Karaman, apărut în deceniile 7 – 8 în Cili-Cla, reușește să ocupe Ilâonioa, capitala vechilor sultani.

1281-1282. Alianță politică între Mihail VIII Paleolog și Ioan II Comnen, basileii Trapezuntului, întărită de căsătoria lui Ioan II cu Eudocia, cea de a treia fiică a împăratului din Constantinopol (sept. 1282).

1281, lui. 3. Sub patronajul papei Martin IV, Carol de Anjou și Philippe de Courtenay, împăratul latin titular au semnat la Orvieto un tratat de alianță cu reprezentanții dogelui pentru restabilirea Imperiului latin la Constantinopol.

1282. Coaliția balcanică, formată din regele sârb Ștefan Mi-lutin, țarul bulgar Gheorghe I Terter și sebastocratorul Ioan Angelos,

conducătorul Thessaliei, în alianță cu Carol de Anjou, atacă imperiul (sârbii ocupă pentru totdeauna Skopje).

1282 – 1299. Puternică mișcare antivenetiană în Creta, condusă de Alexios Kalergis.

1282, mart. 3 i. Vecerniile siciliene, marea răscoală populară îndreptată împotriva dominației lui Carol de Anjou în Sicilia, susținută financiar de Mihail VIII Paleologul în strânsă colaborare cu Pedro III, regele Aragónului și ginerele lui Manfred, care pune stăpânire pe insulă (aug.); primejdia angevină, mai amenințătoare ca oricând, este definitiv înlăturată de Mihail Paleologul.

a DECĂDEREA ȘI PRĂBUȘIREA STATULUI BIZANTIN (1282 – 1453)

Cele aproape două veacuri de guvernare a urmașilor lui >Ji-ii VIII Paleologul cuprind lunga agonie a imperiului.

Pe plan economic „statul traversează o gravă criză, prov>j. ită de consolidarea controlului republicilor maritime italiene în siriaitori și în Pont și de decăderea vieții urbane în imperiu; după o carieră strălucită, moneda bizantină de aur cedează și ea locul ducatului și florinului pe piața mediteraneeană. Paralel, se adâncește procesul de feudalizare, odată cu care aristocrația bizantină își consolidează pozițiile în viața socială și politică a imperiului. În sânul ei se formează grupări rivale, care, în lupta pentru controlul puterii politice în stat, provoacă marile războaie civile ce domină istoria politică internă bizantină a veacului al XI-V-lea în aceste împrejurări, imperiul pierde tot mai mult teren pe plan extern în fața unor dușmani redutabili. Încă de la începutul acestei perioade, selgiucizii și otomanii încâieie cucerirea Asiei Mici bizantine, în timp ce în Europa, Serbia, aflată la apogeul puterii sale sub domnia lui Ștefan Dușan, ocupă cea mai mare parte a posesiunilor imperiale la mijlocul secolului al XIV-lea. Expansiunea otomană în Europa în a doua jumătate a veacului limitează controlul bizantin la Constantinopol, cu teritoriul din jur, și la despotatul Moreei, subordonat formal basileului. Numai tulburările interne din tabăra otomană din primele două decenii ale secolului următor prelungesc cu încă o jumătate de veac agonie imperiului înainte de tragicul deznodă „tfnt în contrast izbitor cu existența sa mizeră, imperiul trăiește Pe plan cultural perioada de maximă strălucire. „Renașterea Paleo-ogilor”, ale cărei origini trebuie căutate în

exilul niceean, aduce un sp! rit înnoitor din tot mai stăruitorul contact cu valorile culturii e asice, în care contemporanii, confrunțați cu criza profundă pe re o traversa societatea vremii, încearcă să descopere elemente „P e să facă lumină în propria situație existențială Umanismul tiusfoni Paleologilor” – denumit „clasic” în raport cu „primul umanism bizantin” din veacurile precedente – este o mișcare telectuală, un complex spiritual, psihologic, estetic casacterism anumitor cercuri ale societății bizantine din epocă, complex care în condițiile istorice date, a dobândit o tentă umanistă și a fost un fenomen realmente nou în istoria culturii bizantine. Curentul a apărut și s-a manifestat în anumite cercuri intelectuale, departe de cunoașterea și înțelegerea sa de către marea masă a populației care rămâne în continuare sub influența ideologiei medievale. Tră. săturile noului umanism – amploarea crescândă a cultului antichității și al științelor antice, interesul pentru carte, spiritul enciclo* pedic și universal și chiar începutul unui proces de secularizare a gândirii – caracterizează opera unei întregi pleiade de cărturari bizantini din secolele XIV – XV, care numără alături de corifeii mișcării – Theodor Metochites, Nikephor Gregoras și, mai cu seamă, Gemistos Plethon – pe Thoma Magistrul, Maxim Planudes, Varlaam de Calabria, Visarion de Niceea, Nikephor Chumnos, Demetrios Kidones, cardinalul Bessarion și mulți alții. Dar biruința viziunii mistico-religioase, consacrată de recunoașterea hesyc. hasmului ca dogmă oficială, a însemnat o înfrângere pentru curentul umanist în Bizanț, fapt ce explică replierea intelectualilor umaniști de după mijlocul secolului al XIV-lea din Constantinopolul dominat de elementele conservatoare spre periferia imperiului, la curtea despoților din Mistra în pictură – unde mozaicul cedează treptat locul picturii murale, mai prielnică noilor experiențe din arta bizantină – se înregistrează o tot mai personală tratare a subiectului, ce se traduce în exprimarea pateticului morții și al suferinței, dar a-i cu seamă în introducerea în scenele sacre a unor elemente din natură (peisaje de coline și de arhitectură). Dar lecția esteticii clasice, limitată la preluarea unor motive realiste și patetice, nu – a condus pe meșterii bizantini la o artă care-și are ca sursă de inspirație natura; mai mult, în momentul când Giotto descoperea noi orizonturi în pictură plecând de la experiența bizantină, ei abandonează contactele cu arta clasică pentru a reveni, sub înrâurirea

viziunii mistico-religioase dominantă după mijlocul secolului XI<> la arta tradițională în această perioadă de declin al autorității contrale și al prestigiului politic extern al imperiului ecourile culturii bizantine ajung mai departe ca oricând, din Veneția, Florența și Siena până în Bulgaria și Serbia Nemanizilor și din insulele Arhipelagului grecesc stăpânite de latini până în principatele rusești als Moscovei și Suzdalului și, mai departe, în republica comercială» Novgorodului. Direct ori prin filieră sud-slavă, înrâurirea bizantins-a exercitat și în spațiul românesc, amprenta ei cea mai puternică

găsindu-se în artă, în primele lăcașe de cult din principatul muntean al Basarabilor ca și în monumentele reprezentative ale artei moldovene din epoca lui Alexandru cel Bun și Ștefan cel Mare.

Și. sec. XIX – începutul sec. XIV. Desăvârșirea instalării *iut*—cilor pe litoralul egeic, propontic și pontic al Asiei Mătl, împărțit între emiratele Menteșe (Lycia), Aydin (Ionia), Sarukhan (Eolida), Yaxi (TÂroada) și Osman (Bitliinia) care construiesc primele flote și pradă insulele egeene și coasta tracă.

1282, dec. Abia sosit la tron (11 dec), Andronic II Paleologul rupe cu politica unionistă a tatălui său, îndepărîind din scaunul patriarhal pe unionistul Ioan Veccos (25 dec.) și restaurându-l într-un adevărat triumf pe pa triarhul Iosif (30 dec); mari represalii împotriva unicnu.

1284. După moartea lui Carol de Anjou și din cauza imense lor cheltuieli necesitate de întreținerea ei, Andronic II Paleologul dizolvă flota construită de tatăl său și abandonează navele, fapt cu consecințe funeste pentru viito rul statului bizantin.

1288 – 1290. După moartea lui Erțogrul (c. 1288), Osman, fiul său, începe cucerirea Bithiniei, punând bazele statului otoman.

1288 – 1296. Tratatative între Andronic II și papalitate pentru căsătoria fiului său, Mihail, cu Catherine de Courte-nay, nepoata lui Balduin II, ex-împăratul Constantine-polului (mort 1273), și moștenitoarea drepturilor acestuia asupra României, pentru a lichida conflictul dintre cele două dinastii; eșecul proiectului și căsătorii nepoatei lui Balduin II cu Carol de Valois (1301), fratele lui Philip IV cel Frumos, regele Franței, au reactivat proiectele de cruciadă antibizantină în Occident, deși fără rezultate importante pe plan real.

* 1290. Este construită biserica Panaghia Paregoritissa în Arta,

capitala despotatului Epirului.}. Demetrios Moschopoulos construiește biserica metropolitană Sf. Demetrios din Mistra. Începutul ridicării Miswei, capitala despotatului Moreei (1348 – 1460), care avea să devină principalul centru artistic și intelectual al lumii bizantine în agonie.

1294 – 1299. Război venete genovez, generat de rivalitatea dintre cele două republici pentru stăpânirea bazinul Mării Negre și a pieței bizantine după ce o escadră ve nețiană arde Pera și Galata (lui. 1296), genovezii masa crează coloniștii venețieni din Constantinopol, penti-]. ca să urmeze curând devastarea stabilimentelor ligui, din Marea Neagră – dezastrul suferit de „flota venețâan –, lângă Civizola (7 sept. 1298) în fața genovezilor oblicetatea lui San Marco să încheie pacea de la Milano (25 mai 1299) pe baza *statu-quo-ului*, dar în dauna Bizanțului.

1294, mai 21. Asocierea la domnie a lui Mihail IX de către tatăl său, Andronic II, având aceleași prerogative din punctul de vedere al titulaturii și chiar al puterii cu împăratul principal.

1298. Reformă a justiției prin care Andronic II înlocuiește vechiul tribunal al Hippodromului cu un colegiu de 12 judecători, cu rol de curte supremă de apel, pentru li: chidarea corupției din justiție.

1296 (sfârșit). Investit cu puteri extraordinare, în lupta împotriva turcilor otomani, Alexios Philanthropenos se răscoală contra basileului pentru a nu fi primit banii necesari plății soldei armatei și merge asupra orașului

Nymphaion} răscola este în cele din urmă înăbușită și conducătorul ei orbit (dec).

1297 (vara). După campania nereușită a lui Mihail Glabas contra lui Ștefan Uroș II Milutin, se încheie pace între cele două părți, cu care prilej basileul dă în căsătorie regelui sârb pe fiica sa, Simonida.

către 1300. Turcii selgiucizi și otomani sunt stăpâni pe întreaga Asie Mică bizantină, cu excepția fortărețelor Niceea, Nicomedia, Brussa, Sardes, Magnesia, Philadelphia și Nymphaion și a câtorva porturi, precum Heracicea Pontică, Smyrna și Phocea.

c. 1308. Genovezul Benedetto Zaccaria extinde producția minelor de alaun din Phocea, pe care le primise în concesiune de la Mihai Paleoilogul, și înalță o citadelă if1 jurul căreia se formează un oraș cu peste 3.000 de locuitori, ocupați cu fabricarea alaunului.

cec. XIV (început). Cu pictură murală din Mistra arta biz» n tină înscrie una dintre cele mai valoroase pagini. Exp: e „sie a spiritului de reacție față de agresiunea occidental – pentru frescele de după primele decenii ale *secomn*

XIV poate și reflex al biruinței hēsychasmului, pictura din Mi stra nu ilustrează noile experiențe din pictura italiană ori sârbă a vremii; ea impresionează însă în tot ce are mai valoros – frescele din Afendiko și peribleptos, din secolul XIV, și din Pantanassa, din următorul – prin tehnica desăvârșită și strălucirea calorii, prin patetismul și intensitatea suferinței.

j30 l> itfit 27. Osman zdrobește o armată bizantină condusă de marele logothet Theodor Muzalon, care se retrage în grabă între zidurile Nicomediei.

1302. Răscoala celor 10.000 de mercenari alani, cu care Mihail IX a încercat să oprească progresele cuceririi lui Osman în Asia Mică, compromite ultimul efort bizantin de salvare a Asiei Mici prin forțe proprii; urmărit de turci, tânărul co-împărat se închide mai îatâi între zidurile Magnesiei și apoi caută refugiu la Cyzie.

1302, act. 4. Andronic II.încheie un tratat de pace cu Veneția, a cărei flotă blocase palatul imperial, tratat prin care basileul se obligă să retrocedeze privilegiile comerciale și să acorde importante despăgubiri negustorilor din lagune (79.000 hyperperi).

1303, mai. Andronic II acordă genovezilor un important stabiliment la Galata, pe țărmul microasiatic al Bosforului, între fortificațiile căruiua avea să se dezvolte liber colonia Pera, adevărat stat genovez în Bizanț.

1303, sept. Compania catalană. Rămași fără angajament după încheierea păcii de la Caltabellota (31 aug. 1302) dintre Frederic II de Aragón, regele Siciliei, și Carol II de Anjou, regele Neapolelui, mercenarii catalani („al-mugavari”), până atunci în slujba regelui sicilian, primesc oferta lui Andronic II de a lupta contra turcilor în Asia Mică și vin la Constantinopolj prin tratatul încheiat cu acest prilej, Roger de Fior, conducătorul companiei catalane, se căsătorește cu o nepoată a basileului, primește titlul de megaduca și solda membrilor companiei pentru patru luni.

p *? după ce debarcă la Cyzic (apr.), catalanii eliberează Pnrigia – între altele orașele Philadelphia și. Magnesia f – 7 Și înaintează, fără a

întâmpina rezistență, până la Por Ple de Fier ale munților Taurus, unde, după o luptă sângeroasă, zdrobesc forțele turce (15 aug.), eliberând o mare parte a peninsulei microasiatice.

C. 1304. Benedetto Zaccaria ocupă insula Chios, recuno & cându-se vasal basileului printr-un tratat reînnoit în 1 și < 1319 și 1324.

3304 (toamna). Speriat de tensiunea crescândă dintre pOpn „iația greacă din Asia Mică și mercenarii catalani, cari prădau satele și orașele bizantine, basileul recheamă II Europa pe Roger de Fior, care se stabilește cu oameni tăi la Gallipoli.

1305, febi. Roger de Fior primește demnitatea de cezar 30.000 de hyperperi și promisiunea că va fi investit ev un apanaj în Asia Mică cu condiția reluării operațiunilor militare contra turcilor, care blocaseră din nou Philadelphia.

1305, apr. 7. Roger de Fior este asasinat la Adrianopol de Mihail IX, împreună cu întreaga suită; mercenarii alani ai lui Mihail IX masacrează apoi la Gallipoli grupuri răzlețe ale catalanilor.

1805 – 1307. După victoria de la Apros asupra armatei lui Mihail IX, catalanii pradă timp de doi ani Tracia, fără a întâmpina rezistență) forțele catalane sunt împărțite între trei șefi: Ramón Muntaner, cronicarul, stăpân la Gallipoli. Fernand Ximenes de Arenos, la Madytai. și Berenguer de Rocaforte, care ocupa Rodosto.

1306. Izbucnirea războiului dintre Alexios II Mare Comnen și genovezi, de curând pătrunși pe piața din Trapezunt

(c. 1300), război continuat în anii următori cu succese schimbătoare.

3307 (început). Țarul bulgar Theodor Sviatoslav invadează imperiul; prin pacea încheiată obligă pe Andronic II să-i acorde mâna nepoatei sale Theodora, fiică a lui Mihail IX, și să-i cedeze orașele Mesembria și Anchialos, ca zestre.

1307 – 1308. După pustiirea Tracicii, catalanii se instalează în Cassandreia (toamna 1307) și sub conducerea lui Berenguer de Rocaforte-Muntaner plecase spre Sicilia în timp ce Fernand Ximenes intrase în slujba basileului – pradă mănăstirile athonite și asediază, fără succes, Thes-salonicul (primăvara 1308).

1308. Sebastocratorul Ioan II Angelos, conducătorul Thes-saliei, se aliază cu Andronic II, după ce s-a căsătorit cu fiica nelegitimă a

basileului, Irena.

1308 – 1309. Agentul lui Carol de Valois, Thibaud de cu poy, încearcă să folosească compania catalană pentru

— Lanurile orientale ale patronului său; după ce-l înlătură pe Berenguer de Rocaforte, preia comanda companiei, dar, trecut în Thessalia, renunță din pricina indisciplinei catalanilor.

Qg. 1316. Sub conducerea energicului Mihail Cantacuzino, tatăl viitorului împărat Ioan VI, administrația din Moreea cunoaște importante schimbări, consolidând pozițiile autorității centrale.

1309. Gej) rgios Pachymeres (1242-o. 1310) încheie rejdactarea lucrării *Istoriei compuse*, ce prezintă istoria bizantină între 1261 și 1308, cu o introducere pentru anii

1254 – 12 (61. Ltterarea, bine informată și obiectivă, este scrisă într-un stil greoi și arhaizant.

I3 j0-1311. După ce au prădat un an Thessalia sebastocratorului Ioan II Angelos (1309), catalanii intră în slujba ducelui Atenei, Gauthier de Brienne; curând, între ducele francez și catalani intervine un conflict, încheiat cu bătălia de la Kephissos, în Beoția (15 mart. 1311), în care Gauthier de Brienne cade în luptă, iar dominația francă din Atena și Theba se prăbușește – victorioși, catalanii pun bazele unui principat aragónez la Atena, care va dura aproape 80 de ani (1311 – 1388).

1310, nov. 11. Pace pe 12 ani între Veneția și Andronic II – prin care basileul se obligă la plata unor importante des-i păgubiri față de comună și la retrocedarea privilegiilor.

1310. Biserica Hodegletria (Alendiko), din Mistra, de ins- i pirăție constantinopolitană, unul dintre cele mai impors tante monumente ale Renașterii Paleologilor.

I314. Tratat între Imperiul de Trapezunt și Genova, reînnoit în 1316 j negustorii liguri primesc importante privilegii comerciale.

1315 – 1320. Cel mai de seamă ansamblu de mozaicuri din epoca Paleologilor, executat în biserica Chora (Kariye Djami), din Constantinopol, pe cheltuiala lui Theodor Metochites.

al6 – 1323. Andronic Asan, fiul țarului Ioan Asan III și nepot al lui Andronic II, continuă opera lui Mihail Canj, tacuzino în fruntea administrației din Moreea și consoudează stăpânirea bizantină în luptă cu baronii franci.

vJU!" Cel. dint" tratat comercial dintre Trapezunt și net! a, prin care negustorii din lagune obțin dreptul a fonda colonii și de a face negoț în imperiul grec dar 185

cca. (320. Sunt puse bazele principatului autonom iim Dunăre și mare desprins din (aratul bulgar, al cărui nrj" cârmuitor cunoscut este Balica. Principatul atinge an-geul puterii sale sub guvernarea lui Dobrotici fi 354 1386), când devine unul dintre principalii factori pe: tici din Balcani. Eiul și succesorul său, Ivanco, preia fi la părintele său și titlul de despot, primit de Dobroti de la împăratul din Constantinopol. În împrejurării! expansiunii otomane în peninsula, Ivanco dispare și ritorixil despotatului este unit de Mircea cel Bătrân ter; toriului Țării Românești (1388/89).

1320, oct. Uciderea, din greșeală, a despotului Manuel h oct.) de către oamenii lui Andronic III (co-împărat diț;

1316 [?]), fratele său, provoacă moartea tatălui lor, Jfr hail IX (12 oct.) și hotărârea lui Andronic II de a-l prj.

ca pe nepotul său de dreptul de succesiune la tron.

132! apr. După eșecul unei încercări de împăcare cu bunicul său, Andronic III, însoțit de Ioan Cantacuzino, mart domestic, Theodor Synadenos, Syrgiannes și de alți partizani, părăsește capitala și se refugiază la Adrianopol. Începutul războiului civil dintre cei doi îndronici (1321 – 1328).

1321, iun. 6. Amenințat de Andronic III, care se apropia de Constantinopol în fruntea unei mari armate, Andronic

Îl încheie pacea de la Rhesion cu nepotul său, prin care-l recunoaște succesor la tron și-i acordă întreaga j

Tracie și importante teritorii în Macedonia, bătrânul împărat păstrând Constantinopolul, teritoriile din Asia

Mică și insulele rămase încă sub stăpânirea bizantină.

1321, lui. Trecerea în slujba lui Andronic II a megaduceluj

Syrgiannes, nemulțumit de influența imensă a marelui domestic Ioan Cantacuzino asupra lui Andronic Wi reaprinde conflictul dintre bunic și nepot.

1322. Campania antibizantină a țarului bulgar Georgi.

Terter II după ce ocupă Pliilippopolis, este învins ce Andronic III lângă Adrianopol.

1322 (primăvara). Cu sprijinul financiar al lui Ioan Canțacu zino,

Andronic III reușește să-și formeze o armată *P* care ocupă Thessalonicul, unde ia prizonier pe undi1 său, Constantin Paleologul, candidat la tron, zdronfȘ lângă Didymotika o oaste turcă, aflată în slujba bu lui său, și amenință din nou Constantinopolul.

lui. Noua pace încheiată între cei doi Andronici reia pauzele celei încheiate cu un an în urmă; Andronic **IV**, care obține recunoașterea din partea bunicului a tuturor avantajelor cerute de partizanii săi, se retrage la Didymotika pentru a-și guverna apanajul. 123. Crearea unui principat în teritoriul bulgar, la sud de Balcani, sub conducerea lui Voislav, cu sprijinul și sub suzeranitatea lui Andronic III.

4, După recucerirea orașului Philippopolis de către Andronic III **(1323)**, noul țar bulgar, Mihail și. șman, întreprinde o campanie victorioasă la sud de Balcani și lichidează principalul lui Voislav, care se refugiază la Constantinopol.

1324 **(vara)**. Pacea dintre Andronic III și Mihail Șișman, în urma căreia a avut loc căsătoria țarului bulgar cu Theodora Paleologos, sora lui Andronic III, și văduva fostului țar Theodor Sviatoslav.

1326, febr. După moartea primei soții, Irena de Braun – schweig **(1324)** și după încoronarea sa solemnă **(febr. 1325)**, Andronic III se căsătorește cu Anna de Savoia, fiica contelui Amedeo V.

1326, apr. 6. Cucerirea Brusei de către Osman, cea mai importantă achiziție a sa, transformată curând de Orhan, fiul și succesorul lui, în capitala statului otoman.

1326, mai 13. Alianță politică dintre Andronic III și Mihail's. ian îndreptată contra regelui sârb Ștefan Uroș III

I) < i lański.

1327, inf. Alianță politică între Andronic II și țarul sârb Ștefan Uroș III Declanški îndreptată contra lui Andronic III și a țarului bulgar.

1327. Ioan Paleologul, guvernatorul Thessalonicului, încearcă să-și creeze un principat independent în Macedoniă cu sprijinul fiilor lui Theodor Metochites, socrul său, și al țarului sârb; în căutare de ajutor militar, moare la curtea lui Ștefan Uroș III, înainte de a-și pune planul în aplicare.

7" 7 – 1328. Cea de a treia fază a războiului civil dintre cei doi Andronici. Cu sprijin sârb, Andronic II deschide os? tutărăile

(primăvara 1327), dar nepotul său ocupă ușor, atreaga Macedonie și silește Thessalonicul să capiiu – (ian. 1328); cu sprijinul celor 2000 cumani trimiși țarul bulgar, Andronic III pătrunde în Tracia, în a-i md până sub zidurile Constau traiopolului, pe care-l ocuș pa (24 mai 1328) cu concursul flotei venețiene, blocase orașul dinspre mare; Andronic II este st abdice și după doi ani se retrage într-o mănăstire, UM

avea să și moară (13 febr, 1332). Andronâc III r amî singur împărat (1328 – 1341)”.

1329 (toamna). În urma refuzului lui Martino Zaccaria <\ a înceta fortificarea insulei Chios și de a recunoaște suzeranitatea basileului, o expediție imperială readu/ insula sub deplinul control bizantin; familia Cattaneo în posesia căreia trecuseră minele de alaun din Ph (13-14) recunoaște autoritatea împăratului.

1329 (?). Reformă a justiției prin care Andronic III în O.

cuiește colegiul celor 12 judecători, instituit de bunica său și care s-a dovedit incapabil să pună capăt corur.

ției din justiție, prin 4 judecători generali (2 laici și eclesiastici), ale căror sentințe aveau un caracter de).

nitiv și irevocabil.

(330 – 1349. Profundă anarhie politică internă în imperiu grec de Trapezunt, generată de conflictul dintre cei două grupări aristocratice: *scholanoi*, stăpâni în capital; și partizani ai apropierii față de Bizanț, și *mesochauak* reprezentanți ai aristocrației provinciale. Simple instrumente ale celor două grupări aflate în luptă, împărați nu mai pot să domine situația, fapt ce îngăduie amestecui factorilor politici externi – negustorii italieni, s; J giucizii și bizantinii – în viața politică a statului.

1330, lui. 28. Marea victorie sârbă de la Velbujd (Kustendii asupra aliatului lui Andronic III și al lui Basarab I

domnul Țării Românești, țarul bulgar Mihail Șișciaa care cade în luptă; învingătorii alungă din Bulgaria P-Theodora Paleologos și aduc la tron pe Ioan Ștefan fiul lui Mihail Șișman, căsătorit cu Ana, fiica țarului sâr începul hegemoniei sârbe în Balcani.

1330 (sfârșit). Profitând de anarhia politică din Bulgaria, a urmat catastrofei de la Velbujd, Andronic III recu»

reste orașele Anchialos și Mesembria.

1331 (început). Gruparea antisârbă a boierilor bulgari >

lătură de la tron pe Ioan Ștefan și pe regenta Ana aduc în fruntea taratului pe Ioan Alexandru, nepot lui Mihail Șişman...”

1331, mart. 2. Orhan cucerește Niceea, după un asediu j1 1

lungat și după ce a înfrânt la Pelekanon (10 mă>

„” fa ce Andronic III și pe Ioan Cantacuzino, care au încerc cât să salveze orașul.

(sfârșit). Alianța antibizantină dintre Ioan Alexandru d Ștefan Dușan, întărită de căsătoria noului țar sârb cu Elena, sora aliatului său.

2. Moare Theodor Metochites (n. 1260), unul dintre stră? liciții reprezentanți ai umanismului bizantin, savant je știință enciclopedică și vastă cultură, autor al unei imense opere, ce cuprinde scrieri de caracter științific, filosofic și teologic, și o întinsă corespondență. [2 – 1335. Alianța lui Andronic III cu Veneția și Ospitalierii din Rhodos, pentru o expediție contra turcilor (6 sept. 1332); doi ani mai târziu, la ligă aderă și papa Ioan XXII, regele Franței Philip VI și regele Ciprului (mart. 1334); cruciada antiturcă, organizată de Benedict XII, succesorul lui Ioan XXII, sub conducerea lui Philip VI, nu are loc datorită disensiunilor dintre regele Franței și cel al Angliei și dintre Veneția și Genova (1335).

1332, lui. Tratatul de pace de la Rossokastron dintre Ioan Alexandru și Andronic III pune capăt conflictului bul garo-bizanți n, încheiat cu victoria țarului acesta din urmă recapătă orașele Anchialos și Mesembria.

1333. Intervenția guvernatorului Thessalonicului Ioan Mo3 nomachos în Thessalia, prilejuită de anarhia politică ce a urmat morții despotului Ștefan Gabrielopulos Melisseios, în urma căreia jumătatea de nord a Thessaliei a fost realipită imperiului.

1333. Flota emirului selgiucid Amir din Ionia pradă insula Samothrace și încearcă, fără succes, să debarce forțe în Tracia.

334. Reluarea de către Andronic III a negocierilor pentru uniune religioasă cu biserica catolică, întrerupte de bunicul său (1282) (după ce ia contact cu Ioan XXII la Avignon, o solie a papei pe lângă împărat încearcă, fără succes, să ducă tratative cu clerul grec la Constantinopol) tratativele sunt reluate de basileu cu succesorul lui Ioan XXII, Benedict XII, fără a se ajunge la vreun rea

Uitat (i 1337>

(vara). În urnia unei campanii victorioase, în care a ut sprijinul

lui Șyrgiannes, refugiat la curtea sa, Ștean Dușan ocupă importante poziții în Macedonia occidentală prin pacea încheiată între sârbi și bizantini, i III recunoaște toate cuceririle lui Ștefan Miku tră și Ștefan Beciański ca și pierderea cetăților 0;}, r;

Prilep, Strumitza, Vodena și altele (26 aug.)”.

35. Despotul Epirului, Ioan Ducas Orsini, care încep

sii ocupe sudul Thessaliei, bate în retragere în fața

Matei bizantine; desăvârșirea recuceririi acestei provin”!

și alipirea ei la imperiu. e”.

1337. Începe marea, dispută hesychasta, ai cărei proțap niște au fost călugărul athonit Grigore Palamas (129 g”. 1359) și Varlaam, grec calabrez refugiat la Thessaion; c. hésychasmul, care promovează un ascetism riguros (retragerea într-o viață contemplativă, va avea <ir consecințe asupra bisericii ortodoxe și a societății y. xantine.

1337 (vara). Orhan ocupă orașul Nicomodia la scurt timp după o grea înfrângere suferită lângă Constantinooi din partea lui Ioan Cantacuzino.

1337 (vara). Intervenția armatei bizantine conduse de An-dronic III și de Ioan Cantacuzino, în Epir, unde, după moartea despotului Ioan Ducas Orsini (1335), puterea fusese preluată de văduva acestuia, Ana Paêologos, și de fiul ei, Nikephor; Epirul și Acaraania sunt realipite imperiului după 130 de ani de secesiune.

1339. Cu sprijinul văduvei lui Philip de Tarent, Catherine de Valois, epiroții se răscoală și proclamă despot pe Nikephor Ducas, fiul lui Ioan Ducas; guvernatorul bizantin din Arta, Synadenos, este arestat și aproape întreaga Acarnanie este pierdută pentru bizantini.

1340. Emiratul lui Orham cuprinde peste 100 de fortărețe, cucerite îndeosebi de la bizantini, dar rămâne încă inferior ca întindere și potențial uman emiratelor sciigiucide vecine.

1340 (început). Expediție victorioasă a basileului în Acar-nania readuce provincia sub control imperial, iar Nikephor Ducas este constrâns să se predea, după care este internat h Thessalonic.

1341. iun. 10. Sinod la Sf. Sofia în problema hesychastaprezidat de împărat} în disputa dintre Palamas și ar laam, majoritatea înclină în favoarea celui cHntâi, af lipsa unei decizii ferme menține biserica bizantină n!

tr-o stare de grave tulburări, situație care se aez în anii urmă

toți.

1341, iun. 15. La moartea prematură a lui Andronic III-pe tron fiul său minor Ioan V Paleologtii, sub reg efectivă a marelui domestic Ioan Cantacuzino; împen triva acestuia din urmă s-a format o puternică opoziție, alcătuită din Ana de Savok, împărăteasa-mamă, patriar-i hui Ioan Calceas și parakimomenos Alexios Apocaukos, fost partizan al marelui domestic.

Iâ4 î (vara). Umur, emir de Aydin, în înțelegere cu Ioan Cantacuzino, întreprinde o expediție la gurile Dunării pentru a lovi în țarul bulgar, în conflict cu Bizanțul. 1 (toamna). Ioan Cantacuzino reușește să respingă atacurile., turce, sârbe și bulgare și să restabilească pacea în imperiu, grație recrutării unei armate prin mijloace proprii financiare.

1341 (toamna)... Izbucnirea răscoalei antiaristocratice în Tracia, ce se extinde în 1342 și în Macedonia, lovind grav poziția lui Ioan Cantacuzino, care se sprijinea pe aristocrația din aceste provincii. 1341, oct. 26. Ioan Cantacuzino se proclamă împărat la Di-dymotika, după ce adversarii lui, profitând de absența sa din capitală, „l-au declarat dușman public și după ce a încercat, fără succes, să se justifice în fața Annei de să-voia. Începutul primului război civil dintre Ioan V Paleolegitl și Ioan VI Cantacuzino (1341 – 1347).

1341 (sfârșit). Conducerea în Constantinopol este preluată, în numele minorului Ioan V (încoronat solemn la 19 nov.), de o regență formată din Anna de Savoia, Ioan Calceas și Alexios Aporaucos, rolul conducător jucându-l acesta din urmă.

1342 (primăvara). Izbucnirea mișcării zetoților din Thessaloaiic, îndreptată contra aristocrației din oraș și a hesychaștilor, partizani ai lui Ioan Cantacuzino, și instaurarea unui regim popular, favorabil lui Ioan V Paleologul.

342, lui. Rămas fără sprijin, Ioan Cantacuzino se refugiază la curtea lui Ștefan IXișan, cu care încheie un tratat de alianță; aliații asediază, fără succes, puternica cetate Serhes (sfârșit 1342 – început 1343).

’343, Reacție populară antilatină în Trapezunt, care duce la meendierea cartierului venețian și a celui genovez și la masacrarea unui mare număr de negustori italieni. 43, ian. – febr. Emirul Unmr, aliatul lui Ioan Cantacu-Zlr-o, debarcă în Tracia pl despresurează

Didymotika, asediată de bulgari, partizani ai cauzei rai Ioan V Pai Pologul.

192

1343 (vara). După recunoașterea lui Ioan Cantacuziu? împărat de către aristocrația din Thessalia și după intervenția emirului Umur în sprijinul aliatului său, s/1 fan Dușan încheie alianță cu Ioan V Paleologul, întârH. – de căsătoria lui Uroș, fiul țarului și moștenitor al troiâv” lui, cu fiica Annei de Savoia.

1343 (toamna). Situația regenței începe a fi compromis anexiunile făcute în teritoriul imperiului de aliații sârbi și bulgari Ș Ștefan Dușan ocupă cea mai mare par ța Albaniei, Castoria, Vodena și alte cetăți din Macedr mă. ÎN timp ce Ioan Alexandru cucerește bazinul superi, al Măritei, cu orașele Philippopolis și Stenimachos. 1343 – 1344. Cu sprijinul lui Umur, rechemat de aliatul slin Europa (toamna 1343), Ioan Cantacuzino reușește – / pună stăpânire pe Tracia (primăvara 1344). 1344. Predicată de papa Clement VI (sept. 1343) și încurajat; de regența din Constantinopol, cruciada îndreptată con tra lui Umur, la care participă Veneția, papalitatea, l i pru și Ospitalierii din Riidos, reușește să zdrobeai flota turcă (mai) și să cucerească castelul portului Srayi (28 oct.).

1345 (vara). Ca răspuns la încercarea de reacție aristocrația contra guvernării zeloților și în favoarea lui Ioan Cânta-cuzino, în Thessalonic a avut loc adâncirea caracterului social al mișcării, manifestată, între altele, prin exterminarea fizică a reprezentanților aristocrației locale. 1345, sept. 25. Căderea orașului Serrhes în mâinile lui Ștefan Dușan marchează instaurarea stăpânirii sârbe asupra celei mai mari părți a Macedoniei.

1345, nov. – dec. Ștefan Dușan se proclamă; împăfat a sârbilor și grecilor”, fiind curând încoronat de către patriarhul sârb la Skopje (16 apr. 1346). 8346 (vara). O armată turcă din regiunea Cariei și Lyd chemată în ajutor de Anna de Savoia, pradă regiunea vecinată Constantinopolului și sudul Bulgariei, după câte încheie un acord cu Ioan Cantacuzino. i dit în Cantac tra familiei Cattaneo în posesia împăratului (1340); la scurt timp, genovezii pun stăpânire și pe insulele Samos, Icaria, Santa Panagia și altele, care aveau să rămână sub dominația proprie peste vin veac.

1347, f ebr. 3. Ioan Cantacuzino își face intrarea în

Constantinopol, după ce populația și garnizoana capitalei au trecut de partea lui; prin acordul încheiat între el și Anna de Savoia (8 febr.) s-a hotărât ca timp de zece ani să guverneze singur imperiul; au loc încoronarea solemnă a lui Ioan VI Cantacuzino (13 mai) și căsătoria fiicei acestuia cu Ioan V Paleologul (21 mai). 1348. Adusă din Asia în coloniile italiene de la Marea de Azov și, de aici, în Occident, ciuma neagră a făcut numeroase victime și în Bizanț și, îndeosebi, la Constantinnopol.

1348 1349. „Războiul Galatei”. La încercarea lui Ioan VI Cantacuzino de reconstruire a unei flote bizantine, pen-s tru înlăturarea influenței economice a genovezilor din Galata, flota ligură atacă și incendiază navele imperiale (toamna 1348) și apoi asediază Constantinopolul, înfo-metând populația din oraș; după ce distruge o nouă flotă bizantină (5 mart. 1349), genovezii încheie pace cu basileul (mart. 1349), consolidându-și monopolul comen țului în Bosfor.

1348 (sfârșit). Ioan Cantacuzino transformă Moreea într-un principat autonom, pe care-l dă celui de al doilea fiu al său, Manuel, după ce fiul său vârstnic, Matei, primise un principat în Tracia occidentală, ce se întindea între Didymotika și Chrisopolis (sfârșit 1347). 1348 – 1380. Despotul Manuel Cantacuzino ridică marele palat din Mistra, extins și înfrumusețat de despotii din familia Paleologilor (1383 – 1460). 1349. Suleiman, fiul lui Orhan, întreprinde o expediție da llll IIL a Un cl-vjivi. și.

1346, iun. (?). Alianța dintre Ioan Cantacuzino și

Întărită de căsătoria acestuia din urmă cu fiica împara tului bizantin, Theodora. 1346, sept. O expediție genoveză reușește să pună stăp-y pe insula Chios (12 sept.) și pe Phocea (20 sept.), a. cea” fi.

din urmei trecută în urma unei răscoale grecești e°

pradă în sudul Bulgariei, repetată în 1350 și 1351.1349 – 1390. Domnia lui Alexios III Mare Comnen marchează apogeul statului trapezuntin; pe plan intern reușește să restabilească pacea, aducând aristocrația la ascultare, iar pe plan extern consolidează situația imperiului grai ție stabilirii unor alianțe matrimoniale cu Imperiul bi-j. Zantin, regatul Georgici și emiratele selgiucide vecine. (vara). Nou război între Trapezunt și Genova, încheiat cu victoria comunei ligure, care-și consolidează pozițiile Pe piața din Pont în dauna rivalei sale din

Adriatica.

„O istorie a imperiului bizanțului
STATULUI BIZANTIN jsea XIV-XV)

— TaiitriU Iwortân to 1?! î] teritoriul Uizonân la KK.

D₂TD

teritorii elomoi la ISO IVE1 Cuceriri otstrae13S4-i «iZ

W5

T

HM

N

1350. După pierderea sprijinului majoritărtții populației în urma tratatelor purtate de conducerea mișcării zelote cu Ștefan Dușan pentru cedarea orașului țarului sârb (sfârșit 1349), mișcarea zeloților este înfrântă, iar Ioan VI Cantacuzino, însoțit de Ioan V Paleologul, intră în Thessalonic.

gțe. XIV (a doua jumătate). Este construită biserica Perâlî-leptos din Mistra, monument reprezentativ al picturii murale bizantine.

— 1. Tratat de pace între Ioan VI Cantacuzino și Ștefan Dușan; imperiul mai păstrează în partea europeană Tracia, sudul Macedoniei, o parte a Thessaliei și despotatul Moreei, în timp ce Serbia ocupă cea mai mare parte a Macedoniei și Thessaliei, Albania, Epir, Acarnania și Etolia, atingând expansiunea sa maximă. >1, ian. 30. În urma acordului cu Robert de Anjou, prinț de Tarent, Veneția cumpără insulele Corfu și Cephalonia pentru 60.000 de ducați.

1351 – 1355. Al treilea război veneto-genovez. După ce o's* cadra ligură, condusă de Paganino Doria, respinge flota veneto-greco-aragoneză din Bosfor (13 febr. 1352), ve-l neto-aragonezii, conduși de Niccolò Pisani, înfrâng pa genovezi la Alghero (29 aug. 1353); bătălia decisivă are loc la Portolongo (4 nov. 1354), unde Paganino Doria, obține un adevărat triumf asupra lui Niccolò Pisani. Pacea încheiată (lui. 1355) nu satisface nicio parte, venețienii fiind obligați să plătească despăgubiri în valoare

de 200.000 de ducați.

1352, mai 6. Abandonat de aliații veneto-aragonezi după în = frângerea din Bosfor și expus represaliilor flotei ligure, Ioan VI Cantacuzino încheie pace cu Genova, prin care cedează acesteia

Selymbria și Heracleea Pontică, acceptă lărgirea teritoriului Galatei, precum și clauza conform căreia navele bizantine nu mai aveau dreptul de a face negoț în Marea Neagră.

1352 (toamna). Izbucnirea celui de al doilea război civil între Ioan VI Cantacuzino și Ioan V Paleologul (1352 – 1354). Cu ajutorul financiar al Veneției, cu care încheiase un acord (10 oct.) și grație intervenției unor contingența sârbe și bulgare, Ioan V Paleologul ocupă principatul lui Matei Cantacuzino din Tracia; cu sprijinul lui Orhan, Ioan VI Cantacuzino obligă pe bulgari să bată în retra

13*

gere, zdrobește pe sârbi (sfârșit 1352) și reocupă Trase Ioan V Paleologul se refugiază pe insula Tenedos

1354. După ce este proclamat co-împărat și succesor la t de către părintele său (1353), Matei Cantacuzino încoronat solemn în biserica Blacherne.

1354, mart. 2. Turcii otomani pun stăpânire pe portul Galii poli, din Tracia, care controla traficul prin Dardariel după ce ocupaseră deja cetatea vecină Tzympe (135?!! actul provoacă ruperea alianței dintre Orhan și IOZJ Cantacuzino și slăbirea simțitoare a poziției politice acestuia din urmă.

1354, nov. 22. O răscoală populară din Constantinopol]; z.

bucnită la vestea sosirii în ascuns a lui Ioan V Paleologul obligă pe Ioan VI Cantacuzino să abdice în favoarea r

valului său; retras în mănăstire, unde avea să-și scrie opera, Ioan Cantacuzino moare treizeci de ani mai târziu (15 iun. 1383), în Peloponez. Ioan V Paleologul rămâne singur împărat.

1355, lui. 17. Pentru ajutorul primit în lupta contra lui Ioan VI Cantacuzino, Ioan V Paleologul acordă nobilului genovez Francesco Gattilusio mâna prințesei Mar:], sora sa, și insula Lesbos ca dotă, pe care familia

Gattilusio avea s-o stăpânească până în 1462.

1355, dec. 20. Moartea lui Ștefan Dușan și venirea la tronul Serbiei a fiului său Uroș coincid cu fărâmițarea în mai multe principate a edificiului politic al marelui suveran sârb.

1357, dec. După un tratat de pace cu Ioan V Paleologul, prin care este recunoscut co-împărat cu drepturi egale (1356), Matei Cantacuzino reia lupta cu basileul legitim, dar este predat acestuia de

către sârbi și silit să abdice.

1359, mai. Calist, patriarhul Constantinopolului, recunoaște mitropolia Țării Românești la cererea voievodului Nico; lac Alexandru. Primul mitropolit al „Ungrovlahiei” este Iachint, fostul titular al scaunului metropolitan al Vicinei, scaun transferat la Curtea de Argeș în împrejurările războiului declinului rapid în care intră orașul după pustiirea lui de către tătari (cca. 1337/38).

C. 1360. Nikephor Gregoras (1290 – 1361), savant și om de cultură, una dintre marile personalități ale culturii bizantine, încheie redactarea lucrării *Istoria romană*, acoperă perioada 1204 – 1359. Opera sa mai cuprinde lucrări de filosofie, retorică, astronomie, teologie și 13 – 5 tomi.

1361» nov. Didymotika este definitiv cucerită de turci, după ce orașul mai cunoscuse o scurtă stăpânire otomană (1359).

c. 1362 – 1372. Ioan Cantacuzino (c. 1296 – 1383) redactează *Istoria*, lucrare ce prezintă evenimentele din perioada 1320 – 1356. Lucrarea, una dintre cele mai valoroase din toată literatura istorico-politică bizantină, este o pledoarie de apărare a politicii autorului din anii în care a suferit cele mai înalte demnități în statul bizantin, inclusiv funcția imperială. Opera sa mai cuprinde lucrări filosofice și teologice.

1362, mart. Cucerirea Adrianopolului de către turci, transformat în capitala statului lor la o dată controversată în literatura de specialitate (au fost luați în considerație anii 1362, 1364, 1365, 1366, 1368, 1371 și chiar 1402). Transferul centrului puterii otomane dincoace de Bosphor pune în lumină primejdia de moarte ce amenința Imperiul bizantin și statele din Europa sud-estică.

1363 – 1366. Precedată de mișcările din 1332 – 33 și din 1341, răscoala generală antivenetiană a populației grecești din Creta provoacă imense difuzități stăpânirii Veneției în întreaga Românie.

1364. Război bizantino-bulgar, încheiat cu cucerirea portului Anchialos și impunerea unui tribut de către Ioan V Paleologul vechiului său aliat.

1364, mart. Nou tratat comercial dintre Trapezunt și Veneția, prin care sunt lărgite privilegiile negustorilor din cetatea lui San Marco; tratatul este reînnoit în 1367, 1391 și 1396.

1365, ian. 25. Papa Urban V proclamă cruciada, destinată eliberării României de către turci și la care urmau să participe Ludovic de Anjou, regele Ungariei, Pierre de

Lusignan, regele Ciprului, și Amedeo VI, conte de Savoia (Contele Verde), vărul lui Ioan V Paleologul.

1366 (primăvara). Ioan V Paleologul întreprinde o călătorie de la Buda pentru a cere ajutor regelui maghiar; rămasă fără rezultat, călătoria se încheie cu prinderea și întemnițarea basileului la Vidin de către Strașimir, fiul țarului bulgar Ioan Alexandru.

f

1366 – 1367. Expediția Contelui Verde în România. După ce recucerește portul Gallipoli de la turci, cu sprijinul flotei venețiene (2 aug. 1366), întreprinde o expediție victorioasă asupra litoralului bulgar, obligând pe țar să elibereze din închisoarea din Vidin pe Ioan V Paleologul și să cedeze Bizanțului porturile Mesembria și Sozopolis (sfârșit 1366).

1369 – 1371. Călătoria lui Ioan V Paleologul în Occident în căutare de ajutor. Plecat din Constantinopol (apr. 1369), debarcă la Napoli (7 aug.) și ajunge la Roma (sept.), unde renunță solemn la ortodoxie și trece cu titlu personal la catolicism în prezența papei Urban V (21 oct. 1369) în speranța primirii unui ajutor contra tur-cilorș decepționat, Ioan V părăsește Roma (apr. 1370) și merge la Veneția, cu care încheie un acord prin care, în schimbul insulei Tenedos din fața Dardanelelor, i se restituie bijuteriile coroanei, cedate în gaj venețienilor de Anna de Savoia, și i se promite un împrumut, din care primește un avans de 25.000 ducați; se reîntoarce la Constantinopol în oct. 1371.

1371, sept. 28. Formată la apelul patriarhului Philoteos, coaliția ortodoxă condusă de frații Ioan Uglieșa, despot și conducător al unui principat independent în Macedonia, și Vukașin, regele Serbiei – amenințați direct de turci după încheierea cuceririi Traciei –, este zdrobită la Cârmen pe malurile Măritei, de o armată turcă, condusă de Hadji Ulbeg; cei doi frați pier în luptă.

1371, nov. Manuel Paleologul, fiul lui Ioan V și despot de Thessalonic, realipește imperiului teritoriile ce intraseră în cuprinsul principatului lui Ioan Uglieșa.

1372 (vara). Ca urmare a mării victorii otomane de la c'

mai, Bizanțul este obligat să intre în relații de vasal; tate față de sultan.

1373 (primăvara). Ioan V Paleologul însoțește pe Murad într-o expediție în Asia Mică, în temeiul relațiilor de vasalitate.

1373, mai. Revolta co-împăratului Andronic IV, fiul vârstî 1 al lui Ioan V, contra părintelui său, înăbușită de împărat cu ajutorul lui Murad; Andronic IV este înlăturat de la drepturile la coroană, iar în locul lui este proclamat succesor la tron și co-împărat al doilea fiu al lui în Manuel (25 sept. 1373).

1376 (vara). Revolta lui Andronic IV. Scăpat din închisoarea din Lemnos cu ajutor genovez, Andronic IV ocupă Constantinopolul (12 aug.), înlătură de la tron pe tatăl său și-l întemnițează. La scurt timp retrocedează turcilor Gallipoli și dă genovezilor insula Tenedos, ocupată însă de venețieni (oct. 1376) în temeiul acordului cu Ioan V și apărută cu îndârjire în fața rivalilor lor liguri și a lui Andronic IV la începutul războiului Chioggiei.

— 1381. AL patrulea război veneto-genovez (Războiul

Chioggiei). După ce zdrobește o escadră genoveză (mai 1378), flota venețiană, condusă de Vettore Pisani, pradă coloniile ligure din România (Phocaea, Chios, Mitylene) genovezii conduși de Luciano Doria își iau o strălucită revanșă asupra lui Pisani la Pola (7 mai 1379) și, după ce cuceresc Chioggia (16 aug. 1379), amenință direct Veneția, în timp ce Ludovic de Anjou ocupă coasta dal-mată. Printr-un imens efort, Veneția recucerește Chioggia (24 iun. 1380) și obligă pe genovezi să se retragă. Prin pacea de la Torino (8 aug. 1381), mediată de Con-s-tele Verde, Veneția recunoaște regelui Ungariei stăpînire asupra coastei dalmate, cedează marca de Treviso Habsburgilor, dar păstrează intacte pozițiile din România, piesa centrală a imperiului ei colonial.

1379, iul. 1. După trei ani de domnie, Andronic IV este răsturnat de la tron de Ioan V cu ajutorul Veneției și al sultanului, față de care se obligă la plata unui tribut anual de 30.000 de ducati și-i pune la dispoziție un corp militar de 12.000 de oameni; Bizanțul devine tot mai mult un obiect în jocul politic al puterilor interesate în regiune: Imperiul otoman, Veneția și Genova.

1382, nov. 2. Tratat între Ioan V și Andronic IV prin care împăratul recunoaște ca urmaș la tron pe fiul său vârstnic și-i acordă

ca apanaj câteva orașe din Tracia: Selym-i bria, Rodosto și Heracleea. Manuel, al doilea fiu al împăratului, reprimește Thessalonicul, în timp ce Theodor, al treilea fiu, devine despot în Moreea, cu capitala la Mistra (1382).

1382 – 1406. Sub despotul Theodor I Paleologul, principatul Moreei cunoaște o mare înflorire economică și culturală, devenind centrul rezistenței elene împotriva amenințării otomane.

1383, sept. 19. Serrhes, capitala fostului principat al lui Uelie. și „recucerit de Manuel Paleologul după moartea despotului, este ocupat de turci.

C. 1385. Cucerirea Sofiei de către turci.

1385, iun. Andronic IV moare după ce a încercat să reia Constantinopolul și tronul imperiului din mâna bătrânului Ioan V Paleologul.

1387, apr. După trei ani de asediu, orașul Thessalonle este cucerit de turci, iar despotul Manuel Paleologul luat prizonier.

1389, iun. 15. Marea victorie otomană de la Câmpia Mierle]

asupra forțelor creștine în Balcani, conduse de cneazul sârb Lazăr, pecetluiește soarta Bizanțului.

1390. Ioan V Paleologul este răsturnat de la tron de nepotul său, Ioan VII, fiul lui Andronic IV, cu ajutorul lui Baiazid (14 apr.), dar curând este restabilit la putere de fiul său, Manuel (17 sept.).

1390 (sfârșit). Baiazid cucerește, cu concursul despotului Masnu el Paleologul, orașul Philadelphia, ultima cetate bizantină din Asia Mică.

1393, în 117. Cucerirea orașului Tîrnovo de către Suleiman Celebi, după un dur asediu, marchează prăbușirea țaratului bulgar sub dominația otomană pentru cinci secole.

1397. După ce pustiește Grecia continentală, o armată turcă ocupă pentru scurt timp Atena și pătrunde în Peloponez, unde zdrobește pe despotul Theodor I Paleologul, care se obligă la plata unui tribut față de învingători.

1398 (sfârșit). Mareșalul Boucicaut, trimis de Carol VI, regele Franței, în ajutorul lui Manuel II cu un mic corp de oaste, salvează Galata asediată de turcii otomani.

1399 – 1403. Călătoria lui Manuel II în Occident în căutare de ajutor. După ce lasă puterea lui Ioan VII, cu care se împăcase, basileul

părăsește Constantinopolul (10 dec 1399) însoțit de mareșalul Boucicaut, îndreptându-se spre Italia, unde se oprește la Veneția (apr. 1400), Florența, Genova și Milan; în Franța, este primit la Paris de Carol VI (3 iun. 1400), care-i promite un mic corp de oaste (1 200 oameni); de aici, trece în Anglia și întâlnește pe Henric IV la Londra (21 dec. 1400), fără rezultat; reîntors la Paris (febr. 1401), rămâne aici până în nov. 1402, după care pleacă, prin Genova (22 ian. 1403) și Veneția (apr. 1403), la Constantinopol (15 iun. 1403)

1402, iul. 28. Victoria lui Timur Lenk asupra sultanului Baiazid la Angora slăbește presiunea otomană asupra Constantinopolului și amână cu o jumătate de veac căderea orașului.

1403 (primăvara). Tratat între Suleiman, fiul lui Baiazid, stăpân în partea europeană a Imperiului otoman, și o ligă formată din regentul Ioan VII Paleologul, despotul sârb Ștefan Lazarevici, Veneția, Geneva și cavalerii din Rhodos, prin care sultanul acordă negustorilor latini și, greci libertate deplină a negoțului lor în imperiu; Suavei înan retrocedează Bizanțului Thessalonicul, Chalcidica cu muntele Athos și o serie de insule din Arhipelag și renunță la obligațiile de vasalitate și la plata tributului pe care basileul le datora sultanului.

1415. Mehmed I, venit la tron cu ajutorul basileului (1413), se numește „fiu” al lui Mântie II și se obligă să-i plătească anual o sumă de bani cu condiția ca împăratul să rețină pe fratele și rivalul său la tron, Mustafa, în insula Lesbos.

C. 1420. Despotul Theodor II Paleologul construiește biserica mănăstirii Pantanassa, ultimul mare monument de artă din Mistra.

1422. Manuel II susține împotriva lui Murad II, de curând venit la tronul imperiului (19 ian. 1421), pe Mustafa, dar tânărul sultan reușește să-l zdrobească și să-l elimine pe rival (început 1422), iar apoi pustiește împrejurimile Constantinopolului și încearcă, fără succes, să ia cu asalt metropola bizantină (24 aug.).

1423 (vara). Incapabili să-l mai apere în fața amenințării otomane, bizantinii cedează venețienilor orașul Thessalonica, cu condiția să respecte drepturile orașenilor și să-l consolideze în vederea apărării lui.

1424, febr. 22. Tratat de pace între Manuel II și Murad II prin care basileul se obliga din nou la plata unui tribut față de sultan (300.000 aspri) și-i ceda porturile pontice, cu excepția

Mesembriei, și Macedonia de sud, fără valea

Strymonului, reluate de bizantini după lupta de la An-i goi a. Bizanțul este readus la situația de stat vasal față de otoman! situație care are să continue până la prăbușirea lui.

1425. Georgios Gemistos Plethon (1355 – 1452) scrie cel de al doilea memoriu adresat despotului Theodor II Paleologul, din Mistra, în care propune un întreg program de

reforme pentru salvarea statului bizantin. Născut la Constantinopol, retras apoi la Mistra, pune bazele unei școli filosofice neoplatoniciene, frecventată de mulți înțelepți bizantini, între care și viitorul cardinal Bessa – rion. Plethon rămâne cel mai de seamă reprezentant al umanismului bizantin, filosoful politic care militează prin lucrările sale pentru reînnoirea lumii elene, amenințată de cucerirea otomană.

1427 – 1429. Frații împăratului Ioan VIII, despoții din Morea» ceea Theodor II, Constantin Dragases și Thomas lichidează ultimele posesiuni france din Moreea, pe care le alipesc despotatului, în ciuda opoziției veneției.

1430. Ioan IV Mare Comnen, împăratul Trapezuntului, respinge cu succes primul atac al unei armate otomane, trimisă de Murad II asupra statului grec din Pont.

1430? mart. 29. Murad II cucerește definitiv Thessalonica de la venețieni.

1431. Ioan VIII ia inițiativa unor noi tratative cu biserica română pentru uniune religioasă, în speranța primirii unui ajutor militar.

1433, sept. Ioan VIII Paleologul arbitrează într-un nou conflict veneto-genovez, salvând Galata de la un dezastru, la care era amenințată datorită asediului venețian.

1434. O flotă genoveză, sprijinită de coloniștii din Galata, asediază Constantinopolul; flota imperială împrășteie navele ligure și asediază la rândul ei Galata, obligând pe coloniști să plătească daune și să se recunoască vasali basileului.

1437. O companie genoveză arendează de la sultan minele de alun din Asia Mică, Tracia și Lesbos.

1438 – 1439. Deschis la Ferrara (9 apr. 1438) și, datorită ciurmei ivite în oraș, transferat la Florența (10 ian. 1439), conciliul, la care

participă Ioan VIII, papa Eugeniu IV și patriarhul Iosif II, proclamă în catedrala Santa Maria del Fiore din Florența unirea celor două b serici, prin recunoașterea supremației papale (6 i-l 1439).

1443 (toamna) – 1444 ian. Campania cea lungă a lui Iancu de Hunedoara. După ce zdrobește o armată otomană pe la Ialomița (2 sept. 1442) voievodul transilvan, cu sprijinul unui detașament muntean, întreprinde o campanie în Balcani, cucerind Nișul și Serdica (fel ajungând „până la hotarele României”. Dar speranțe bizantine, renăscute pentru moment sub impresia acestor biruințe, într-o apropiată alungare a turcilor din Europa, au fost spulberate de înfrângerea armatelor cruciate la Vama de către Murad II (10 nov. 1444), eveniment ce pecetluiește soarta Constantinopolului.

1444. Despotul Constantin Dragases, care preluase Moreea de la fratele său „Teodor II Paleologul, cedându-i apanajul de pe malul Mării Marmara (1443), atacă Grecia – centrală, ocupă Atena și Theba și obligă pe ducele Nerio II Acciajuoli, vasal turcilor, să-l recunoască suzeran și să-i plătească tribut.

1446 – 1447. Murad II întreprinde o mare campanie contra lui Constantin Dragases, care reușise să recucerească Grecia până la Pind; turcii reocupă Grecia centrală (nov. -dec. 1446) și pătrund în Moreea, obligând pe Constantin Dragases și pe fratele său Thomas să li se recunoască vasali și să le plătească tribut (primăvara 1447).

1450 – 1451. Conflictul dintre despoții Thomas și Demetrios, ambii făcând apel la sprijin otoman, amenință stăpânirea bizantină în Moreea; intervenția fratelui lor, împăratul Constantin XI Dragases, readuce liniștea în despotatul Moreei (mai 1451).

1451 – 1452. Abia venit la putere (2 febr. 1451), Mehmed II face intense pregătiri diplomatice și militare în vederea cuceririi Constantinopolului; încheie tratate cu Veneția (10 sept. 1451) și cu Iancu de Hunedoara (20 nov. 1452) și întreprinde campanii militare în Moreea (oct. 1452) și Albania (vara 1452 – apr. 1453), pentru a împiedica orice intervenție în sprijinul Constantinopolului.

1452, mart. – aug. Sultanul Mehmed II construiește pe malul Bosforului castelul Rumili-Hisar, pentru a împiedica trecerea oricărei corăbii prin strâmtoare în sprijinul Constantinopolului.

1452, dec. 12. În ciuda unei opoziții înverșunate a antih unioniștilor, care aveau de partea lor masele populare, este

proclamată în catedrala Sf. Sofia și în prezența lui

Constantin XI Dragases unirea celor două biserici.

1453, ian. 29. Un detașament genovez, format din 700 de oameni, condus de experimentatul Giovanni Giustiniani.

— Sosește la Constantinopol.

— 453 (primăvara). Speriat de pregătirile lui Mehmed II și de distrugerea unor vase proprii de către artileria turcă din Rumili-Hisar, senatul venețian se hotărăște să-i ajute pe Constantin XI, dar nici în ajunul prăbușirii Constantinopolului deliberările în chestiune nu se încheiaseră.

1453, apr. 7. Începutul marelui asediu al Constantinopolului, Efectivelor modeste ale lui Constantin XI, formate din 5.000 de greci și c. 2000 de latini, cu o flotă slabă și fără artilerie, Mehmed II le opune forțe impresionante, ce se ridică la aproape 200.000 de oameni, dintre care câteva zeci de mii soldați de elită, susținute de cea mai bună flotă otomană de până atunci, condusă de renegatul bulgar Baltoglu, și de o excelentă artilerie.

1453, apr. 18. Prima încercare de asalt general asupra orașului, respinsă cu succes de asediați, grație eficacității focului grecesc folosit de forțele bizantine și vitejiei lui Giovanni Giustiniani și a detașamentului latin.

1453, mai. Mehmed II face 14 încercări de asalt general asupra orașului (1 – 25 mai).

1453, mai 23. Ultimatum al lui Mehmed II, respins de Constantin XI, prin care, în schimbul capitulării, sultanul promitea basileului să-i acorde Moreea sub suzeranitate otomană.

1453, mai 29. Căderea Constantinopolului. Început noaptea, la orele 1, 30, asaltul general al orașului se desfășoară în valuri succesive, pentru a nu lăsa asediaților niciun răgaz.

După respingerea mai multor valuri și rănirea gravă a lui Giovanni Giustiniani, intră în luptă corpul de elită al ienicerilor (12.000 oameni), care reușește în zorii zilei să frângă rezistența apărătorilor epuizați și să pătrundă în oraș între orele 9 și 10 ale dimineții; minează masacrul populației (40.000 morți) și un jaf cumplit, prelungit trei zile și trei nopți. Constantin XI, ultimul împărat bizantin, și-a găsit o moarte eroică între apărătorii cetății.

1454. Ioan IV Mare Comnen, împăratul Trapezuntului, este silit

să încheie un tratat cu Mehmed II, prin care i se recunoaște vasal și se obligă să-i plătească tribut.

1456. Atena cade în mâna turcilor, după ce ultimul duce Franco Acciajuoli fusese strangulat din ordinul sulta'nului; Parthenonul este transformat în moschee.

1458. Campanie a lui Mehmed II în Moreea, care zdrobește e rezistența eroică elenă și obligă pe Thomas și Detn?

Paleologul să-i cedeze o treime din posesiunile lor (sept – oct).

1458. La moartea lui Ioan IV Mare Comnen, în Trapezunt puterea este preluată de fratele său David, care reia politica înaintașului său de creare a unei ligi antiotomane, formată din Uzun-Hassan, sultanul turcoman din Tauris, emirii selgiucizi din Caramania și Sinope și imperiul de Trapezunt; intră în legătură cu papa Pius II (1460) și

„Cu Philip cel Bun, ducele Burgundiei (apr. 1459), pentru formarea unei cruciade antiotomane.

1460. O nouă campanie a lui Mehmed II în Moreea sfârșește prin cucerirea Mistrei (30 mai), capitala despotatului, și căderea în prizonierat a lui Demetrios Paleologul.

Thomas Paleologul este obligat să se refugieze în Italia

(lui.); în scurt timp, întreaga peninsulă moreotă este cucerită de otomani și transformată în pašalâc (1461).

Sfârșitul Imperiului bizantin.

1461. După ce a cucerit Sinope, capitala emirului Ismail, și l-a obligat pe Uzun-Hassan să implore pacea și să rupă alianța cu David Mare Comnen (vara), Mehmed II asediază orașul Trapezunt pe mare și uscat și, după o lună de asediu, îl obligă să capituleze (sept.). Ultimul împărat este luat prizonier, iar după doi ani de captivitate este decapitat, împreună cu cei șapte fii ai săi (1 nov. 1463).

Sfârșitul Imperiului de Trapezunt.

C 1465 – 1478. Deceniile ce au urmat căderii Constantinor polului au cunoscut patru istorici, foarte diferiți prin opțiunile lor politice, ce traduc multitudinea de atitudini din societatea bizantină în ajunul evenimentelor din 1453. Dacă Georgios Sphrantzes (1401 – 1478), constantinopolitan prin naștere, rămâne credincios tradiției imperiale în ale sale *Memorii* (1401 – 1477), iar Ducâs (c. 1400 – o 1470) reprezintă în *Istoria turco-bizantină* (1341 – 1462) acea grupare

a lumii bizantine favorabilă unirii cu Roma și alianței cu Occidentul în lupta împotriva primejdiei otomane, Laonic Chalcocondyl (c. 1420 – după 1465), în *Expuneri* (c. 1300 – 1464), deplasează centrul narațiunii sale din metropola lui Constantin la curtea despoților din Mistra, aducând elogii trecutului elenic, în timp ce Critobul din Irabros îmbrățișează cauza cuceritor ruor turci și compune cronica primei părți a domniei sultanului Mehmed II (1451 – 1467). Toți patru cuprind date prețioase asupra istoriei românești din secolele XIV-XV, cu deosebire asupra luptei antiotomane putate de Mircea cel Bătrân, Iancu de Hunedoara și Vlaci Țepeș.

Moștenirea bizantină. Europeană prin limba și cultura elenă, prin atașamentul față de tradițiile clasice greco-romane, societatea bizantină este orientală prin cultul pentru autoritate, prin gustul pentru fast și psin alte forme de viață privată. În acest binom Occident-Orient, elementul occidental a deținut un primat incontestabil, ceea ce explică funcția moștenirii intelectuale bizantine în geneza civilizației moderne. Primii profesori ai umaniștilor italieni și de peste Alpi au fost intelectualii bizantini refugiați în Occident din fața cuceririi otomane, care au adus cu ei nu numai cunoștințele de limbă greacă, ci și manuscrisele ce conțineau lucrările autorilor clasici, adăpostite timp de un mileniu în bibliotecile bizantine. Cele mai importante centre ale propagării culturii grecești au devenit Academia platoniciană din Florența și palatul cardinalului Bessarion din Roma, adevărate focare ale umanismului italian și european în secolul XV. Leonardo Bruni, Reuchlin, Erasmi și Guillaume de Budé au fost elevii dascălilor greci refugiați în Occident, iar Lorenzo Valla ori Pico della Mirandola au frecventat cercurile eleniștilor bizantini. Depozitară a valorilor clasice greco-romane, civilizația bizantină le preda astfel culturii Renașterii, constituindu-se într-o verigă indispensabilă ce leagă gândirea antică de civilizația modernă. Căderea consecutivă sub dominație otomană a celor trei centre politice ale lunării bizantine – Constantinopol, Mistra și Trapezunt – nu a însemnat dispariția, pentru a folosi formula lui N. Iorga, a „formelor de viață bizantină”, fapt ce l-a îndreptăți; pe marele nostru istoric să vorbească despre „Bizanț după Bizanț”. Civilizația bizantină a supraviețuit căderii centrelor ei politice veacuri în șir, perpetuându-și formele într-un spațiu vast, ce se întinde din Rusia până în nordul Africii și din Serbia până în Armenia și Georgia.

Principalele domenii de afirmare a elementelor bizantine de rezistență au fost instituțiile juridice și religioase, ideologia politică și, mai presus de toate, cultura, așadar tot ceea ce dăduse foiță și prestigiu imperiului muribund al Paleologilor; statornicite, înainte de 1453, într-un spațiu care de un mileniu forma o zonă de civilizație bizantină, aceste elemente de rezistență au fost consolidate și amplificate după căderea statului basileilor de biserica ortodoxă și de patriarhia din Constantinopol, substituite autorității îl”.

penale dispărute în țările române, continuitatea influenței bizantine după 1453 a fost asigurată, alături de biserică, de aristocrația greacă a cărei diasporă la nord de Dunăre, începută încă din veacul XIV, s-a desfășurat în forme masive în secolele XVI – XVIII. „Formele continuității bizantine”, aceleași în toată lumea ortodoxă, au cunoscut aspecte particulare în lumea românească. De la primele nomocanoane pătrunse la nord de Dunăre prin intermediul bisericii în secolele XIV-XV și până la amplul efort de receptare a legislației bizantine de la răscrucea veacurilor XVIII – XIX, se evidențiază un laborios proces al societății românești de adaptare a dreptului la necesitățile sale social-economice și politice în permanentă schimbare. Pe tărâm cultural, influența greacă înregistrează progrese incontestabile în toate domeniile, culminând cu perioada domniilor fanariote, când greaca devine limbă de școală și chiar de cancelarie, alături de română, în sfârșit, pe planul gândirii politice, domnii români se consideră urmași legitimi ai basileilor din Constantinopol, pretenții susținute de patronajul pe care-l exercită asupra mănăstirilor din Athos și Sinai și chiar asupra patriarhiilor ortodoxe.

POLUȚIA STUDIILOR ISTORIE BIZANTINĂ

Interesul științific al Occidentului pentru Bizanț începe cu epoca Renașterii; în cele de față însă. ne interesează și preocupările mai vechi – măcar că natura lor este alta decât intelectuală – pentru imaginea asupra lumii bizantine pe care umaniștii aveau s-o moștenească de la cărturarii medievali. După veacuri de relativă izolare, expedițiile cruciate au stabilit, pentru întâia oară de la prăbușirea jumătății apusene a imperiului roman sub loviturile popoarelor germanice, contacte strânse între Orientul bizantin și Occident. Sub înrâurirea cruciadelor, motive mai vechi din literatura politică occidentală, bunăoară conflictul de doctrină dintre Imperiul bizantin și cel

romano-german sau refacerea unității bisericii creștine sub obediența Romei, cunosc o puternică activizare, pentru ca Cruciada a IV-a și crearea unui imperiu latin pe malurile Bosforului să sape o prăpastie între cele două lumi, înlăturând astfel orice posibilitate de uniune religioasă, și de colaborare politică, chiar dacă, din rațiuni politice, de o parte sau alta n-a lipsit bunăvoința. În acest context, în Occident se conturează două atitudini față de urnea bizantină: cea dintâi, de admirație mărturisită pentru prestigiul politic al Noii Rome și față de puritatea credinței ortodoxe (Richard de Cluny, Gioacchino da Fiore, Roger Bacon), cea de a doua, cu precedente politic motivate, întâlnite încă din secolele IX – I. de contestare a titlului imperial al basileilor (Otto de Freising, ante) și a capacității statului bizantin de îndeplinire a funcției „creditate de către Occident (Bernard de Clairvaux). Această atitudine, care devine precumpănitoare începând cu răscrucea veacurilor XII-XIII în condițiile existenței unor interese dornice, politice și religioase tot mai puternice ale cercurilor ucatoare apusene în Orient, explică imaginea negativă asupraantului pe care Renașterea o preia de la Evul de Mijloc. a, u* al XV-lea înregistrează însă o schimbare treptată de ine față de lumea bizantină în Occident, îndeosebi în mediile

H

Intelectuale de aici, schimbare favorizată de afirmarea spiritul renescentist și de evenimentele în plină desfășurare în Orie – Idealul uman al Renașterii, având drept model pe acela promo/ de antichitatea clasică, explică interesul cărturarilor vremii Perù cultura clasică greacă. Dar pentru cunoașterea acesteia era ind psnsabil contactul cu operele literare clasice păstrate și transm-n posterității de manuscrisele conservate cu deosebire în arhivele bibliotecile bizantine. Încă din secolul XIV cărturarii italieni ai vizitat centrele de cultură din Bizanț pentru a copia manuscris grecești, iar în veacul următor mari cantități de manuscrise u fost transportate în Italia și chiar la nord de Alpi de refugiații grec; pentru a le salva din fața pârjolului otoman. Din acest contact cu monumentele scrise ale culturii clasice grecești, păstrate în Bizanț, s-a născut și interesul și a fost pregătit terenul pentru cunoașterea civilizației bizantine, mai ales că umaniștii nu făceau distincție netă între autorii da, sici și cei bizantini. Pe de altă parte, evenimentele tragice de pe malurile

Bosforului de la mijlocul veacului ca și primejdia otomană, tot mai amenințătoare spre centrul și vestul continentului, au îndemnat, la rândul lor, pe intelectualii Re -, nașterii să se aplece asupra destinului Imperiului bizantin. 4

Cei dintâi dascăli ai umaniștilor în cunoașterea culturii clasice au fost recrutați dintre refugiații bizantini în Occident. Unul dintre aceștia, Afenuel Chrysoloras, profesor de elină la Florența (1397 – 1400), a compus prima gramatică greacă și a tradus în latină *Republica* lui Platon. Activitatea sa a fost continuată de alți cărturari bizantini în deceniile următoare. Theodor Gazes, profesor de greacă la Ferrara (1441 – 1450), întocmește o nouă gramatică a limbii eline și traduce din Aristotel. Constantin Lascaris editează în 1476 cea dintâi gramatică greacă, *Erotemata*, la Milano, iar De-metrios Chalkokondyl publică. În 1499 prima ediție a așa-miffliului *Lexicon Surdas*. Exemplul cărturarilor greci a fost urmat de umaniștii italieni, preocupați să facă lumină asupra unor capitole ale istoriei lor naționale, ilustrate de sursele bizantine. Principal o izvoare asupra campaniilor lui Justinian în Italia, Procopios de Cezareea și Agathias, am fost traduse în latină de Leonardo Bru1 (1470) și, respectiv, Christoforo Persona (1516).

În secolul al XVI-lea, Germania devine centrul preocupa” rilor pentru filologia și istoria bizantină. Aceste preocupări s-anăscut atât din interesul general al umaniștilor pentru autorii zantini cât și sub imboldul evenimentelor cu care era confrunt* societatea germană a vremii. Prăbușirea Ungariei și primul a se al Vienei (1529) dezvăluiau lumii germane gravitatea primej otomane, fapt pentru care „problema turcă” (*Türkenfrage*) aju ia ordinea zilei. De bună seamă, preocupările cărturarilor germani s-au îndreptat, în primul rând, către autorii bizantini, care furnizau informații asupra istoriei selgiucide și otomane. Pe de altă pari?, în lupta contra reacțiunii catolice tabăra protestantă considera posibilă și necesară alianța cu biserica ortodoxă, de unde și teresul intelectualilor lutherani pentru creștinii răsăriteni. Hiiyrmis Wolf, elev al lui Melanchthon și, mai târziu, bibliotecar secretar al familiei bancherilor Fugger, din Augsburg, publică original, cu traducere latină, operele istorice ale lui Zonaras, iketas Choniates și Nikephor Gregoras, ultimul numai în parte» versiunea latină a cronicilor lui Georgios Pachymeres și Laonic tialkokondyl (1557 – 1562). Elevul său, Wilhelm Holzmann iylander) publică cronica lui

Georgios Kedrenos (1566), iar Marii Crusius reunește o serie de izvoare bizantine într-o lucrare mică *Turcogrecia* (1584). În primele decenii ale secolului următor tpi desfășoară activitatea alți specialiști în domeniul filologiei și istoriei bizantine, între care cel mai important este olandezul Johannes Meursius, care publică *De administrando imperio* a lui Constantin Porphyrogenetul (1611).

Către mijlocul secolului al XVII-lea centrul preocupărilor pentru istoria bizantină se deplasează din Germania, unde urmările pustiitorului război de 30 de ani se resimt tot mai dureros pe plan cultural, dincolo de Rin. Prin manifestul ieșit de sub pana lui Philippe Labbe și publicat în introducerea celui de al doilea volum din *Corpus Pansinus* (1648), Franța lui Ludovic XIV își mărturisea admirația pentru Bizanț, „remarcabil prin soliditatea monarhiei sale”, dar și interesul pentru evocarea faptelor de arme ale cruciaților francezi în cursul expedițiilor „de dincolo de Mare”. Amplul efort întreprins de savanții vremii este ilustrat de dona monumente remarcabile, care marchează actul de naștere propriu-zisă a bizantinologiei ca disciplină de sine-stătătoare în câmpul preocupărilor istorice. Este vorba, mai întâi, de amintitul *Corpus Pansinus*, cu numele său adevărat *Corpus Historiae Byzantinae*, în cadrul căruia, între anii 1645 și 1711, au apărut, în condiții excelente pentru acea vreme, 34 de volume, cuprinzând principalii autori bizantini. La editarea lor au colaborat savanți de faimă, Mondială, francezi și străini, între care Philippe Labbe, inițiatorul colecției, Pierre Ponssine, Jacques Goar, Anselmus Banduri, Leo Allatius și alții. Cel de al doilea monument este reprezentat de *Opera* lui Du Cange (1610 – 1688), uimitoare prin dimensiunile și „goarea ei științifică. Pe lângă substanțială să colaborare la co-ctia *Corpus Pansinus*, marele savant francez a dat lucrări de o s-o varietate – istorie politică, arheologie, topografie istorică, genealogie etc. – care și astăzi rămân utile (*Histoire de l de Constantinople sous les empereurs français*, Paris, 1668; *Histori Byzantinae* etc). Dar opera vieții lui Du Cange este, alături de gl0 sarul limbii latine medievale, dicționarul limbii grecești medievale, vale (*Glossarium ad scriptores mediae et infimae graecitatis* Lyon, 1688), care la trei veacuri de la apariție rămâne indispensabil cercetătorului în domeniul istoriei bizantine. În aceeași perioadă benedictinul Jean Mabillon pune bazele diplomatice bizantine (*re diplomatica*, Paris,

1681), în timp ce un alt benedictin, Bernard Montfaucon, fondează paleografia greacă (*Paleographia Graeca* Paris, 1708).

Veacul luminilor aduce cu sine o reacție hotărâtă față de тона bizantină. Într-o epocă în care, pe plan ideologic, tânăra bur. ghezіe nu-și alegea armele în lupta contra monarhiei absolute, a nobilimii și a dominației spirituale a bisericii, imaginea statului bizantin este prezentată în culori sumbre, în această viziune istoria sa nefiind altceva decât „o țeșătură de revolte, rășcoale și de perfidii” (Montesquieu) sau vrednicindu-se de calificative ca „oribilă” și „dezgustătoare” (Voltaire). În condițiile în care originalitatea statului și culturii bizantine era ignorată, se naște conceptul de Bas *Empire*, conform căruia istoria bizantină este o simplă prelungire a celei romane, iar Bizanțul perioada de „decădere și prăbușire a Imperiului roman”, „triumful barbariei și al religiei” (Edward Gibbon). Tot acum apare și noțiunea de *bizantinism*, o puternică acțiune asupra spiritelor timpului și a generațiiloritoare; un veac mai târziu, Hegel scria că istoria statului bizari „reprezintă un șir milenar de necurmăte mărșăvii, slăbiciuni, șități și lipsă de caracter, cea mai groaznică, și prin aceasta – mai plictisitoare imagine”. Reprezentative pentru această vizii deopotrivă negativă și falsă asupra istoriei bizantine sunt lucrăi: „lui Ch. Lebeau (*Histoire du Bas Empire*, 27 vol., Paris, 1757 – 1786) și Ed. Gibbon (*The History of the Decline and the Fall of the Roman Empire*, 6 vol., London, 1776 – 1788). Scrise în limbi de circulație și cu mari calități literare și de metodă, cele două lucrări au meritul de a fi trezit interesul pentru istoria Bizanțului în cercul foarte largi ale publicului european.

Cu deceniul al treilea al veacului al XIX-lea începe etapa romantică din evoluția bizantinisticii, fenomen legat și de revolut” elenă, care a trezit în cercurile progresiste europene o puternic simpatie pentru cauza poporului grec. Istoria bizantină este p zentată în culori generoase, pe alocuri chiar idealizante, cum es cazul lucrărilor lui J. Ph. Fallmerayer (*Geschichte der Halbwse Morea wuhrend des Mittelalters*, 2 vol., Stuttgart, 1830, 1836;

Ickta des Kaisertums Trapezunt, Mfinchen, 1831), G. Finlay (*A*

ilory of Greece from the Conquest by the Romans to the Present mie, London, 1877) și Karl Hopf (*Geschichte Gricchenlands vom equin des Mittelalters bis auf unsere Zeit*, Leipzig, 1867 – 1868), ținuil scriind

cea dintâi sinteză bizantină pe baza unei largi docuențații de arhivă. Dacă pe planul cercetării istorice propriu-zise, tzantinistica romantică a lăsat puțin, ea are meritul, în schimb, e a fi furnizat cercetării moderne instrumentele sale de lucru, la fincipal edițiile critice ale autorilor bizantini. Cea mai mare înfeprindere a vremii rămâne, de bună seamă, editarea colecției *icrpus Scriptomm Historiae Byzaniinae*, cunoscută și sub numele

e „Corpus-ul de la Bonn”. Inițiativa elaborării acestui corpus martine lui B.G. Niebuhr, care editează în 1828 primul volum al

«lecției, cuprinzând opera lui Agathias; mai târziu, colecția, care numără 50 de volume, a fost condusă de Johannes Bekker. Dacă

(în punctul de vedere al criticii de texte, noua colecție nu aduce un rogres față de vechiul *Corpus Pansinus* – mulți autori bizantini u fost copiați și traduși întocmai dia acest corpus – în schimb, editorii germani au lărgit considerabil numărul operelor publicate și le-au însoțit de bogate note explicative. Cele dintâi ediții critice propriu-zise ale surselor bizantine au fost date de Th. L.F. Tafel, care vădește interes pentru literatura encomiastică bizantină, și, mai ales, de Carolus de Boor.

Cu ultimul deceniu al veacului al XIX-lea, bizantinologia pășește în etapa științifică a evoluției sale. Ea este beneficiară a marilor progrese pe care pozitivismul le aducea în câmpul științei istorice, în ansamblu, printr-o mai profundă înțelegere a istoriei, care, pe lângă viața politică, include în preocupările sale viața economică, socială, ideologică, artistică, religioasă, juridică, militară etc, prin înarmarea ei cu instrumente proprii de lucru și metode sigure de cercetare, pornind de la analiza riguroasă a surselor, și prin dezvoltarea științelor auxiliare – numismatică, sigilogra-fie, paleografie, diplomatică, codicologie etc. – ale căror rezultate sunt încorporate cunoașterii trecutului umanității. Tot în această Perioadă, istoria bizantină încetează să mai fie privită ca o simplă Prelungire a celei romane, fapt pentru care bizantinistica devine o cipâină. de sine stătătoare a istoriei, cu un statut propriu pe planul învățământului și al cercetării. Saltul calitativ pe care-l înre-8 lștrează disciplina la sfârșitul secolului XIX este legat însă și activitatea didactică, organizatorică și științifică a unei pleiade e străluciți savanți, care în țările lor au pus bazele unor școli na-ttonale de bizantinologie.

Karl Krumbacher (1856 – 1909), fondatorul școlii germane și al bizantinologiei moderne ca știință de sine stătătoare, este ce mai mare personalitate de la Du Cange încoace, care și-a desfășurat activitatea în domeniul bizantinisticii. În 1898 pune bazele celei dintâi catedre de istorie bizantină din lume în cadrul universității din München, care devine încă de la început un centru inter. național de studii bizantine, caracter păstrat și în zilele noastre după ce în 1892 fondase prima revistă de specialitate, *Byzantinische Zeitschrift*, care continuă să apară și astăzi. K. Krumbacher desfă, șoară, totodată, o remarcabilă activitate științifică, principala sa lucrare, *Geschichte der byzantinischen Literatur von Justinian bis zur Gegenwart des Römischen Reiches, 527 – 1543*, München, 1891 (fi două ediție, mult lărgită, apare în 1897), rămâne fundamentală și nedepășită la aproape un veac de la apariție. Școala germană păstrează până azi principala direcție de cercetare dată de fondatorul ei: filologia bizantină. Lui Krumbacher i-au urmat la conducerea catedrei, rând pe rând, August Heisenberg, Franz Dölger și H. – G. Beck, Fr. Dolger, unul dintre cei mai mari bizantiniști ai veacului nostru, a continuat tradiția școlii germane în domeniul filologiei bizantine și editării de texte, dar, totodată, a dat studii importante asupra istoriei sociale și gândirii politice bizantine. Principala lucrare a lui H.-G. Beck (*Kirche und theologische Literatur in byzantinischen Reich*, München, 1959), continuă monumentală operă a lui Krumbacher, dar preocupările sale se îndreaptă și spre cercetarea organizării de stat în Bizanț. Pe lângă aceștia, K. Neumann, H. Gelzer, O. Träutinger și Werner Ohnsorge sunt alți reprezentanți de seamă ai școlii germane.

Școala rusă de bizantinologie a fost fondată de V.G. Vasilievski (1839 – 1899), totodată și cel mai important reprezentant al ei. Profesor de istorie medievală la universitatea din Petersburg, a desfășurat o vastă activitate didactică și organizatorică, punând bazele în 1894 unui nou organ de cercetare în domeniul bizantinologiei, *Vizantijskij Vremennik*, care continuă să apară și azi, după o întrerupere de două decenii în perioada interbelică. Preocupările lui V.G. Vasilievski, care aveau să devină cele ale școlii ruse și, mai târziu, ale școlii sovietice, s-au orientat spre istoria internă, îndeosebi economică și socială, a Bizanțului, spre ideologia imperială raporturile ruso-bizantine etc. Câmpul preocupărilor conținutului său, F.I.

Uspensid (1845 – 1928), este și mai larg – edl*! critice ale surselor, studii asupra culturii, a raporturilor bizantin slave, a țăranimii etc. –; el este și autorul unei ample sân istoriei bizantine. Un alt contemporan al lui Vasilievski este Kondakov, fondator al cercetării în arheologia și arta mai de seamă elev al lui Vasilievski este A.A. Vasiliev, Irizam ți și arabist, care a dat studii fundamentale în domeniul relațiilor bizantino-arabe și este autorul unei importante sinteze a istoriei bizantine (*Histoire de l'Empire byzantin*, 2 vol., Paris, 1932 j ediție engleză, mult lărgită, Madison, 1952). Deceniile care urmează jlariei Revoluției Socialiste din Octombrie marchează o cesură în activitatea școlii ruse, dar după al doilea război mondial, noua școală sovietică, având la bază concepția materialist-dialectică, reia tradițiile, pe un plan superior, ale vechii școli ruse. Principalele direcții ale preocupărilor noii școli sunt istoria economică și socială, raporturile ruso-bizantine, publicarea izvoarelor bizantine etc. Printre cei mai importanți reprezentanți ai săi se numără A.P-Kajdan, M.I. Siuziumov, G.G. Litavrin, V.N. Lazarev și S.V. Udalțova.

Cel dintâi mare reprezentant al școlii franceze este A. Rann baud, dar fondatorul ei rămâne Charles Diehl (1859 – 1944). profesor la Sorbona, autor a numeroase studii asupra istoriei politica și a organizării de stat în Bizanț și, totodată, unul dintre cei mai mari specialiști în arta bizantină. Mai mult decât oricare alt bizantinist, Ch. Diehl are meritul de a fi scos bizantinologia din domeniul erudiției pure și de a o face accesibilă marelui public, grație desăvârșitei sale arte literare. Contemporanul său, G. Schiuro-berger este fondatorul sigilografici bizantine și autor al vinor importante monografii în istoria politică a imperiului și a raporturilor bizantino-latine la perioada cruciadelor. L. Brbhier, la rândul său, arc merite mari în studierea raporturilor politice și relfe gioase bizantino-occidentale și este autorul unei remarcabile sinteze de istorie bizantină (*Le monde byzantin*, 3 vol., Paris, 1947 – 1950). Școala franceză postbelică continuă tradiția acestor înaintași prin studiile lui R. Guiland, V. Laurent, A Grabar, P. Lemerte* H. Ahrweiler, Freddy Thiriet și alții.

Fondatorul școlii engleze de bizantinologie este John Bury (1861 – 1927), savant de renume mondial, autor al unei sinteaa Asupra primelor cinci veacuri ale istoriei bizantine și ai unor mono-fjrafii asupra administrației imperiale. Interesul școlii engleze, ai

cărei principali reprezentanți sunt W. Miller, N.H. Baynes, J. Hus – Steven Runciman și D. Obolensky, se îndreaptă spre cunoaș* administrăției imperiale, civilizației bizantine și a raportm bizantino-lâtinc.

V. n epoca modernă s-au format școli naționale de studii bizaa – e și în țările sud-est europene, care au avut intense contacte cu s” r fo’ cursul evului de mijloc și, prin urmare, își află în sue – „izantino importante informații asupra propriei istorii. Cea Școală din această regiune a fost fondată în Grecia, în ci că.

rei istorie, cea bizantină constituie un capitol esențial. Între preQ cupârile ei figurează editarea surselor, istoria economică și politir* a imperiului, istoria bisericii și a artei bizantine etc. Cei mai un portanți reprezentanți ai ei sunt K. Paparrigopulos, Sp. Lambros Constantin Sathas, K. Amantos, A. Andreades și D. Zakythinos’ Școala bulgară, a cărei principală preocupare este punerea în lu’, mină a raporturilor bulgaro-bizantine, are în V.N. Zlătarski, p Mutaftciev, I. Dulcev și D. Angelov pe cei mai de seamă reprezen. tanti ai săi. În Iugoslavia, A. Anastasivi6 este unul dintre cei dintâi istorici cu preocupări în istoria bizantină, dar adevăratul fon, dator al școlii de bizantinologie din această țară este Ce. Ostro gorski, unul dintre cei mai mari bizantiniști ai veacului nostru. Ma. rele savant iugoslav este autorul unor studii fundamenta-e asupra structurii sociale și administrative în Bizanț și al celei mai solide sinteze de istorie bizantină (*Geschichte des byzantinischen Staates* München, 1940, cu noi ediții, mult lărgite, în 1952 și 1963), care a cunoscut traduceri în franceză, engleză, sârbo-croată, italiană și spaniolă. Între cei mai de seamă reprezentanți ai școlii iugoslave se numără azi f’ F.R. Barjsia, B. Ferjancie și J. Ferluga.

Cercetări în domeniul istoriei bizantine se întâlnesc în zilele noastre în aproape toate țările europene, fapt ce dovedește forța de seducție a bizantinologiei. Școala italiană s-a orientat spre studiul filologiei bizantine (S.G. Mercati, A. Pertusi și B. Lavagnini) ca și cea belgiană, fondată de marele istoric Henri Grégoire. În Ungaria, cel mai de seamă bizantinist rămâne G. Moravesik, autor al unei lucrări fundamentale, *Byzantino-turcica* (2 vol., Berlin, 1958), instrument indispensabil în studiul istoriei bizantine. În Austria, activitatea lui F. Miklósich și J. Müller, neobosiți editori ai documentelor bizantine de

cancelarie (*Acta et diplomata Graeca medii aevi*, 6 vol., Vindobonae, 1860 – 1890), este continuată astăzi de H. Hunger și de alți istorici, preocupați în special de filologia bizantină. În perioada postbelică, importante centre de studii bizantine au apărut și peste ocean, în Canada și, mai ales, în S.U.A., unde își desfășoară activitatea numeroși savanți născuți în țările europene (F. Dvornik, P. Charanis, Igor Sevceniso, N. Oikonomides și alții). În sfârșit, tot în această ultimă perioadă, Istoria bizantină a stârnit interes și în Japonia.

În țara noastră, primele preocupări propriu-zise de istorie bizantină apar la începutul secolului nostru, dar contactele lumii savante românești cu izvoarele bizantine sunt mult mai vechi. Fondatorul școlii românești este Nicolae Iorga, savant de faimă mondială, care a cultivat cu multă strălucire și istoria bizantină cîmpurile sale lucrări în acest domeniu sunt *Histoire de la vie byzantine*, 3 vol – București, 1934 și *Byzance après Byzance*, București, 1935, aceasta din urmă deschizătoare de drum în cunoașterea întăririlor civilizației bizantine în spațiul sud-est european după căderea imperiului. Marele savant român a desfășurat și o vastă activitate didactică și organizatorică, între altele fiind inițiatorul organizatorului celui dintâi congres internațional de studii bizantine, desfășurat la București în 1924. Un alt strălucit reprezentant al școlii române este Gheorghe I. Brătianu, cu contribuții esențiale în perioada interbelică în cunoașterea istoriei social-economice a imperiului (*Études byzantines d'histoire économique et sociale*, Paris, 1938), a orașului bizantin (*Privileges et franchises municipales dans l'Empire byzantin*, Paris-București, 1936) și a contactelor economice bizantino-genoveze (*Recherches sur le commerce méditerranéen dans la Mer Noire aux XIIIe et XIVe siècles*, Paris, 1929). Importante merite în cunoașterea contactelor româno-bizantine și a administrației imperiale la Dunărea de Jos le are Nicolae Bănescu, reprezentant de seamă al școlii române de bizantinologie. Notabile sunt și contribuțiile lui Oreste Tafrali la istoria Thessalonicului, ale lui I.D. Ștefănescu în domeniul artei bizantine și post-bizantine și efortul lui V. Grecu și H. Mihăescu de editare a unor importante izvoare ale istoriei bizantine.

GLOSAR DE TERMENI ISTORICI

akriti (азпі Токт) – soldați de graniță (ăxpа – culme, plai, graniță, frontieră), însărcinați cu paza fruntariilor bizantine și recrutați

din rândurile țărănimii libere din regiunile de frontieră ale imperiului. Instituția înflorește în sec. VIII – X, după care intră în declin. În imperiul de Niceea, Lascarizii o revitalizează în vedere; apărării cu succes a hotarelor orientale; sub Paleologi *akritii* dispar. Instituția, cu trăsături similare, există și în Imperiul roman târziu, sub forma corpului de *limitemei*, și o regăsim un mileniu mai târziu în țările române în aceea a apărătorilor plaiurilor (*plăieși*). Instituția a inspirat în literatura bizantină cel mai cunoscut poem popular, Digenis *Akritas*.

aHeiengyon (gr. (5 c>. Ă7) >iYY00V) – impozit de reciprocitate. În sens larg, termenul desemnează impozitul pe care dinații – laici și eclesiastici – trebuiau, să-l verse în vistieria statului în locul vecinilor lor săraci sau al comunităților rurale vecine sărăcite. Măsura pare a fi fost introdusă de Nikephor I în primii ani ai sec. IX, figurând printre cele „11 vexațiuni” ale acestuia. Cel mai puternic ecou l-a avut însă măsura similară luată de Vasile II în 1002, oară lovea în mării proprietari funciari (biserica, mănăstiri, dinați laici). Măsura a trezit o vie opoziție în imperiu din partea acestora din urmă, dar împăratul, consecvent politicii sale de apărare a micii proprietăți țărănești, rămâne inflexibil. Allelengyonul a fost însă desființat curând după moartea marelui împărat de către Romaa III Argyros, care venea în întâmpinarea intereselor mării proprii» tați funciare.

„Apanaj” (-povoia povwci) – trad. pronioie ereditară, de proprietăți funciare sau de domenii importante formate „i; aglomerări rurale și urbane cu titlu ereditar și fără *posotes* i” — acordată, de regulă, unor membri ai familiei imperiale sau ai a: a°rilor familiei aristocratice. În cadrul acestor concesiuni, împăra păstrează dreptul de a confirma privilegiul la fiecare schimbare He domnie sau chiar de a-l revoca. Acest tip de privilegiu apare sub Coiuneni și este larg practicat sub Angeli și, îndeosebi, sub Paleo-[ogi (când stă la baza formării unor adevărate principate teritoriale autonome, contribuind în mod decisiv la feudalizarea societății bizantine și la descentralizarea imperiului.

arianism – doctrină, apărută în sânul bisericii creștine, al cărei nume vine de la acela al preotului alexandrin Arius, considerat părintele el. În disputa asupra raportului dintre membrii Trinității, Arius ajunge la concluzia că aceștia nu pot fi nici egali și nici confundați. Numai Dumnezeu-Tatăl poartă marca divinității depline,

nefiind nici creat și nici născut. Dumnezeu-Fiul ocupă un loc intermediar între Dumnezeu-Tatăl și lumea creată; prin aceasta era subliniată subordonarea Fiului, inferior și posterior Tatălui, și se ajungea la un monoteism strict. Învățătura lui Atius este o interpretare în spirit raționalist a dogmei creștine, se înscrie într-un plan mai degrabă filosofic decât biblic, irsarii săi, în frunte cu Athanasios, urcat mai târziu pe scaunul ipiscopal din Alexandria, tind să asimileze persoana Fiului dâncea a Tatălui, considerând pe acești doi membri ai Trinității „de r. aceeași substanță” (ăjioo jataț). Primul conciliu de la Niceea (iun, 325), convocat și prezidat de Constantin cel Mare, condamnă pe Arăus la exil și declară eretică doctrina sa, în timp ce dogma lui Athanasios, a. doptată de conciliu, este declarată oficial „drept credincioasă” (orthodoxă). Dar victoria ortodoxiei a fost de scurtă durată; încă din ultimii ani ai domniei lui Constantin, partizanii dogmei ariene devin tot mai influenți la curte, influență care nu încetează să crească sub succesorii acestuia. În a doua jumătate a sec, IV, adepții cultului arian (Actius și Eunomos) merg mai departe și, într-o viziune ierarhică neoplatoniciană, subliniază diferența de esență dintre Tată și Fiu (devdaoioș), în timp ce Duhul Sfânt, în concepția lor, nu are nimic divin. Arianismul este definitiv condamnat la al doilea conciliu ecumenic de la Constantînopol (381), unde sunt stabilite bazele canonice ale dogmei ortodoxe (Cre*°), care vede în Trinitate o singură substanță, dar trei ipostaze. Doctrina lui Arius dispare treptat în jumătatea orientală a imperiului în veacul următor, în timp ce în partea occidentală ea se menține pătut în secolele VI-VII la neamurile germane migratoare, boțește în dogma ariană.

— termen generic prin care este definită orice te în ierarhia bizantină. Deținătorii de demnități (despot „cezar și alții) erau numiți axioinatild.

219

basileus (faciksiq) – la origine, rege, șef, suveran, iar în textele grecești de după August, și împărații Romei. Justinian și succese” rii săi, care au introdus ca limbă de cancelarie greaca în locul la tinei, mențin vechiul titlu imperial roman: *imperator, augustu* caesar*; abia Herakleios abandonează titulatura oficială romană (h 629) și preia titlul de *basileus* din vorbirea populară, titlu care dy, acest moment însemna împărat, prin excelentă, pentru conducă, torii străini fiind

folosite expresiile de *rex* sau *arehon*. Numai târ. ziu, bizantinii folosesc termenul de basileus și pentru suverani străini, dar făcând o distincție netă între basileul roman, care este unic, și un simplu basileus, titlu pe care-l consideră, mai degrabă o uzurpare a titlului lor imperial.

Bizant, bizantin, bizantinologie. Denumirea statului bizantin este o formă cultă, apărută în Occident (fr. *Byzance*, germ. *Byzanz*, engl. *Byzantium*), de la *Byzantion*, forma latină a numelui anticei colonii grecești aflate pe locul Constantinopolului (numele coloniei, Busâv Tiov, fiind o formă grecizată de la antroponimul trac *Byzas* Bblaț). Titulatura oficială a statului bizantin până la căderea lui a *fastlImperiul romanilor* (Paci Xeea tw> Peofxatv) sau *România*. De la forma modernă a numelui statului și, nemijlocit, de la forma latină a numelui locuitorilor orașului *Byzantion* și ai statului (lat. *byzantinus*) s-a format și denumirea disciplinei ce se ocupă cu istoria statului.

cezar – la origine, în Imperiul roman, titlul desemna pe împărat și era echivalent cu cel de *august*; sub Dioclețian, în cadrul sistemului tetrarhiei, titlul cade pe locul al doilea după cel de *august*, iar sub Constantin, care abolește sistemul tetrarhiei, este menținut calificativul în titulatura imperială, dar este creată și o demnitate cu denumirea de *cezar*, fără o funcție anume. Din acest moment, demnitatea este acordată fiilor împăratului și, obligatoriu, moștenitorului tronului înainte de încoronare. Paralel, titlul este primit și de ginerii împăratului sau de alți membri ai familiei imperiale, tată, frate, unchi, nepoți. Până la venirea Comnenilor la putere (1081), cezarul rămâne cel mai înalt demnitar în stat. După ce Alest 03 Comnenul creează pentru fratele său Isaac titlul de *sebastoctv tor*, pe care-l plasează imediat după cel suprem, titlul de cezar cade pe locul al treilea; când Manuel Comnenul introduce deffinita tea de *despot*, titlul de cezar mai coboară o treaptă, pe care rămăi până la sfârșitul imperiului. Titlul de cezar a fost acordat și ch» canului bulgar la începutul sec. VIII, sfârșind prin a deveni titlu.

cial al suveranilor bulgari, sub forma de *țar*, odată cu creștinarea lui Boris. De aici, titlul se răspândește în întreaga lume slavă ortodoxă.

eliaristikion (xapi<JTfaiov) – instituție specifică societății bizantine de după sec. IX, care constă într-o donație de mănăstiri și de bunuri monastice acordată unor înalți demnitari laici sau eclesiastici,

însărcinați cu administrarea acestora, bucurându-se însă de veniturile lor. Donația era acordată de împărat din dorința recompensării unor înalte personalități din serviciul imperial; ea era atribuită cu titlul viager, dar basileul păstra dreptul revocării ei.

chrysobul (xpucō-uXXO?) – document solemn emis de cancelaria imperială, purtând bula de aur (de unde și numele actului) și semnătura împăratului în cerneală roșie, considerate atribute exclusive ale autorității supreme; orice încălcare a acestor reguli de către supușii imperiali sau de către conducătorii străini era privită la Constantinopol drept o uzurpare a prerogativelor basileului, împărat universal și unic. Numai după 1204, odată cu declinul rapid al statului bizantin și cu schimbarea peisajului politic european, statele vecine folosesc acest gen de document fără să se mai teamă de reacția Constaatinopolului. Astfel a pătruns și în cancelaria românească sub numele de hrisov.

consu! (ÎTia-ot) – vechea magistratură romană dispărea în sec. VI, sub Justinian, dar titlul, fără vechea funcție, este acordat unor personaje importante din stat, fiind unul dintre cele mai înalte titluri ale ierarhiei imperiale. Cu timpul, demnitatea se devalorizează, pentru a dispărea în sec. XII.

deme (Sunt) – numele vine de la vechile subdiviziuni teritoriale ale cetăților elenistice. În primele veacuri ale Imperiului roman, ele erau organizații sportive, legate de întrecerile de pe Hippodrom, fiecare arborându-și culoarea preferată; de aici și numele acestor facțiuni (*factiones*): *factio prasina* (verde) asociată cu *factio russata* (roșie) și *factio veneta* (albastră) asociată cu *Jactio* albata (albă). Cu timpul, în Hippodrom au rămas două lacțiuni: „verzii” și „albaștrii”. Spre deosebire de Roma, la – nstantinopol Hippodromul era și scena unei intense vieți pu” ce, unde împărații își serbau triumfurile militare, dar erau „gați și să-și comunice voința lor poporului și să se justifice Pentru politica lor. De aceea, în sec. V-VII, demele au un nuntat caracter social și politic; dacă masa de manevră este fi Pusă din plebea urbană în ambele deme, conducerea „albaștrilor” se afla în mâna aristocrației senatoriale ortodoxe în timp ce „verzii” erau conduși de elementele active de la orașe, negustori jj patroni de manufacturi, cu tendințe eretice, îndeosebi monofizite La Constantinopol, cele două deme rivale își aveau sediul în doaj cartiere diferite: „albaștrii” în

cartierul aristocratic al Blacher. nelor, iar „verzii” în cartierul popular și industrial al Cornului de Aur. După sec. VII, Idemele decad, având un tot mai pronunțat caracter decorativ, reprezentanții lor fiind de față la marile cere. monii imperiale, fără însă să mai joace vreun rol politic.

despot (*Ssor. Grriz*) – *dominus*, stăpân, nu avea la origine o semnificație particulară. Începând cu Justinian, împărații cer supușilor să le acorde epitetul de „despot” și, în consecință, să li se proster. neze până la pământ; din acest moment, termenul este sinonim cu cel de *imperator* și apoi cu cel de *basilens* până la sfârșitul imperiului, în sec. XII, Manuel Comnenul dă acest nume noii demnități create pentru Bela-Alexios, ginerele și moștenitorul său la tron, demnitate care-l plasa pe titular îndată după împărat în ierarhia aulică. În perioada următoare, demnitatea este acordată de către împărați ginerilor, fraților și fiilor lor. Sub Paleologi titlul se devalorizează și este luat, pe lângă membrii familiei imperiale, de înalte personaje din imperiu și de conducătorii unor principate teritoriale, cum este cazul lui Dobrotici.

domesticul Scholeior (*Sofiiorocos t & v H%oASV*) – comandantul șef al armatei bizantine, atestat sigur din sec. VIII. Corpul Scholeior era cel mai important corp al gărzii personale a împăratului și unul dintre cele mai importante ale armatei centrale bizantine (*taginata*). Din sec. X funcția sa divide, fiind numiți doi domestici, unul pentru Occident, celălalt pentru Orient. La sfârșitul sec. XI, această funcție se golește de conținut, transformându-se într-o simplă demnitate, ce se menține în ierarhia imperială până către sfârșitul statului bizantin.

drongarul flotei (*SpouYTpio? tou az & kou*) – amiralul șef flotei imperiale, care cunoaște cea mai mare importanță în sec. IX-X, când imperiul reușește să-și restaureze dialasocrația în Ms-diterana orientală. Când Alexios Comnenul creează funcția de megaduce (*[i]iyoCs So6*), căruia îi încredințează comanda supremă a flotei, drongarul flotei, devenit *marele drongar*, intră *w* subordinele megaducelui, situație care rămâne neschimbată pffl la sfârșitul imperiului.

dynați (*Suvaroe*) – trad. puternici, termen tehnic prin care desemnați membrii elitei sociale bizantine, folosit, cu dos în epoca de mijloc a istoriei bizantine (sec. VII-XI).

p – instituție fundamentală iji sistemul fiscal bizantin „care asigura, strângerea integrală a impozitelor datorate (*j* e o comunitate

statului. Satul bizantin (y că pa) constituia, între altele, o unitate fiscală, membrii comunității rurale fiind răspunzători solidar pentru plata integrală a impozitului datorat statului, inclusiv pentru pământurile sterpe ori abandonate ca și pentru membrii ei strămtorați din punct de vedere financiar. Organul de stat stabilea suma globală a impozitului, ce urma să fie ridicată da la comunitate, după un îndoit criteriu – întinderea pământurilor aflate în posesia ei și numărul familiilor ce-o compuneau la sfârșit, conducerea comunității defalca această sumă pe membrii ei, obligându-se totodată s-o încaseze integral. Instituția, care a furnizat o remarcabilă capacitate de rezistență comunităților rurale libere, este atestată pentru prima dată în Egiptul roman și este universal în vigoare sub Justinian. Ea cunoaște însă apogeul fii sec. VII-X, când împărații se sprijină pe țăranimea liberă, căreia îi datorau salvarea statului bizantin în fața primejdiei externe. Decăderea micii proprietăți libere și creșterea puterii dinaților după sec. X alterează instituția, dar ea rămâne în vigoare în satul bizantin până la căderea imperiului.

exare îi (I5 dtă%biv) – instituție apărută în teritoriile bizantine din Africa și Italia la sfârșitul sec. VI, sub Maurickt, care anunță noua ordine a *themelor* din veacul următor. Exarchul are putere deplină – civilă, militară și chiar religioasă – în teritoriul guvernat. Crearea exarchatelor a fost determinată de primejdia longobardă și berberă în Italia și, respectiv, în Africa, unde autoritățile din Constaatinopol nu puteau interveni rapid și eficace.

exkoussele (IExou «rea») – imunitate. Imunitatea bizantină are un întreit caracter: fiscal, judiciar și administrativ. Cea mai veche și mai răspândită formă este imunitatea fiscală, atestată Pentru întâia oară sub domnia lui Vasile I Macedoneanul. Deplină sau parțială, scutirea fiscală este concedată de stat marilor proprietari eclesiastici și laici. Imunitatea judiciară și administrativă este atestată, cu deosebire, în ultimele veacuri ale istoriei bizantine, autoritatea centrală păstrând însă, de cele mai multe ori, deplină competență în cazurile de asasinat, viol de fecioară etc. Exkous-seia. to tripla ei ipostază, atinge apogeul în sec. XII – XV, când feup Mizarea societății bizantine cunoaște un curs accelerat.

„Oc grecesc” (Oypiv măp), trad. „foc lichid” – lichid inflamator, e ardea pe apă și era folosit contra vaselor dușmane. Descoperitol; lu

U1 este Callinicus, sirian din Baalbek (Heliopolis), care aduce: năia la Constantinopol către 670, refugiindu-se din fața arali.

bilor; grație invenției sale, forțele bizantine aveau să respingă cu succes marile asalturi arabe asupra metropolei imperiale din 674 – 678 și 717 – 718, iar apoi să-și restabilească treptat thalassocrația în Mediterana. Conform unui tratat din sec. IX, focul gre. cesc era compus din sulf, salpetru și petrol. Din analiza efectelor descrise de sursele contemporane – tragere instantanee, explozii puternice, aruncarea fulgerătoare a materiei inflamatoare – este vorba, probabil, de un amestec detonator de felul pulberii moderne din care nu lipsea petrolul, care ardea pe apă. Amestecul era aruncat asupra vaselor de lemn cu ajutorul unor tuburi lungi și mobile (*siphones*), ce ieșeau de la prora corăbiei prin gura unui leu din bronz aurit. Nu se cunoaște natura propulsorului, probabil un amestec detonator. În sec. IX arabii cunoșteau deja secretul focului grecesc și-l foloseau cu succes în luptele pe mare.

hésychasm – mișcare religioasă din sec. XIV, cu influență considerabilă asupra societății bizantine contemporane. Cu multe veacuri înainte este atestată existența unor eremiți ce duceau o viață contemplativă, într-o desăvârșită liniște (Iv fyjujtia), de unde și numele mișcării. La cumpăna secolelor XIII – XIV, în condițiile gravei crize de structură, societatea bizantină cunoaște o profundă schimbare spirituală; în aceste împrejurări, hésychasmul se transformă într-o mișcare de caracter mistic și ascetic, cu aderență în largi medii sociale și în biserică. Un rol important în fundamentarea doctrinei l-a avut Grigore de Sinai, care a propagat-o în mediile monastice, mai ales în mănăstirile athonite. Scopul hesychastului era de a dobândi izolarea completă și liniștea absolută pentru a ajunge să contemple lumina eternă ce-l înconjură pe tânărul Iisus pe muntele Tabor la schimbarea la față. Misticismul și viața ascetică propagate de hésychasm au trezit reacția clerului secular și a unor personalități bizantine. În disputa cu hesychastii, călugărul calabrez Varlaam, venit la Constantinopol, arată că lumina taborică nu este de aceeași natură cu divinitatea invizibilă și deci ea nu este divină ci trecătoare. Principalul său adversar a fost teologul Grigore Palamas, care distinge între substanța divină (oufă*/ și manifestările divinității (ivipyelai, 8 u-i & \i. zic.), care se arata oamenilor, dar nu sunt creații ale lui Dumnezeu, ci sunt ele însele de

natură divină: bunătatea divină, dragostea, știința, grația divină, lumina taborică și altele. În opoziție cu Varlaam, care face distincție netă între etern și uman în spiritul teologiei catolice, „a lamas, traducând nevoia spiritualității orientale de a găsi o Pun, între om și divinitate, imaginează un intermediar între etern, trecător. Disputa Varlaam – Palamas a depășit repede 1 1111... unui conflict teologic pentru a se transforma într-o disputa»

zofică, unde se înfruntă aristotelismul, adoptat de biserica orientală, și doctrina lui Platou, respinsă de aceasta. În pofida ostilității unei mari părți a clerului, doctrina hesychastă a fost adoptată de biserica greacă la mijlocul sec. XIV în cadrul mai multor sinoade. Palamismul a dovedit o mare fecunditate pe plan cultural în întregul spațiu ortodox în veacul următor după căderea Constantino-i polului însă, în noile condiții istorice, doctrina a fost mult sărăcită, fiind redusă doar la miezul său mistio.

hyperper (6TCprojpoț) – trad. „peste pur”, denumirea monedei de aur bizantine după reforma monetară a lui Alexios I Comnenul, menită să salveze prestigiul nomismei Imperiale pe piața internațională, în urma crizei prin care trece aceasta în al treilea sfert al sec. XI. Hyperperul păstrează toate caracteristicile vechii nomisme constantiniene (vezi *nomismă*) și în primul rând greutatea sa, (4, 48 gr.). Sub Comneni, hyperperul își păstrează titlul înalt (cca. 21 – 23 carate) și prestigiul de etalon mondial aur. După 1204, moneda suferă o primă devalorizare! sub niceeni, titlul coboară la 16 – 18 carate (666% – 750%), pentru ca sub Mihail Paleologul să scadă la 14 carate, iar în primii ani ai sec. XIV la 12 carate (500‰) Sub Andronic III, titlul hyperperului este de 10 carate (cca. 400‰) iar apoi nu pare să mai fie emisă, în timp ce pe piața mondială cedează locul monedelor de aur emise de republicile urbane italiene, mai ales ducatului și florinului. Moneda a circulat și pe teritoriul țării noastre în sec. XII – XV, îndeosebi la Dunărea de Jos, pătrunsă prin intermediul negustorilor genovezi și venețieni. Moneda a lăsat în limba română veche și denumirea unui impozit fluvial, *părpăr*, de la numele latin al monedei (*perper*).

kommerkion (nop. ѱixpy. тов) – de la forma latină medievală *conv-mercion*, definește taxa percepută de autoritățile imperiale la vânzarea și cumpărarea mărfurilor.

logothetul dromului (Xoyo Osrii? to5 Spdixoo) – trad. logothetul drumului, șeful poștei, la origine, devine începând cu sec. IX Șeful serviciului de relații externe, al poștei și al poliției imperiale, deopotrivă ministru de externe și de interne.

ogothetes tou genikou (XoyoOSTÂiț tou ysv» «>3) – Șeful vistienei imperiale (*genikon*), un adevărat ministru de finanțe.

„Larele domestic (niro? Sofilo-rotot) – unul dintre cel mai înalți uniționari ai imperiului, comandantul șef al armatei bizantine în

Perioada târzie, care a preluat vechile atribuții ale *domesticului* *h* din perioada anterioară secolului XI.

15 – o istorie a Imperiului bizantin marele logothet (*id-xe. XOYOGs-ffit*) – șeful cancelariei imperiale, în competența căruia intra conducerea întregii administrații civile. Funcția apare la sfârșitul sec. XII, sub Isaac II Angelos, prin transformarea funcției de logothet al birourilor.

mesazon (îi. aocov) – misiune încredințată de împărat unuia dintre funcționarii săi de încredere, foarte adesea marelui logofăt. Sarcinile sale sunt similare unui pritrn ministru modern, având mai ales atribuții juridice și financiare. Instituția este atestată în ultimele veacuri ale istoriei bizantine.

monophysism, doctrină religioasă care susține teza unei singure naturi a lui Christos, cea divină (de la ixdvoț – unic și țociț – natură), în disputa pentru definirea naturii lui Christos (*vezi nesiorianism*), școala din Alexandria, în frunte cu patriarhii Kyrril (412 –, 444) și Dioscor (444 – 451), apără pozițiile tradiționaliste, mi», zice, pe linia lui Atlianasios și a părinților cappadocieni, fiind preocupată să apere teza unității naturii lui Iisus, stabilită la Nicecaj de atei, ea subliniază natura lui divină, lăsând pe plan secundar – natura lui umană. Arhimandritul Eutyches, sprijinit de patriarhul Dioscor, dezvoltă această reprezentare, ducând până la extremă consecința noncons substanțialității lui Christos cu oamenii. La Eutyches, natura umană a lui Christos este absorbită de cea divină: o singură persoană, o singură natură. Canciliul de la Chalkedon cob-darană doctrina monofizită radicala a lui Eutyches, adoptând formula papei Leon I: două naturi într-o singură persoană. Dar formula romană s-a dovedit insuficientă teologic, fapt ce explică, pe lângă substratul lor material, reluarea cu și mai multă înverșunare a disputelor cristologice. După

Chalkedon, în pofida represaliilor ortodoxe, doctrina monophysită câștigă repede teren în Orient, în condițiile existenței unor mari antagonisme sociale, politice, culturale și etnice. Încercările împăraților de a concilia cele două tendințe opuse, ortodoxă și monofizită, au agravat conflictul. Un moment decisiv în consolidarea monophysismului îl constituie crearea unei biserici monophysite, cu o ierarhie proprie, după modelul ortodox, de către neobositul Iacob Baradai (-578). Pe temeiul unui monoplism moderat, cultivat înainte de formularea tezei extreme a lui Eutyches, se formează mai multe biserici „naționale” monofizite, ce se mențin și astăzi: armeană-gregoriană iacobită, coptă și abisiniană.

nestOTlantstn. Insuficiența formulei adoptate de primul conciliu de la Nicea (325) asupra naturii lui Christos-Fiul este de aceea» epeuță cu Tatăl – s-a vădit curând. la disputa pentru definire

2 iG

naturii lui Christos s-au înfruntat două școli în perioada următoare: una mistică, tradiționalistă, de la Alexandria (vezi *mono-physism*) și alta raționalistă de la Antiochia. Aceasta din urmă, reprezentată de Diodor de Tars și, mai ales, de Theodor de Mopsuestia (+ 428), a fundamentat doctrina nestoriană, care-și trage numele de la Nestorios, patriarhul Constantinopolului (428 – 431), elev al lui Theodor de Mopsuestia. Nestorianismul urmează raționalismul arian și face în persoana lui Christ un loc larg naturii umane. Pentru Theodor de Mopsuestia în Iisus există „două naturi, două ipostaze, dar o singură persoană”, punând însă în lumină mai degrabă dualitatea decât unitatea celor două naturi. El face o distincție riguroasă între cele două naturi ale lui Christos, subliniind consistența naturii lui umane, de unde și refuzul lui Nestorios de a o numi pe Maria „născătoare de Dumnezeu” (*Theotokos*). Nestorianismul a fost condamnat la conciliul de la Ephes (431) și apoi de cel de la Constantinopol (553). Condamnată în imperiu, doctrina nestoriană se răspândește printre creștinii din statul persan, care-o adoptă la sinodul de la Seleucia-Ctesiphon (484). Biserica nestoriană de aici face dovada unui spirit foarte larg, propunând crearea unui învățământ universitar de teologie, cu școala din Nisibe (490). Nestorienii aduc, mai târziu, imense servicii arabilor, traducând

operele științifice și filosofice clasice. În această perioadă ei se răspândesc în toate teritoriile stăpânite de califat, ajungând în Tibet, India și, de aici, în cursul evului mediu, în China și Asia de sud-est, până în Java. Minoritari și lipsiți de o bază statală, nestorienii au fost asimilați treptat de alte religii, rândurile lor numărând astăzi numai c. 80.000.

nomismă (vbu, Kj; j. a) – în sistemul monetar, introdus de Constantin cel Mare, moneda de aur de bază (în latină *solidus*), în greutate de 4, 48 gr. și cu titlul teoretic de 24 carate. Ea reprezenta 1/72 dintr-o livră («320 gr»). Veacuri în șir și-a menținut titlul ridicat, fiind etalonul aur al lumii medievale. Abia către sfârșitul sec. XI, titlul monedei se prăbușește, ajungând la 8 carate (333°/00), dar reforma lui Alexios Comnenul salvează titlul și prestigiul nomismci (vezi *hyperper*).

M'kion (otqilxiov) – denumirea generală pentru funcție – de stat sau palatină – în ierarhia bizantină. Deținătorii de funcții, indiferent de mărimea și natura lor, erau denumiți *archontes*.

Prakimomenos (Tisxpaxot Jitoaevoț.) – funcționar palatin însărcinat cu asigurarea securității împăratului cât timp acesta doarme. El °cuia în palat, într-o cameră aflată în apropierea dormitorului ba

15*

silcului. De aceea, paralumomenii au avut o imensă influență asupra împăraților și au jucat un rol de prim rang în viața politică internă. Instituția își face apariția, după toate probabilitățile, în sec. VI dar epoca ei de glorie se plasează în sec. IX – X, când funcția este încredințată mai ales eunucilor. Ea se menține în imperiu până la căderea acestuia.

parec (-depor/. °C) – termen prin care erau definiți în imperiu țărani dependenti. Categoria socială apare în sec. IX – X, în urma aservirii țărănimii libere de către aristocrație; în perioada următoare, aservirea țărănimii se generalizează. În această ultimă perioadă, autoritatea de stat se află în competiție cu dinații laici și eclesiastici. pentru acapararea mâinii de lucru și aservirea țărănimii libere. Farecii de stat apar în sursele bizantine sub denumirea de *paroikoi demosiaroi* sau, simplu, *demosiaroi*.

patriciu (-arpixtoc) – demnitate creată de Constantin cel Mare,

acordată de la Justinian celor mai ilustre persoane din imperiu, dar și unor conducători străini, mai ales regilor franci, fapt ce simboliza intrarea lor în ierarhia imperială. După sec. X, demnitatea este acordată tot mai rar.

penetes (tâv-ze) – săraci, termen tehnic prin care se desemnează sursele bizantine desemnau populația săracă.

praktâkon (npxy. Tr/. dv) – document emis de cancelaria imperială sau mănăstirească, ce cuprinde un inventar domanial de natură foarte diversă.

pronoia (-pivota) – instituție – specifică feudalismului bizantin. La origine, termenul are înțeles de grijă, supraveghere, control, administrație și, în sens religios, providență. În ultimele veacuri ale istoriei bizantine, noțiunea definește o concesiune de drepturi corporale, care îmbracă forma unei adevărate devoluțiuni de venituri imperiale, prin care statul renunță la dreptul perceperii și încasării lor în favoarea beneficiarului donației. În forma sa deplin cristalizată, pronoia este o donație cu titlul viager, condiționată de îndeplinirea de către beneficiar a unor obligații față de stat, în marea majoritate a cazurilor, de natură militară. Împăratul ceda astfel pronoiaruhri suma globală a impozitelor țăranilor de pe o anumită suprafață de pământ – de aici o altă denumire a pronoiei, „daruri de pareci” –, care, în mod normal, erau percepute de fisc. În anumite cazuri, puteau să formeze o pronoia taxă va male, taxele pentru pescuitul într-un eleșteu sau pe cursul ape etc. Veniturile constituite într-o pronoia aveau o sumă cunoscută în documente sub numele de *posotes*. Spre deosebire de vechea proprietate stratiotică, deținută de țăranii liberi-stratioți, noua stăpânire funciară este o posesiune de tip feudal, beneficiarul culegând o rentă anuală sub forma impozitelor percepute de la țăranii dependenți. Pronoia apare în secolul de cîrmuire comnenă (prima mențiune datează din vremea lui Alexios I Comnenul), dar înflorirea ei se plasează în timpul dinastiei Paleologilor când se transformă într-un adevărat domeniu feudal, în limitele căruia posesorul se bucură de o largă imunitate. De menționat, nicidecum pronoia nu cunoaște un caracter ereditar generalizat, iar statul își menține totdeauna dreptul de revocare a concesiunii. Pronoia, la început un simplu expedient militar, a devenit o instituție de bază a societății bizantine către sfârșitul imperiului. Ea a contribuit

în chip decisiv la slăbirea potențialului economic al autorității centrale și a constituit un factor de descentralizare politică în stat.

protospătar (7 rp & jāo<57 raOapiot) – funcționar bizantin însărcinat cu purtarea spadei împăratului. Prima atestare a instituției datează din sec. VI. Din sec. VIII funcția se transformă într-o demnitate și este acordată, concomitent, mai multor persoane. În sec. IX – XI, demnitatea este larg atribuită, devalorizându-se tot mai mult, iar din sec. XII se acordă tot mai rar. Instituția a pătruns în statele sud-slave și în țările române.

protostrator (npoiâo-xpă-zap) – la origine, îngrijitorul grajdurilor împăratului devine, începând cu sec. XI, unul dintre cei mai importanți funcționari la palat, funcția sa constând în a asista și a ajuta pe basileu să urce pe cal. În timp de război, este unul dintre comandanții armatei.

protovestiar (7 rp & >To [3 tindepiot) – înalt funcționar palatin, care urmează în atribuții funcționarului roman *conies sacrae vestis*. Administrează garderoba privată a basileului, care conține, pe lângă îmbrăcămintea și însemnele puterii imperiale, și obiecte prețioase și imense sume de bani, confundându-se, de fapt, cu tezaurul privat al împăratului. Importanța personajului crește și mai mult când tezaurul privat al basileului devine comun cu cel al statului. Instituția este atestată de-a lungul întregii istorii bizantine.

rhomaioi (Ptifiaio?) – la origine, denumirea greacă a populației Romei și, prin extensiune, a Italiei. Începând cu sec. II și, îndeosebi, odată cu *Constitutio Antonina* (212), prin care toți locuitorii „beri ai imperiului dobândesc cetățenia romană, textele grecești denumesc *rhōmaios* populația Romei și a Italici, în sens restrâns, 51 în accepțiunea largă toți locuitorii statului roman, inclusiv grecii. O schinabare importată în evoluția sensului acestui termen se produce odată cu creștinarea imperiului; *rk & maios* denumește pe toți locuitorii imperiului și ai comunității lui Christ, noțiunea având o semnificație politică, juridică, culturală și religioasă și nu – etnică. Grecii se numesc pe ei înșiși *mătnaioi*, iar termenul de *eleni* este io-losit pentru faza păgână din istoria lor. Schimbarea decisivă în evoluția conținutului noțiunii se petrece în sec. VII-IX, când imperiul, în urma marilor amputări teritoriale, pierde populațiile negrecești, inclusiv italienii și populațiile romanizate, adevăratul popor roman.

Din acest moment și până la căderea statului bizantin termenul de *r Ji-S-maios* desemnează, din punct de vedere etnic, pe greci, locuitorii de bază ai imperiului, celelalte ethnii stăpânite de bizantini fiind desemnate cu numele lor (vlahi, bulgari, sârbi etc), chiar dacă, în sens larg, toți locuitorii statului erau considerați cetățeni romani.

România (Pe-o; j. ava) – termen de origine populară, apărut în sec. IV la populația de limbă latină din statul roman și preluat de autorii bizantini, care definește realitatea teritorială a statului roman și, mai târziu, bizantin. Popoarele occidentale și, mai ales, italienii numesc prin acest termen statul bizantin și, între 1204 – 1261, Imperiul latin de Constantinopol. De la această noțiune își trage numele și unele provincii stăpânite cândva de bizantini. Astfel este cazul provinciei italiene *Romagna*, cu capitala la Ravenna, care cuprinde teritoriul vechiului exarhat bizantin cu centrul în același oraș, al sultanatului selgiucid de *Rum*, creat în Asia Mică bizantină în sec. XI, ori al provinciei *Rumelia*, organizată de otomani în teritoriile balcanice, cucerite de la imperiu.

sebastocrator – titlu aulic, format din unirea calificativelor de *sebastos* și *autocrator* și introdus de Alexios I Comnenul pentru fratele său Isaac. La început, demnitatea se afla îndată după cea supremă și înaintea celei de cezar, iar după crearea titlului de despot coboară o treaptă, pe care rămâne până la sfârșitul imperiului. Titlul a fost acordat, de regulă, rudelor apropiate ale împăratului, mai ales fraților acestuia, strateg (arpar?) – conducător militar, în general. În secolul VI, termenul înlocuiește pe cel latin de *magister militum*, iar în „când cu veacul următor denumește pe conducătorul noii unități administrative, *thema*, având în circumscripția sa deplină putere militară și civilă. Începând cu sec. X, sistemul dieraelor începe ** decadă, iar puterea civilă se separă de cea militară; denumirea comandantului militar al themei este înlocuită cu cea de *duz Ń**

adesea, de *catepan*. Paralel, denumirea de strateg este folosită pentru a desemna pe comandantul armatei centrale; comand, r. îi șef al armatei din Orient este denumit „strategul Anatoliei” sau „strategul Orientului” în timp ce comandantul armatei din Europa poartă numele de „strategul Occidentului” sau „strategul Europei”, în împrejurări excepționale este numit un conducător unic al armatei – deși comanda supremă îi este rezervată, în principiu, împăratului – denumit

monostrateg sau *strateg-autocrator*.

stratiot (gr. arpa-rici-rr?) – soldat. Această accepțiune este pâr-trată de termen de-a lungul întregii istorii bizantine. În sec. VII – X, mai ales, instituția stratioților are un caracter profund original, ieșit din marile reforme sociale, militare și administrative luate de Heraclizi și de împărații isaurieni. În lupta pentru suaviețuire în fața amenințării arabe, armata bizantină dobân*știe un tot mai pronunțat caracter popular, fiind recrutată din idurile țărănimii libere. Membru al unei armate teritoriale, stratiotul era obligat să se echipeze pe cont propriu și să vină la clie-marea strategului diemei ori de câte ori era nevoie. Țăranul-stratiot primea de la stat un lot de pământ în schimbul îndeplinirii obligațiilor sale militare, lot pe care-l lucra cu membrii familiei și pe care-l jutea transmite ereditar dacă fiul moșteneva condiția tatălui. Valoarea unui lot era de 4 livre (– 288 nomisme) pentru soldați și de 2 livre pentru marinari. Venitul anual al unui stratiot în primii ani ai secolului IX era de cca. 18, 5 nomisme. În sec. X, prin reformele lui Nikephor II Phocas, valoarea unui tot stratiotic crește de trei ori, fapt ce produce o schimbare profundă și în condiția socială a posesorului lui, care devine un mic nobil. Măsura venea să modifice substanțial natura instituției, intrată de altminteri în declin, datorită ofensivei victorioase a marii proprietăți funciare și a rolului crescând jucat de mercenari în armata bizantină. Prăbușirea instituției în sec. XI pune în primejdie existența însăși a statului bizantin reorganizarea militară a Comnenilor, pe o altă bază socială, a avut rezultate modeste. Resturi ale stratioților-țărani se mențin în veacurile următoare; local, instituția este revitalizată de unii împărați (Ioan II Comnenul, Ioan III Vata-dar fără rezultate notabile, date fiind schimbările profunde substanța societății bizantine petrecute între timp.

— armata centrală a imperiului, aflată sub conducerea câinelui împăratului și formată din patru corpuri (*tagma*): *Scyliti*.

k *Vigili* și *Hicaniți*, fiecare având în frunte un comandant, *domestic*. Ea era formată în sec. X din cca. 4.000 de soldați

I de elită, aflați la dispoziția basileului pentru a interveni acolo unde primejdia era mai mare.

ma (Os; xx) – la origine, termenul desemnează o unitate milia pentru care începând cu secolul VII să definească

circumscrip-administrativă în care staționa unitatea militară denumită; mă. Marea originalitate pe care o aducea noua formulă de organizare față de sistemul administrativ dioclețian-constantinian: e unirea la nivelul themei a puterii civile și a celei militare, până încă net distincte, în mâna strategului, comandantul militar al themei, în stare astfel să mobilizeze toate resursele materiale și umane ale circumscripției în luptă contra amenințării imediate „abc, bulgare etc). Noul sistem administrativ s-a dovedit un? puns eficient al organismului bizantin la asaltul extern din sec. [I – IX, care pune în primejdie existența însăși a statului bizantin. Dar marea vitalitate a instituției s-a datorat rezimului social: existența unei țărâni literate puternice din raidurile reia statul recrutează armata (vezi *siratiot*).

Mai stăruie și astăzi în literatura de specialitate controverse asupra momentului apariției primelor theme; cei mai mulți specialiști înclină să creadă că embrioanele noii organizări apar sub numele lui Herakleios (610 – 641), către anul 623, în Asia Mică, în timpul conflictului cu persii, având însă ca model exarhatele Ramei și Africii, organizate de Mauriciu. În mod sigur, primele theme apar în Asia Mică (*Opsikion, Armeniakon, Anatolikon* theme maritime *Karabisiani*), al căror nume provine de la: el a al trupelor staționate în regiune. La sfârșitul domniei lui Diostaurin IV Fognatul este organizată themea Tracici, prima din Europa, în scopul apărării Constantinopolului în fața tătarului stat: il gar, fondat de Asparuch. În Europa, procesul de creare a noilor unități administrative este lent, urmând îndeaproape recucerirea și reorganizarea treptată a teritoriului inundat de valul slav. La sfârșitul sec. VIII este creată themea Helladei, în Thessalia, la cumpăna tacurilor VIII – IX themea Macedoniei, în Tracia vestică, la începutul sec. IX, themea Thessaloniei, la mijlocul celui de-al doilea veac iarnă Strymon, între cele ale Macedoniei și Thessaloniei, iar! a doua jumătate a sec. IX themea Dalmației. În Asia Mică, împărații isaurieni au divizat marile theme organizate în sec. VII, în unități mai mici de teama unor revolte ale strategilor care ar putea pune în primejdie autoritatea basileului. Numărul themele crește în sec. X-XI grație marilor ofensive bizantine în Asia și Europa, clar și a divizării themele în unități mai mici. În „spațiul declinului sistemului themele în sec. X este marcat de ecăderea și, în veacul următor, dispariția în masă a țărânilor de

j, ere stratioțice, fapt co compromitea baza socială a instituției ca, și de revenirea la divizarea puterii la nivelul themei. După seo. 1, imperiul continuă să fie împărțit în circumscripții administrative denumite theme, dar acestea nu mai au nimic din originalr tatea și forța sistemului de odinioară.

tieniată (Osi-j-aâa) – armata din theme, aflată sub comanda nemijlocită a strategilor, pentru a face față pericolului imediat, înainte de intervenția împăratului. Ea era recrutată din rândurile țăranimii stratioțice din fiecare diemă. În sec. X, armata themelor asiatice număra cca. 70.000 de soldați, iar cea din Europa cca. 40.000 – 45.000.

BIBLIOGRAFIE*

Introducere în istoria Bizanțului

Halphen, L., *Initiation aux Studes d'histoire du moyen âge*3, Pari". 1952.

Irmscher, J., *Einfuhrung in die Byzantinologie*, Berlin, 1971.
Moravesik, G., *Einfâihung in die Byzantinologie*, Budapest, 1976,
Samaran, Ch. și colab., *L'Histoire el ses mathodes*, Paris, 1961.

(coli. Enciclopedie de la Pleiade).

Dicționare și bibliografii

Altaner, B., *Patrologie*5, Freiburg, 1958.

Ceillier, R., *Histoire gine rale des auteurs sacrd s ei eccusiasliques"*.

19 vol., Paris, 1858 – 1870. Ch-ovalier, C.U.J., *Repertoire des sources historiques*] du moysn âge2, 2 vol., Paris, 1905, 1907. Colonna, M.E., *Gli stotici bizantini dai IV al V secolo. I. Storici profani*, Napoli, 1956.

— Literatura consacrată istoriei și civilizației bizantine este foarte întinsă. Numărul relativ redus de lucrări și studii asupra acestui domeniu publicate în limba română a impus includerea în bibliografia de față a unor lucrări apărute în limbi de circulați-mondială. Am avut în vedere, cu deosebire, marile sinteze și studiile apărute în ultimele decenii, ușor abordabile, care să constituie la rândul lor un punct de plecare în aprofundarea unei anumite probleme de istorie sau civilizație bizantină. Capitole speciale au fost consacrate raporturilor româno-bizantine, în care an-inclus și studiile relative la istoria romanității balcanice medievalcât și autorilor bizantini editați în limba română. Pentru a uş ar. a orientarea cititorului au fost indicate unele

enciclopedii de specialitate, bibliografii și atlase istorice. Cifrele ce însoțesc adesea titlurile lucrărilor din bibliografie reprezintă numărul ediției.

S., F.L., *The Oxford. Dictionary of the Christian Church*, Oxford, 1957. *lonnaire d'archéologie chrétienne et de liturgie*, ed. F. Cabriol și H. Leclercq, Paris, 1907 – 1953.

pix

lonnaire d'histoire et de géographie ecclésiastiques, ed. A. Bau-drillart, A. Vogt și alții, Paris, 1912 (apariția continuă). *armées d'études byzantines*. Bibliografiile *Internationale 1939 – 1948*, (Publ. de Asociația internațională de studii bizantine), Paris, 1949.

F., Schneider, A.M., *Byzanz*, Berna, 1952. Cange, C. du Fresne, *Glossarium ad scriptores mediae et infimae Graecitatis*, 2 vol., Lyon, 1688.

dopedia of Islam, 4 vol. și supl., Leyda, 1913 – 1948 (o nouă ediție în curs de apariție), rscli, J.S., Gruber, J.G., *Allgemeine Encyclopädie der Wissenschaften und Künste*, Berlin, 1818 – 1890. Ilinck, J. de *Patristique et moyen âge*, 3 vol., Paris-Bruxelles 1947 – 1949.

Ikon für Theologie und Kirche, ed. J. Ilofer și K. Rahner, Freiburg, 1957 (apariția continuă).

re, M., *Dictionnaire d'histoire universelle*, 2 vol., Paris, 1968. *istic Greek Lexicon*, ed. G.W.H. Lampe, Oxford, 1961 (apariția continuă).

Pauli, A.F. von, *Real-Encyclopädie der classischen Alterthums-wissenschaft*, Viena, 1837 – 52; ed. nouă G. Wissowa, Wi Kroll și alții, Stuttgart, 1893 (apariția continuă). Pottaast. A., *Bibliotheca historica mediae aevi*. *Wegweiser durch die Geschichtswerke des e-uropäischen Mittelalters bis 1500*, 2 vol., Berlin, 1896. *Reallexikon für Antike und Christentum*, ed. T. Klausner, F. Doi*, ger și alții, Stuttgart, 1950 (în curs de apariție). *Re-perse-loriii Fontium Historiae Mediae Aevi*, I. Series Collectionumt Roma, 1962.

E.A., *Greek Lexicon of the Roman and Byzantine Pă – , riod (B.C. 740 to A.D. 110)*, Boston, 1870.

Istorice

Andersots, J.G.C., *Map of Asia Minor* (Murray's Handy Classical Maps. ed. G.B. Gruudy), London, 1903; revizuit de W.M* Calder și G.E. Bean, *A Classical Map of Asia Minor*, Lon»

A m, 1958.

„Nte storico. Bvo antico. Mediocvo, Evo Moderna, red, G. Motta-Novară, 1977.

Atlas istoric, rea. Ștefan Pascu, București, 1971.

Grosser Historischer Weltallas, II Teii.

Hatrimond Historical Atlas, Maplewood, 1972.

Hazard, H.W., Cooke, H.L., *Atlas of Islamic History*³, Princeton

1954. Heussi, K. și Hermann, M., *Atlas zur Kirchengeschichte**,

Tfibij:

gen, 1919. Kosmiński, E.A., Levandovski, A.P., *Atlas istorii srednân vekov*¹

Moscova, 1959. Mcer, F. van der, Mohrmami, C, *Atlas of the Early Chrisâian Work*)

London, 1958. Putzger F.W., *Historischer Weltatlas*, Bielefeld, Leipzig și Berlin diferite ediții.

Shepherd, W.R., *Historical Atlas*⁹, New York, 1969. Westermans *Grosser Atlas zur Weltgeschichte*³, Brauschweig, 1972

Lucrări generale

*The Catribridge Medieval History*², vol. consacrat Bizanțului: IV 1, 2, Cambridge, 1966.

Ellul, J., *Histoire des institutions de l'époque franque à la Révolution*, Paris, 1962.

Fischer Weltgeschichte, 35 vol., Frankfurt/Main, 1965; voi. consacrat Bizanțului: XIII, Byzanz, 1969.

Histoire du dêveloppement cultural et scientifique de l'Humaniti, lă. sub auspiciile UNESCO, vol. I-VI, Paris, 1969 – 1970) voi. consacrat Evului Mediu: III.

Histoire gânerale des civilisations, vol. III, *Le Moyen âge*, ed. de E. Perroy și colab., Paris, 1961.

Histoire g & nârale du Moyen âge, sub red. lui G. Glotz; voi. consacrate Bizanțului: vol. III, Ch... Diehl, Ce. Marçais, *Le motide oriental de 395 a 1081*. Paris, 1944; voi. IX, Ch. Diehl și colab., *L'Europe orientale de 1081 a 1453*, Paris, 1945.

Histoire des relations internationales, vol. I, *Le Moyen âge*, ed. de Fr. L. Ganshof, Paris, 1953.

Histoire universcile Larousse, 12 vol., Paris, 1968 – 1969; voi. consacrate Evului Mediu: Pierre Riche, *Grandes invasions et empires*

(fin du IV & – dib. du XIe siècle), 1968; B. G «i!” lemain, *L'tveil de l'Europe (An mii a 1250)*, 1969; J-Fa” vier, *De Marco Polo a Christophe Colomh 1250 – 1492*, 1968

Historia Mundi, 10 voi... Berna, 1952 – 1961; voi. consacrate Evului Mediu; V, *Fruhes Mittelalter*, 1956; VI, *Hohes und späică MIU – elalter*, 1958.

jsic. yia generală a științei, sub red. lui René Taton, voi, I-IV, București, 1970 – 1976; vol. 1, *Știința antică și medievală* 1970.

Istoria lumii în dale, sub red. lui A. Oțetea, București. 1969.

Istoria universală, sub red. lui E.M. Jukov; voi. consacrat Evului Mediu: III, București, 1960.

Lavisse, E., Rambaud, A... *Histoire générale du IV” și & de a nos jours*; vol. I, *Les Origines 395 – 1095*, Paris, 1896; vol. II, *L'Europe fiodale. Les Croisades 1095 – 1270*, Paris, 1893; vol. III, *Formatioti des grands États 1270 – 1192*, Paris, 1894.

opyläen Weltgeschichte, ed. de Golo Manu, Aâfred Heuss, August 'Nitschke, 22 vol., Frankfurt/Main-Berlin, 1976.

Lucrări speciale

Atât weiler, Helerie, *Byzance el la mer*, Paris, 1966.

Ahrweiler, Hélène, *Etiides sur les striictures administra! ives et sociales de Byzance*, Variorum. Reprints, London, 1971. Ah: „veiler, Helene, *L'ideologie poli/iqne de l'Empire byzav. lin.* Paris, 1975. Androeva, M., *Occrhi pe huiturivizantijskogo dvora v XIII v.*

Praga, 1927. Angoid, Michael, *A Bysantivx Gouvernement în Exiie. Gevrnement and Socicly unde/ tiw Laskarids of Nicaea (1204 – 1261).*

Oxford, 1975. Antoiâiadis-Bibicou, II., *Recherches sur les donanes a Bvzance.*

Paris, 1963. Babinger, F., *Beiiräge zur Fruhgeschiclite der Tili/tenherrschaft în Rumelien (11 – 15. Jahrhttnäcrl), „Südosteuropäisclie*

Arbeiten” 34, Brünn-Miinchon-Wien, 1944.

Babinger, F., *Mehiucd der Erolerer und seine Zeit*, München, 1963. Bansic, F., *Cuda Dimitrija Solunshog kao istoriski iiveri*, Belgrad 1953.

Baynes, K.H., *Byzantiie Studies and other Essays*, London, 1C6J. Becfe, H.-G., *Theodoros Metocliiles*, München, 1952. „Cek, H.-G., *Kirche und theo ogische Liferafur im byzantiisclien lâeâch*, München, 1959.

eck –, H.-G., *Idecn und Realitacten în Byzanz*, Variorum Reprints.

London, 1972. Borza, M., *La Mer Koire à la fin du Moye-n âge*, „Balcania”, IV.

1941.

Bon, A., *Le Piloponnise byzantin jusqu'en 1204*, Paris, 1951.

Brand, Cil., *Byzantium confronts the West (1180 – 1204)*, Cambridge Mass., 1968.

Brătiam, Gh. I., *Recherches sur le commerce gănois dans la Met Noire aux XIII** siècle*, Paris, 1929.

Brătianu, Gh. I., *Privileges et franchises municipales dans l'Empire byzantin*, Paris-Bucarest, 1936.

Brătianu, Gh. I., *Htudes byzantines d'histoirs äcononiique et sociale*, Paris, 1938.

Brătianu, Gh. I., *La Mer Noire plaque tournante du trafic international à la fin du Moyen âge*, „Revue historique du sud-est europen”, București, XXI, 1944.

Brătianu, Gh. I., *Les assemb Mes d'tats en Europe orientale am moyen âge et l'influence du răgime politique byzantin*, „Actes du VI «Congres international d'études byzantines”, Paris, 1948, I, Paris, 1950.

Brehier, L., *Le Schisme oriental du XI siècle*, Paris, 1899.

Brehier, L., *L'Église et l'Orient au moyen âge. Les croisades*, Paris, 1928.

Brehier, L., *Le monde byzantin, I: Vie et mort de Byzance; II Lesinstitution's de l'Empire byzantin; III: La civilisation byzantine*, Paris, 1947 – 1950.

Brezeann, S., *Translatio imperii” und das lateinische Kaiserreich von Konstantinopol*, „Revue roumaine d liistoire” (= R.R.H.), XIV, 1975.

Brezeanu, S., *Das Zweikaiserproblem în derersien Hälfte des 13. Jahrhunderts (1204 – 1261)*, „R.R.H.”, XVII (1978), nr. 2.

Bury, J.B., *A History of the Later Roman Empire from Arcadius to Irene (395 – 802)*, 2 vol., London, 1899.

Bury, J.B., *The Imperial Administrative Sistem in the Ninth Century*, London, 1911.

Bury, J.B., *A History of the eastern Roman Empire from the Fall of Irene to the Accession of Basile I (802 – 867)*, London, 1912.

Bury, J.B., *A History of the Later Roman Empire from the Death of*

Teodosius I to the Death of Justinian (395 – 565), 2 vol. –, London, 1923.

Cahen, C., *Pre-Ottoman Turkey. A General Survey of the Material and Spiritual Culture and History c. 1071 – 1330*, London, 1968.

Carile, A., *Partitio terrarum Imperii Romaniae*, „Studi Veneziani”, VII, 1965.

Cessi, R., *Storia della Repubblica di Venezia*, 2 vol., Milan, 1944 – 46. Chalandon, F., *Essai sur le règne d'Alexis I Comnène (1081 – 1118)*, Paris, 1900. Chalandon, F., *Histoire de la domination normande en Italie et*

en Sicile, 2 vol., Paris, 1907. Chalandon, F., *Les Comnènes et Jean Comnène (1118 – 1143)*

et Manuel Comnène (1143 – 1180), Paris, 1912. Chapman, C., *Michael Palaeologus, restaurateur de l'Empire byzantin*, Paris, 1926. Charanis – P –, *Studies in the Demography of the Byzantine Empire*.

Variorum Reprints, London, 1971. Charanis, P., *Social, Economic and Political Life in the Byzantine*

Empire, Variorum Reprints, London, 1973. Classen, P., *Rom im Byzanz von Diocletian bis zu Karl dem Gros*

sen, Stuttgart, 1954. eafrouzes, J., *La littérature et l'histoire des textes byzantins*, Variorum Reprints, London, 1972. Beàuoye, Ch., *L'Art byzantin*, Paris, 1967; versiune românească:

Arta bizantină, Ed. Meridiane, 2 vol., București, 1976. Diehl, Ch., *Études sur l'administration byzantine dans l'exarchat de Ravenne. (568 – 751)*, Paris, 1888.

Diehl, Ch., *L'Afrique byzantine. Histoire de la domination byzantine en Afrique, 533 – 709*, Paris, 1896. Diehl, Ch., *Études byzantines*, Paris, 1905. Diehl, Ch., *Figures byzantines*, 2 séries, Paris, 1906 – 1908. Trad.

românească, *Figures byzantines*, 2 vol., București, 1969. Diehl, Ch., *Manuel d'art byzantin*, Paris, 1910. Diehl, Ch., *Une république patricienne, Venise*, Paris, 1916. Diehl, Ch., *Histoire de l'Empire byzantin*, Paris, 1930. Dolger, Prânz, *Beiträge zur Geschichte der byzantinischen Finanzverwaltung besonders des 7. und 17. Jahrhunderts*, „Byzantinisches Archiv”, IX, 1927. Dolger, Prânz, *Byzanz und die europäischen Staatenwelt, Ettal*.

1953.

Franz, *Byzantinische Diplomatie*, Ettal, 1956... Franz,

Ilapiicwopa. 30 Aufsätze zur Geschichte, Kultur und Sprache des byzantinischen Reiches, Ettal, 1961. Ddiger, Franz și Karayannopulos, J. *Bysanlinischo Vrhundenlehret* München, 1968.

Diiicev, I., *Medioevo bizantino-slavo*, 3 vol., Roma, 19.65 – 1968!

Uvornik, F., *Les Slaves, Byzance et Rome au IX sitele*, Paris. 1926.

Dvornik, F., *Les légendes de Constantin et de Mâthode vues de Byzance*, Praga, 1933. Dvornik, F., *The Photian Schism. History and Legend*, Cambridge

1948. Dvornik, F. *Early Christian and Byzantine Political Philosophy > Origins and Backgroung*, 2 vol., Washington, 1966. Ferjaneic, B., *Despoti u Vizantiji i juânoslovenskim zemijama*. Belgrad, 1960.

Feiluga, J., *Vizantińska uprava u Dalmaciji*, Belgrad, 1957. Fucbs, F., *Die höheren Schulen von Konstantinopel im Mittelalter*. „Byzantinisches Arcliiv“, VIII, 1926. Gardner, A., *The Lascarids of Nicaea. The Story of an Empire in Exile*, London, 1912. Garzya, A., *Storia e interpretazione di testi bizantini*, Variorum Reprints, London, 1974. Gay, J., *L'Italie meridionale et l'Empire byzantin (867 – 1071)*. Paris, 1904. Geanakoplos, D.J., *Emperor Michael Palaeologus and the West*. Cambridge Mass., 1959. Gerland, E., *Geschichte des latcinisc. hen Kaisevreiches von Konstantinopol, I: Geschichte der Ka sev Baldnin I und Heinrich 1204 – 1216*, Homburg v.d. Hohe, 1905.

Gorianov, B.T., *Pozdne-vizantijskij feodalism*, Moscova, 1962. Goubert, P., *Byzance avânt l'Islam*, I, II (1, 2), Paris, 1951 – 1965, Grecu, V., *La valeur littiraire des oeuvres historiques byzantines*. „Byzantinoslavica“, XII (1952 – 53).

Grabar, A., *L'empereur dans Vârf byzantin*, Paris, 1936. Grabar, A., *L'iconoclastiie byzantin. Dossier archiologique*, Paris. 1957. Grumel, V., *La Chronologie (Tvaiti d lâludes byzantines)*, I, Pa”. răs, 1958.

- Guilland, R., *Eiudes byzantines*, Paris, 1959. Guilland, R., *Recherches sur les institiitions byzantines*, 2 voi... Berlin-Amsterdam, 1967.
- Guillou, A., *Studies on Byzantine Italy*, Variorum Reprints, London, 1970. Heisenberg, A., *Quellen und Studien zur spätbyzantinischen Goschichte*, Variorum Reprints, London, 1972.
- Hendy, M.F., *Coinage and Monsy in the Byzantine Empire 10S1 – 1261*. Washington D.C., 1969. Heyd, W., *Histoire du commerce du Levant au Moyen âgez*, 2 vo» Leipzig, 1923.
- „40
- Hunger, H., *Prooimion, Elemente der byzantinischen Kaiseridee in der Aregen der Urkunden*, Wien-Graz-Koln, 1 & 64.
- Hunger, H., *Reich der neuen Mitte. Der christliche Geist der byzantinischen Kultur*, Graz-Wien-Koln, 1965.
- Hunger, H., *Byzantinische Grundiagenforschung*, Variorum Re-prints, London, 1973.
- Hussey, J.M., *Church and Learning in the Byzantine Empire 867 – 1185*, London, 1937.
- Hussey, J.M., *The Byzantine World –*, London, 1961.
- Iorga, N., *The Byzantine Empire*, London, 1907.
- Iorga, N., *Geschichte des osmanischen Reiches*, 2 vol., Gotha, 1908 – 1909.
- Iorga, N., *Histoire de la vie byzantine*, 3 vol., Bucarest, 1934; versiunea românească, *Istoria vieții bizantine*, București, 1974.
- Iorga, N., *Byzance après Byzance*, Bucarest, 1935 (ediție noră: Bucarest, 1971).
- Iorga, N., *France de Constantinopole et de Mor Se*, Bucarest, 1935.
- Iorga, N., *fitudes byzantines*, 2 vol., Bucarest, 1939 – 1940.
- **, *Istoriia Vizanii*, 3 vol., Moscova, 1967 (lucrare colectivă).
- Ivanka, E. von, *Rhomärreich und Goltesvolk. Das Glaubens-Staats und Volksbeivusstseins der Bysantiner und die Auswirkung auf die ostkitche-ostenropäische Geisteshaltung*, Freiburg-Munchen, 1968.
- Jacoby, D., *Les arehontes grecs et la fãodaliti franque*, „Travaux et Mémoires”, II (1967).
- Jacoby, D., *La fiodalitã en Grèce tnedi-Svale. Les „Assises de Romãnie”. Sources, application et diffusion*, Paris, 1971.

- Jirecek, C.J., *Geschichte der Bulgaren*, Praga, 1876.
- Jirecek, C.J., *Geschichte der Seiben*, 2 vol., Gotha, 1911 – 1915.
- Kajdan, A.P., *Agrantie oлноšenija v Vizanii XIII – XIV v.v.*, Moscova, 1952.
- Kajdan, A.P., *Dereunja i gorod v Vizanii IX-X v.v.*, Moscova, 1960.
- Kajdan, A.P., *Soțialnii sostav gospodastvuișcevo hlassa Vizanii XI-XII v.v.*, Moscova, 1974.
- Kapp-Herr, H. von, *Die abendländische Politik Kaiser Manuels mit besonderer Rücksicht auf Deutschland*. Strasburg, 1881.
- Karayannopulos, J. *Das Finanzwesen des frühbyzantinischen Staates*. München, 1958.
- Karayannopulos, J., *Die Entstehung der byzantinischen Theinenordnung*, München, 1959.
- Rumbacher, K., *Geschichte der byzantinischen Literatur (527 – 1453)*, München. 1897.
- Lamina, T. *Comneni e Staufer. Ricerche sui rapporti fra Bisanzio e l'Occidente nel secolo XII*, 2 vol., Roma, 1955, 1957. Lome. rk, P., *Philippe et la Macédoine orientale à l'époque chrétienne et byzantine*, Paris, 1945. Lemerie, P., *L'Emirat d'Aydin. Byzance et l'Orient. Recherches sur „la geste d'Umur Pacha”*, Paris, 1957. Lemerie, P., *Esquisse pour une histoire agave de Byzance: les sources et les problèmes*, „Revue historique”, 219 (1958), p. 254 – 284 și 220 (1958), p. 45 & 4. Lemerle, P., *Le premier humanisme byzantin. Notes et remarques sur l'enseignement et la culture a Byzance des origines au Xe siècle*, Paris, 1971.
- Ixwtcenko, M.V., *Byzance des origines a 1453*, Paris, 1949.
- Litavrin, G.G., *Bolgarijai Vizantija v XI-XII v.v.*, Moscova. 1960. – **, *Literatura Bizanțului*, red. de N.-Ș. Tanașoca, București.
- 1971, Longem, J., *L'Empire latin de Constantinople et la principauté de Morée*, Paris, 1949. Matsche, K.P., *Fortschritt und Reaktion in Byzanz im 14. Jahrhundert. Konstantinopel in der Bürgerkriegsperiode von 1341 bis 1354*, Berlin, 1971. Metcalf, M., *Coinage in the Balkans, 820 – 1355*, „Thessalonica”.
1965. M; ce, el, A., *Die Kaiserzeit in der Osmische (843 –*

- 1204)., Darmstadt, 1959. Milic-i, W., *The Latins in the Levant. A History of Frankish Greece* (1204-1566), London, 1908.
- Moravcsik, G., *Byzantinoturkica* 7 -, 2 vol... Berlin, 1958
- Moravcsik, G., *Studia Byzantina*, Budapest, 1967. Neumanri, C. *Die Weltstellung des byzantinischen Reiches vor den Kreuzzügen*, Leipzig, 1894.
- Nicol. D.M., *The Despotate of Epiros*, Oxford, 1957. Nicol. B.M., *Byzantium: its Ecclesiastical History and Relations with the Western World*, Variorum Reprints, London, 1972. Norden, W., *Bas Byzanz. Die Trennung der beiden Mächte und das Problem ihrer Wiedervereinigung bis zum Untergang des byzantinischen Reiches* (1453), Berlin»
1903. Obolensky, D., *The Bogomil. A Study in Bulgarian Neomanichaeism*, Cambridge -, 1948.
- Obolensky, D., *The Byzantine Commonwealth. Eastern 500 - 1453*, London, 1971.
- Obolensky, D., *Byzantium and the Slavs*, Variorum. Reprints. London, 1971. Ohnsorge, W., *Das Zweireichproblem im früheren Mittelalter*. Hildesheim, 1947.
- Ohnsorge, W., *Abendland und Byzanz*, Darmstadt, 1958.
- Ohnsorge, W., *Konstantinopel und der Okzident*, Darmstadt, 1968.
- Oikonomides, N., *Documents et études sur les institutions de Byzance (VIIe-XVe s.)*, Variorum Reprints, London, 1976. Ostrogorski, G., *Die byzantinischen Staatshierarchie*, „Seminarium Kondakovianum“, VIII (1936). Ostrogorski, G., *Pour l'histoire de la féodalité byzantine*, Bruxelles.
1954. Ostrogorski, G., *Quelques problèmes d'histoire de la paysannerie byzantine*, Bruxelles, 1956. Ostrogorski, G., *Pour l'histoire de l'immunité à Byzance*, „Byzantion“, 28, 1958. Ostrogorski, G., *Geschichte des byzantinischen Staates*, München.
- 1963 (cu traduceri în franceză, engleză, spaniolă, italiană și sârbocroată). Peterson, E., *Der Monotheismus als politisches Problem*, Leipzig.
1935. Philippson, A., *Das byzantinische Reich als geographische Erscheinung*, Leyden, 1939. Raybaud, L.P., *Le gouvernement et*

l'administration centrale de l'Empire byzantin sous les pretniers Paleologues (1258 – 1354), Paris, 1968.

Rouillard, G., *La vie rurale dans l'Empire byzantin*, Paris, 1953.

Runciman, S., *Byzantine Civilisation*, London, 1933. Riinciman, S., *A History of the Crusades*, 3 vol., Cambridge.

1951 – 1954. Runciman, S., *The eastern Schism. A Study of the Papacy and the eastern-Churches during the XI-th and XII-th Centuries*, Oxford, 1955. Runciman, S., *The Sicilian Vespers. A History of the Mediterranean*

World in the Late Thirtecnth Century, Cambridge, 1958.

Runciman, S., *The Fall of Constantinople 1453*, Cambridge, 1965.

Versiune rom. *Căderea Constantina polului, 1453*, București.

1971.

Schlumberger, G., *Sigillographie byzantine*, Paris, 1884.

Schlumberger, G., *L'epopee byzantine à la fin du Xe silele*, 3 vol.

Paris, 1896, 1900, 1905.

Schlumberger, G., *Byzance ei les croisades*, Paris, 1927. Setton, K.M., *Catalan Dominaion at Athens (1311 – 1388)*, Cambridge Mass., 1948.

Şevcenko, I., *La vie inicilectuelle et politique a Byzance sous les premiers Paleologues*, Bruxelles, 1962. Siuziumov, M.I., *Problemă ikonoborccskogo dvizenija v Vizanții*.

Sverdlovsk, 1948.

Siuziumov, M.I. *Vizantijsaia Kniga Eparcha*, Moscova, 1962, Spulber, C.A., *Le concept byzantin de la loi juridique*, Bucarest.

1938. Stănescu, E., *Les râformes d'Isaac Comnene, „Îl evue des études sud-est européennes” Ț = R.E.S.E.E.)*, IV (1966), nr. 1 – 2. Stein, E., *Geschiclite des spätromischen Reiches, I: Vom römischen zum byzantinischen Staat*, 284 – 476, Wien, 1928. Stein, E., *Histoire du Bas-Etnpire, II De la disparition de l'Cânt>are d'Occident à la mort de Justinien*, 470 – 565, Paris-Bruxelles, 1949. Stiemon, L., *Les origines du Despuiat d'Epire*, „Revue des litudes Byzantines”, XVII (1959). Svoronos, N.G., *Recherches sur le cadastre byzantin et la fiscalită aux XIE et XIIB siedes: le cadastre de Thebes*, Paris, 1959. Tafrali, O., *Thessaloniqtie au qitatovzihne siècle*, Paris, 1913. Teoteoi, T., *La conception de Jean Cantacuzbne sur l'état byzantin, vue principalement à la lumière de son Histoire*.

„R.E.S.E.E.”, XIII (1975), nr. 2. Tliiriet, F., *La Românie venitienne au Moyen âge. Le dfoeloppe ment et l'exploitation du domaine colonial vănițien (XIIIE – XV)*, Paris, 1959. Troitinger, O., *Die ostrămische Kaiser-und Reichsiăee nach ilirer Gestaltung im liofisdien Zeremoniell*, Jena, 1938. Udalțova, Z.V., *Italiia i VAXantija v VI vehe*, Moscova, 1959. Udalțova, Z.V., *Idejno-potitice & kaia borjba v rannej Vizantii (po dannâm istorikov IV-VII v.v.)*, Moscova, 1974. Uspenski, F.I., *Istorija vizantijsjoj imperii*, I, II1, III, Petersburg. 1913; Leningrad, 1927; Moscova, 1948. Vacalopoulos, A.E., *Origins of the Greek Nation: The Byzantine Period, 1204 – 1461*, New Brunswick, N.J., 1970. Vasiliev, A.A., *Histoire de l'Empire byzantin*, 2 vol., Paris, 1932. Vasiliev, A.A., *Byzance et les Arabes, îi la dynastie niacedonienne (867 – 959)*, Bruxelles, 1950. Vasiliev, A.A., *Justin the First*, Cambridge Mass., 1950. Vasracr, M., *Die Slaven im Griechenlaiid*, Berlin, 1941. Vryonis, S. Jr., *Byzantium: its Internai History and Reiations with the Mustim World*, Variorum Repriuts, London, 1971. Wittek, P., *Das Fiivistentum Mcsitesche: Studie, zur Geschic Me Westkleinasiens im 13 – 15. Jahrimndert*, Istanbul, 1934. Wittek, P., *The rise of the Ottoman Empire*, London, 1938. Wroth, W., *Catalogue of the Imperial Byzaniine Coins in the British Muzeums*, 2 vol., London, 1908. Zakythinos, D.A., *Le Despuiat grec de Morie*, 2 vol., Paris, 1932. 1953. Zakythinos, D.A., *Crise monătaire et crise deonomie a Byzanoe du XIIIF au XV silele*, Atena, 1948. Zakythinos, D.A., *Byzance: Etat-Sociătă-Economie*, Variorum Reprints, London, 1971. Relațiile romăno bizantine Bănescu, N., *Bizantul și romanitatea la Dunărea de jos (extras)*. București, 1938. Binescu, N., *Un probleme d'histoire midievale: crdation et caractere de second empire bulgare (1185)*, Bucarest, 1943. Bănescu, N., *Les duchis byzantines de Parisirion (Paradounavon) et de Bulgarie*, Bucarest, 1946. Bănescu, N., *Vechiul stat bulgar și țările romăne*, „Anal. Acad. Rom., Mem. Sect. ist., seria III-a, 29, 1947. Barnea, I., *Byzance*,

Kiev et l'Orient sur le Bas-Danube du X au

XIII siècle, „Nouvelles études d'histoire” (= " N.E.H.").

Bucarest, I, 1955. Barnea, I, *Quelques considérations sur les inscriptions chritiennes de la Scythie Mineure*, „Dacia”, N.S., I, 1957.

Barnea, I., *Contributions to Dobroudja History under Anastasius I, „Dacia”*, N.S., IV, 1960.

Barnea, I., Vulpe, R., *Din istoria Dobrogei*, II, București, 1968. Barnea, L, Ștefănescu, Șt., *Din istoria Dobrogei*, III, București.

1971. Bogdan, D.P., *L'oeuvre de Constantin-Cyrille et son frère Mâthode en Roumanie*, Thessalonic, 1968. Brătianu, Gh. L, *Recherches sur Vicina et Cetatea Albă*, București.

1935.

Brătianu, Gh. I., *Tradiția istorică despre întemeierea statelor românești*, București, 1945.

Brezeanu, S. *Imperator Bulgariae et Vlachiae*”. În jurul genezei și semnificației termenului „Vlachia” din titulatura lui Ioniță Asan, „Revista de istorie”, XXXIII (1980), nr. 2. Brezeanu, S., *De la populația romanizată la vlahii balcanici*

„Revista de istorie”, XXIX (1976), nr. 2. Câmpina, B.T., *Despre rolul genovezilor la Gurile Dunării în sec.*

XIII-XV, „Studii” VI (1953), nr. 1, 3.

C & mpina, B.T., *L'influence byzantine sur le Basdamtbe à la lu-miere des reckerches recentes efectuâdes en liountanie*, „Revue roumaine d'histoire”, I, 1962.

Comșa, M., *Sur la romanisation des territoires fioril-ăanubiens aux Ille-Vle siècles de n.c.N.E.H.*, III (1965).

Cotară, M., *Sttv l'origine et Vivolv & ion de la civili sation de la populatien romane, ei ensitite proto-roumaine, aux VIE – Xe «i & des sur le terruoire de la Roumanie*, „Dacia”, N.S., XII, 1968.

Condarachi, E., *Histria*, București, 1960.

Conduraclii, E., *Histria*, II, București, 1966.

Conduracki, E., Barnea, I., Diaconu, P., *Nouvucs recherches sur le Limes byzantin du Bas-Danube aux Xe – Xle siècles*, „XIII f* International Congress of Byzantine Studies”, Oxford, 1966.

Croat, Gli „Byzantine Juri di cal liifhiances in the Rumanian Feudal Society. Byzantine Sources of the Rumanian Feudal Lazo, „R.E.S.E.E.”, II, 1964, nr. 3 – 4.

- Cronț, Gh., *Riception des Basiliques dans les Pays Roumains*, „N.E.H.”, III, 1965.
- Diaconu, P., *Zur Datierung des Steinwalles iv. der Dobrudscha*, „Dacia”, N.S., VI, 1962.
- Diaconu, P... *Les Pelchinegms an Bas-Danube*, Bucarest, 1970.
Cetatea bizantină.
- Diaconu, P., Vââceanu, D., *Păcuiul lui Soare*, vol. I, București, 1972. Dragomir, S., *Vlahii din Serbia în sec. XII-XV (extras)*, Cluj. 1922.
- Dragomir, S., *Vlahii și Morlacii*, Studiu din istoria românismului balcanic, Cluj, 1924. Dxagomir, S., *Vlahii din nordul Peninsulei Balcanice în evul mediu...* București, 1959. Elian, Al., *Les rapports byzantino-roumains. Pliases principales ei traits caractărist-iqties*, „Byzantinoslavica”, XIX (195S). Elian, Al. *Moldova și Bizanțul în secolul al XV-lea*, în: *Cultura moldovenească în timpul lui Ștefan cel Mare*, București.
1964. Georgescu, V. Al „Le râie de la diiorie romano-bymntine de la cotttume dans la ddveloppement du droit feodal rotimain, „Milanges Fa. Meylan”, II, Lausanne, 1963. Georgescu, V, Al „Ionașcu, Tr., *Unite et diversiU des fonr.es de la Heeptior. du droit romain en Occident et du droit i en Orient*. „R.E.S.E.E.”, II (1964).
- Georgescu, V. Al., *L'idde imperiale byzantine et les fâactions am nalius roumaines (XIV – XVIIIE sticle)*, „Byzautina” III (1971).
- Georgescu, V. Al., *Byzance et les institutions ro-umaines, jâts-u à la fin du XVe siècle*, „Actes du XIVE Congres International des études byzantines, Bucarest, 1971”, I, Bucarest, 1974.
- Georgescu, V. Al., *Bizanțul și instituțiile românești până la mijlocul secolului al XVIII-lea*, București, 1980.
- Iliescu, O., *Notes sur l'apport roumain au ravitailâement de Byzance d'après une source inidite du XIVS siede*, N.E.H.* , III, 1965.
- Iliescu, O., *L'hypârpere byzantin au Bas-Danube du XP au XV* sitele*, „R.E.S.E.E.”, VII (1969).
- Laurent, V., *La domination byzantine aux bouches du Danube soit» Michel VIII Paliologue*, „Revue historiqtie du S-E fâiro peen” XXII (1945).
- Mihăescu, H., *Influența grecească asupra limbii române până f** secolul al XV-lea, București, 1966.

Năsturel, P.Ș., *Apevçu critique des rapports de la Valachie et im Mont Athos des origines au debut du XVIIE sibcit*, „11, 33, S.E.E.”, II (1964), nr. 1 – 2.

Nasture], P.Ș., *Valaques, Coumans et Byzaniins sous le rigne de Manuel Comnene*, „Buav-râvx” I (1969), Thessalonie.

Năsturel, P.Ș., *Les fastes ipiscopaux de la Metropole de Vicina*, „Byzantinisch-Neugriechische Jahrbucher”, XXI (1971).

Nestor, I. *La penetration des Slaves dans la Peninsule Balkaniques et la Grhce continentale. Considărațiuni sur les recherches historiques et arcuologiques*, „R.E.S.E.E.”, 1 (1963).

Nicolescu, C, *La ceramique roumaine miaiile du tnoyen-ăge, à lalumi ere des derniăres recherches*, „Byzantinoslavica”, XXI (1960).

Nicolescu, C, *Aspecte ale relațiilor culturale cu Bizanțul la Dunărea de Jos în secolele X-XIV*, „Studii și materiale de istoria medie”, V (1962).

Nicolescu, C, *Moștenirea artei bizantine în arta românească*, București, 1971.

Pali, Fr., *Le condizioni e gli echiinternazionali della lotta antiotto-mana del 1442 – 1443, condotta da Giovanni di Hunedoara*, „R.E.S.E.E.”, III (1965), nr. 3 – 4.

Pali, Fr., *Stăpânirea lui Iancu de Hunedoara asupra Chilie și problema ajutorării Bizanțului*, „Studii”, XVIII (1965), nr. 3.

Russu, I.I., *Elementele traco-getice în Imperiul roman și în Byzantium (veacurile III-VII)*. Contribuții la istoria și romanizarea tracilor, București, 1976.

Sacerdoțeaime, A., *Guillaume de Ruhrouck et les Rouniains au milieu du XIIIIE sitele*, Paris, 1930. Sacerdoțeaime, A., *Marea invazie tătară și swl-cshtl european*.

București, 1933. Sacerdoțeanu, A., *Considerații asupra istoriei românilor în Evul*

Mediu, București, 1936. Stă – descu, E., *Les „mixobarbares” du Bas-Danube au XIE siede*

(*Quelques probihnes de la terminologie des textes*), „N.E.H”.

III, 1965. Stănescu, E., *Bysantinovlachia. I. Les Vlaques à la fin du X^o*

siècle-debut (tu XIE et la restaura/ion de la dotnination by & antine dans la Peninsule Balkanique, „R.E.S.E.E.”, VI

(1968), nr. 3. Stănescu, E., *Denumirile bizantine ale regiunii de la Dunărea de*

Țos – în secolele X-XII – și sensul lor istoric, „Studii și cercetări de istorie veche”, 1968, nr. 3. Stănescu, E., *Byzance et les Pays roumains aux IXe-XVe siècles*, „Actes du XIVe Congrès international des études byzantines, Bucarest, septembre 1971”, I, Bucarest, 1974. Tanașoca, N.Ș., *Les mixobarbares et les formalions politiques parisiennes du XIe siècle*, „Revue roumaine d’histoire”, XII

(1973), nr. 1. Theodorescu, R., *Sur la continuité artistique balkano-danubienne au Moyen Âge*, „R.E.S.E.E.”, VI (1968), nr. 2. Theodorescu, R., *Bizanț, Balcani, Occident la începuturile culturii medievale românești (sec. X-XIV)*, București, 1974. Theodorescu, R., *Un milefiu de artă la Dunărea de Jos (400*

7100), București, 1976-Wolff, R.-L., *The „Second Bulgarian Empire”. Its Origins and*

History to 1204, „Speculum”, XXIV (1949), nr. 2. Zaharia, E., *Săpăturile de la Dridu. Contribuție la arheologia și istoria perioadei de formare a poporului român*, București, 1967.

Zaharia, E., *Données sur l’archéologie des IVe-IXe siècles sur le territoire de la Roumanie. La culture Bratei*. t la cnifure Dridu, „Dacia”, N.S., XV (1971).

Ediții critice și traduceri în română din autorii bizantini!

Chalcocoiulil, Laonic, *Expuneri istorice*, trad. de V. Grecu, București, 1968.

Comnena. Ana, *Alexiada*, trad. de M. Marinescu, 2 voi... București»

1977...

J

Constantin Porfirogenetul, *Carte de învățătură pentru fiul său Romanos*, trad. de V. Grecu, București, 1971. Critobul din Imbros, *Din domnia lui Mahomed al II-lea. Anii*

1451 – 1476, ed. critică și trad. de V. Grecu, București. 1963.

** *Digenis Akritas*, trad. de N.I. Pintilie și N. Gaidagis, București, 1974. ucas, *Istoria turco-bizantină (1347 – 1462)*, ed. critică și trad. de V. Grecu, București, 1958. * *Inscripțiile grecești și latine din secolele IV-XIII descoperite în România*, culese și traduse de Em. Popescu,

București.

1976. ** *Izvoarele istoriei României* (*Fonles Historiae Dacoromanae*)

vol. II, publicate de H. Mihăescu, Gh. Ștefan, VI. Iliescu și alții, București, 1970.» * *Izvoarele istoriei României* (*Fontes Historiae Dacoromanac*)

vol. III: *Scriitori bizantini* (*sec. XI – XIV*), publicate de

L

Al. Elian și N.-Ș. Tanașoca, București, 1975.

Iuriciu, *Arta militară*, ed. critică și trad. de H. Mihăescu, Bucu-Irești, 1970.

jProcopiu din Caesarea, *Războiul cu goții*, trad. de H. Mihăescu, I București, 1963. Procopiu din Caesarea, *Istoria secretă*, ed. critică și trad. de II.

Mihăescu, București, 1972. Sphrantzes, Georgios, *Memorii 1401 – 1477*, ed. critică și trad. de V. Grecu, București, 1966.

I

TABELE CRONOLOGICE

ÎMPĂRAȚII BIZANTINI

33	Constant	698	Tiberiu
0 – 337	in I	– 705	s III
33	Constant	705	Justinia
7 – 361	ii! II	– 711	ii II
36	Iulian		(a doua
1 – 363			oară)
36	Iovian	711	Philipk
3 – 364		– 713	os
36	Valens	713	Anastas
4 – 378		– 715	ios II
37	Theodos	715	Theodo
9 – 395	ios I	– 717	sios III
39	Arcadiu	717	Leon
5 – 408		– 741	111
40	Theodos	741	Constan
8 – 450	ios II	775	tin V
45	Marc ian	775	Leon IV

0 – 457		– 780		
45	Leon I	780		Constan
7 – 474		– 797	tin VI	
47	Leon II	797		Irena
4		– 802		
47	Zeuon	802		Njkcph
4 – 475		– 811	or I	
47	Basiliscu	811		Stamaki
5 – 476	s		os	
47	Zenon (a	811		Mihail I
6 – 491	doua	– 813	Ran.	
	oară).			gabe
49	Ana.	813		Leon V
1 – 518	stas. jos I	– 820		
51	Justin I	820		Mihail
8 – 527		– 829	II	
52	Justinian	829		Theoph
7 – 565	I	– 840	il	
56	Justin II	842		Mihail
5 – 578		– 867	III	
57	Tiberius	867		Vasile I
8 – 582	II	– 886		
58	Mauriciu	886		Leon VI.
2 – 602		– 912		
60	Phocas	912		Alexand
2 – 610		– 913	ru	
61	Heraclei	913		Constan
0 – 641	os	– 959	t,;! Mi	
64	Constant	920		Roman
1	in	– 944	I Leca»	
	III și			penos
	Herao			
	Ion as	959		Roman
		– 963	II	
64	Heraclo	963		Nikeph
1	nas	– 969	or 1, 1	
64	Constan			Phocas

1 – 668	s II					
66		Constant	969		Ioan	1
8 – 685	in IV		– 976	A*		
68		Justinian			mist; ce	
5 – 695	II					
69		Leoutios	976		Vasile II	
5 – 698			– 1025			

25	10	10	Constau	12	12	The o
	28	tin	04	22		d câTXăs
			VIII			caris
	10	10	Roman	12	12	Ioan
28	34	III	22	54		III Va
			Argyros			tatzes
	10	10	Mihail	12	12	Theod
34	41	IV	54	58		of II
	10	10	Mihail V			Lasca
41	42					ris
	10		Zoe și	12	12	Ioan
42		Théo	58	61		IV Las
			dora			caris
	10	10	Constan	12	12	Minail!
42	55	tin 123	59	82		VIII
			Monom			Paleol
		ahul				ogos
	10	10	Theodo	12	13	Andro
55	56	ra (din	82	28		nic II
		noii)				Paleol
						ogos
	10	10	Mihail	13	13	Andro
56	57	VI	28	41		nic III
	10	10	Isaac I			Paleol
57	59	Com				ogos
			nenos	13	13	Ioan
			41	91		V Pale
	10	10	Constan			ologo

59	67	tin 28	Ducas	13	13	s	Ioan
			47	54		VI Can	tacuz
68	10	10	Roman			âno	Andro
	71	IV Dio	genes	13	13	nic IV	Paleol
			76	79		ogos	Ioan
7J	10	10	Mihail			VIII Pa	leolog
	78	VII Du..."	caz	13		os	Manu
			90			el 11 Pa	leolog
	10	10	Nikeph			os	Ioan
78	81	or III	Botanei	13	14	VIII Par	leolog
		ates	91	25		os	Const
	10	11	Alexios			antin XI	Paleol
S1	18	I Com	nenos	14	14	ogos	More
			25	48		ei (Mtstrel)	
	11	11	Ioan II				
18	43	Corn	nenos	14	14		
			48	53			
	11	11	Manuel				
- 18	80	I Com	nenos	Despuiatul			
	11	11	Alexios				
8 i	83	II	Comnen	13	13		Manu
		os	48	80		el Can	tacuzi
	11	11	Androni			no	Matei
S3	S5	c I	Comnen	13	13	Can	tacuzi
		os	80	83		no De	metri
	11	31	Isaac II	13			
85	95	An	83				

						us Caa
95	Hl 03	12	gelos Alexios III	83	13 07	14 tacuzi no Theodor I.P.
03	12 04	12	An gel os Isaac II, An gelos (a doua oară) și Ale xios IV Aigelos V Mur» tzupblo s	07	14 43	14 leolog os Tlieod or II <i>Par</i> leolog os Const a din și Thom as Palei olog s
04	12		Ale xios	28	14 49	14 a din și Thom as Palei olog s
	25Î					

814 – 840 840 – 855 855 – 875 875 – 877

877 – 879 881 – 888

1449 – 1460 Thomas și De-metrios Paie-ologos

Imperiul latin de Constantinopol

1204 – 1205 Balduin I

1206 – 1216 Heuric I

1217 Pierre de Courtenay

1217 – 1219 Iolanda 1221 – 1228 Robert I de

Courtenay

1228 – 1261 Balduin il 1231 – 1237 Jean de Brienne

Principatul Epirulul

1204 – 1215 Mihail I Angelos

1215 – 1227/28 Theodor I Angelos

Imperiul de Thessalonic;

1227/1228 – 1230 Theodor I Angelos

1230-o. 1237 Manuel I (despot)

c. 1237 – 1244 Ioan Angelos

1244 – 1246 Demetrios Angelos (despot)

(1246-cucerit de Ioan 111 Vatatzes)

Despotatul de Epir c. 1232/34 – 1271 Mihail II 1271 – 1296
Nikephor I 1296 – 1318 Thomas 1318 – 1323 Nicolae Orsini
1323 – 1335 Ioan Orsini 1335 – 1337 Nikephor II
(1337 – cucerit de Andronic III Paleologul)

Thessalia

1271 – 1296 Sebastocratorul Ioan I

1296 – 1303 Constantin 1303 – 1318 Ioan II (stingerea
dinastiei)

ÎMPĂRAȚII DIN OCCIDENT

751 – 768 768 – 814

Carolingienii

Pepin cel Scurt (rege)

Carol cel Mare, rege (768), împărat (800) Ludovic Piosul Lothar

1 Ludovic II Carol 11 Pleșuvul

Ludovic III Carol III cel Gros împărații romano-germani

919 – 936 Henric I Păsărarul (rege)

936 – 973 Otto I, cel Mare (rege între 936 – 962)

973 – 983 Otto II

983 – 1002 Otto III

1002 – 1024 Henric II 1024 – 1039 Conrad II 1039 – 1056

Henric 111 cel Negru

681 – 702

702 – 718

718 – 725

725 – 739

739 – 756

756 – 762

762 – 765

765 – 767

1056 – 1106 Henric IV 1106 – 1125 Henric V 1125 – 1137

Lotar III 1138 – 1152 Conrad III 1152 – 1190 Frederic I Barbarossa

1190 – 1197 Henric VI 1198-1208 Filip de Suabia (rege)

1198 – 1215 Otto IV (împărat din 1209) 1212 – 1250 Frederic II

de

Hohenstaufen 1250 – 1254 Conrad IV 1254 – 1273 Marele

Italierr regnum

(Restul împăraților fără importanță pentru istoria bizantină)

ITALIA DE SUD ȘI SICILIA

Dinastia normandă

1059 – 1085 Robert Guiscard, duce de Apulia și Calabria

O, 1062 – 1101 Roger I conte de Sicirilia 1085 – 1111
Bobemtând, duce de Apulia și Calabria 1111 – 1127 Willicim, duce de
Apulia și Calabria H01 – 1054 Roger II, conte de și-cilia (1101), duce
de Calabria și Apulia

(1127), rege al Siciliei (1130) H54 – 1166 Wilhelm I 1166 –
1189 Wilhelm II 1189-H94 Tancred da

Lecce

1194 Wilhelm IU

Dinastia Stauâenilor

1194 – 1197 Henric I (în, parat Henric VI)

1197 – 1250 Frederic I (împărat Frederio

1250 – 1254 Conrad I (împărat Conrad IV)

1254 – 1266 Manfred (rego din 1258)

Dinastia de Anjou

1266 – 1285 Carol I După Vecerniile siciliana (1282), regatul
Siciliei să divide în regatul Neapo. lului, condus de Angevini-și regatul
Siciliei, guver* nat de o dinastie arage* neză.

BULGARIA Primul țarat

Asparuh

Ter/el necunoscut

Sevar

Kormisoe

Vineh

Teleta

Sabia

767 Umăr 767 – 772 Toktu

771 Pagan c. 772 – 777 Telerig 777-o. 803 Kardani c. 803 – 814

Krum

814 Dokum, Dieevg 814 – 831 Omurtag 831 – 836 Malomir 836
– 852 Presiaa Ș2S89 Boris I Mihall 889 – 893 Vladimir 893 – 927
Simeon 927 – 969 Petru 969 – 971 Boris II

Imperiul macedonean

976 – 1014 Samuel 1014 – 1015 Gabriel Ra*

de mir 1015 – 1018 Ioan Vladislav

Al doilea tarat

1186 – 1196 Asan I 1196 – 1197 Petru 1197 – 1207 Ioniță
Caloian 1207 – 1218 Borilă 1218 – 1241 Ioan Asan II 1241 – 1246
Căliman I Asan 1246 – 1256 Mihail Asan

1256 Căliman, 11 Asan

1257 – 1277 Constantin

Tich

1277 – 1279 Ivailo 1279 – 1280 Ioan Asan III 1280 – 1292

Gheorghe I

Terter

1292 – 1298 Smileț 1299 Ciaka

1300 – 1322 Theodor SvJa*

toslav 1322 – 1323 Gheorghe II

Terter

1323 – 1330 Mihail Șişman 1330 – 1331 Ioan Ștefan 1331 –
1371 Ioan Alexandru

1371 – 1393 Ioan Șişman o. 1360 – 1396 Ioan Stați-mir, țar la Vi
din

SERBIA

(*întocmită de ce. Osiro.*

gorsky)

miji. sec. IX Vlastimir până la 891 Mutimir

891 – 892 Prvoslav

892 – 917 Petru Gojniko.

vid

917 – 920 Paul Branovi6 920-o.924 Zaharia Pr/oslavjevic 927 –
după 950 Caslay

Klonimirovic

Zeta sf. sec. X-1016 Ioan Vla

dimir o. 1040-o. 1052 Ștefan Voislav o. 1052 – 1081 Mihail (din
1077 rege)

1081c. 1101 Constantin Bodin

Rascia c. 1083-o. 1114 Vukan

Cronologia guvernării ce-lorlalți mari jupâni nu poate fi
stabilită. Cei mai

661 680

683 – 684 (685

705 – 715 – 717

720

724 – 743

744

Importanți sânt Uros I LTM? H. DeSa> Tichomir e JI «6 – 1196

Ștefan Ne-mania

U96-C. 1228 Ștefan Primul încoronat, din 1217 rege c. 1228-o.

1234 Ștefan

Iiadoslav c. 1*34 – 1243 Ștefan Vla

„„”, distav

Jo-1276 Ștefan Uros I

12/6 – 3282 Ștefan Dragutin”.

12 S2 – 1321 Ștefan Uroș II

— Milutia

(1321. – 1331 Ștefan UrOȘ IU

Declanșlii

1331 – 1355 Ștefan Dusan, din 1345 tar 1*5 – 3371 Ștefan Uro?,

țar

1365 – 1371 Vucașin 1371 – 1389 Lazăr

1389 1427 Ștefan revic, din 1402 despot 1427 – 1456 Gheorghe

Brantovid, din

Ar 1429 despot

1456 1458 Lazăr Branko-vje, despot

Rt – SIA

& 79 – 9.12 OIC”.

2 – 945 Igor jo 957 O] ga> re

J» 72 Sviatoslav „– 978 laropolt „>O1015 V] a<jimir 1015 1016,

1018 – 1019 Sviatopolk I

1017, 1019 – 1054 Iaros cel înțelept ’054 – 1068, 1069 – 1073

1077 – 1078 Iziaslav I 1068 – 1069 Vsesla –, 1073 – 1075 Sviatosâav II

10/5 – 1076, 1078... 1093

Vsevolod I

1093-H: Sviatopolk II U13-H₂5 Vladimir Monomahul

În continuare, stătu! km-vean se fărâmițează în mai multe principate „fără importanță pentru istoria bizantină.

CALIFII ARABI

Succesorii imediați al felului

632 – 634 Abu Bekt 634 – 643 Omar J 644 – 656 Otoman
 (Uthman! 656 – 661 Ali
 Omcaizii
 — 650 Muawija I
 — 683 Jezid I
 — 684 (?) Muawija II
 685 Mervan I
 705 Abdalmalik (Abd
 — a îmalik) 715 Walid I
 717 Suleiman I – 720 Omar II
 „24 Jezid II
 743 Hişam
 744 Walid II
 Jezid III
 750 Mervran li Ibrahim
 Abbasizil
 750 – 754 Abu'l-Abbas al Saffah
 754 – 775 al-Mausur 772 – 785 al-Mahdi 785 – 786 al-Hadi 786
 – 809 Harun al-Raşid
 809 – 813 al-Amin 813 – 833 al-Mamun 833 – 842 al-Mutasim
 842 – 847 al-Wathik 847 – 861 al-Mutawakkil 861 – 862 al-Muntasir
 862 – 866 al-Mutazz 866 – 869 al-Muhtadi 869 – 892 al-Mutamid 892
 – 902 al-Mutadid 902 – 908 al-Muktafi 908 – 932 al-MuktadiF 932 –
 934 al-Kahir 934 – 940 al-Radi 940 – 943 al-Muttaki 943 – 946
 al-Mustakfi 946 – 974 al-Muţi 974 – 991 al-Tai 991 – 1031 al-Kadir
 1031 – 1075 al-Kaim Ceilalţi califi nu mai an importanţă pentru istoria
 bizantină.

Califatul abbasid cade la 1258.

SULTANII SELGIUCIZI DIN RUM (IKONION)

1077 – 1086 Suleiman I 1092 – 1107 Kilidj Arslan I 1107 – 1116
 Malik-şah 1116 – 1156 Masud I 1156 – 1192 Kilidj Arslan II

1192 – 1196	Kaik
	osru I
11	12 Sulei
96	04 man II

	12		Kilidj
04			Arslan
			III
	12	12	Kaik
04	11		osru I (a
			două
			oară)
	12	12	Kaika
11	20		us I
	12	12	Kaik
20	37		ubad I
	12	12	Kaik
37	45		osru 11
	12	12	Kaika
46	57		us 11
	1248 – 1265		Kilidj
			Arslan
			ni
	12	12	Kaik
49	57		ubad II
	12	12	Kaik
65	82		osru III
	12	13	Masu
82	04		d II
	12	13	Kaik
84	07		ubad III
	13	13	Masu
07	08		d III
			Sultanil otomani până la
			14
81			
			1288 – 1326 – 1359 – 1389 – 1402 – 1402
			1326 1359 1389
			1402 1413 1411
			Osman, emir
			Orchan
			Murad I

Baiazid I

Interregnum

Suleiman, emir de Adrianopol

(Edirne)

1402 – 1413

Meii med Celebi, emir de Anatolia

1411 – 1413

Musa Celebi, emir de Adrianopol

1413 – 1419

1421 1421

Mehmed I

Mustafa Celebi, în Rumelia

1421 – 1444 – 1451

1451 1446 1481

Murad II Mehmed II Mehmed II (a doua oară)

LISTA ILUSTRAȚIILOR

Ilustrații

Arhitectură civilă (pl. I-II)

Arhitectură religioasă (pl. III-VI)

Pictură – Mozaic (pl. VII-XII)

Pictură morală (pl. XII-XIII)

Sculptură (pl. XIV-XV)

Basorelief (pl. XVI-XVII)

Arte minore (pl. XVIII-XIX)

Viața politică (pl. XX)

Portrete imperiale (pl. XXI)

Activități cotidiene (pl. XXII)

Artă militară (pl. XXIII)

Fortificații (pl. XXIV) *

Monede bizantine (pl. XXV-XXVI) r

Bizanțul și arta europeană (pl. XXVII>tt> XXXCI)

Iliirfi pag. 12 28 62

Ora știi Con. stantinopol

Imperiul bizantin în secolul VI 28

...Organizarea themelor în Asia Mică (sec. VII-IX) 62

Imperiul *bizantin* la moartea lui Vasile II (1025) 110

Imperiul bizantin sub Comneni (1081 – 1185) 146

Imperiul bizantin în prima jumătate a secolului al

XIII-lea (1204 – 1261) 168

Prăbușirea statului bizantin (sec. XIV-XV) 194

— O istorie a imperiului bizantin

Selectarea mâinii aiului ilustrativ aparține autorului, Desenator – Cezar Mclamahn.

INDICE

JJ.

AX

os:

V.

A.

Aaehen, capitala Imperiului carolingian: 69 – 71. Aaron, fiu al comitelui Nicola, unul dintre conducătorii răscoalei antibizantine din Macedonia din 976: 104, 109. Abdallah-ibn-Rașid, emir mu-svilrnan: 84.

Abd al-Malik, calif omeiad (685 – 705): 54. Abd ei-Rahman, emir de lor – doba: 75.

Abd ei-Rahman III, călii de Córdoba (912 – 945): 96. Abu Bekr, calif musulman (632 – 634): 47. Ābtıl Kasini, emir selgiucid: 134.

Abydos, oraș pe țărmul mi-crasiatic al Dardanelelor: 68, 105, 134.

Aearnania, regiune din Grecia septentrională: 165, 190, 195. Acațiu, patriarh de Constantinopol (472 – 485): 21. Acera (antica *Ptolemais*), localitate în Palestina, port la Mediterana: 104. Adiata, principat latin în Pe-lopones creat la 1204: 164, 173, 177.

Adalgis, rege longobard: 66. Adana, cetate în Cilicia: 88, 100, 123, 138, 140. Adda, râu în Italia, afluent al Padului; 21.

Adramyttion, oraș pe coasta vestică a Asiei Mici: 134, 165.

Adrian II, papă (867 – 872): 83.

Adrian IV, papă (1154 – 1159)!

147, 148.

Adrianopoli, oraș în Trăda

(astăzi Edirne): 14, 36, 70.

72, 92, 157, 158, 166, 169.

184, 186, 197.

Adriatică, Marea, 38, 61.

70, 74, 109, 132 – 134, 160.
 193.
 Actios, eunuc: 67, 68.
 Actilts, general roman: 19.
 Africa: 20, 25, 29, 30, 35 – 37.
 41, 51, 55, 74, 89...
 Agapet, papă (535 – 536); 29.
 Agatliias de Myrina, istoric și poet: 3S...
 Agila, rege vizigot (549 – 554):
 33.
 Agilulf, rege longobard (590 – 615): 37, 38.
 Agnellus Panicipatus, doge vep
 lieți-an (810 – 827): 70.
 Agnes-Anna, fiica lui Ludovic
 VII, soția lui Alexios II Conanenul și Aniirome I: 154.
 Aistulf, rege longobard (749 – 756): 63.64.
 Akroinon, localitate în Phrygfa: 61.
 Alaric I, rege vizigot (391 – 410): 17.
 Alaric II, rege vizigot (485 – 507): 33.
 Alaviv, fief vizigot: 14.
 Albania: 1W, 177, 192, 19 î>.
 203.
 Aâboan, rege longe ard Ic, 560 – 572): 34.
 Alep, cetate în Siria: 48, 101, 107.134. Alep, emirat musulman:
 87, 91 98, 106, 107, 114, 137, 138, 142, 149.
 Aiessandria, cetate lombardăi 151, 153.
 Alexandria, metropolă egipteană: 8, 13, 14, 16, 18, 19, 21, 40,
 47, 49, 61.74. Alexandru I, împărat (912 – 913): 89, 90.
 Alexandru II, papă (1061 – 1073): 122.
 Alexandru III, papă (1159 – 1181): 151, 154. Alexandru cel Bun,
 doimi moldovean (1400 – 1432): își Alexandru din Tralles, medici 22.
 Alexios I Comnenul, împărat (1081 – 1118): 124 – 126, 130,
 132-l 37, 139, 140, 143, 144. I Alexios II Cosnnenul, împărat; = (1180 –
 1183): 154, 155. n Alexios III Angeios, împărat „(1195 – 1203): 159 –
 102.
 Asexâos IV Angelos, împărat (1203 – 1204): 161, 162. Ălexios I
 Mare Comnen, împărat de Trapczunt (1204 – 1222): 162, 167. Alexâos

Il Mare Comnen, în - j» arat de Trapezant: 184. Alexios III Mare
 Cotnne, împărat de Trapezant: (1349 – 1390): 193.
 Alexios Apocaiicos, parakimomenos: 191. Alexios Brauai,
 general: 156, 157.
 Alexios Comnenul, general: 148.
 Alexios Cotnneul, aristocrat bizantin: 151.
 Alexios Cotnneul, protosebas-tos: 155.
 Alexios Kalergis, conducător al răscoalei antivcueteiie în Creta:
 178.
 Alexios Lăstăriș, fratele lui Tâicodox I *Lasc & tis*: 169.7
 Alejtios Mosel, strateg: 68. Alexios Philanthropenos, ge
 — Jojeral: 182.
 Alexios Strategopulos, generali 174, 175. „Ali, ginerele lui.
 Manomed, ca îl
 (656 – 661): 51.
 Altnos, fratele lui Ștefan II, regele Ungariei: 141. Alp-Arslan,
 sultan selgincid (1063 – 1072): 122, 123. Alpi, Munții – 111.
 Amalasuntba, fiica regelui os-trogot Theoderic: 30. Atnalfi, port în
 Campania (Italia): 106, 119.
 Amaseia, localitate în vestul. Asiei Mici: 153. Atnaury, regele
 Ierusalimului i 152.
 Amedeo V, conte de Savoia (1285 – 1323): 187. Atnedeo VI
 (Contele Verde), conte de Savoia, '1343 – 1383): 197 – 199.
 Amida (Diarbekia), cetate în Mscopotamia Superioară: 23,
 89.95, 104.
 A mir, emir selimicid: 189. el-Amiz, calif fatimid: 106. Amniiianus
 Marcellinus, istoric romaji (330 – 400): 15. Amorâon, cetate în Phrvgia
 (Asia Mică): 49, 72, 73/75, 105.
 Anir, general arab: 48, 49. Analect II, antipapă (1130 – 1138):
 141, 14 if. Anastasios I, împărat (491 – 518): «40 – 24, 27, 64.
 Auastasios II, împărat (713 – 715): 56, 59.
 Anastasios I, patriarh de Con» s-antinopol (730 – 754): 60, 61.
 Anatolikon, themă în Asia Mică: 45, 53, 57, 59, 61, 71, 112.
 Anazarb, cetate în Ciliciai 100, 147.
 Anchialos, oraș pe coasta tracică a Pontului: 65, 91, 174.
 176, 184, 188, 189, 197.
 Ancona, port italian la Adriatica: 148, 153.:

M

În

țisia, provincie în Spa = mai 74.

Andrei I, regele Ungariei (1046 – 1060)! 121. Andronic I Comnenul, împărat (1183 – 1185)! 130, 155, 156, 162.

Andronic II Paleologul, împărat (1282 – 1328) 1 176, 177, 182 – 188.

Andronic III Paleologul, împărat (1328 – 1341) 1 186 – 190. Andronic IV Paleologul, împărat (1376 – 1379) 1 198 – 200. Andronic Asan, fiul țaruâol bulgar Ioan Asan III 185. Andronic Contostephanos, gei Ecial: 152.

Andronic Ducas, generali 88, 89.

Andronic Nestongos, aristocrat aceea: 169.

Atidros, insulă în Cidade (M. Egee) i 140.

Angeli, dinastie bizantină! 128, 130.

Anglia, regat! 136, 138, 145, 150, 157, 158, 189, 200. Angora (antica *Atikyra*), oraș la Asia Mică (*Ankara*)! 201. Ani, regat, vezi Armenia Mare. Ankyra, oraș în Asia Mică

S

ezi Angora, *Ankara*)! 75. knna, sora lui Vasile II și Eoția lui Vladimir, marele cneaz de Kiev! 106. Anna, fiica regelui sârb Ștefan Declanșki! 188. Anna Comnena, istoric, fiica lui Alexios Îi 135, 139 – 141; 144.

Anna Paleologos, fiica lui *M.U.* hail Vilii 176. Anna Paleologos, soția despotului epirot Ioan Ducas Ow Binii 190.

Anna fie Savoia, fiica contelui Aniedeo V și soția lui Andror nic Iii! 187, 191 – 193, 198. Anthemlos, prefect al pretor râului: 17, 19.

Anthemâus, împărat în Impes râul roman de Apus! 20.

Antliemius din Traâles, tect: 27. Antiochia (*Antioaia*), oraș în Siria! 8, 9, 14, 16, 18, 31, 44, 47, 48, 74, 100.101, 104 – 107, 114, 125, 133, 137, 139.

142, 149, 156.

Antiochia, principat latin în Siria de *Noidi* 137 – 139, 143, 149.

Antiochia pe Maiandros, localitate în vestul Asiei Micij 167.

Antitaurus, munții 83. Antonios II Kauleas (*Antonie*); patriarji de Constantinopol (803 – 901) 1 87, Apros, fortăreață la Tracia A 184.

Apulia (*Puglia*), regiune din Italia sudică i 64, 85, 101 – 105,

109, 111, 117, 119 – 12 li 123, 141, 142, 147, 148. Arabia, Peninsula – t
 44. Arcadiopolis, oraș în Tracia I 73, 102.
 Arcadius, împărat (395 – 408) 1 15, 17.
 Arduin, gel normand! 113, 116.
 Ariadna, soția lui Zenon și a lui Anastasiosi 22. Aristotel, filosof
 atenian (384 – 322 î.e.n.)! 131. Anulf, duce longobardi 37. Antis, preot
 din Alexandria, părintele arianismului i 12. Armenia, provincie
 bizantină, mai târziu arabă în N-E Asiei Mici! 14, 27, 31, 35 – 37, 44 46,
 48, 54, 56, 57» 68, 73, 95, 138, 156, Armenia Mare (Ani), regat în N-E
 Asiei Mici! 85, 86, 90, 91, 112, 117, 122... Armenia Mică, principat, apoi
 regat în Ciliciai 138, 142.
 143, 147, 167.
 Armeniakon, themă în Asia Mică: 45, 56, 57, 68, 73, 95. Arpad,
 fondatorul statului chiar (890 – 907): 86, 87. Arqa, cetate în Siria de Ko
 101.
 Arsenios *Autoreianos*, patilarâi de Constaniinopol (1254 – 1259,
 1261 – 1265): 174, 175. Arta, golf: 133.
 Arta, capitala despuiatului ICpirului: 170, 181, 190. „Artabasdos,
 strateg: 57, 61. Asan, unul dintre fondatorii taratului vlaho-bulgar.
 (1187 – 1196): 13], 156 – 700. AsoH, localitate în Italia meridională:
 102.
 Asia Mică, peninsulă: 7 – 9, 17, 29, 32, 33, 38, 41, 43 – 46, 49 –
 51, 54, 58 – 64, 68, 69, 73 – 75, 79, 83, 86, 95, 99, 105, 106, 124, J25,
 128, 130, 132, 143, 150, 155, 162, 164, 165, 169, 171, 172, 176, 179,
 181 – 184, 186, 198, 200, 202. Askaâon, cetate siriană: 145. Aikoid, șef
 vareg: 80. Aspar: mercenar alan: 20. Asjsaruch (Ispericli), fondatorul
 clianatului bulgar; (679 – 701): 50, 53, 104.
 ASod I, rege al Armeniei Mari (855 – 890): 85, 86.
 ASod II, rege al Armeniei Mari (914 – 929): – 90, 91. EMk) d III,
 rege al Armeniei Mari (953 – 977):. 104. Aieâkuz, regiunea dintre Don
 și Nipru: 86.
 Atena (Athena), metropola Greciei: 8, 18, 21, 26, 51, 111, 118,
 131, 144, 185, 200, 203.
 Atena, principat aragónez: 185. Āihanagilă, rege vkigot (554 –
 567): 33.
 Athanaric, rege vizigot: 14. Athanaric, nepotul lui Theode-râc I,
 regele ostrogoților: 30. Athanasios, episcop de Alexandria, partizanul

ortodrodej

AHianasâos, călugăr, fondato ful Marii Lavre: 90.

Athenais-Eudocla, soția lui

1 heodosios îi 17.

«thos, Muștele, și 7S, 99.

104, 201.

V 1

Alialia, oraș în Asia Mic* port la Mediterana: 88, 89.137, 140.

Attila, rege hun (434 – 453) * 17 – 20.

Augusttii, împărat roman (31 î.e.n. -14 e.n.): 107. Avignon, oraș
în sudul Franței, sediu pontifical (1309 – 1378): 189.

Avlona, port pe coasta dai-mată: 139.

Aydin, emirat selgiucid! Asia Mică: 181, 191. Arov, Marea de –
193.

B.

Baaihek (anticul *Heliopolist* –, cetate în Siria: 104.

Babylon (astăzi *Cairo*), ora»

În Egipt: 49.

Badvilax, vezi Totua.

Bsian, chagan avar: 33, 36.

38.

Balazid, sultan otoman (1389

— 1402): 200, 201.

Barbars, sultan al Egiptului

(1260 – 1277): 174.

Bagdad, capitala califatv. lui abbasid: 84, 87, 95, 120, 121.

134.

Balcani, Muștei – s 8, 14, 15.

18, 21, 23, 24, 34, 39, 41.

61, 64, 65, 70 – 72, 78, 8 jU

90, 91, 101, 102, 104, 107.

108, 122, 128, 130 – 132, 156

158, 171 – 173, 186 – 188, 200.

202.

Balduin (Battdottin) de FSandra, împărat latin de Constau.

timpol, Balduin I (1204 – 1205): 160, 165, 166.

Balduin II, împărat de Constantinopol (1228 – 1261): 169.

175, 181.

Baiuluin (Baudouin) III, rege al Ierusalimului (1147 – 1163) 149.

Calica, conducător politic de»
brogean (c. 1320 – 1348): 186.

Baitoglu, amiral otoman: 204.

Bardanes, strateg de Arm»
uiakou; 56.

Bardanes Turkos, general: 69. Bardas, cezar: 75, 78 – 82, 96.

Bardas Phocas, general: 95 – 97. Bardas Phocas, general, nepot de frate al lui Nikephor II Piiocas: 102, 105, 106, 112. Bardas Skleros, general: 102, 104 – 106.

Bari, capitala Apnlici (Italia de Sud): 84, 86, 106, 109, 122, 123, 148.

Basarab I, fondatorul Țării Românești (c. 1310 – 1352): 188.

Basarabi, prima dinastie munteană: 181.

Basiliscus, general, uzurpatorul tronului imperial sub Ze-non: 20.

Baudouin de Boulogne, șef cruciat: 137, 138.

Bavaria, ducat german: 138. Beia III, regele Ungariei
1172 – 1196): 151 – 153, 155.

59.

BeSa, prinț maghiar: 141. Bela-Alexios, vezi Bela III. Belgrad
(anticul *Singidunum*), oraș pe Dunărea mijlocie! 115, 122.

Beirut, oraș pe coasta siriană:
104.

Belizarie, general: 26, 27, 29 – 31, 34.

Benedetto Zaccaria, nobil geneve/.; 177, 182, 184. Benedict XII,
papă (1334 – 1342): 189.

Beneveut, localitate în Cala-bria (Italia de Sud): 175. Beoția,
regiune istorică în Grecia: 78, 84, 185. Bernard de Clairvaux, teolog și
predicator francez (1091 – 1153): 144, 145. Bertha de Sulzbach, prima
soție a lui Mauuci I Comnenuli 144, 145.

Berthe de Provence, a doua soție a lui Constantin VII Porphy.ro
gene t ui: 95.

Berenguer de Rocartorte, șef al companiei catalane: 184, 185.

Berrola, fortăreață în Macedonia: 108.

Berroe (astăzi *Sâara Zagorq*), oraș în Bulgaria: 134. Bessarion, cardinal roman, născut la Trapczunt (1395 – 1472) 1 180, 202.

Bethleem, localitate în Palestina: 9, 11.

Bithiaia, regiune istorică în N – V Asiei Mici: 66, 137, 165, 181.

Bitolia, cetate în Macedonia! 109, 111.

Bizanț, Imperiul bizantin: passim.

Blacherne, palat imperial: 143. Bohemund (c. 1050 – 1111), fiul lui Robert Guiscard, fruntaș al primei cruciade și fondator al principatului latin al Antiocliiei: 133, 136 – 139. Bohemund II (fiul precedentului), principe latin de Anti-ochia (1127 – 1130): 141.

Boiogna, oraș în Italia: 151. Bonifaciu de Montâerrat, marchiz, unul dintre conducătorii celei de a IV-a cruciade, fondatorul regatului latin de Thes-salonic: 161, 165, 166. Bonus, patriciu: 45... Boris I Mihail, țar bulgar (852 – 889): 81, 83. Boris II, țar bulgar (969 – 971) 1 101, 103.

Bosfor, strâmtoare prin care Marea Neagră comunică, cu M. Marmara: 7, 8, 31, 41, 44, 46, 51, 66, 73, 117, 131, 132, 162, 165, 170, 174, 183, 193, 195, 197, 203.

Bosnia, principat sud-slav: 111. Boucicault (*Jean le Mahigre*), mareșal de Franța (1366 – 1421): 200.

Bovino, localitate sud-italiana! 102.

Branicevo, cetate pe Dunărea mijlocie: 141, 155.

Brescia, oraș lombardi 1 1

Brindist, port în Apulia la Adriatica: 116, 122, 148, 149. Britania, teritoriul vechii proviucii romane: 24. Brussa, oraș în Bitliinia: 155, 162, 182, 187.

Bukoleon, palat imperial din C. oiistantinopol: 99. Bulgaria, chanat, apoi tarat: 71, 72, 78, 81, 87, 90, 93, 101, 103, 108, 119, 156, 177, 180, 188, 192, 193.

Bulgaria, themă bizantină, organizată de Vasile II în regiunile muntoase central-vestice ale peninsulei: 111, 114, 115, 118, 121, 124.

Burgundia, ducat: 205. Byblos, cetate siriană: 104. Byzacena, regiune în Africa romană: 29.

Byzantion, numele vechii coloii megariene, pe locul căreiaa fost fondai Constau tino polul: 10.

c.

Cairo, capitala caâifatului egip

tean al Pătimirilor: 87, 88.

98.

Calabria, regiune în Italia de Sud: 64, 69, 85, 87, 88, 92, tpi, 105.117, 119, 120 – 122. Calist, patriarh de Constantinopol (1350 – 1353): 196. CalHnicios, inventatorul focu-lui grecesc: 52. CalHnicios, patriarh al Constantinopolului (693 – 705): 55. Callnicum, localitate pe cursul superior al Eufratului: 27.

Cahhiicus. exarh de Ravenna:

S8.

Callabelâota, localitate în Sicilia: 183.

Campania, regiune istorică. italiană la sud de Tibru, ce corespunde anticului *Lattum*: 44, 92.141, 148. Candia, capitala Cretei: 98. Canne, localitate în Apulia: m.

Canterbury, oraș în Anglia: 150.

Cappadocia, regiune central-estică a Asiei Mici: 26, 35, 39, 49.78, 84, 97, 99, 102, 112, 123.

Capua, oraș în Campania: 32. Capua, principat sud-italian: 118, 121, 142, 148. Caramania, vezi Karaman. Caria, regiune istorică pe țărmul egeic al Asiei Mici: 176, 192.

Carol cel Mare, împărat franc (768 – 814): 65, 66, 68 – 71. Carol I de Anjou, fratele lui Ludovic XI, rege al Siciliei (1266 – 1285): 174 – 178, 181. Carol II de Anjou, regele Neapoleului (1285 – 1309): 183. Carol de Valois, fratele lui Philip IV cel Frumos: 181, 184.

Cartagena (antica *Carihago Nova*), oraș în S-E Spaniei, fondat de cartaginezi (223 î.e.n.): 33.

Carfagina, capitala provinciei bizantine din Africa de Nord: 29, 40, 45, 49, 55. Casia, poartă (sec. IX): 42, 70.

Caslav, principe sârb: 94. Cassandreia (antica *Potidea*) și colonie a Corintului, localitate în sudul Macedoniei: 184. Castoria, oraș în Macedonia: 133, 192.

Castrogiovanni, cetate în Sicilia: 75.

Catherine de Courtenay, nepoata lui Balduin I: 181. Catherine de Valois, soția lui Philip de Tarent, fiul lui Balduin I: 190.

Cattaneo, familie de nobili genovezi: 188, 593. Caucaz, Munții – i 46, 50.60.

Cefală, localitate în Sicilia: nu departe de Palermo: 131. Cephalonia, cea mai mare insulă din Marea Ionică: 54 j 140, 156.195.

Cephalonia, tăiemă! 69. Ceylon, insulă: 25. CEzanne (Paul), pictor modern (1839 – 1906)! 27. Cezareea, oraș în Cappadacia 13, 32, 39, 49, 99, 137. Cezareea, localitate în Pales-tiia: 104, 107. Chalcidica, peninsula între golfurile Salonic și Orfanii 201. Chalkedon, oraș în Bithinia 19, 21, 25, 155. Champagne, comitat francezi 160.

Charsian, thera A în centrul Asiei Micii 98.

Chersones, peninsula Crimeea (Chersones-ul tauricu 50, 55, 56, 103, 106.

Chiibut Hos, comandant militar: 30. China: 25, 27, 32. Chioggia, cotate în estuarul venețian, aflată pe o insulă din lagună: 199. Chios, insulă în Marea Egee 102, 105, 134, 135, 140, 152, 184, 188, 192, 199. Chora (Kahrii *Djami*), mănăstire constantinopolitană 131, 185.

Chorasan, regiune în Asia

Centrală: 155.:

Chosroes I, rege persan (531 – 679)! 21, 31, 34, 35. Chosroes II, rege persan, nepotul lui Chosroes I (589 – 627) 4 18, 36, 37, 39.46, 47. Christophoros, co-împărat (921-831), fiul lui Roman t* lecapenoși 91, 95.

Christophoros, mare dornest IOS 84.

Chrysaphâos, eunuc 17. Chrysocheâr, conducătorul pav> licienilor 84.

Chrysopo Hs, oraș în Bithinia 105, 193.

Cyclade (Cycâade), insule „în Arhipelag (Delos, Andros, Naxos „Sant Oisi et e.)! 115. Cilicia, regimnșr istorică la, Ș-B Asiei Mici, în Munții Taurs (

46, 52, 65, 74, 32, 83.85, să-* 100, 13S, 143, 177.

Cipru, insulă: 49, 54, 61.

69, 89, 90, 135, 143, 144.

148, 156, 158.

Cipru, regat latin, guvernat de dinastia de Lusignani. 189, 192, 197.

Cirenaica, regiune în Africa de Nord: 49.

Cârmen, localitate pe fluviul Marița: 198.

Civitate, localitate în sudul
 Italiei: 119.
 Câmpia Mierlei, vezi Kossow.
 Câmpiile Catalaunice (*Campus
 Mauriacus*), regiune în centrul
 Franței: 19.
 Clement, discipol al apoatoalr lor slavii i 81.
 Clement VI, papă (1342
 1352): 192.; Clocotnița, localitate pe fluviul
 Marița: i69, 170.
 Clovis (*Clodovech*), rege ffano
 (481 – 511)! 33.
 Comentiolus, general bizantini
 34, 37.
 Comment, dinastie bizantină
 (1057 – 1059, 1081 – 1185): 41.
 127, 128, 157, 158.
 Canon de B & hune (c. 1150
 1224), trubadur! 160.
 ConradlH, rege german (1130
 1152). 143 – 145, 147.
 Conrad de Montferrat, mercenar, fratele lui Renier și
 Bonifaciu de Montferrati 157... Conradin (Conrad V), nepotul lui
 Frederic II de Hoi henstanten (1252 – 1268) 1 176.
 Constant I, topărat (337 – 350)
 12.
 Constant II, împărat (641
 660): 49 – 51, 54.
 Constanteia, localitate la nord de Balcani! 161.
 Constantin I (Constantin cei
 Mare), Împărat (306 – 337) 1
 7 – 13, 18, 205.
 Constantin II, împărat (337.
 340)! 11.
 Consâaiiîn III, împărat
 49.
 Constantin IV, împărat (668 – 685): 51 – 53.

Constantin V (741 – 775) i 60 – 65, 71.

Constantin VI, împărat (780 – 797): 65 – 68.

Constantin VII Porfirogenez, împărat (913 – 959): 81, 88 – 92, 95 – 99. Constantin VIII, împărat (1025 – 1028): 98, 114, 116. Constantin IX Monomach, împărat (1042 – 1055): 116 – 120, 123.

Constantin X Doukas, împărat (1059 – 1067): 120, 122, 123. Constantin XI Doukai, împărat (1195 – 1204): 202 – 204. Constantin I, papă (708 – 715) i 56.

Constantin II, patriarh de Constantinopol (754 – 766): 65. Constantin, prefectul Constantinopolului: 18. Konstantinos-Kyros, apostolul slavilor (827 – 869) – 80, 81. Constantin, fiul lui Vasile I al 83 – 85.

Constantin, fiul lui Roman I, co-împărat (924 – 945): 91, 95. Constantin, unchiul lui Mihail V: 116.

Constantin Bodin, principele Bulgariei (1081 – 1101) i 124, 132, 140.

Constantin Dalassenos, mare drongar: 135.

Constantin Doukas, general bizantin (sec. IX): 89. Constantin Doukas, general, fratele lui Mihail VII: 125. Constantin Doukas, fiul lui Mihail VII: 125, 135. Constantin Gungor, strateg: 96.

Constantin Laskaris, fratele lui Theodor I Laskaris: 165. Constantin Païologos, fratele lui Mihail VIII: 175. Constantin Païologos, fiul lui Andronic II: 186.

Constantin Phocas, general: 97. Constantin Tichit, țar bulgar (1237 – 1277): 174, 176.

Constantina, soția lui Mihail –, ciu: 39.

Constantiniana Daphne, cetate ridicată de Constantin cel Mare la nord de Dunăre: 11. Constantinopol, orașul: passim.

Constanța-Ana, fiica lui Ioan II de Hohenstaufen, soția lui Ioan III Vatatzes: 171. Constanța, principesa de Antiochia: 141, 145. Constanța de Sicilia, soția împăratului Henric VI: 156. Constanțiu II, împărat (337 – 361): 12, 13.

Contele Verteb, vezi Ametfeus VT. Corbie, localitate în nordul Franței: 160.

Córdoba, oraș în Spania* 33.

34, 75:.

Córdoba, sediul unui emirat, apoi califat arab în Spania: 96, 98.

Corfo, insulă în Adriaticai 132, 133, 140, 144, 145, 156, 162, 195.

Corint, istm: 91, 107, 144". Corint, oraș în Grecia; 144. Conuri de Aur, strâmtoare în prelungirea Bosforului, ca scaldă promontoriul pe care se ridică Constantinopolul: 11. Cremona, oraș lombard: 101, 151.

Creta, insulă.: 50, 64, 74, 78, 81, 89, 96, 135, 144, 165, 175, 177, 197.

Crâmeea, peuiusulă: Și*,.

CritobtJ din Iaț & ros, cronicar? 205.

Croația, principat sud-slav; 68. 69, 71, 9§, 111, 125, 15 sf

Crotena, oraș sud-italian: „I19.

Crum, han b uâgar (803-S14); 70 – 72.

Crestprhon", capitala Imperiului persan: 35, 36, 47, 48.

Curtea de Argeș, capitală a Țării Româneștii 196.

Cyzik, oraș în K-V Asiei Mici, colonie miletiană 183. 262

D – Dalmația, regiune istorică în trestii Peninsulei Balcanice: 30, 44, 69, 93, 103, 151 – 153,.155.

Dalmația, themă bizantină: 82, 108, 111.

Damasc, oraș în Siria: 4S, 107, 134, 145. Damasc, emirat musulman: 104.

Damian, renegat grec, corsar: 89.

Damian Datassenos, dnce: 107, Oamietta, cetate egipteană pe iXil: 79, 152.

Oanielis, aristocrată din Pa (ras: 82.

Daphni, biserică de lângă Atena: 131.

Dara, cetate în Mesopotatnia. ridicată de Anasta-sios: 23, 27, 35, 37, 39, 95. Dardaneie (anticul *Heliespont*), strâmtoare: 196, 198.

Dastagerd, reședință a regilor Sassanizi: 47. David, unul dintre fiii comitelui Nicola: 104. David Comnenul, dinast grec, nepotul lui Andronic I: 167. Deabolls, localitate pe coasta dalmată: 139.

Decimum, localitate în Africa romană, nu departe de Car-lagina: 29.

Demetrios Ducas Angelos, despot, fiul lui Theodor I, împărat de Thessalonic: 171, Demetrios Kydones, umanist bizantin (c. 1324-o. 1400): 180.

Demetrios Paleologut, despot de Mistra: 203 – 205. Demetrius Zvonimir Jr, rege croat: 125.

Dessa, vezi Ștefan Nemanja. Develtos, astăzi *Bursas*, port în Bulgaria: 70 – 72. Dlarbekia, vezi Amida. Dildier (Desiderius), ultimul rege lorigobard (-756 – 774): 66.

Dildymotika, în antichitate *DU*
dymoteiehos. astăzi Demotika.

oraș în Tracia: 106, 186, 187
191, 193, 197.

Digenis Akritas, eroul poemei populare bizantine cu același nume: 87...

Di mitrița, localitate în Tracia: 156.

Diocleia (Zeta), principat slavi în Muntenegru: 107, 109, 111.
115, 119, 124, 132, 140, 156.

Dioclețian, împărat roman
(284—305): 8, 10, 11, 26.

Dion (Aione), duce de Benevent: 86.

Dioscor, patriarh de Alexandria (445 – 454): 19. Dir, șef vareg din Kiev: 80. Dobrogea (Scythia Minor): 38, 104.

Dobromir Chrysos, boier vlah, conducătorul unui principat în Khodopi: 160, 161. Dobrotici, despot, conducător al principatului dobrogean (c. 1348 – 1386): 186. Don, fluviu: 86. Dorylaion, cetate în Phrygia (astăzi Eskişehir): 137, 144. Dorylaion, câmpie în Phrygia: 140, 154.

Drobeta, oraș în Dacia romană, astăzi Drobeta-Turnu. Se veri u: 11.

Ducas, cronicar bizantin (sec. XV): 205.

Dunăre, fluviu: 11.14, 15, 17.23, 25, 30.32, 37 – 39, 53, 65, 72, 78, 87, 90, 91, 101, 103, 104, 107, 108, 114, 134.141, 147, 157, 162, 163, 186, 191.

Dvin (Tivion), oraș în Armenia: 45, 48.

Dyrrachion (Dyrrachium), oraș pe coasta Dalmației (astăzi Durres): 21, 90, 107, 111.

116, 132.133, 139, 156, 159.

167, 173.

Dyrrachion, themă bizantină? 69.

E.

Ebdulali, fiul emirului de Cairo ibrahim-ibn-A hmed: 88. Edessa, cetate în Mesopota-mia superioară: 19, 32, 39, 87, 95, 114, 137. Edessa, comitat latin: 137, 138, 143.

Egee, Marea¹¹⁵, 134, 177. Egipt, provincie bizantină: 7, 8, 29, 32, 41, 45, 47, 48. Egipt, emirat, mai târziu califat arab, condus de Fatimizi (descendenți ai Fatimei, fiica lui Mahomed): 74, 83, 90, 114, 118, 145, 152, 156, 160, 162, 174. Elena, fiica lui Roman I, prima soție a lui Constantin VII: 91.

Elena, fiica lui Robert Guis-card: 125.

Elena, fiica lui Ioan Asan II și soția lui Tlieodor II Las-cari. 170.

Elena, soția lui Ștefan Dusan: 189.

Eleutherios, exarh de Raven-na: 44.

Emeric, rege al Ungariei (1196 – 1204): 161.

Emesa (Homs), cetate siriană: 101, 104, 107. Eolida (Eolia), regiune istorică pe fațada vestică a Asiei Mici, între Troada și Ionia: 181.

Eplies, oraș din Ionia, pe fațada vestică a Asiei Mici: 18, 19, 137.

Epir, provincie istorică în N-V Greciei; 54, 107, 165, 190, 195.

Epir, principat, apoi despuat bizantin dizident: 164, 169, 170, 172, 175, 176, 181, 190. Eriiianarie (*Hermanarich*), rege ostrogot: 14. Ertogrul, tatăl lui Osman, fondatorul principatului otoman: 181. Erzerutn, vezi Theodosiopolâs.

Étienne de Bloas, unul dintre șefii primei cruciade: 136. Eto ia, regiune istorică în Grecia de Nord: 165, 195. Eubeea (Negroponte), insulă în M. Egee: 144, 152, 177. Eudocia, soția lui Constantin X Dncas și Roman IV: 123. Eudocia, fiică a lui Mihail VIII: 178.

Eudocia Baiana, soție a lui Leon VI: 88.

Eudoxia, soția lui Arcadius.

17. i

Euftrat, fluviu: 14, 27, 74:

83, 93, 94, 98.

Euârosina, fiică a lui Mihail VIII: 177.:

Eugeniu IV, papă (1431 – 1447): 202.

Europa: 8, 14, 30, 33, 45, 53, 58, 59, 63, 73, 103, 118, 125, 130, 166, 179, 184, 192, 197, 203.

Eusebius de Cezareea, istorio (c. 260 – 340): 13.

Eusebius de Nicomedia, episcop arian: 12, 13.

Eustache, fratele lui Balduin de Fâandra: 160.

Eustathios, mare drongar: 87.

Euthymios, patriarh de Constantinopol (907 – 912): 89, 91,.

Eutropius, eunuc: 177”

Eutyehes, monofizit: 19.

Faeuza, localitate în Italia nordică: 31.

Fatima, fiica profetului căsătorită cu Ali, viitorul califi 87. /

Felix III, papă (483 – 492) jf

Fernand Ximenes de Arenas, unul dintre șefii companiei catalane: 184.

Ferrara, oraș în N-E ItalieÂF 202.

Flandra, comitat francez: 135. 154, 160.

Flavian, patriarh de Constantinopol (446 – 449): 19.

Fiavhis g, p al tronului imperial (392 – 394): 15.

Florența, oraș toscan: 180, 200, 202.

Fou! q «es de Anjou, rese al Ierusalimului (1131 – 1147): 141.

Feulques de Neuiliy, predicator (m. 1201): 169.

Frafâcesco Gattââwsão, nobil genovez: 196”.

Franța, regat: 136.138, 144, 145, 150, 154, 157, 176, 181, 189, 200.

Frederic I BaAarossa, împărat german (1152 – 1190): 145, 147 – 154, 156 – 169.

Frederic II de Hehenstaaâen, împărat german (1212 – 1250) și rege al Siciliei (1197 – 1250)! 171, 176.

Frederic II de Aragan, regele Siciliei (129S-1337): 183. Frederic de lor «na, cancelar al bisericii romane: 119. Friinigern, șef vizigot: li. O.

Giibn-și, cetatea în Siria de Nord: 101.

Gabrici Radomir, țar bulgar (1014 – 1015): 1 («). Găinas, șef vizigot: 17. Galata, colonie genoveză pe țărmul micrasiatic al Bosforului: 182, 183, 193, 195, 200.202.

Galații, regiune istorică în Asia Mică: 141. GaHia, prefectură romană: 11, 19, 24, 25.

Calupsii (KsuipoH), port pe țărmul tracic al Dardanelelor 170, 184, 196, 198, 199.

cangrai, oraș în – Gautia: 141. Ganzak, as tari Tabriz, oraș la Azerbaidjan., reședință a Sasanizilor: 45, 46. GatigM-Mio, fluviu la stația centrală: 142.

Gatilusão, familie de nobili genovezi, stăpână peste insula.

Lesbos: 196”.

<la «th! ar *be* Brieune, duce de.

Atena (1308 – 1311): 185”.

Gaut Wer sans-Avolr, șef ali

„Cruciadei săracilor”: 135:

Gaza, oraș în Palestina: 8: 13.

Geliracr, rege vandal (530 – 533): 29.:

Geihistlî-os Pletâian, savaat wâianist (c. 1360 – 1452): 180. 200, 202.

Genesi» 3, cronicar: 87. Oennadios, exa Tcli de Africai” 35.

Genova, oraș italian în Ligetia: 127, 128, 148, 1 «ȘI. 152, 153, 174, 185, 1 «9, 193, 19\$/. 199, 200, 201”.

Ge-tiser Jc, rege vandal (427 – 477): 20.

Geoaâroi de Vi! IehRrât> «3 in, cronicar francez, marf. -șrf de Champagne, ubri dintre frunțașii celei de a IV-a* cruciade (O. 115Ș-o. 1212): îfW.

Georgia, regal: 112.1!!), 19Ș.

Geeftos Ākropoaitē, istoric niceean (1217 – 1282): 172. 176

Georgios Cortazzi, conducătorul unei mișcări ant-/ctietene în Creta: 175...

Georgios Maniakes, general (m. 1042): 114 – 117. Geofșias Hazalen, sfetnic al lui Theodor II Lascaris (m. 1258): 172, 173. Georgios Pachytireres, Istorio (c. 12 li) – e. 1310): 185. Georf Jos fisââes, kstoric (sec. VII; 42, 47.

Georgios Sphrantzes, istoric (sec. XV): 205. Germania, regat:

109, 1SS, 144.

fermaniteea, oraș în Armenia! 5S. 6! 75.90, '95, 96, 137. <3
emsafiâjs I, putriarh de Coo-st «ntinopol (715 – 730): 60. Geânsixnos,
rudă a lui Mauri«jos; 3\$:

2 S3

Germanos, general al lui Jus-i tiniaa: 31, 34, 35. Geza II, regele
Ungariei (1141 – 1161): 147, 148, 150. Gheorghe I Terter, țar bulgar
(1280 – 1290): 178. Gheorgiie II Terter, țar bulgar (1322 – 1323): 186.
Oiotto, pictor italian (1266 – 133G): 180.

Giovani Giusfiniani, general genovez: 203, 204. fefideâroy de
Botiillon, conducător al primei cruciade, rege de Ierusalim (1099 –
1100); 136, 138.

Goinaria, localitate în Paphla-gonia: 120.

Grecia, regiune în Imperiul bizantin: 17, 33, 38, 42, 58, 60, 66,
63, 79, 91, 107, 108, 147, 161, 167, 200, 203. Hrigore I (cel Mare), (590
– 604): 37. Grigore II, papă (715 – 7 âBț 60.

Grigore III, papă (731 – 741>i 61.

Grigore VII, papă (1073 – 1085): 124, 125, 132, 133. Grigore IX,
papă (1227 – 1241); 169 – 170.

Grigore X, papă (1271 – 1276) 1 177.

Grigore, esarh de Africa (sec. VII): 49.

Grigore de Nazianz, părinte al bisericii orientale (c. 330 – c. 390)
i 13, 15. Grigore de Nyssa, părinte al bisericii orientale (c. 340 – c. 400)
13.

Grigore Pacurianos, general (sec. XI): 134.

drăgore Paâamas, părintele hésychasmului (1296 – 1359) i 190.

Guiamar de Saferno, principe italian (sec. XI): 117, 118.
Guillaume IX, duce de Aquî-tania (1087 – 1137): 138. Guillaume II de
VJK – ehartâouân, principe de Acliaia (1245 – i
1278). – 173, 175, 177.

Guy ide Lusignan, rege de tos rusalim (1186 – 1194); 158.../

H.

Habsburgi, dinastie imperială germană: 199.

Hadji Ulbeg, general otomanii

198.

Harald Haardraada, mercenar vareg în serviciul imperiului
viitor rege al Norvegiei (1047

— 1066): 115.

Harun al-Rashi, calif abbasid

(786 – 809): 66, 68, 69.

Hassan, general arab (seo.

VII): 51, 55.

Hellada, Țiimă în Thessalia

52.

Hellespont, astăzi Dardanele;

strâmtoare între M. Egee și

M. Marmarai 158.

Henric II, împărat romano-german (1002 – 1024): 109.

111.

Henric III, împărat romano-german (1039 – 1056): 118.

Henric IV, Împărat romano-german (1056 – 1106) 1 122.

132, 133.

Henric V, împărat romano-german (1106 – 1125): 139.

Henric VI, împărat romano-german (1190 – 1197): 156, 159.

160.

Henric II, regele Angliei (1154

1189): 150.

Henric IV, regele Angliei (1185

— 1413): 200.

Henric I (Henric d'Arrg), împărat latin de Constantinopol (1205 – 1216): 160, 165 – 167. Henric Dandolo, doge venețian (1192 – 1205): 160, 165. Heraclea Pontica, cetate pe țărmul micrasiatic al Pontului (Bithinia): 182, 195, 199... Herakleios (Heraclius), Împărat (610 – 641): 7, 24, 41 – 47, 49, 53, 58. Herakleios, exarch al Afiitiei, tatăl împăratului) 40.

Herakleios, fiul lui Constantin III, vezi Constantin II. Heraklonas, împărat (641): 49. Hierapolis, cetate siriană: 123. Hieria, palat imperial: 63. Himerlos, mare drongar (sec. X): 88, 89.

Honorius, împărat (395 – 423): 15, 17.

Honorius I, papă (625 – 638) 47, 53.

Honorius II, papă (1124 – 1130): 122.

Hortnizd IV, rege sasanid (579 – 589): 35, 3 (j... Hugo, rege de Provoace și de Italia (926 – 947): 91. Hugo de Vermandois, conducător cruciat: 136. Hutagu, han tătar (1251 – 1265), fondatorul dinastiei

11-khan în Persia: 173. Huinbert, cardinal roman (sec. Prf): 119.

Humbertopulos, mercenar normand (sec. 2 vi): 134. Humphroi, fratele lui Roberfe Guiscard: 120. Hypathia, martiră a persecuțiilor creștine (370 – 415): 18. Hypathios, nepotul lui Aiias-tasios I: 27.

Iachint de Vlejna, primul mitropolit al Țării Românești (1359 – 1372): 196. Ialomița, râu în Muntenia: 202.

Iancu de Hunedoara, voievod al Transilvaniei (1441 – 1446, 1448) și guvernator al Ungariei (1446 – 1453): 202, 203, 206.

Iaroslav cel înțelept, mare cneaz de Kiev (1017, 1019 – 1054): 117.

Ibâs, episcop de Edessa: 19. Iberia (Ivria), regiune în Cane az: 27, 31, 54. Iheria, themă: 118. Ibrahim, șef scigiucid, fratele lui Togrul-beg: 118.

Ibraliim-ibn-Ahtned, emir de Cairo: 88.

Ieaiia, insulă în M. Egee: 169, 193.

Ierusalim, oraș: 14, 16, 44, 47, 48, 74, 107! 114, 138, 156, 157.

Ierusalim, regat latin (1099 – 1187): 138, 141, 143, 149.

150, 152, 158, 169.

Iezdegerd (632 – 651), ultimul rege sasanid: 48.

Ignatios (Ignații), patriarh de Constantinopol (847 – 858, 867

— 877): 79 – 84, 87.

Igor, mare cneaz de Kiev

(912 – 945): 95, 97.

Ifconion, capitala sultanatului selgiucid de Rum: 136, 137

140, 141, 144, 153, 154, 158.

167, 177. *i*

Ilyricum, prefectură în perioada dominatului: 11, 12, 17.

Ulyricuffl (Illyria), regiune istorică în vestul Peninsulei Balcanice: 23, 64., 80. Imperiul bizantin: passim. India: 25, 115. Indian, Oceanul – 7. Innocențiu II, papă (1130 – 1143): 142.

Innocențiu III, papă (1198 – 1216): 160, 161. Innocențiu IV, papă (1243 – 1254): 172.

Ioan I Tzimâskes, împărat (969 – 976): 77, 102 – 105. Ioan II Comnenul, împărat (1118 – 1143): 135, 139 – 143, 155.

Ioan III Vatatzes, împărat (1222 – 1254): 163, 167, 169 – 172.

Ioan IV Lascaris, împărat (1258 – 1261): 173. Ioan V Paleologul, împărat (1341 – 1391): 190 – 193, 195 – 200.

Ioan VI Cantacuzino, împărat (1347 – 1354): 185, 186, 189 – 193, 195 – 197.

Ioan VII Paleologul, împărat (1390): 200, 201.

Ioan VIII Paleologul, împărat (1425 – 1448): 202. Ioan VIII, papă (872 – 882): 85.

Ioan IX, papă (898 – 900): 87. Ioan XXII, papă (1316 – 1334) 189.

Ioan I Chrysostomul (Gură de Aur), patriarh de Cenești (398 – 404), unul dintre părinții bisericii orientale (317 – 407): 13, 15.

Ioan VII Grammaticus, patriarh de Constantinopol (837 – 843) 74, 75.

Ioan VIII Xiphilinos, savant, patriarh de Constantinopol (HK5J-1075)

Ioan X Veccos, patriarh de Constantinopol (1275 – 1282): 181.

Ioan XIV Calistos, patriarh de Constantinopol (1334 – 1347): 191.

Ioan, patriciu; 55. Ioan Alexandru, țar bulgar (1331 – 1371): 188”, 189, 192, 197.

Ioan I Anghelos, sebastocrator, conducătorul Vlahiei Mari (1271 – 1296): 176 – 178. Ioan II Angelos, sebastocrator”, coaducătorul Vlahiei Mari (1 – 303 – 1318): 184. Ioan Asan II, țar bulgar (1218 – 1241): 169/170. Ioan Asan III, țar bulgar (1279 – 1280): 177, 185. Ioan Cantacuzino, *cezar* (sec. XII): 157.

Ioan de Cappadocia, prefect al pretoriului sub Iustinian; 26, Ioan Curcuas, general sub Roman I: 93 – 95. Ioan Damaschin, teolog (c. 670 – 754): 63.

Ioan Ducas, *cezar*, fratele lui Constantin X: 120, 123, 124, 126, 135.

Ioan Duca? cumnatul lui Alexios I Comnenul: 137. Ioan Ducas, general sub Mănele I Comnenul: 147, 149.

Ioan Ducas Angelos, sebastocrator, ilieții lui Isaac II și Alexios III: 157.

Ioan Ducas Angelos, fiul lui Theodor I Ducas Angelos, împărat de Thessalonica: 171. Ioan Ducas Orsini, despotul Epirului (1323 – 1335): 190. Ioan Italos, filosof: 131. Ioan Kinnamos, istoric (c. 1140-o. 1200): 155. Ioan Malalas, cronicar (sec. VI): 22.

Ioan II Mare Comnen, împărat al Trapezuntului (1280 – 1297): 178.

Ioan IV Mare Comnen, împărat de Trapezunt (1420 – 1458): 202, 204, 205. Ioan Monomachos, guvernator al Thessalonicului (sec. XIV): 189.

Ioan Orpfâanotrophul, eunuc (sec. XI): 115, 116. Ioan Paleologul, despot, fratele lui Mihail VIII: 173; 175, 176...:

Ioan Paleologul, guvernator al—? Thessalonicului (sec. XIV): 187.

Ioan Radinos, strateg (sec. X): 92.

Ioan Senipad, rege al armelor (1020 – 1042): 112, 117. Ioan Stratimir, conducătorul \ridinuăui (o. 1360 – 1396): 197. Ioan Ștefan, țar bulgar (1330 – 1331): 188.

Ioan Uglieșa, despot sârb dii Serrhes: 198, 200...

Ioan Vladimir, principe de Di-ocleea: 107, 109. Ioan Vladislav, țar bulgar (1015 – 1018): 109, 111. Iolanda de Hainaut, sora primilor doi împărați latini, regentă a Imperiului latin de Constantinopol (1217 – 1219): 167.

Ionia, regiune istorică pe litoralul occidental al Asiei Mici, 181, 189.

Ioniță, țar vlahio-bulgar (1197 – 1207): 157, 160, 161, 165, 166.

Iosif I, patriarh de Constantinopol (1266 – 1275, 1282 – 1283): 181.

Iosif II, patriarh de Constantinopol (1416 – 1439): 202. Iosif, arhiepiscop de Thessa-lonic: 69.

Iovianus, împărat (363 – 364) i 14.

Irena, împărăteasă (797 – 802) i 65 – 69.

Irena Angelos, fiica lui Isaia II Angelos: 159. Irena de Braiinschweâg, prima soție a lui Andronio III 187”.

Irena Ducas, soția lui Alexios I Comnenul: 140. Irena Lascaris, fiica lui Theodor II 176.

Irena Paleologos, fiica lui Mihail VIII: 177. Irena Paleologos, fiica nelegitimă a lui Andronic II i 184. Irmengard, fiica împăratului franc Ludovic II! 83. Isaac I Comnenul, împărat (1057 – 1059) i 120 – 122. Isaac II Angelos, împărat (1185 – 1195) 1 156 – 159, 161, 162.

Isaac Comnenul, sebastocra –, tor, fratele lui Aleșios I «;

124.126. \L

Isaac Comnenul, nepot al Iuf

Manuel I, tiranul Ciprului.

150, 158. m

Isaac Comnenul, sebastocrator, ginerele lui Aleșios III t 159.

Isaac Lascaris, sebastocrator, fratele lui Theodor It 169. Isabelle, fiica lui Guillaume II de Villehardotrint 177. Isauria, regiune Istorică în sudul Asiei Mici, în fața Ciprului: 20;

Isidfir din Milet, arhitect (sec, VI): 27.

Isnraff, emir de Shiope (seo».

KV) 205.

Isonzo, râu în N-E Italiei 21.

Istip, cetate macedoneană: 109.

Istria, regiune istorică în N-B

Italicii 68, 69.

Italia, prefectură imperială I

Io, îi \i.

Italia, regiune I 21, 30, 31 „33 – 37, 44, 50, 51, 59, 63, 64, 66, 82, 83.85, 90, 94, 102, 106, 111, 112, 116 – 119, 122, 123, 132 – 133, 141, 143— 145, 149, 154, 161, 200, 205. Iulian, Împărat (361 – 363) (13 – 15.

Iuri Dolgorukl, cneaz de Vla-i. dimir-Suzdal (1125 – 1157) și cneaz de Kiev (1155 – 1157) i 147.

Ivaião, conducătorul răscoalei populare din Bulgaria din 1277 – 1280! 177...

Ivanco, despot, principe de brogean (1386 – 1388) i 186.

Ivancu, boier vlahi 159 – 161.

Iviron, mănăstire athonităj 78, 99.

Jacob Baradai, episcop da Edessa (sec. VI), monofiziți. 32.

Jacopo Tiepolo, doge veneția» (1229 – 1249) 1 169.

Jean de Brfenne, împărat la

tio de Constantinopol (1230 – s
1237) 1 169, 170.
Joseph Bringas, paraldmome* nos (sec. X): 97 – 99.
Jiâstin I, împărat (518 – 527) f
24.
Justin II, împărat (565 – 578) r
34, 35.
Justin, general, fiul generală*, lui Germanos (sec. VI) t 34.
Justinian I, împărat (527 – i
565): 11, 24 – 30, 32 – 34, 58.
59, 64, 83, 86, 130, 131, 143. s
Justinian II, împărat (685 – *
695, 705 – 711): 52 – 56.
Justinian, general, fiul gene-i ralului Germanos (sec. VI) I
35.
1!
K.
Kaikosru I, sultan selglucid de Rum (1192 – 1196, 1204 – 1211):
166, 167. Kaikosru II, sultan scigitw cid de Rum (1237 – 1245) 1 171.
Karabisiani, themâi 45, 54 – 55, 59.
Karaman (Carămania), emk rat selgiucid (sec. IXIII – XV) t 177,
205.
Kardam, han bulgar (777 – c. 803): 67.
Kastamuni, localitate în Paplilagonia, pe țărmlul pontic: 141.
Kastamimitu, mănăstire atho-i nită: 99.
Katakalon Kekaumenos, general bizantin (sec. XI): 116, 118,
120, 135.
Katasyrtal, localitate în Tra* cia: 91.
Kegenes, șef peceneg (sec. XI) i 117 – 119.
Kekaumeflos, scriitor (sec. XI) 125.
Kekâg II, rege armean (1042 – 1045): 117.
Kepliissos, localitate în Beenția: 185.
Kerboga, emir musulman (seo. XII): 137.
Kesta Stypâoles, strateg! 85, Kibyralon, themă pe litoralul
vestic al Asiei Micie 59, 61, 73, 115, 137. Kiev, Marele Cnezat de – i 89,
101, 106, 147.
Kilidj-Arslan II, sultan de Rum (1156 – 1192): 134, 135, 137,

150, 153, 154. Kâmbalongos (*Chnpuhing*), pas în Balcani: 109. Kobad, rege persan (488 – 531): 23.

Kos, insulă în M. Egee: 50, 169.

Kossovo (Câmpla Mierlei); localitate la Macedonia: 124, 200.

Kovrad-șâroe, rege persan **f** (628): 47.

Kroia, cetate albaneză: 172.

Kiibrat, conducătorul Banatului bulgar de pe Volga, tatăl lui Asparucii: 50.

Kurasanes, șef maghiar: 87.

Kutahia, cetate în Phirigiai 22.

Kyрил, episcop de Alexandria (412 – 444): 18, 19, 21. / Kyрил, apostolul slavilor, vezti Constantin-Kyрил.

L.

Ladislau II, regele Ungarie! (1161 – 1163): 150. Laodiceea, port în Siria: 138, 144.

Laosiiceea, oraș în Phrytriai 140.

Lacaic Cliakocontivi, cronica» (sec. XV): 205. Lsrisa, oraș în Thessaliai 105, 133.

Lardeea, localitate în Traciai 157.

Lascarizi, dinastie bizantină (1204 – 1261): 127, 164, 174.

Lateran, palat în Roma, sediu pontifical: 81. Lavra, Marea – mănăstire athonită: 99; 104. Lazăr, cneazul Serbiei (1371 – 1389): 200.

Lazicmn, regiune istorică pe litoralul orientali al Pontului I 27, 31, 34.

Lebunioft, localitate în Traciai 135, 140.

Lemnos, insulă în M. Egee 92.199.

Leon I, împărat (457 – 474) I 20.

Leon III, împărat (717 – 741) i 57 – 61, 71, 82, 83. Leon IV, împărat (775 – 780) i 65 **r**, 66.

Leon V, împărat (813 – 820) i 71, 72.

Leofl VI înțelesul, împărat (886 – 912): 82, 86 – 92. Leon I, papă (440 – 461): 19.

Leon IX, papă (1049 – 1054)!

Leon II, regele Armeniei Mici; (1199 – 1219): 167. Leon, protospătar: 84. Leon, principele Ciliciei (1129 – 1137): 142.

Leon Diaconul, istoric (sec. X)! 106.
 Leon Gabalas, cezar, conducătorul Ciprului (sec. XIII): 170.
 Leon Matematicianul, savant
 (sec. IX): 80, 83.
 Leon Melissenos, general (sec.
 k): 105.:
 Leon Phocas, general sub Leon VI: 90, 91, 101. Leon Phocas,
 general, nepotul precedentului: 96, 98, 102, 103.
 Leon Tornikios, general (sec. Kl): 111.118.
 Leon de Tripoli, corsar arab: 88, 89, 92.
 Leontin, localitate în Sicilia! 75.
 Leontios, împărat (695 – 698)! 54, 55.
 Leovigild, rege vizigot (567 – 586): 34.
 Lesbos, insulă în M. Egee: 69, 135, 140, 169, 196, 201 – 202.
 Libanios din Antiochia, retor păqân (sec. IV): 15. Liberius,
 patrician (sec. VI): 33.
 Liutorând, episcop de Creraoia: 101.
 Lombardia, regiune în Italia de Nord: 151, 153. Londra: 200.
 Longinus, fratele lui Zenon: 22.
 Longobardia, diemă bizantină în sudul Italiei: 85. Lothar III,
 împărat romano-german: (1125 – 1137): 145. Louis, conte de Blois:
 160. Luciano Doria, amiral genovez: 199.
 Ludovic I, Piosul, împărat franc (814 – 840): 75.
 Ludovic II, împărat franc (877 – 879): 82 – 84. Ludovic VII,
 regele Franței (1137 – 1180): 144, 145, 150, 154.
 Ludovic IX, regele Franței (1226 – 1270): 175, 176. Ludovic I,
 regele Ungariei (1340 – 1380): 197, 199. Lycia, regiune istorică în S-V
 Asiei Mici, între Carla și Pampnjrlia: 181. Lydia, regiune istorică pe
 fațada vestică a Asiei Mici: 192. Lyon, oraș în Franța: 177.
 M.
 Macedonia, regiune istorică în regiunile central-vestice ale
 Peninsulei Balcanice: 17, 21.
 38, 42, 50, 54, 59, 64, 68.
 71, 78, 86, 88, 92, 104, 108.
 109, 111, 122, 125, 133, 140.
 158, 166, 169, 171 – 173, 186.
 J

69, 71, i
 187, 189, 191, 192, 195, 198,!
 201.
 Macedonia, themă bizantină.
 În Tracia vesiică:
tr.
 82, 114.
 Macrolivada, localitate în Tra-jfcă cia: 72. I
 Madytai, localitate în Tra, cia: jb
 184:!
 Magnaura, palat imperial îni
 Constantinopol: 66, 80. tj
 Magnus Magnentius, uzurpatori al titlului imperial (360 – 353).
Io.
 Magnesia, oraş pe Maian>lros, k în Lydia: 182, 183. Şi
 Mahmud, emir musulman (sec
 XII): 142. *
 Mahomed, profetul ic. 570
 632): 47. I *
 Maiandros (Meandros), flu—4 viu în vestul Asiei Mici: 140; 176.
 Málaga, oraş în Spania: 33., Mallk-Ghanzi, emir de Sivas: 138,
 141, 142.
 Malik-Sah, sultan de Bagdad: şi...
 134. S.
 Malik-Sah, sultan de Rum
 (1107 – 1116): 139.
 Malta, insulă în Mediterana:
 83.
 Mamistra (Mopsuestia), cetate în c'ilicia: 32, 100, 138, 142.
 147.
 Mani un, calif abbasid (813 – 833): 73, 74.
 Manâred, regele Siciliei (1254 – 1266): 173, 175, 178.
 Mantzikert, cetate în Mesopotaiiia Superioară: 113, Iii).
 123.
 Manuel I Cotnnenul, împărat
 (1143 1180): 130, 141, 143
 156.

Manuel II Paleologul, împărat. (1391 – 1425): 186, 198 – 201.
 Manuel I Mare Cotnnen, împărat de Trape/: unt (1241 – 1269): 171.

Manuel Cantacuzino, despot de Moreea (1348 – 1380): 193.
 Manuel Ducas Angelos, despot de Thessalonic (1230 – 1237): 170, 171.
 Manuel Kamytzes, protostra-ior: 160, 161.

Manuel Zaccarla, nobil geno/ez (sec. XIV): 177. Maos, râu în Asia Mică: 79. Marcian, împărțit (450 – 457) 19.

Mardin, localitate în Mesopo-l amili.: 39.

Maria, soția lui Constantin VI: G8.

Maria de Antiochia, a dona soție a lui Manuel I Comno mii: 150, 154, 155. Maria Comnena, III-a lui Mă-uuell I: 151, 153, 155. Maria Ducas, soția lui Mihail Vil: 135.

Maria Paleologos, nepoata lui Mihail VIII: 176. Mafia Paleologos, sora lui Ioan V: 196.

Marița, fluviu lui Balcani: 169, 171, 192, 198.

Markellal, fortăreață în Tracia”: 64, 67.

Marinară, Marea – 22, 207. Vezi și Propontida. Marsilia, oraș în Finanța: 161. Martin I, papă (649 – 653): 50.

Martin IV, papă (1281 – 1285) i 178.

Martina „soția lui Ileraldeios 1 49.

Martin» Zaccaria, nobil genovez (sec. XIV): 188. Martyropolis, oraș în Mcsopo-tamia superioară: 23, 95. Maslama, general arab (sec. VII): 59”.

Masud, sultan selgiucid de Rum (1116 – 1156): 140, 141, 144.

Mate! Cantacuzino, fiul lui lor. n VI Cantacuzino: 193, 195, 196.

Mauricios (Mauriciu), împărat (582 – 602): 24, 34 – 39, 50.

Mauricios, scriitor (sec. VII) i 45.

Mauropotamos, râu în Asia Mică: 7S.

Mauros, general bizantin (sec. VII-VIII): 56. Maxim Confesorul, teolog (sec. VII): 51.

Maxim Planudes, savant (o. 1255 – 1310): 180. Maxiinianus, episcop de Ra-venna (sec. VI): 27. Maxiinus, diplomat (sec. V)! 19.

Meca, cetatea sfântă a Islamului: 120.

Mediterranean, Marea – 7, 8.

24, 27, 49, 63, 69, 74, 77, 79.

83.92, 96, 98, 115, 132, 145.

152.

Mehmed I, sultan otoman

(1413 – 1421): 201.

Mehmed II, sultan otoman

(1451 – 1481): 203 – 205.

Meles, principe loigobard (sec.

X-XI): 109, 111.

Melfi, oraș în Apulia: 116.

121.

Mejitene, oraș în Mesopotamia superioară: 35, 63, 74.

18*

75, 79, 81, 63 – 85, 87, 94, 105, 141.

M-elnie, cetate macedoneană i 109.

Menleşe, emirat selgiucic în Asia Mică: 176, 177, 181.

Mcsembria, port la M. Neagră's 71, 72, 174, 176, 184, 188, 189, 198, 201.

Mc-sopotamia, regiune istorică 12, 14, 28, 31, 36, 39, 48, 58, S/8, 82, 85, 95, 100,» 114, 137. *Mesepotamia*, diemă bizantină pe cursul superior al Eufratului: 98, 118. Mcssi na –, strâmtoare: 30. *Messiaa*, port în N-E Siciâiei 1.15, 116, 160.

Metisodios, patriarh de Constamijiopol (843 – 846): 75, 76, *Methodios* (Metodiu), apostol lui slavilor: 80, 81. Mihail I, împărat (811 – 813) j

71, 79.

Mihail 11, împărat (820 – 829) i

72, 73.

Mihail HI, împărat (842 – 867) ț 75, 80-S3.

Mihail IV, împărat (1034 – 1041): 114 – 116.

JHH – iail V, împărat (1041 1042): 118.

Mihail VI, împărat (1056 – 1057): 120, 121.

Aîihail VII Dttcas, împărat (1071 – 1078): 123 – 126, 132, 135.

Mihsi! VIII Paleologul, împărat (1259 – 1282) – 163 – 165, 173 – 179, 182.

Kâihaii IX Paâeologul, coarapărat (1295 – 1320); 181 – 184.

186.

Mihall I Kerullarios, patriarh de Coustautinopol (104 & 1058): 119 – 122.

Milii I IV Aiaâordanos, patriarh de Constantinopol (1208 – 1214): 166.

Mihail I Ducas Angelos, principele Epimului (1204. 1215); 165 – 167.

Ilfisa II Ducas Angelos, despotul Epirului (e, 1231 – 1271) i 170, 172, 173, 175 – 177. Mihail I Asan, țarul Bulgariei (1246 – 1256): 171, 172. Mihail Șişman, țar bulgar (1323 – 1330): 187, 188. Mihail, principele Zetei (c. 1052 – 1081): 119, 124, 125. Mihail Burtzes, general (sec. Iă): 101, 106.

Mihail Burtzes, strateg (sec. KI): 120.

Mihail Cantacuzino, tatăl lui Ioan VI: 185.

Mihail Dokeianos, catepan (sec, KI): 116.

Mihail fifabas, general: 132. Mihail Paleologul, general (a-ec. KII): 148.

Mihail Psellos, saânt (10184.

1078): 113, 115, 117, 120 tfe

123, 131. *

Mihail Taronites, general (re.

l

Milano, cira-s lombard: 35, 14%

151, 182, 200”.

Milet, oraș în Ionia: 27., Marcea ce! Bătrân, domnoț %iirii Românești (1386 – 1418) 1 186, 206.

Mistra, oraș în Peipponez.

pitala despotatului Morcci.

175, 181 – 183, 185, 193, 1S

199, 201, 202, 205.

Mistra, despotat – vezi M

ceea, despotat.

Mitylene, insulă în M. Egrei

134, 135, 199.

Modrina, localitate în sta

Mică: 61.

Moesia, provincăe roiaaao-bJA zantină în Bafcaaiii, 19, 23 33, 3S, 53...

MOJ se, unul dintre fiii comite» lui Nicola! 104. Monembasfa, oraș în Peloj» ponez: 175.

Monsuestia, vezi Mamâsra. Morava, alluent al *Dutiliuf* 158.
 Moravia Mare, stat (s. 830 – 006) 1 80, 81.
 Moreea, principat latin – vezi *Ăchaia*.
 Moreea, despotat (1348 – 1460) 179 – 185, 185, 193 –, *ltib*, 202
 – 205.
 Moscova, mare cnezat: 180. Moșul, emirat musulman: 87, 94,
 104, 137, 13S, 142, 143. Mosynopoiis, localitate tracă; 3 56.
 Muaurija, calif (661 – 680): 18, 49 – 52, 54.
 Alugslllo, localitate în Italia de Nord: 31.
 Afundus, general (sec. VI) 30.
 Muntenia, refjhme istorică în România: 11.
 Murad I, sultan otoman (1362 – 1389): 198.
 Murad II, sultan otoman (3421 – 1451): 201 – 203. Msirsa, oraș
 în Fann «mă Inferior (astăzi Os ic li): 13. Msstafa, fiul lui B „iazid Ij 201.
Mutasim, calif (833 Si2); 75, 79.
 Myrlokephalon, localitate în Pluygia: 154.
 N.
 (astăzi Nis), oraș în ia: ÎS, 118, 155, 158, 202.
 Narses, general *sub* Jwtniaii; 27, 32.
 Narses, general sub Phocasi 39.
 Nazaretlî, localitate în Palestina: 104.
 «ea gră, Msrea – 14, 22, 50, Vi, 182, 195. Vezi și Pont. Neapole,
 oraș în Italia: 30, 85, 119, 198.
 Ne ap ole, regat condus de dinastia An gen” ni lor: 183. Netfao,
 rhi ocide & tificat în *Pannonia*: 20.
 Negroponte, vezi EnAeea. *Kimamzi*, primartâtastie a statului
 independent sârb (1196 – 1371): 180.
 KTeocesareea, localii. Îfe în Asia Mică orientală: 142. Nerezi,
 localitate în Macedonia: 151.
 Nerio II Aedajuolî, duce de Aiena și de Te ba: 208. Nestor,
 vestarh, umil dintre conducătorii mișcării orașelor de la Dunăre (sec.
 XI): 124. Ntsterios, patriarh de Constantinopol (428 – 431): 18.
 Nfeceão Pisani, amiral v «iâețiai! (sec. XIV): 195. Rkees, oraș în
 Bithinia: (2, 67, 76, lOc, 120, 125, KS4, 136, 137, 139, 155, 162, 163,
 166, 182, 188.
 Niceea, Imperiul destat (1204 – 1261): 164, 166. lt>7, 170, 172
 – 174.

Nico a, comite (sec. XV tatăl celor patrii frați, conducătorii misrării bvvigare antil>): „ritine (976): 104.

Jăicoaie I, papă (858 – 8 fi): 80.81, 83.

Nicolae Îi, papa (1059 – 1061) i 121.

Nicolae *Misticul*, patriarh de Conhtaidinopol (901 – 907, 912 – 925): 88 – 92. Nicolae Alexandru, domnul Țării Românești (1352 – 1364) 1 196.

Nicotaie Chalkutzes, strateg Wzantiu (sec. X): 100. Nicotnedia, oraș în Hithinia: 12.39, 120.134, 155, 169, 182, 183, 190.

Kikețthor I, împărat (802 – Să): 69 – 71, 82”. NHsepbor II Phoeas, împăra* (.963 – 969): 77, 96 – 102. Nâkcphor III Bofanelates, împărat (1078 – 1081): 113, 125, 126.

Nikephor I, patriarh de Conste. iitinopol (806 – 815): 71, 72.

Nik «ph ar, fiul strategului Arfabasdos: 61. *Hikephor*, cezar, fratele lui Leon IV: 65, 67.

Nikephor Angelos, despotul Kpirului (1271 – 1296): 176.

Nikephor Basilakes, general (sec. XI): 125.

Nikephor Blemmydes, savant (1197 – 1272): 170, 172.

Nikephor Bryennios, general (sec. XI): 125. Nikephor Bryennios, istoric, fiul precedentului, soțul Annei Comnena: 140, 141. Nikephor Chumnos (c. 1250 – 1327); savant: 180. Nikephor Diogenes, general (sec. XII): 135. Nikephor Ducas Orsini, despotul Epirului (1335 – 1340): 190.

Nikephor Gregors, istoric și savant (o. 1210-1360): 180, 196.

Nikephor Melissenos, general (sec. XI): 126. Nikephor Phocas, general bizantin sub Vasile I: 85, 87, 88.

Nikephor Phocas, strateg, fiul lui Bardas Phocas: 112. Nikephor Uranos, general sub Vasile îi 106, 107. Nikephor Xiphias, strateg sub Vasile îi 112.

Nikephoriță, eunuc, ministrul lui Mihail VII: 123 – 125. Niketas, fiul strategului Ar-tabasdos: 61. Niketas, eunuc: 85. Niketas, duce de Antiochia sub Vasile îi 114. Niketas Choniates, istoric (c. 1155 – 1213): 156, 166. Niketas Doryphas, mare dron-gar: 81.

Nikiu, localitate în Egipt: 49. NH, fluviu: 79.

Ninive, cetate în Mesopotamia: 47.

Nipru, fluviu: 86. Nisibe, cetate în Mesopotamia superioară: 23, 95, 104. Nia, vezi Naissus. Nogal, noion al Hoardei de Aur: 175 – 177.

Norvegia, regat: 115. Novgorod, vechi oraș rus: 117, 180.
 Noviodunum (astăzi Isaccea), oraș în Scythia Minor: 14. Nur-ed
 din, emir de Alep (sec. XII): 143, 149. Nürnberg, oraș în Bayaria: 157.
 Nymphaion, localitate în vestul Asiei Mici: 167, 174, 182.
 O.
 Occident: passim. Ochrida, cetate în Macedonia? 104, 111, 190.
 Odoacru (430 – 493), i-ef german: 20, 21.
 Ogba, general arab (sec. VII): 51.
 Oleg, mare cneaz de Kiev (879 – 912): 89. Olga, regentă (945 –
 957), mama lui Sviatoslav: 97. Oltenia, regiune istorică în România:
 11.
 Olympios, exarh de Ravenna: 50.
 Omar I, calif (634 – 644): 48, 49.
 Omar II, calif (717 – 720) 59.
 Oinurtag, han bulgar (814-i 831): 72, 73.
 Opsikion, themă în Asia Mică] 45, 54, 56, 57, 61, 64, 73. Oreste,
 patriciu în Imperiul Roman de Apus: 20. Oreste, patriarh de Ierusalim
 (986 – 1006): 107. Orhan, emir otoman (1326 – 13 (12)): 187, 188, 190,
 192, 193, 195, 196. Orient, passim. Oronte, fluviu în Siria: 106. Orvieto,
 localitate în Italia estică: 178.
 Osman, emirat în Bithinia, nucleul viitorului imperiu otoman:
 181.
 Osman (Othman), emir (1288 – 1326), fondatorul statului
 otoman: 181, 183, 187.
 Ospitalieri, ordin religios: 189, 192.
 Othman (Uthman), calif (644 – 656): 50.
 Otrante, strâmtoare între Balcani și Italia: 116. Otto I, rege, apoi
 împărat romano german (936 – 973): 98, 100 – 103.
 Otto II, împărat romano-german (973-983): 103, 105.
 P.
 Padova, oraș lombard: 51. Paganino Doria, amiral geno-vez («ce.
 XIV): 195. Pankalia, localitate în Bithinia: 105.
 Paâeologi, dinastie bizantină (1259 – 1453): 128, 129, 172, 179,
 185, 193.
 Palertno, capitala regatului și-i. – Ilici: 74, 131, 141, 148, 150,
 151.
 Palestina: 7, 39, 41, 44, 48, 104, 118, 159 – 161. Pauiphylia,

regiune istorică în S-V Asiei Mici: 52. Pannonia, regiune istorică pe cursul mijlociu al Dunării! 13, 17, 34, 44.

Pantherios, strateg (sec. X) i 95.

Paphlagonia, regiune istorică, apoi themă bizantină pe litoralul nordic al Asiei Micii 81, 120, 141, 155. Paris: 200.

Pariştrlon, themă bizantină în N-E Peninsulei Balcanice; 103, 108, 114, 156. Pascal II, papă (1099 – 1118) s 139.

Patras, oraş în nordul Peło-ponezului: 69, 84. Patriclus, fiul lui Aspar: 20. Paul IV, patriarh de Consta-tiuppol (780 – 784): 66. Paul, patriarh de Antiochia (sec. VI), monofizit: 32. Pavia, cetate lombardă, capitala regatului longobard: 35, 63 – 66, 153.

Pedro HI – regele Aragónului
(1276 – 1285): 178.

Pegai, port la Propontida pe coasta tnicrasiatică: 165, 169.

Pelagonia, localitate în Macedonia: 111, 173.

Pelekanon, localitate în Bitliiniu: 137, 188.

Peloponez, peninsulă: 17, 38.

54, 66, 69, 161, 175, 200.

Peloponez, themă: 69, 79.

Pentapolis, denumire folosită pentru cinci oraşe din Italia de N-E (Uimirii, Pesaro – Fano.

Sinigaglia şi Ancona): 60, 69.

Pepin cel Scurt, rege franc

(741 – 768): 63 – 65.

Pepin, fiul lui Carol cel Marei

70...

Pera, colonie ge noveză pe țăi>. – mul niicrasiatic al Ijosforului în 182, 183.

Pergam, cras în Asia Alicăxt 167.

Persla: 46.

Pervosiav Uro5, principele Serbiei (sec. XII): 145, 149. Petronas, strateg, unchiul lui Mihail III: 75, 79, 81. Petros Delianos, conducătorul mişcării aiitibizailline din 1040 – 1041: 115. Petros Phocas, general bizantin (sec. X): 101. Petru I, țar bulgar (927 – 969): 93, 101.

Petru, fondator al taratului vlaho-bulear (1196 – 1197)! 131, 156", 157, 159, 160. Petru, general sub Mauriciu 37, 38.

Petru, episcop de Amalfi (sec. XI): 119.

Petrii Eremitul, șef cruciat (1096): 136.

Philadelphia, oraș în Bithinia: 165, 182 – 184, 200. Philaret, curopalat (sec. XI) i 125, 133.

Philip I, regele Franței (1060 – 1108): 138.

Philip II August, regele Franței (1180 – 1223): 157. Philip IV cel Frumos, regela

Franței (1285 – 1314): IOT. Philip VI, regele Franței (1328 – 1350): 189.

Philip de Suabia, rege german (1198 – 1208): 159, 161. Philip cel Bun, ducele Burgundiei (1419 – 1467): 205. Philip de Anjou, fiul lui Carol de Anjou: 177. Philip de Courtenay, împărat latin titular: 178. Philip de Tarent, fiul împăratului Balduin îi 190. Philippopolis, oraș în Tracia (astăzi Plovdiv): 70, 72, 102, 159, 160, 186, 187, 192. Philothei, abate (sec. K): 109. Phâfotheos, patriarh de Constantinopol (1350 – 1355, 1364 – 1376): 198.

Philotheou, mănăstire athonită: 99.

Phficas, împărat (602 – 610): 38 – 40.

Phoceea, localitate în Bithinia: 177, 182, 188, 192, 199. Phocida, localitate în Beotiai 78, 109.

Pltotlos, patriarh de Constantinopol (858 – 867, 877 – 886)! 78 – 80, 82 – 87.

Plirygia, regiune istorică în centrul Asiei Mici: 22, 61; 183.:

Phylippikos, împărat * (XII 713): 56.

Placenza. oraș lombard; 135. 151.

Pierre de Courteuay, împărat de Constantinopol (1216 1217): 167.

Pierre de Lusâgnen, regele De prului (1359 – 1369) i 197. Pietro II Orseolo, dogele Veneției (991 – 1008): *im*, 108. Pind, munți în Grecia de Nord ț 203.

Pisa, cetate toscană: 151, 158.

Phis II, papă (1458 – 1464); 205.

Platon, filosof antic r 1*31.

Pâaten, călugăr studiți 6 (J).

68, 69 i i-l" * «î» „«»
 PHska, capitala hanatului bulgar: 71, 38, 108.
 Polmanenon, localitate în Bithinia: 165, 169.
 Pola, port la Adriatică: 199.
 Polyeuct, patriarh de Constantinopol (956 – 970): 99, 102
 Pont: 141, 179, 185, 193, 202.
 Vezi și Maica Neagră.
 Pontida, localitate în Italia i
 151. '1
 Ponthion, regiune istorică în Franța: 63.
 ".
 Preslâv, Matele – capitala țării bulgar (sec. IX): l & t,/
 103.
 Priâep, cetate macedoneană
 109, 111, 190.
 Priscus, general bizantin (seci
 VI): 37, 38".
 Prizren (Pristâna), localitate Hi
 Macedonia: 158. y
 Produs, filosof neoplatonician
 (412 – 485): 21!
 Procopios, istoric (sec. VI) n
 26, 32!
 Procopius, uzurpator al țării –, lui imperial (365 – 366): 14!
 Propontida: 170. Prosek, cetate pe Vardar (Ma – cedonia): 160. Prut,
 râu: 23.
 Pyrrhos, patriarh de Constantinopol (638 – 641, 654); 53.
 R.
 Raeggio, oraș în Caâabria: 122. Raguza (Dubrovnik), oraș pe
 coasta dalmată: 81. Raimond de Poitiers, principe de Antiochia (1130
 – 1152)! 141 – 143, 145.
 Raimond de Sau: t-Gi! Us, șef cruciat (1096 – 1099) i 1036,
 1037.
 Rametta, localitate la Sâcilâi 115.
 Ramón Muntaner, unul dintre conducătorii companiei ca –,—
 talane (sec. XIII-XIV)! Jăt. / Raphnea, cetate siriană: 107*, Rascia, vezi
 Serbia, principat".

Ravenna, capitala exarenatu-lui bizantin din Italia: 9, 15, 18, 19, 21, 22, 27, 30 – 32, 36 – 38, 44, 45, 51, 54, 58, 60, 63, 69, 101, 131. Renaud de Chitifion, principe de Antiochia (1152 – 1186): 145, 148, 149.

Renfer de Moniferrat, cezar, soțul. Mariei Comnena, fiica lui Mămici I: 154, 155. Rhegion, localitate în Tracia: 186.

Rfodopi, munți în Balcanii 101.

Rhodos, insula: 50, 56, 69, 134, 135, 138, 140, 170, 189, 192, 201.

Richard Inimă de teiu, regele Ali gliei (1189 – 1199): 157, 158. Ricăard, conte de Aversa (sec. XI): 121.

Rieti, localitate sud-italiană 169.

Râcâmer, general seneș aflat în serviciile împăraților romani din Apus (456 – 472); 20.

Ritini, cetate din Peninsula-ul italian: 13.

Robert I de Curtenay, împărat latin de Constantinopol (1221 – 1228): 169. Robert de Anjou, principe de Tarent (sec. XIV): 195. Robert Guiscard, fondatorul statului normand din Italia de Sud (1015 – 1085); 117, 120 – 122, 124, 125, 132, 133, 136.

Robert Loritello, conte normand sud-italian (sec. XIII) 147, 148.

Robert de Kormandief cruciat (1096 – 1099): 136. Rodosto, oraș în Tracia: 184, 199.

Roger II, regele Siciliei (1127 – 1154): 141, 142, 144» 145, 147 – 149.

Roger, fratele lui Robert Guiscard: 122, 124. Roger, fiul lui Robert Gute-cârd: 133.

Roger de Flor, șeful companiei catalane: 183, 184.

Roger de Saâerno, principe normand: 139.

Roma, oraș, passim.

Roman I Lecapenos, Împărat

(920 – 944): 90 – 96, 104.

Roman II, împărat (959 – 963) f

97, 98.

Roman III Argyros, împărat (1028 – 1034): 1 Î4. Roman IV Diogenes (1068 – 1071): 123, 135. Roman Argyros, general: 119* 121.

Roman Melodul, cel mai mare poet bizantin (sec. VI)... 22. România, denumirea populară a statului bizantin, preluată de latini:

165, 174, 175, 181.197 – 199, 202.

Roimilus Augustuhis, ultimul împărat roman din Apus (475 – 476): 20.

Rossokasfrofi, localitate în Tracia: 189.

Rostisâav, cneaz al Moraviei Mari (846 – 872): 80. Rotrud, fiica lui Carol cel Mare: 66.

Rousseitl de Bailleuf, mercenar normand în serviciul Bizanției (sec. XI) 124, 125. Ruâinns, general roman (sec. IV): 17.

Rum, sultanatselgiucid în Asia Mică (1077 – 1308) 125. Rusia, stați 106, 119.

S.

Saif-ad-Daulafi, emir de Moșul și Alep (sec. X) 94 – 98, 100.

Sakkoudion, mănăstire în Bfe. fthânia: 66, 68.; Saladifl, sultanîțir Egiptului, (1169 – 1193) 1 156, 157., Salerno, oraș în Campania!

}65, 117, 118... jalona (Spălato), astăzi Soțit.

oraș pe coasta dalmatăi 30.

44.

Samos, insulă în M. Egees

89, 134, 135, 110, 155, 192.

„281

Samosata, cetate din Mcesopptamia superioară: 74, 79, 80.

84, 93, 97.

Samothrace, insulă în M. Egee: 189.

Samuel, țar (976 – 1014), fondatorul imperiului macedonean: 104 – 109, 111. Santa Panaghia, insulă în M. Egee: 193.

Sardes, oraș. pe fațada v. a Asiei Mici: 61, 13.7, 182.

Saros, râu în Cilicia: 46. Sarukhati, emirat scigincid la /Vasia Mică: 181. Sava, fluviu: 36. Saxonia, ducat german: 1.47, Scilla, localitate în Calabria: 122.

provincie.ro în teritoriul și mare: l-l.

Scythia Minor, mano-bizantină dintre Dunăre 23, 33, 53.

Sebasteia, cetate în Cappadochia: 35. Vezi și Săvas. Selgiuk, fondatorul dinastiei scâgincido, șeful tribului O'guzilor (sec. X): 115. Selymbria, port pe coasta tracică a Pontului: 195, 199, Setnlin, cotate sârbă pe Dunăre: 147, 152. Sempad I, regele Armeniei Mari (890 – 914) j: 86. Serbia (Rascia), principat: 91, 92, 94, 111, 131, 142, 145, 118, 149, 152.

Serbia, regat i 176, 179, 180, 198.

Serdica, astăzi Sofia, oraș! 70, 105, 118, 121, 155, 157, 158, 200, 202. Șerglos, patriarh de Constantinopol (610 – 638): 45 – 47, 53. Sergios, patriciu (sec. VII) i

75.

Sergius

54.

Sergâos Nlketiates, magistrul

I, papă (687 – 701) 1

„Sergius III, papă (904 – 911)! „88.

Serrhes, oraș în Macedonia: 191, 192, 200. Servia, cetate macedoneană: 108.

Sestos, port tracic pe coasta Propontidei: 170. Sevilla, oraș în Spania: 33.

Sâcilia, insulă: 8, 30.32, 50.

51, 64, 69, 74, 75, 81, 88, 90, 93, 94, 100, 112, 115.116, 123, 124, 131, 178, 184. Sicilia, regat: 141, 142, 144, 148 – 151, 159, 173, 175, 183. Sidon, oraș, sirian: 104. Sidonia, oraș în Spania: 34. Siena, oraș în Toscana: 180. Silistra (anticul *Durostorum*), civ. și pe Dunăre: 103, 104, 108.111, 124, 134. Simeon, țar bulgar (893 – 927): 18, 86 – 88, 90 – 93. Simon de Moniort, unul dintre fruntașii celei de a IV a cruciade: 162.

Simonida, fiica lui Andronic II, regină a Serbiei: 182. Slnai, Muntele – 9. Și n op e, emirat selgiucid pe coasta micrasiatică a Pontului: 205.

Singidununț, astăzi Belgrad, oraș în Illyricum: 18, 38. Siponte, localitate în Italia de sud: 111, 119. Stracuza (Și-racuza), oraș în Sicilia: 51, 74, 75.84.115. Sriai 7, 8, 12, 31, 32, 39, 41, 44, 47 – 50, 54, 75, 78, 83, 87, 98, 100, 101, 118, 123, 128, 142, 143.

Sirinluui, oraș în Pannonia Inferior (astăzi Sremska Mi-trovica): 13, 18, ă6. Sisibut, ree vizigot în Spania (612 – 620): 44. Sivas (Sebasteia), emirat musulman în Cappadocia: 138\ 141, 142, 144. Skopje, oraș în Macedonia! 25, 108, 151, 158, 178, 192.

22

Skripu, mănăstire în Beotias 78, 84.

Smyrna, oraș pe coasta vestică a Asiei Mici: 52, 134, 135, 137, 182, 192. Sofia, *vezi-Serdica*. Soioinon, regele Ungariei (1063 – 1074): 122.

Sophronios, patriarh de Ierusalim (634 – 638): 48. Sozopolis, localitate în Phrygia: 118, 140.

Spania: 24, 33, 34, 44, 46, 74, 87.

Spoleto, oraș în Italia: 37. Staurakios, eunuc: 66 – 68. Staurakos, împărat (811), fiul lui Nikephor I: 71, Stenimachos, cetate în Tracia! 192.

Stilicpn (365 – 408), general vandal în serviciul Romei 17.

Stilo, localitate sud-italiană 105.

Strumitza, cetate în Macedonia: 190.

Strymon, fluviu în Macedo» mă: 52, 109, 159, 201. Studios, mănăstire în Constantinopol: 66, 68, 116. Sublaion, cetate în Asia Mică 154.

— Sucidava, oraș în S Daciei romane: 11.

Suger (c. 1081 – 1151), abate, sfetnicul lui Ludovic VI și Ludovic VII, regii Franței! 145.

Suleiman, comandant militar arab (sec. VII): 61. Șulelman, emir, apoi sultan se îgiucid (1077 – 1086): 125, 132 – 134.

Suleiman, fiul lui Baiazidi 201.

Sulei nian, fiul emirului Orlans 193.

Suleiman CelebJ, general turo (sec. XIV): 200. Suzdal, cnezat rus: 180.

Sviatoslav, mare cneaz de Kiev (957 – 972): 97, 101 – 103.

Synadenos, guvernator (sec. XIV): 190.

Syrgiannes, mare duce (sec. XIV): 186, 189.

ș-șahin, general persan sub

Kosroes îi 39, 44, 46.

Șahrbaraz, general persan sub

Kosroes îi 39, 44 – 47.

Ștefan II, papă (752 – 757) 1

63, 64.

Ștefan III, papă (768 – 772) i

64.

Ștefan IX, papă (1057 – 1058)! 121.

Ștefan II, regele Ungariei.

(1116 – 1131): 141.

Ștefan III, regele Ungariei

(1162 – 1172): 150 – 153.

Ștefan IV, regele Ungariei (1163): 150, 151. Ștefan V, regele Ungariei (1270 – 1272): 176.

Ștefan Nemanja (Dessa), fon* datorul statului sârb independent (c. 1166 – 1196): 150, 152, 153, 155, 157, 158. Ștefan Uros I, rege al Serbiei (1213 – 1273): 176, 182. Ștefan Uros II Milutin, rege al Serbiei (1282 – 1321): 178, 189.

Ștefan III Declanșkî, rege al Serbiei (1321 – 1331): 187, 190. Ștefan Dușan, rege al Serbiei (1331 – 1355): 179, 189, 191, 192, 195, 196.

Ștefan cel Mare, domn al Moldovei (1457 – 1503): 181. Ștefan, fiul lui Roman I, co-împărat (924 – 945): 91, 95. Ștefan Gabrieloptilos Melisie* nos, despot: 189. Ștefan Lazarevici, despot sârb (1389 – 1427): 201. Ștefan Maxentlos, strateg: 85. Ștefan Voislav, principe de Diocleia: (c. 1040-o. 1052) i 115, 119.

I

...T.

Tadânae, localitate în Apenini (astăzi Gualdo Tadino) 32.

TagHacozzo, localitate în Italia de Sud: 176. Tancred, nepo, Țul lui Bohc-mraid de Tawmt: 136, 138, 139.

Tsnored de Lecc? rege normand (1189 – 1194): 159. T & ormina, cetate în Sicilia: 75., 84, 88.

Îssraâkonfflesa, vezi Zent în Taraslos, patriarh de Constail-tmopol („784 – 806): 66. Tarent, oraș în Amdia: 85,! >3, 116, 118, 122: Tars, cetate în Cilicia: 74, 83, 85, 87, 90, 100, 138, 142, 147. Taiikios, general bizantin sub. Meios I Comnenul: 134, 137. Tatu, șef pecenerr, unul dintre conducătorii mișcării orașelor de la Dunăre fsi e. XI): '134. Taurus, MwtstU; – 22, 83, 85, 98, 183.

Tete (Thetoe>, oraș în Beoția

144, 184, 203.

Telas, rege ostrogot (552 – 553), fratele lui Totila: 32.

Telwig, han bulgar ic. „372 – 777): 65.

Teietz, han bulgar (762 – 3 fe5) i 64, 65.

Templieri, ordin religios și militar (1118 – 1312):. 158. Tefledas, iosrală în M. Egecă 196, 198, 199.

T «pfirike» oraș în Cappadocia, capitala statului pavlician: 79. 84.

— T «fŷel, haa tiulgar 702 – 718) i 55.

Theodat, rege ostrogot (534 – 535): 30.

Theoderic, rege ofetretgot (475 – 526): 21, 22.

Thecderic Strabo, căpetenie es-treigotă: 21.

Theodor I Las'ar: s, împ & cât (1204 – 1225 a; M'Z, 165 – 167) 1

«9

Theodor II Lasearâs, împărat (1254 – 1258): 170, 172, 173, 176.

Ttoeodor Ducas Angelos, împărat de Tliessalonic (c. 1228 – 1230): 167, 169, 172. Theodor Sviatoslav, țar bulgar (1300 – 1322): 184, 187. Theodor de Mopsuestia, adept al iicstorianismului (m. 428); 32.

Theodor, general, fratele lui Herakleios: 46. Theodor de Studios, adversar al iconoclasmului (c. 760 – 826): 66, 68, 69, 71 – 73. Thoedor Decapoaites, qaestor (sec. X): 96, 97. Theodor Mangaphas, dinast grec, (sec. XII-XIII): 165. Thecdor Metochites, savant umanist (c. 1260 – 1332): 180, 185, 187, 188.

Theodor Muzaion, ministrul lui Theodor II Lascaris: 183. Theodor I Paleologtti, despot de Mareea (1384 – 1407): 199, 200.

Tiâieodor II Paâeologul, despdt de Moreea (1407 – 1443): 201, 202.

Theodora, împărăteasă, soția lui Justinian I: 26, 27, 29. Theoflora, împărăteasă, soția lui Theophil: 75, 79. * Tjieodora, împărăteasă (1042, 1055 – 1056): 116, 120. Theodora, fiica lui JTi hail IXI 184, 187, 188.

The & dora, fiica kii Ioan VI Canuicuziio: 192. „Eisteodoret le Cyr, istoric eclesiastic (c. 393 – 458), nestoriaa: 19, 32.

Tț «odosiopolis, astăzi Erzerarrij oraș în Mesopotamia superioară: 23, 35, 47, 63, 94, 96. Theodosios I, împărat (37 & – 395): 10, 14, 15, 20. Theodosios II, împărat (408 – 4.50): 17., 18.

Theodosios III, împărat? ÎS

717): 56, 57.};

Tneodesies, fiul lui Mauriclosf
37.

Tftecdos ÂGS, fratele lui Con.
stant îi 51.

Theodotos Malissenos, patr b arh de Constantinopol (815...”
821): 72.

Theoktistos, logothet al dro =
mulul (sec. IX) i 75, 78, 79.

Theoktistos Bryennios, strai tegi 79.

Theophanes Confesorul, cro
nicar (m. 818) i 37, 70, 72.

Theophano, împărăteasă, se»

Î

Ia lui Roman II și Nikeplioi I Phocasi 98, 99, 102. Theophano,
nepoata lui fPzfe mikes, soția lui Otto II! 103. Theophil, împărat (829
– 842) 174, 75, 83.

Theopliiios, patriciu (sec. K) 1 96.

Theophylakt Simokattes, istof rfe (sec. VII): 50. Thermopile,
defileu în Thesaâiai 107.

Thessalia, regiune Istorică în Grecia: 52, 105, 108, 133, 189, 190,
192, 195. Thessalia (Vlahia Mare), principat grec dizident (1271—
1318) 1 176, 178, 184, 185* 189.

Thessalonic, oraș! passim. Thessalonic, themăi 69, 114:
Thessalonic, regat latin (1204 – 1224) i 164 – 166. Thessalonic,
imperiul grea (1228 – 1241) 1 164, 169 – 171. Thibaut, conte de
Champagna în 1202) i 160, 161. Thibaut de Cliepoy, agentul lui Carol
de Valoisi 184. Thoma Slavul, conducătorul răscoalei din 821 – 823:
73. Thoma Magistru, savant (c. 1270-o. 1325) i 180. Thoma Paleologos,
despot da Moreea (1430 – 1460) 1 202 – 205.

Thomas Beckef, arhiepiscop de Cantertrary (1117 – 1170) 1
150.»

TROTOS (Theodor), principe ar
mean (1099 – 1120): 137.

Tftfl TOS II, principe armean
(1145 – 1169) 1 147, 148”.

Thrakesâon, theiia în Asia
Mică: 59, 61, 79, 137.

Tiberiatfa, la e în Palestânai;
157.

Tiberâos H (Tiberiu>, împărat
(578 – 582)! 34 – 36.

Tfoertos III, împărat (S9B.
705): 55.

Tâberios, fiul în Hanricâos! 37.
 Tiberios, fiul lui Constant II i
 51, 53.
 Tâbru, rfu în Italia! f»
 Tigru, fluviul 31, 46.
 Ti mur Lente (Tamertoai)» mare han turcoman (1369 – 1405) i
 201.
 Tisa, râul 38.
 Tîrnovo, oraş în Balcani, ca.
 pitala taratului vlaâio-bnteari
 137, 1 – 58, 200.
 Togrul feeg, siiltan – setgludd
 (m. 1062): 115, 118 – 122.
 Togrul-Arslan, emir musiilman i
 141.
 Tol «de oraş în Spania! 33.
 Tomis, oraş în Scythia Mirror, astăzi Constanța: 38.
 Tomislav, rege croați 93.
 Torcello, localitate lângă Va-i neția: 131.
 Torino, oraş italian! 199.
 Tortosa, cetate în SMA da
 Nord: 101.
 Totfia (Badv Hax), rege bstro.
 got (541 – 552): 39 – 33.
 Tracia (Thracia), regiune fe
 torică în Balcanii passim.
 Traâan, împărat roman (98-
 117): 45.
 Tralles, oraş pe coasta v3 Sfti. că
 a Asiei Mici: 22, 27, 177.
 Traptzunt, oraş: 83, „141, 162/
 184, 191, 205.
 Trapezunt, Imperiul fie –! stat (1204 – 1461): 162, 164.
 171, 178, 185, 188, 193, 197.
 202, 204, 205”. V
 Trasamond, rege vandz!...
 Trebonlan, jurist lb ți-l nian: 26, 29.

Treviso, marcă italiană: 199, Tribigild, got: 17. Tricamarum, localitate în AM-oa romană: 29. Tripoli, oraș pe coasta siriană: 88, 89, 97. Tripoli, comitat latin (1102 – 128S): 138, 142, 143. Tripolitania, regiune istorică în Africa de Nord: 49. Troada, regiune istorică în Asia Mică: 181. Troia, cetate în Apulia: 111. Troina, cetate în Sicilia: 115. Tusculutn, comitat italian: 121 Tuttiș, sultan de Damasc: 134. Tvrach, căpetenie peccuegăt (sec. XI): 117, 118. Tzachas, emir de Smvrna 134, 135.

Tzepaina, fortăreață în Macedonia: 172.

Tzurulon, oraș în Tracia: 126. Tzympe, fortăreață pe coasta tracică a Dardanelelor: 196.

Ț.

Țara Românească: stat: 186, 188, 196.

u.

Umur, emir de Ayd, în: 191.

192.

Ungaria, regat: 141, 145, 143.

150, 153, 197, 198.

yngrovlahia: 196. Vezi și Țara Românească.

Ufban II, papă (1088 – 1099) i 136.

Urban V, papă (1362 – 1370)! 197, 198.

Urog (Uroș), țar sârb (1355 – 1371): 192, 196.

Uzxtn Hasan, sultan turcoinan: 205.

V.

Valens, împărat (364 – 378) r 14.

Valentinianus I, împărat în Apus (364 – 375): 14.

5»

Valentinianus II, împărat în Apus (375 – 392): 15. Vardar, râu în Macedonia:

160, 171.

Vartaam de Calabria, adversar al lui Grigore Palamas: 180, 190. Vama, oraș în Bulgaria: – 53;

161.203.

Vasile I, împărat (867 – 886): 77, 81 – 86, 93. Vasile II, împărat (976 – 1025): 164, 77, 98, 104 – 114, 116. Vasile, parakimonenos sub Ni – kephor II, Ioan Tzimiskes și Vasile în 99, 102 – 105. „Vasile cel Mare, părinte al bisericii răsăritene (329 – 379): 13, 15.

Vasile Argyros, general: 109. Vasile Boioannes, general: 111. Vaspurakan, regat la sud de Caucaz: 112.

Vaspurakan, temă: 118, 119. Vatopedi, mănăstire în Atlios: 99.

Velbujd, localitate în Tracia, astăzi Küstendil: 188. Veneția, oraș, mai târziu republică urbană: passim. Verona, oraș lombard: 21, 151.

Versinfirfa, localitate tracă: 71.

72...

Vettore Pisani, amiral venețian (sec. XIV): 199. Vezuviu, munte: 32. Vicina, oraș neidentificat la Dunărea de Jos (probabil Isaccea): 163, 195. Vldin, oraș pe Dunăre: 108, XII, 197, 198.

Vltninacium, oraș în Serbia, astăzi Kostalac: 18, 38. Visarion de Niceea, savant (1395 – 1472): 180. Vitale Michfel, doge venețian: 152.

Vitalian, conducătorul mișcării din Balcani (513 – 518): 22 – 24.

Viterbo, oraș italian: 175.

Vitiges, rege ostrogot (536... ”

541).

9.70

Vlad Țepeș, domn al Țării Românești (1456 – 1462): 206. Vladimir, mare cneaz de Kiev (980 – 1015): 106. Vladimir, fiul lui Iaroslav cel înțelept: 117.

Vlahia Mare, vezi Tliessalia principat.

Vodena, cetate macedoneană! 108, 190, 192.

Voislav, dinast bulgar (sec. XIV): 187.

Vsevolod, fiul lui Iaroslav, cel înțelept: 117.

Vukașin, rege sârb (1365 – 1371): 198.

w.

Welf I, duce de Bavaria (1070 – 1101): 138.

Welf VI, duce de Saxonia și Spoleto (1152 – 1191): 147. Wilhelm I, în gel e Siciliei (1154 – 1166): 147 – 151. Willielm II, regele Siciliei (1166 – 1189): 151 „156.159. Wulfila, episcop got: 13.

X.

Xeropotamu, mănăstire athonită: 99.

Y.

Yaxl, emirat selgiucid în Asia

Mică: 181.

Yazid, general arab: 48, 49.

Z.

Zaclilumia, principat slav: 111. Zagora, regiune istorică în Balcani: 81.

Zaharia, principele Serbiei

(920-o. 924): 91.

Zahir, calif al Egiptului: 114. Zaldapa, localitate în Moesia Inferior: 23.

Zante, insulă în Adriaticai 156.

Zapetra, cetate în Cilicia: 74, 75, 84.

Zara, oraș dahnat: 161, 162. Zengî, emir dă Moșul: 143. Zenon (Tarasicodissa), împărat (474 – 491): 20 – 22. Zeta, vezi Diocteea, principat. Zoe, împărăteasă, soția lui Roman III, Mihail IV și Constantin IX: 114, 116. Zoe Carbonopsina, soția lui Leon VI: 88 – 91. Zoe Zautzina, soția lui Leon VI: 87.

Zosimos, ultimul mare istoric păgâu (sec. V): 17.